a. hans

de pleegzoon

UITGAVE DE SCHORPIOEN

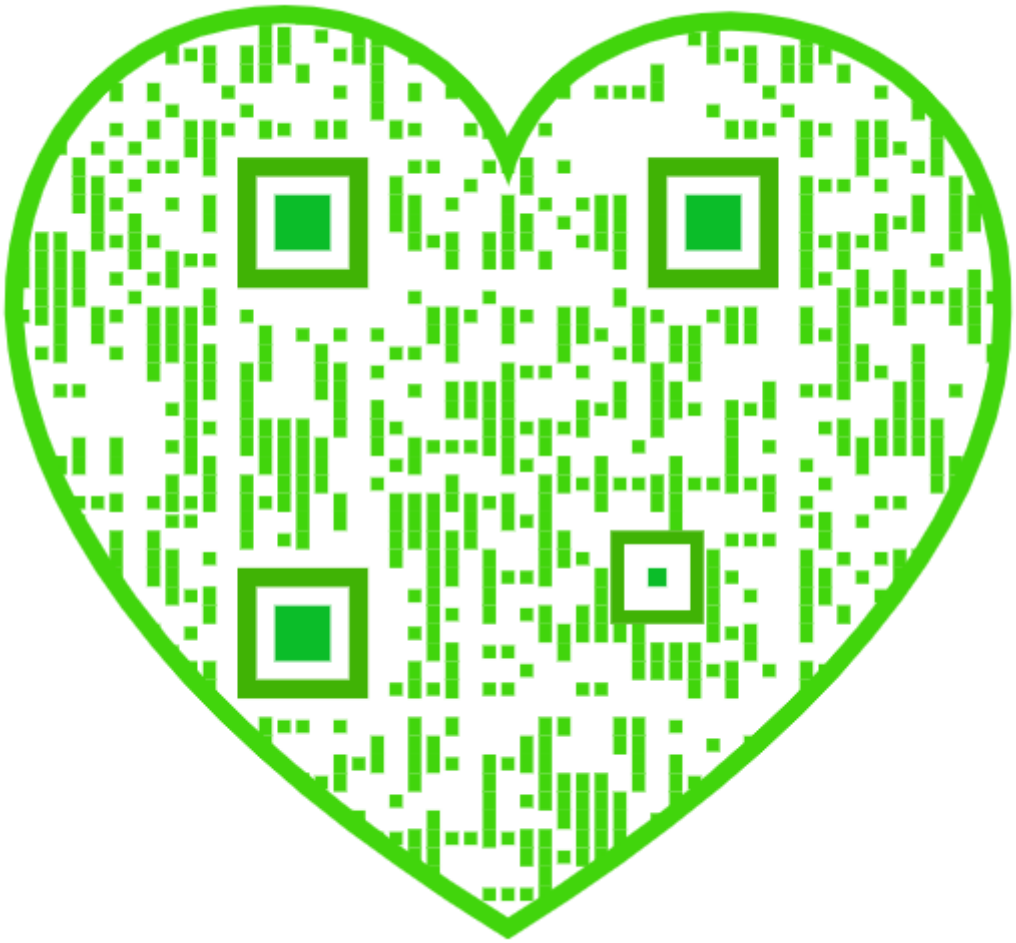

DE PLEEGZOON

A. Hans

De Pleegzoon

ROMAN

Uitgeverij De Schorpioen, Strombeek-Bever

Copyright 1974 by Uitg. De Schorpioen,
Strombeek-Bever

VERJAAGD

Het was een donkere oktoberavond. Johan Jongema, de knecht van boer Blija, had het stalwerk verricht en verliet nu haastig de grote, Friese hoeve.

Vanachter de schuur kwam een gedaante. Het was Aagje, de dochter van Blija.

— O, hij gaat weer naar de meid van Elkema-state ! dacht ze. Om mij geeft hij niet. Hij wil het niet zien, dat ik voor hem naar buiten kom.

Ze begaf zich al sluipend in de dreef van door de zeewind scheef-gewaaide populieren, die tegen de duisternis wel spookbomen leken.

Johan Jongema spoedde zich. Hij liep dwars door een zompige akker, om een bocht van de grintweg af te snijden.

Ginds blonken lichten, die als vurige ogen de wijde Friese vlakte peilden. Ze wezen elke avond tot ver in de omtrek het kasteel aan van baron van Elkema, die grote invloed bezat in de streek en de provincie.

Gewoonlijk bracht hij de winter te Leeuwarden, de hoofdplaats, door, maar dit jaar bleef hij op zijn "state".

Johan bereikte nu de weg, die naar de brug en de gewelfde poort van het kasteel leidde.

Hier luisterde hij even. De portier bleek in zijn huisje te zitten. De poort stond nog open. Ze vormde de enige toegang, want de state was met een gracht omringd, bezoomd door weelderig geboomte. Binnen deze brede, sierlijke wal lag een park, waar de wind nu de zieke zomerbladeren ritselend neerwierp.

Johan Jongema schoof snel door de poortgang en sloeg rechts af naar het houtgewas. Hij bleef aan een beuk staan, niet ver van de ringgracht. — Geertje is er nog niet... Ze wordt zeker nog wat opgehouden, dacht hij. Ze zal toch komen.

Hij keek naar de lichten en hij onderscheidde nu ook de vage

vormen van de deftige, voorname woning, die wel de eeuwen getrotseerd had, maar tevens naar de eisen van de moderne tijd verbouwd was.

— Daar moet Geertje zich plooien naar de luimen en grillen van de baron en de barones, dacht Johan. Van Elkema is rijk en machtig en laat het voelen ook. Hij wordt geëerd en gevleid. Hij zit in verenigingen en besturen. In het dagblad is het altijd : de weledele baron van Elkema hier en van Elkema daar. Een god voor veel mensen. En toch zeggen ze, dat hij in zijn jeugd de grootste boemelaar van Friesland was. De aristokratie drukt zwaar op de Friezen. Die macht moeten we bevechten... Wanneer komt de dag, Geertje, dat ik je daar weg kan halen en je tenminste een vrije huisvrouw zult zijn ?

Johan hoorde geritsel van gevallen bladeren.

— Geertje is daar ! mompelde hij.

Een meisje kwam tussen de bomen. Haar witte schort en wit mutsje staken op het donker af.

— Geertje, zei Johan.

— Ik kon niet eer komen, het souper duurde zolang, antwoordde het meisje.

— O, het geeft niet, ik was ook wat te laat. Ik sta hier pas. En je weet wel, dat ik voor jou uren zou wachten.

Hij nam haar in zijn armen en kuste haar. Vertrouwelijk leunde ze tegen hem.

— Maar toch verveelt het me, dat ik hier bij avond als een dief moet heen sluipen, sprak Johan na zijn eerste liefkozingen... Waarom kunnen wij niet openlijk verkeren als andere jongens en meisjes ?

— Stil, stil, dat weet je wel. Mevrouw wil niet, dat ik met een jongen loop en ik moet in het geheim bij je komen.

— Dat mevrouw haar zedepreken voor zich houdt. Om adellijk te worden, nam ze de grootste boemelaar van Friesland, een slechte vent, voor wie al de meisjes moesten oppassen.

— Het weeshuis heeft me hier geplaatst en ik kan er niet weg voor ik eenentwintig jaar ben. Dat gebeurt in februari en dan doe ik, wat ik wil. Voor mij kan je toch nog wel zo lang geduld hebben, Johan.

— En langer ook, als het moest. Maar ik kan de dwang niet verdragen. Van Elkema's zoon jaagt er te Leeuwarden de centen door. Mevrouw zou beter op hem letten dan jou eerlijke verkering te verbieden. En de voogden van het weeshuis buigen als knipmessen voor de baron en de barones, en ze zijn liefst zo gauw mogelijk van hun wezen af.

— Je mag niet zo heftig zijn, Johan, vermaande Geertje. Wij kunnen de wereld veranderen. Er zijn nu eenmaal rijke en arme mensen.

— Er moet hier bij ons dan toch veel veranderen. En dat zeg ik al, wanneer ik alleen maar aan onze geschiedenis denk. Jij bent vroeg wees geweest. Ze stoppen je in een gesticht... om je dan al op dertien jaar een soort slavin van rijke mensen te maken. Nu, je had een goede dienst bij boer Baltens. Dat beweer je altijd en ik geloof het. Mevrouw van Elkema zag je daar, ze had een meid nodig... je stond haar aan... De voogden knikten ja... en je bent je vrijheid kwijt. Is dat slavernij of niet ?

— Och, het duurt nu niet lang meer. Een beetje geduld.

— En ik, wel, ik ben een vondeling. Mijn vader en moeder, natuurlijk rijke lui, stoppen zich uit schaamte weg. Ze laten me ergens aan de weg neerleggen. Jongema neemt me op. Het zal wel zijn vrouw geweest zijn, want hij is een harde vent, bij wie ik het niet uithouden kon, zodat ik liever knecht werd. Ze geven me hun naam. Ze beweren, dat ze geen van mijn ouders kennen. Ik geloof dat niet. Er zit daar konkelfoes en voorzeker geld achter. Ik durf er mijn hoofd onder verwedden, dat ik een bastaard ben van aristokratie. Zulke aristokratie houdt het volk onder haar plak. Zijn me dat toestanden !

— Kom, kom, Johan je bent geen bastaard. Je staat opgeschreven als de zoon van Jongema en zijn vrouw.

— En ik heb geloofd dat ik hun zoon was, tot ik op mijn zestiende jaar vernam, dat ik een vondeling ben. Een jongen met wie ik ruzie had, verweet het me.

— Ja, dat weet ik wel.

— Die avond heb ik gevloekt over de lafheid en laagheid van mensen, die een eigen kind verloochenen.

— Maar waarom ben je vanavond zo heftig ? vroeg Geertje.

— Och, ik heb ruzie gehad met mijn boer. Hij scheurde een blad, dat ik uit Leeuwarden krijg. Hij wilde die oproertaal niet in zijn huis. Natuurlijk, Blija houdt de arbeiders ook liever onder de duim. Hij is een heerser...

— En heb je met hem getwist ?

— Ik zei, dat het blad de waarheid schrijft. Hij redetwistte natuurlijk niet, daarvoor is hij te stom en ook te verwaand. Ik moest zwijgen, beweerde hij. En als ik niet tevreden was in zijn dienst, kon ik ophoepelen. Dat is dan altijd de bedreiging van zulke kerels, vooral nu de winter voor de deur staat.

— Wees voorzichtig, Johan !

— Och, als we getrouwd zijn, bevrijd ik jou uit die slaafsheid.

Verschrikt greep Geertje haar vriend bij de arm.

— Ik hoor iets, zei ze angstig.

— Het is de wind.

— Neen, neen...

Een gestalte rees voor hen.

— De baron ! fluisterde Geertje.

Het was van Elkema, de eigenaar der state. Het meisje begreep dat ze betrapt werd.

— Geertje, je staat hier, zei de baron op strenge toon. Neen, loop nu niet weg ! Ik heb je verrast. Je ontmoet in het park een jongen... Je bedriegt mevrouw. Het is schandelijk van je. Ha, je moest nog een boodschap doen naar het dorp. We kunnen je dus niet vertrouwen... En wie is de lummel, die je naar hier lokt ? Hij houdt zich zo achterbaks. Wie is hij, Geertje ?

— Johan Jongema... antwoordde ze bedremmeld, gewoon steeds te gehoorzamen.

— Johan Jongema... Van waar is die komen aanwaaien ?

— Van Harlingen... hij woont bij boer Blija.

— En je laat je door zo'n vreemde kinkel bedriegen !

— Nu is het genoeg ! schoot Johan uit. Vreemde kinkel ! Neen, ik ben geen van uw dorpelingen, die voor u kruipt. Ik kom van elders...

— Houd je mond ! Je staat hier op Elkema-state en ik ben er de heer van.

— Dat weet ik wel... En eens waart ge de grootste boemelaar van Friesland; maar ge wilt zeker uw jonge jaren laten vergeten. En nu raast ge over bedriegen. Zo zijn vroeger uw streken geweest.

— Geertje, ga in huis. Mevrouw zal straks wel verder met je spreken, hernam van Elkema haastig.

— Geertje, blijf hier. Die vent heeft niet over je te bevelen ! riep Johan uit; stoor je niet aan hem ! Lach hem uit.

Johan balde nijdig de vuist.

— Johan, geen geweld ! O, ga ook heen ! smeekte het meisje. Dat er toch niet over mij gebabbeld wordt !

— Luister niet naar die huichelaar ! Hij wil over je waken en hij heeft nooit gedeugd ! hernam Johan.

— Geertje, naar huis... ik wil het ! gebood van Elkema toornig.

Weenend verwijderde het meisje zich.

— Ha, edellui, uw macht zal wel gebroken worden ! beweerde Johan. Gij blijft niet de meesters. Uw rijk moet eindigen. Die tijd komt !

— Nu tussen ons, zei van Elkema. Je hebt een brutale mond...

— Wie is er begonnen met beledigingen ?

— Kom, jongen, je bent een knecht.

— Ja, maar ik heb mijn fierheid...

— Ik merk het wel, dat je kop nog gebroken moet worden. Luister nu eens goed... Je bent stilletjes door de poort gekomen. De portier mocht je niet zien, hé ? Je staat nu op mijn grond... Ik kon je al een proces aandoen of je met een stok wegranselen. Voor ditmaal laat ik het zo... Maar ik waarschuw je, dat je kans loopt, een schot in je lijf te krijgen, als je hier nog rondsluipt... Nu is het voor Geertje, straks zou het voor iets anders zijn...

— Wat bedoelt u ?

— Ik wil niet bestolen worden !

— Denkt u, dat ik een dief ben ?

— Vooruit nu... Weg van mijn state ! En ik heb je gewaarschuwd. Blijf van mijn grond ! Als je een meisje wilt verleiden, doe het elders. Hier wil ik geen schandaal...

Dat klonk treiterend en honend en weer balde Johan de vuisten. Maar hij beheerste zich. Hij stond op een verboden plaats.

— Tot ziens, baron, we zullen elkaar elders ontmoeten ! zei hij. Maar van Geertje zult u mij niet scheiden ! Van boemelaars heb ik geen lessen nodig !

Van Elkema antwoordde niet meer.

Aan de brug stond de portier, die de twistende stemmen gehoord had.

— Wie ben je ? vroeg hij, toen Johan naderde.

— Dat raakt je niet ! snauwde deze.

— Het is hier geen herberg. Ik wil weten, wat je op de state uitvoert...

— Vraag het aan de baas, voor wie je als een hond kruipt...

Johan gaf de portier een duw en liep heen.

— Laat hem gaan, zei van Elkema, die nu nader trad. Juw, je moest beter je dienst doen... Er komt bij avond een vreemdeling in het park...

— Ik had hem niet gehoord, baron.

— Wees dan meer waakzaam. Hij heet Johan Jongema. Hij is van Harlingen naar hier gekomen.

— O, dan is het de nieuwe knecht van boer Blija.

— Woont hij daar al lang ?

— Zo wat een maand, baron. Hij staat bekend als een oproerkraaier en is dus geen aanwinst voor het dorp. Maar wat kwam hij hier doen ?

— Hij moet hier al menige avond geweest zijn. Hij ontmoette Geertje in het park.

— Is zij dan gek ! Wat wil ze met zulk een vreemde kwant aanspannen, die om al zijn opruien nog in de gevangenis terecht komt !

— Wel, pas nu beter op. Als je hem hier nog ziet rond drentelen, waarschuw je mij.

— Goed, baron.

Opgewonden ging Johan Jongema naar de grintweg. Hij begreep dat het nu nog moeilijker zou worden om Geertje te ontmoeten. En hij had haar lief.

— Ze zullen haar wel tegen me opstoken, maar ze luistert niet naar die adellijke lui, zei hij bij zich zelf. Misschien moet ze nu ook voor de voogden van het weeshuis verschijnen om wangedrag ! O, die huichelarij ! De voogden zullen daar dan met uitgestreken gezicht zetelen en ze weten toch ook, wie van Elkema geweest is, en misschien nog is. En ze zouden op zijn klachten ingaan en hem zeker nog prijzen om zijn bezorgdheid voor een wees ! O, Geertje, ja, we moeten geduld hebben... Ik zal u bevrijden.

AAGJE

— Johan, ben jij dat ? klonk het op de grintweg.

De jonge man schrok uit zijn gemijmer op.

— O, juffrouw Aagje, u nog hier ? vroeg hij.

— Ik heb een luchtje geschept... Maar noem mij geen juffrouw. Zeg geen u tegen mij. Ik ben gewoon Aagje.

— En als de baas dat eens hoorde !

— Je bent toch geen gewone knecht, maar een boerenzoon, die van huis is gegaan, omdat je het met je vader niet kon vinden...

— De baas behandelt me anders, dat ondervond ik vandaag.

— Je hebt met vader getwist...

— Als hij mijn blad scheurt, zou ik zeker moeten zwijgen. De post brengt het voor mij en niet voor hem !

— Maar Johan, waarom lees je zulke rare kranten, die ruzie stoken en haat zaaien ?

— Och, je bent de dochter van een rijke boer, en je begrijpt niets van ons streven en onze strijd.

— Je vader woont toch ook op een grote hoeve.

— Ja, met scharrelen, wroeten en anderen uit te buiten is hij eigenaar geworden, maar ik voel me één met het grote leger zwoegers en misdeelden. Ik heb het onrecht gezien.

— Hoe kom je toch aan die opstandige natuur ? Je zou zo'n goed leven kunnen hebben, als je maar wilde. Waarom die last op je hals halen ?

— Nog eens, juffrouw, u kunt die strijd niet begrijpen, al bent u niet trots gelijk uw vader en uw zusters !

— Noem me toch Aagje. Ik beschouw je niet als een knecht. Je bent het eigenlijk ook niet.

Ze stapte zeer dicht naast hem, maar het leek wel, of Johan haar vertrouwelijkheid niet bemerkte.

Aagje had aan de overzijde van de ringgracht de twist gehoord tussen baron van Elkema en Johan, maar ze sprak er niet over, want ze wilde niet laten blijken, dat ze hem bespied had.

Ze was verliefd op Johan en hij scheen nooit de gloed van haar blik of de bedoeling van haar vriendelijkheid te verstaan.

Aagje, de jongste van Blija's drie dochters, was evenals haar zusters kort gehouden door de strenge vader. Haar leven bepaalde zich tot de hoeve en het kleine dorp. Enkele malen per jaar mocht ze met moeder mee naar Leeuwarden en dat was dan een heerlijke afwisseling in het eentonig bestaan.

Johan Jongema had diepe indruk op haar gemaakt. Hij was een slanke, knappe jongen, lenig en vlug. En Aagje vernam, dat hij een boerenzoon was, die het ouderlijk huis verliet, omdat hij zich niet onder de dwang van zijn vader kon plooien.

En Aagje, die zelf wist hoe hard zulk een dwang was, bewonderde Johan om die onafhankelijkheid nog meer.

Maar ze had hem toch minder oproerig gewenst.

— Schik je wat naar mijn vader, je zult dan een plezierige winter bij ons hebben, sprak ze. Omdat je de zoon van een boer bent, kun je 's avonds bij ons in de huiskamer zitten. Je hebt goede manieren en je spreekt beschaafd. We zullen dammen of schaken.

— En de andere knecht behoort dan zeker in de stal bij het vee ? vroeg Johan sarkastisch.

— Boppe is zo lomp.

— Men laat de massa ook zonder ontwikkeling. Boppe was misschien negen jaar, toen hij al van school moest om te werken. En dan verwijt men later zulke mensen, dat ze ongemanierd en dom zijn.

Aagje had een heel ander gesprek gewenst, maar Johan bleef stug. Zou zij dan voor hem niet hoger staan dan Geertje, de meid van Elkema-state ? O, durfde ze maar over haar liefde te spreken !

Ze bereikten de hoeve.

— Aagje, ben je daar ? klonk de stem van boer Blija.

— Ja, vader...

— En wie is er bij je ?

— Ik ben het, Johan, baas. Ik kom van Geertje op Elkema-state en ontmoette de juffrouw in de laan.

— Aagje, het is tijd om in huis te gaan, hernam Blija. Er is nu op straat niets meer te zien.

— O, ik wilde nog eens in de lucht zijn...

Haar vader stapte met haar mee. Johan ging naar de stal.

— Je moet je toch niet zo gemeenzaam aanstellen tegen een knecht ! bromde de boer.

— Maar vader, we kwamen samen aan de dreef. Je hebt toch ook gezegd, dat Johan geen gewone knecht is.

— Hij valt me tegen. Hij is erg brutaal en veel oproeriger dan Boppe, die zich naar me plooit. Als die Jongema niet kalmer wordt, stuur ik hem weg, hoewel hij een flinke kracht is. Zo'n domme stijfkop : zijn vaders hoeve verlaten om elders dienstbaar te worden. Hij wilde natuurlijk baas spelen over zijn vader.

— Ik heb hem zo juist gezegd, dat hij niet zo oproerig mag zijn.

— Het beste voor jou is, hem links te laten liggen, hier is hij toch knecht en jij bent de dochter. We moeten onze stand ophouden.

Aagje hoopte dat Johan op de hoeve zou blijven. maar moest vader haar gevoel kennen, hij zou hem wel dadelijk smadelijk verjaagd hebben.

In de stal waren kamers voor het mannelijk personeel getimmerd. Nu het winterseizoen begon, hield de boer maar twee knechten : Boppe en Johan.

Boppe stond aan de staldeur.

— Op wandel geweest met Aagje ? vroeg hij.

— Wel neen, ik kom van Elkema-state. De baron betrapte mij bij Geertje. Ik heb hoge woorden met hem gehad.

— En hij heeft je natuurlijk als een hond verjaagd.

— Ik moest zijn grond wel verlaten, hij is er de meester, maar hij heeft harde dingen gehoord van me. Ik vrees die kerel niet.

— 't Einde zal zijn, dat je Geertje niet meer ontmoet. Toen je terugkeerde, stond Aagje op je weg, vervolgde Boppe.

— Ze was wat aan het wandelen en we zijn samen naar de boerderij teruggekeerd.

— O, ze was een beetje aan het wandelen ? spotte de oudste knecht.

— Wat bedoel je ?

— Kijk toch uit je ogen en wees niet zo stom. Ze zullen Geertje wel van je weg houden en wat kan een weesmeisje anders doen dan te gehoorzamen ? De voogden van het weeshuis knikken zoals de baron beveelt. Troost je... Je kunt verduiveld, een heel wat betere partij doen ! Het geluk ligt voor het rapen. Heb je nu nog niet bemerkt dat Aagje Blija dol verliefd is op jou ?

— Ben je gek ?

— Nee, nee, ik ben niet gek. Ik heb klare kijkers in mijn kop. Aagje heeft alleen ogen voor jou. Voor jouw komst was ze vies van de stal : nu verzint ze telkens boodschappen om hier te komen... En als je 's avonds uitgaat staat ze op je weg. Het is niet de eerste maal dat je ze in de avond ontmoet. En je denkt dat het toeval is.

— Er is maar een dreef naar de hoeve.

— O ja, maar meen je dat Aagje daar in het donker slentert om de bomen te tellen ? O, ware ik in jouw plaats ik wist wel wat ik zou doen. Er is op deze grote hoeve geen zoon... ik zou er gauw de schoonzoon zijn, als de dochter dol op me was. Maar naar een lelijkaard als ik kijkt de juffer niet.

— Je vertelt onzin, Boppe.

— Je redeneert over macht en vrijheid... Je zit met je neus in kranten en boeken en je ziet nog de verliefde ogen van een knappe meid niet. Je gooit een fortuin weg.

— En moest je nu gelijk hebben, zou boer Blija dan zijn dochter met een knecht laten trouwen ?

— Wel, ik zou hem dwingen !

— Hoe ?

— Onnozel schaap... Ik zeg je dat Aagje in 't donker rond je draait... Pak ze !... Begrijp je me nog niet ?... Ze is gek op je... Kus haar een paar avonden na elkaar... dan wordt ze nog doller... Dan verlangt ze 's ochtends al naar het einde van de dag. Als je het haar vraagt, komt ze bij je wanneer de familie te bed is !... Je bent baas over haar... En op een goede dag vertelt zij aan haar moeder dat ze met je moet trouwen. Blija zal opspelen, razend zijn, maar toegeven... Hij kan dan wel niets anders... O, ware ik in jouw plaats !... Begrijp je me nu ?

— Ja, Boppe... Het zou door en door gemeen zijn !

— Gemeen ?... Je zoekt je voordeel op jouw manier, juist als de boer 't zijne. Je spreekt altijd over uitbuiten en onrechtvaardige behandeling... Wel, je kunt nu die trotse kapitalist een loer draaien, zelf een grote baas worden en je krijgt nog een knappe vrouw op de koop toe.

— Ik strijd met eerlijke middelen... En ook... ik verkeer met Geertje.

— Dat is afgelopen als je de baron beledigd hebt... O, ik had het willen horen en het zou me groot plezier gedaan hebben. Ik wou, dat hij morgen steendood viel, zo'n hekel heb ik aan hem. Maar hij is de grote baas... En het is uit tussen jou en Geertje, dat voorspel ik je !

— Ze wordt in februari meerderjarig.

— Dat doet er niets toe... Ze zullen haar zo bang maken van je, dat ze zich net zal houden of ze je nooit gekend heeft... Maar had ik kans om aan Blija's centen te raken, ik zou me niet lang moeten bedenken. Ik heb dat zien aankomen bij Aagje... Laatst stonden we de wagens af te schuren. Ze keek door een bovenraampje. 't Was of ze je met haar ogen wilde opeten. Ze zag niet dat ik haar in de gaten had. Hoe dikwijls maakt ze een praatje me jou ! Met mij nooit. De dochters worden hier kort gehouden. De boer heeft geen prettig karakter en er komen daardoor weinig bezoekers op de hoeve. Hij leeft in twist met de baron en dat houdt ook veel mensen terug. De dochters vervelen zich. Altijd bij moeder zitten en met haar eens uitgaan. Aagje is levendig van aard en ook vurig. Die verlangt naar een vrijer. Je bent een knappe jongen en je dient maar als een knecht uit vrije wil. Als je morgen de duimen legt voor je vader ben je weer boerenzoon. Dat hebt je me zelf verteld en Aagje weet het ook... Val ze om de hals, toon haar dat je vrijen kunt... en de rest volgt... Je kunt dan heel kalm een storm trotseren of je nog verkneukelen in de woede van de boer, maar Blija laat zijn dochter niet ongehuwd als er iets op komst is... Tenslotte word je nog met vlag en wimpel binnen gehaald, om aan de mensen te doen geloven dat alles met volle instemming gebeurt. Denk je dat Blija een schandaal wil tegenover de baron die hij benijdt ?

— Het kan alles zijn zoals je beweert, maar ik sjacher niet met een huwelijk, Boppe !

— Liever in ruzie blijven met je vader, een arm meisje trouwen en hele dagen op het land wroeten voor een mager loontje... En strijden voor de rechten van de mindere man !... Dan sta je over twintig jaar nog even ver. Je kunt wel met je kop tegen de muur lopen, maar de muur blijft staan en je kop stoot je in stukken... Komaan, 't is tijd om te eten... We mogen het heiligdom van de boer binnen treden, al is het dan maar in de keuken. 't Voer voor ons in een trog opdienen, als de varkens, dat durven ze nog niet...

Boppe en Johan begaven zich naar de ruime keuken, waar Aukje, de meid, hun avondmaal gereed zette. De familie gebruikte dit in de binnenkamer, die bemeubeld was als die van een herenhuis.

Blija was de voornaamste boer van het dorp en woonde op zijn eigen grote hoeve. Vrouw en dochters hielpen nooit op de akker of in de stal en bestuurden alleen de melkerij, waarvan het grove werk door de knechten en de meid werd verricht. Er kwam ook dagelijks een gehuwde arbeider, die in de nabijheid woonde. In de zomer had Blija een heel legertje personeel in dienst.

— De kalveren mogen weer eens in huis komen slobberen, zei Boppe, die sedert de komst van Johan smalend sprak over toestanden, die hij vroeger gelaten had gedragen, al was er steeds wrok in zijn gemoed geweest.

— Je moet zien dat je een prinses krijgt, dan kun je in een paleis wonen ! schertste Aukje, een jonge, frisse meid, blank van huid als een echte Friezin.

Ze keek liever naar de hoekige Boppe, met zijn ingezakte schouders. Johan sprak echter niet veel. Hij dacht aan Geertje en had medelijden met haar. Ze zou zeker gestraft worden. En wat had ze nu misdaan ? Het was voor de baron en de barones grote zonde, dat ze een jongen beminde en eens met hem praatte.

Na het avondeten keerden de knechten naar de stal terug. In hun kamertje, waar de slaapkooien in de wand getimmerd waren, hing een lantaarn met zwak licht. Gewoonlijk plaatste Johan die op een tafeltje en las hij bij dat schijnsel, maar vanavond voelde hij er geen lust toe.

— Ik ga slapen, zei hij. Ik ben moe...

— Ja, ik kruip ook onder de dekens. 't Is daar nog het best... Een mens vergeet er zijn miserie...

Spoedig lag Johan in zijn kooi, maar slapen kon hij nog niet. Hij erkende nu dat hij te geweldig was geweest tegen de baron. Hij had zich meer moeten beheersen omwille van Geertje, die voor zijn harde woorden zou boeten.

Boppe had hem toch ongerust gemaakt. Zouden de baron en de barones er waarlijk in gelukken Geertje van hem weg te trekken ? Zijn meisje zou weldra moeten meegaan naar het voorname huis in de stad, waar de adellijke familie de winter doorbracht. Dan was ze daar geheel in de macht van mevrouw.

— Maar Geertje wordt me niet ontrouw, geloofde Johan. Ze bemint me en ze is een meisje met karakter.

Zou Aagje werkelijk op hem verliefd zijn ? Dat denkbeeld streelde hem toch. Ze was de dochter van een rijke boer. Boppe kon wel gelijk hebben... 't Was waar, dat Aagje dikwijls met hem, Johan, sprak en hij haar reeds enkele keren bij avond ontmoet had. Ze knikte hem wel honderd keer op een dag toe.

— Maar voor geen tien Aagjes laat ik Geertje staan, zei Johan bij zichzelf. Ik ben geen weerhaan...

Geertje was een arm meisje, een schamele dienstbode. Met Aagje kon hij later baas worden, op deze grote hoeve.

— Boppe is een gemene vent, dacht Johan. Die zou geen enkel gewetensbezwaar maken om zijn doel te bereiken. Hij weet niet wat trouw is.

Maar mannen als Blija hadden ook geen gewetensbezwaren, als ze hun volk onder de duim hielden. En gedwongen huwelijken kwamen in de rijke boerenstand ook wel voor. Veel zou Blija hem eigenlijk niet kunnen verwijten, moest er zich zulk een geval tussen hem en Aagje voordoen. Trouwens hij liep niet achter de dochter : zij zocht hem op, zij lokte hem.

— Maar wat lig ik nu te piekeren over Aagje Blija, bromde Johan. Ik bemin immers Geertje en ik laat haar niet los. We behoren bij elkaar.

Toch zweefde Aagje's beeld nog voor hem. Boppe had gelijk... nu begreep hij Aagje's vriendelijkheid. Vanavond had ze hem aangemaand tot kalmte, en hem voorgespiegeld hoe hij op de winteravonden bij haar kon zitten in de gezellige, warme kamer. Ze beschouwde hem niet als knecht, maar als een boerenzoon, als haar gelijke.

— Ik vertel ze nooit, dat ik een vondeling ben. Niemand behoeft dat te weten, dacht Johan. Ik had het daar straks over gewetensbezwaren. Hoe hebben mijn ware ouders mij behandeld ? Die maakten geen gewetensbezwaren, toen ze me ergens lieten neerleggen. En ik zou dus gerust kunnen doen als de anderen en in stilte met Aagje kunnen verkeren, zo ik wilde. Maar ik wil niet. Boer worden ? Dat kan ik thuis ook, als ik me naar mijn pleegvader schik.

Maar Jongema had niet zo'n grote hoeve als Blija, al was hij nu welvarend.

Hier baas worden en later van zijn pleegouders alles erven. Hij zou niet moeten strijden, om een voornaam man te worden, een van de rijkste landbouwers van Friesland.

Boppe had gelijk : een fortuin lag voor het grijpen. Hij had maar te willen.

— Onzin, zei Johan. Ik verkeer met Geertje en ik blijf haar trouw. Weg met de verleiding van rijkdom. Boppe en Aagje zullen me niet van de rechte weg brengen.

DE FAMILIE BLIJA

De Blija's gingen niet zo vroeg naar bed als de knechten. De boer werkte niet, doch bestuurde alleen zijn boerderij. Hij deelde zijn bevelen uit en keek toe of ze opgevolgd werden.

Hij rookte nu zijn lange pijp bij het vuurtje in de sierlijke haard, want in Friesland kunnen de oktoberavonden reeds zeer kil zijn. Bij de grote tafel zaten vrouw Blija en haar drie dochters : Stien, Griet en Aagje, die zich met handwerkjes onledig hielden. De

kamer was deftig bemeubeld. Er stond ook een welgevulde boekenkast. Allen lazen graag, zoals de meeste Friezen.

Boer Blija had geen woord meer gezegd over Johan Jongema. De moeder en zusters wisten niet, dat Aagje met de nieuwe knecht naar huis was gekomen. En niemand vermoedde welk een liefde de jongste dochter koesterde.

— O ja, morgenmiddag krijgen we bezoek, zei Blija, die een verse pijp stopte. Ik zou het haast vergeten.

Allen keken hem nieuwsgierig aan.

— De vrachtvoerder uit Leeuwarden bracht me een briefje van Klaas Bosma, die hij in de stad gezien had, vervolgde de boer. Bosma wil met me onderhandelen over de oprichting van een boterfabriek hier. Ik heb je daar nog over gesproken, vrouw.

— Jawel, maar wie is die Bosma eigenlijk ?

— O, een handelaar met veel invloed; een doodeerlijke kerel en rijk. Ik kende hem al meer dan twintig jaar geleden. Ik woonde dan ook in 't hoge Noorden. Maar toen was hij vrolijker. Al zal hij er nooit een woord over zeggen, toch heb ik wel eens gehoord dat zijn huwelijk hem tegen is gevallen. Hij is getrouwd met een dochter van een voorname koopman, mijnheer Dijkhuis, te Dollum. Zij was te veel dame voor Klaas Bosma en men beweert dat ze nooit met hem wilde uitgaan. Maar nu schrijft hij me toch, dat hij zijn vrouw meebrengt. Ik ken haar vader goed.

— De mensen zullen zeker weer overdreven hebben, als altijd.

— Hebben ze kinderen ? vroeg vrouw Blija.

— Een dochter van achttien jaar. In elk geval is Klaas Bosma een degelijk zakenman. En hij is de stichter en voornaamste aandeelhouder van enige flinke zuivelfabrieken. Hij heeft doorzicht. Boter en kaas moeten meer en meer de uitvoerprodukten van Friesland worden, met vee natuurlijk.

— En zou zulk een fabriek hier kunnen gelukken ? De baron zal er wel tegen zijn.

— Juist daarom ben ik er voor. Koöperatie maakt de boeren onafhankelijker. Van Elkema moet maar eens leren begrijpen, dat er nieuwe tijden aanbreken.

— Vader, nu spreekt u juist als onze jongste knecht, zei Stien, de oudste dochter, die nog wel eens een opmerking durfde maken.

— Johan Jongema weet niet waar hij heen wil en babbelt oproerkraaiers na. Maar hij zal wel kalmeren.

Aagje werd wat rood en boog zich dieper over haar werk.

— Johan is anders altijd beleefd en wel gemanierd, sprak vrouw Blija. Dom van zo'n jongen, om met een dwaas hoofd van huis weg te lopen.

— Wel, dan maakt hij juist de beste leerschool door. Wie niet horen wil, moet voelen, beweerde de boer. Ik zal hem wat strenger aanpakken, tot zijn eigen bestwil. En verzet hij zich, dan stuur ik hem weg. Boppe moet geen slechte makker hebben; dan loopt hij niet meer gewillig in het gareel. Dus, vrouw, morgenmiddag krijgen we bezoek. Pak maar eens goed uit, dat wekt een beste indruk. Lukt die zaak van de fabriek, dan win ik hier invloed... Van Elkema zal ondervinden, dat hij niet alleen meester is en de rijke boerenstand "lak" heeft aan de adel...

De meisjes waren tevreden met het vooruitzicht van bezoek, dat weer wat afwisseling zou brengen op de eenzame hoeve.

De familie ging ter ruste. Aagje stond even voor het raam van haar slaapkamer. De hoge populieren wiegelden in de wind. Geen lichtje brak door het duister. Van Elkema-state lag nu ook in het donker.

Aagje had een hekel aan vaders vijandschap jegens de baron. Deze was toch vriendelijk. Hij groette haar altijd en maakte soms een praatje. Als vader niet zo hooghartig geweest was, zou de familie wel eens op de state gevraagd geworden zijn.

Toen vader deze hoeve kocht van een Leeuwarder advokaat, had de baron enige moeilijkheden gemaakt over een uitweg van akkers. Zo was de wrijving ontstaan. Vader had dat veel te hoog opgenomen, meende Aagje.

Het was hier een triestig leven. En nu was Johan Jongema op de boerderij gekomen. Aagje dacht aan hem. Ze zou haar liefde voor hem meer moeten verbergen. Vader kon achterdocht krijgen. O, als Johan dan maar nader kwam... en haar begrijpen wilde... 't Zou niet moeilijk zijn, elkaar in het geheim te ontmoeten. Aagje bloosde bij die gedachte en haar hart klopte sneller.

Maar Johan verkeerde met de dienstbode van Elkema-state... Geertje zou nu echter onder strenger toezicht staan. En ze moest immers weldra met de familie mee naar de stad. Zo zou er wel een eind komen aan die vrijage... Aagje had hoop. En ze besloot het Johan nog duidelijker te tonen, hoe innig ze hem beminde. Ze legde zich te bed en luisterde naar de wind, die om de hoeve zoefde. Zo viel ze in slaap.

De volgende morgen trad Aagje wat opgewonden in de kamer, waar haar vader zijn dagblad zat te lezen.

— De baron komt door het hek, zei ze.

— Van Elkema ? Wat heeft die hier te maken ? riep de boer verbaasd uit. De meid kan hem aandienen, net als een gewone bezoeker !

— En waar zal je hem ontvangen ?

— Hier natuurlijk.

— We zullen hem liever in de zitkamer laten.

— Hier komt hij en niet in de zitkamer. Wat geef ik om die adellijke bons ?

Mevrouw en de dochters verlieten door een zijdeur de kamer en Blija bleef alleen.

Vrijmoedig trad van Elkema binnen. Hij was nog een knappe en statige man, maar met een trotse uitdrukking op het gelaat.

— Goede morgen, mijnheer Blija. Ik zou u even willen spreken, zei hij, zonder de boer de hand toe te steken.

— Goede morgen... Neem plaats...

En Blija, die het liefst de titel van baron vermeed, duidde een zetel aan.

— We hebben destijds woorden gehad over een uitweg, maar dat is geen reden om in slechte verstandhouding te leven, hernam van Elkema. We zijn beiden de grootste grondbezitters en hebben er dus belang bij, dat er orde en rust in de gemeente en in de omgeving heersen.

— Hij fleemt me... Wat voert hij in zijn schild ? vroeg Blija zich zelf af.

— Voor orde en rust ben ik altijd te vinden, beweerde hij.

— Dat weet ik. Het is dus van belang sommige elementen te weren... En we moeten op dat gebied samenwerken. U hebt een nieuwe knecht. Hoe heet hij ook ? Men heeft hem genoemd, maar ik heb zoveel te onthouden.

— Johan Jongema.

— Juist... Zo was de naam.

— O, u moet hem kennen. Hij is de zoon van Jongema, te Bierum, die vroeger pachter van u geweest is...

— Een zoon van die Jongema ? Onmogelijk !

— Toch is het zo !

— Jongema is zeer vooruit gegaan... Hij kocht mij de hoeve af. En nu zou zijn zoon knecht zijn bij een ander ?

Van Elkema veinsde verbazing, want hij wist al wie de onstuimige jonkman was.

— Johan kan het niet met zijn vader vinden, hernam Blija.

— O, zo ! Dan verwondert het me niet dat ik hem gisteravond op mijn state betrapte en hij zich zeer onbeschoft gedroeg, toen ik hem verwijderde...

— Hij heeft me niets daarvan verteld... Hij verkeert met een dienstbode...

— Maar dat meisje heeft ons al beloofd, hem te mijden...

— En wat is er gisteravond dan gebeurd ? vroeg Blija.

— Wel, ik was nog even in het park. Een van onze dienstboden kiest altijd de avond om boodschappen te doen. De barones kreeg achterdocht. Op haar verlangen stelde ik een onderzoek in. De meid was inderdaad in het park met een jongen. Ik wees er hem op dat hij daar op verboden terrein was. Hij begon me uit te schelden voor verdrukker, uitbuiter. Och, u kent de onzin van oproerkraaiers. Hij bedreigde me zelfs met de vuist. Natuurlijk bleef ik kalm. En ik bespaarde de kinkel een proces. Maar ik vernam dat hij uw knecht is, Johan Jongema. En ik hoorde, dat hij door een slechte geest bezield wordt. U kunt zulk een element toch niet in de gemeente brengen, Blija. En ik kom u dus verzoeken die knecht weg te zenden.

Misschien tegen zijn wil, maar uit kracht van de gewoonte, sprak van Elkema dit verzoek uit als een bevel. En Blija voelde dat wel. Zijn trots werd gekrenkt.

— Ha, ik zou mijn knecht afdanken omdat hij u onbeleefd behandeld heeft ! riep hij driftig uit. We moeten voor Zijne Majesteit de baron buigen. U zou me hier op mijn eigen hoeve uw bevelen geven !

— Vat u het zo op ? Ik ben bekommerd om de rust op de gemeente. Die kerel leest een oproerig blad.

— Wel zo, laat u de post voor Blija's hoeve bespieden ?

— U wilt nu alles ongunstig uitleggen. Ik kan het toch wel anders dan door bespieding weten, dat uw knecht lektuur, die vergif is, op de gemeente brengt. Ik heb van eerst af een beroep gedaan op uw zin voor orde, op uw medewerking, om de rust te handhaven.

— Ja, ja, u zou de pil vergulden en ze me zo doen slikken. U vergist u ! Ik slik niet. Niemand heeft mij bevelen te geven. U bent de baas op uw state en ik ben het op mijn hoeve. Mijn hemel, omdat die jongen met uw meid verkeert en ze elkaar eens zien in uw park, moet ik Johan wegsturen !

— Ik heb het niet over die verkering. Uw knecht is een oproerkraaier.

Al had Blija hetzelfde gezegd tot zijn vrouw, nu verdedigde hij Jongema, uit nijd tegen de baron.

— Mijn knecht predikt geen oproer, hernam hij. Als er ontevredenheid bestaat, is het door uw optreden. Weinig mensen durven u dat te zeggen, maar ik verberg mijn mening voor niemand. En ik vind het brutaal van u om me hier in mijn huis te komen bevelen, dat ik mijn knecht moet wegsturen. Welnu, Johan Jongema blijft hier !

— Je treedt onbeschoft tegen me op ! snauwde de baron. Je wilt ruzie. Ha, ik vrees je niet. Je bent de aarden pot en ik ben de ijzeren.

— Dat zullen we zien ! Ik lach met uw bedreigingen. O, ik weet wel, vóór ik deze hoeve kocht, had ik nederig op uw state aan u zelf toestemming moeten vragen. Ik deed of u niet bestond en u was er woedend om. U begon me te duivelen met die uitweg.

— Och, man, houd de rest voor je. Ik redetwist niet met je. Ik ben een edelman en jij bent een boer.

In zijn nijd liet de baron het beleefde u vallen.

— Ik bood je mijn medewerking aan, Blija het was dwaas van mij. Je hebt geld, maar geen manieren ! Ha, je wilt je knecht niet wegzenden. Dan zal ik het doen !

Blija was woedend opgerezen.

— Me uitschelden in mijn huis ! Maak dat je weg komt of ik gooi je aan de deur ! dreigde hij.

Zijn vrouw trad verschrikt binnen.

— Wat gebeurt er ? vroeg ze.

— Die verwaande baron komt me hier de wet stellen ! Denk je, dat ik zijn adellijke streken duld ! Ik heb geen manieren. Dat moet hij me zeggen, die vroeger zijn geld verboemelde en blij was een burgerdame met fortuin te kunnen krijgen. Toen was hij niet meer de fiere edelman ! Burgergeld heeft hem gered.

— Man, pas op je woorden ! Ik kan je doen vervolgen tot je om genade komt smeken ! beweerde van Elkema.

— Ze hadden je ergens in een gesticht moeten opbergen, toen je jong was en fatsoenlijke ouders hun dochters voor u wegstopten. Nu spreekt u van orde en rust, u, die toen berucht was om boemelen en zuipen.

— Man, vermaande vrouw Blija.

— Hij moet het maar eens horen, dat we zijn huichelarij kennen. Nu zit hij met deftige tronie in verenigingen en besturen. Misschien stelt hij wel verordeningen op de zedelijkheid voor. Ha, zo, mijnheer de baron, u was gisteravond in het park toen uw meid daar ook wandelde. En het was op verzoek van uw vrouw. Ik denk dat die wel wijzer zal zijn, om u in 't donker achter een knappe deerne te sturen. En nu moet mijn knecht weg ! Waarom mag die niet met Geertje vrijen ? Na een paar weken haalt u hem misschien met vlag en wimpel binnen en krijgen hij en de meid als ze dadelijk willen trouwen, een bruidsschat. Een vos verliest wel zijn haren, maar niet zijn streken. Ik zal Jongema de ogen eens openen !

Van Elkema was bleek geworden van woede.

— Gemene vent ! riep hij uit. Verdoemde lasteraar ! Maar ik breek je als een riet.

— Baron, ga heen ? vroeg vrouw Blija. Al dat praten dient tot niets.

— U kunt uw man in toom houden. Ik laat me niet honen.

Haastig stapte van Elkema heen. En in de dreef zwaaide hij driftig met zijn stok.

Aagje trad ook binnen. Ze had aan de deur geluisterd.

— Man, je bent te onvoorzichtig geweest, waarschuwde haar moeder.

— Wel, ik heb nog niet genoeg gezegd. Die beunbaas, die trotse huichelaar ! Mij onder de neus wrijven dat ik geen manieren heb en een parvenu ben. Hij benijdt mijn fortuin. Wacht, we zullen hem nog anders de voet dwars zetten. Moet ik me slaafs buigen voor die baron, ik, Blija, voor wie ze te Leeuwarden op de markt de hoed afnemen ?

— Neen, maar laat hem links liggen. Trek je niets van hem aan !

— Hij komt me hier gebieden mijn knecht weg te zenden. Jongema kan nu lezen wat hij wil. Maar hij blijft hier. Ik zal hem de hand boven het hoofd houden, om die baron te tergen. Jongema meent, dat hij heel verstandig is, maar ik durf er mijn hoofd onder verwedden, dat de sul door die meid bedrogen wordt. Ha, de baron wandelde in het donkere park, toen zij daar ook was. En hij meent, dat ik onnozel genoeg ben, om te geloven, dat hij haar gangen wilde naspeuren om ze te beschermen tegen een vrijer ? Ik weet het een en ander van zijn jeugd. En ik kan er wel meer van horen... Ha, hij bedreigt me... Wel, ik wacht hem af. En hij kan maar barsten van nijd, als ik een zuivelfabriek opricht. Kooperatie... die weg moeten we uit. Dat zal de macht van zulke baasspelers breken.

— Nu praat je net als Jongema, oordeelde vrouw Blija.

— Wel, de jongen heeft niet helemaal ongelijk. Het verschil is dat ik de vrijheid beperk binnen juiste grenzen. Zo'n jongen rent maar door zonder te vragen waar hij uitkomt... De baron wil hem van het dorp jagen, omdat Jongema hem gisteravond een paar harde waarheden heeft gezegd, toen hij in het park betrapt werd bij Geertje, de meid.

— Jongema, mocht dan toch ook niet zo grof geweest zijn ! oordeelde de vrouw.

Aagje verliet de kamer. Ze ging achter de schuur. Daar was Johan bezig een ploeg na te zien. Vanmiddag moest hij ze gebruiken op een akker. Boppe werkte in de stal.

— Johan, de baron is geweest, vertelde Aagje.

De knecht keek op. Ja, hij moest toch bekennen dat de jongste dochter van Blija een knap meisje was... Zijn bloed joeg sneller nu hij aan de raad van Boppe dacht. Hij kon Aagje in zijn macht krijgen... Hij had maar te willen.

Dadelijk verwierp hij die gedachte.

— Kwam hij voor mij ? vroeg hij.

— Ja... Hij wilde dat vader je weg zond...

— Omdat ik hem gisteravond de waarheid heb gezegd...

— Ja, maar hij beweerde ook dat je een oproermaker bent... Vader heeft hem hard aangepakt. Hij zei, dat de baron hier niets te bevelen had, en jij zou blijven... Je mag je krant lezen... Vader is je goedgezind...

— Omdat hij nu zelf eens gevoeld heeft hoe die heren bestaan !

— Je blijft dus heel de winter hier en je zult bij ons in de kamer zitten. O, je kan een gezellige tijd hebben, Johan...

Aagje durfde niet te herhalen wat haar vader over de baron en Geertje gezegd had. Moest dat waar zijn, het zou toch uitkomen... Weer keek Johan haar aan... Ze sloeg haar ogen voor hem neer en werd wat rood... En het scheen de knecht of Boppe achter hem stond en hem toefluisterde :

— Neem ze toch ! Een fortuin en een knappe meid !

Johan voelde zijn hart bonzen.

— Aagje, 't is vriendelijk van je dat je het me komt vertellen, zei hij, bijna hartelijk. Dus je hebt graag, dat ik blijf ?

Ze bloosde nog meer.

— Ja, fluisterde ze toch. Je bent geen gewone knecht, maar een boerenzoon... Het is in de winter zo eentonig hier als we maar met ons eigen groepje zitten... Misschien krijgen we wel ijs... Je kan natuurlijk goed schaatsen rijden...

— Welk een Fries kan dat niet ! En jij ?

— O, ik kan er ook vlug op weg.

— Laat ons hopen dat we een hele tijd ijs krijgen. Verleden jaar was ik de eerste op de trekvaart en kon ik mijn naam in "Het Vergulde Anker" aan de balk schrijven... Het heeft er heel de winter gestaan met krijt : „Johan Jongema, van Bierum, is hier het eerst op schaatsen aangekomen op 12 januari, te acht uur 's morgens."

— Dat was flink...

Zo steeg Jongema nog meer in de bewondering van Aagje... Ze keek hem verliefd aan...

— Wel Aagje, ik blijf dus hier en we zullen het goed met elkaar kunnen vinden, hernam hij.

— O, ja... Nu moet ik gaan. Moeder zal niet weten waar ik zit.

Ze knikte hem toe en liep dan heen. Ze wilde niet dat vader haar betrapte. Johan oogde haar na.

Maar dan werd hij kwaad op zich zelf.

— Ik deed laf, mompelde hij. Ik begon liflafferijen te verkopen... En zo zou ik ze het hoofd gek maken... Gisteravond kuste ik Geertje. Ze is om mij gestraft geworden. Eigenlijk verloochen ik haar, als ik tot Aagje vriendelijk doe... Laat ik toch eerlijk blijven !

Plots dook de boer op.

— Johan, wandel eens een eindje met me mee. Ik moet je spreken.

Jongema vergezelde zijn baas over de boomgaard.

— Gisteren hebben we woorden gehad, sprak Blija. Misschien was ik te streng. 't Is waar, dat je recht hebt te lezen wat je wilt. Maar wees kalmer in je oordeel over de bazen. Ik weet wel, dat alles niet is als het behoort, maar dat zal nooit zo zijn. Toch mag ik het wel, dat iemand zijn mening zegt. Dat doe ik ook. Zo pas heb ik de baron de mantel uitgeveegd. Die beunhaas wilde me bevelen je weg te sturen. Wat is er gisteravond tussen jou en hem gebeurd ?

Johan vertelde het. En Blija lachte.

— Och, de trotsaard verdient het zulke dingen te horen, hernam hij. Ik weet het heel goed dat hij een gemene boemelaar is geweest en nu de huichelaar uithangt... Hij is voor geen cent te vertrouwen. Zulk een vos verdient zijn streken niet. Nu wat anders, maar toch in verband daarmee. Toen je gisteravond in het park van de state was, wandelde de baron daar dus ook. En waarom ?

— O, om Geertje te bespieden.

— Ben je daar wel zo zeker van ? Hij had dat door de andere meid of zijn knecht kunnen laten doen... En waarom maakt hij zich kwaad over je verkering ? Wat kan het hem schelen, dat een knappe, gezonde meid een vrijer heeft ? Hij weet toch, dat meisjes en jongens op die leeftijd elkaar zoeken. Ik denk, dat hij om een heel andere reden in het park was. Zeg, vertrouw jij Geertje ?

Johan ontstelde.

— Wat bedoelt u ? vroeg hij.

— Dat de baron al meer 's avonds in dat park geweest is, terwijl Geertje er ook was.

— O, nu snap ik u ! En u denkt, dat Geertje zo gemeen is ?

— Word nu niet dadelijk driftig ! Ik zeg het toch maar om je bestwil.

— Geertje is een eerlijk en fatsoenlijk meisje.

— Dat denkt ieder van het deerntje, waarop hij verliefd is. Maar men kan bedrogen uitkomen. Ik vraag je weer waarom van Elkema zo woedend is over je verkering met zijn dienstbode, dat hij je van het dorp wil weg krijgen ? O, ja, hij zoekt een voorwendsel. Je bent een oproerkraaier... Zo beweert hij nu. 't Is wel vreemd, dat hij dat juist te weten komt, als hij je bij Geertje betrapt heeft. De deugniet is jaloers. Ik heb het hem verweten...

— Dat hij Geertje naloopt kan zijn... Maar zij zou niet naar hem luisteren...

— Mijn beste jongen, reken daar niet te veel op. Ze is een wees, afhankelijk van de baron, want de voogden hebben ze daar geplaatst. Kerels als van Elkema zijn sluw en ook invloedrijk. Wat gebeurt er allemaal niet op een state en in een groot herenhuis, al scheer ik niet alle grote heren over één kam. Maar destijds was geen enkel knap meisje veilig voor van Elkema.

— Geertje is niet slecht ! riep Johan uit.

— Zeg ik dat ze slecht is ?... Maar de verleiding kan sterk zijn. 't Kind heeft geen eigen huis...

— O, baas, ik kan dat niet geloven ! Hebt u bewijzen, zeg het me dan ?

— Hoor eens, Johan, tenslotte gaat de zaak me niet aan. Ik heb je gewaarschuwd, omdat je een flinke jongen bent, om misleid te worden. Onderzoek het geval. Loop nu niet driftig naar de state, want dan verbrandt je je handen. De baron zou je eenvoudig aanklagen en laten oppakken. Hij heeft invloed. Nu heb ik gezegd, wat ik moest zeggen.

Blija ging heen. Johan bleef een tijdje bij de haag staan.

Omgang tussen de baron en Geertje...

— 't Kan niet, siste hij. O, hij ware er toe in staat, maar Geertje is te fatsoenlijk en te oprecht. Dan zou ze niet met mij verkeren. Zo huichelen doet ze niet.

Maar wat wist hij er van ? Kende hij Geertje ? Ze hadden elkaar onmoet op de dorpsweg, daar met elkaar gesproken. En overigens waren het vluchtige bijeenkomsten geweest in het park. Steeds was Geertje dan bang en gejaagd.

— Voor de baron ? vroeg Johan zich thans af, want de twijfel was in zijn hart gezaaid.

Blija had gelijk. Geertje was afhankelijk van de state. Gisteravond, toen de baron tegen haar uitvoer, durfde ze niets te zeggen. Om een eerlijke vrijage moest ze zich toch niet schamen.

— O, ik wil haar spreken... En ze al me alles opbiechten ! zei Johan bij zich zelf.

Het was een zwarte dag voor hem geworden.

HET BEZOEK

De woonkamer van Blija's hoeve was in orde om de bezoekers te ontvangen. De ouderwetse koffiekan met drie kraantjes — een kostbaar stuk — prijkte te midden van de porseleinen kopjes en bij een schaal met geurige koek.

Aukje, de meid, had de kamer een duchtige beurt moeten geven. Mevrouw en de dochters waren netjes gekleed. Zulk een bezoek was een gebeurtenis op de hoeve. Blija rookte zijn lange pijp. Hij bromde nog over de baron en bezwoer, dat hij de adellijke baasspeler wel temmen zou. Zijn vrouw maande hem tot kalmte aan.

— Daar is Bosma ! zei Aagje.

Een tilbury reed door het hek. Boppe, die op een goede fooi rekende, snelde al toe om het paard uit te spannen. De familie bleef in huis. Alleen zeer goede kennissen trad men buiten of op de drempel tegemoet. Hier gold het de afhandeling van zaken.

Bosma hielp zijn vrouw uitstijgen. Mevrouw Blija, die van een afstand door het raam keek, zei :

— Ze is een hele dame...

— Veel te voornaam voor Bosma, oordeelde Blija.

— Ze ziet er trots uit, hernam de boerin.

— Wel, als ze stijf is, ben jij het ook. We zijn geen zier minder dan zij, beweerde haar man.

Aukje deed de deur open. Ze liet de gasten in de gang van mantel, jas en hoeden ontdoen. Dan klopte ze aan.

Nu trad Blija eindelijk te voorschijn.

— Dag mijnheer en mevrouw Bosma ! groette hij.

— Goedemiddag, antwoordde Bosma met gulle stem. U hebt mijn briefje ontvangen ?

— Ja, ja, ik verwachtte u.

— Mijn vrouw...

— Aangenaam. Ik ken uw vader, mevrouw, de heer Dijkhuis en ook uw broer Maarten, die met Dekema's dochter getrouwd is. Maar komt binnen. Ik stel u mijn vrouw en mijn dochters voor.

Blija noemde de meisjes op. De begroeting was stijf, vooral van de zijde van mevrouw Bosma. Er werden stoelen aangeboden. En Blija schoof Bosma een kistje sigaren toe.

— Ja, laat ik eens opsteken, zei deze. Al rokende praat men nog eens zo prettig.

— Als u een pijp verkiest, daar hangen nieuwe.

Men had op menige hoeve steeds verse, lange stenen pijpen in voorraad.

— Ik ben meer aan de sigaren gewoon geraakt, beweerde Bosma. Ja, mijn schoonvader woont te Dollum. U bent daar natuurlijk bekend, het is niet ver af.

— Ik ga er wel eens naar de markt.

— Er is anders niet veel te doen.

— Neen, maar we markten wel eens voor ons plezier.

— Mijn vrouw houdt niet veel meer van haar geboorteplaats. Ik kan haar moeilijk mee krijgen naar Dollum, hernam de spraakzame bezoeker.

— Ik heb liever dat vader naar ons komt. Dollum is een nest met kleingeestige mensen, beweerde mevrouw Bosma.

Ze was knap voor haar jaren en had een statige houding. Aagje vond dat ze er trots uitzag. Toch moest ze telkens naar haar kijken.

— 't Is waar, Dollum is een dood stadje, sprak Bosma. En de mensen hebben er niet veel te doen. De schipperij tiert er en de visserij ook...

— Wel, we moeten de handel en de nijverheid bevorderen. En ik vind uw idee om meer zuivelfabrieken op te richten uitstekend.

— U brengt de kwestie op het tapijt. En zou er hier kans zijn om een fabriek te bouwen ?

— O, ja. We zullen tegenstand hebben van onze baron...

— O, van Elkema ! Wat zou hij dan inbrengen tegen ons plan ! Hoe meer de boeren verdienen, hoe hoger hij hun pacht kan opslaan !

— De boeren mogen door koöperatie niet te onafhankelijk worden. Hij is nog een edelman van het oude ras, een baasspeler. Ik heb het met hem aan de stok gehad... Verbeeld u, hij eiste juist vanmorgen dat ik een van mijn knechten zou weg sturen.

— En waarom ?

— Wel, die Johan Jongema, zo heet hij, heeft nogal de nieuwe geest in... Hij spreekt over demokratie. En dat kan de baron niet verdragen. Daarom zou ik hem moeten afdanken. Ik heb de baron eens goed duidelijk gemaakt, dat ik baas ben op mijn hof.

— Of u gelijk hebt. Is Jongema niet van uw dorp hier ?

— Neen. Hij komt van Bierum. Eigenlijk is hij zelf een boerenzoon, maar hij kon niet goed met zijn vader overweg en verliet daarom zijn huis.

— Zo'n domoor ! En dan knecht gaan worden op een ander !

Blija sprak nog wat door over zijn twist met van Elkema en gaf hoog op van zijn onafhankelijkheid.

— Maar kan hij de oprichting van een fabriek beletten ? vroeg Bosma.

— Wel nee.

De mannen gingen nu dieper in de kwestie.

De oudste dochter schonk koffie en presenteerde koek. De boerin vroeg mevrouw Bosma naar haar dochter en vernam dat deze nog te Groningen op een kostschool was en daarna zou reizen in Zwitserland en Italië. Aagje luisterde met grote belangstelling en benijdde reeds het haar onbekende meisje. Dat moest een ander leven zijn dan op een eenzame hoeve als hier.

De mannen redeneerden voort.

— Wil je mij de hoeve eens tonen ? vroeg mevrouw Bosma aan Aagje.

De jongste dochter stond dadelijk op.

— Ja, ga maar eens met mevrouw mee, zei haar moeder.

Beiden begaven zich naar buiten. Vlug echter doorliep de bezoekster de stallen en dan wierp ze een haastige blik in de reusachtige schuur. Aagje wilde allerlei bijzonderheden vertellen. Plots onderbrak mevrouw Bosma haar.

— Is die knecht, waarvan je vader sprak thuis ? vroeg ze.

Aagje werd wat rood.

— Johan Jongema ? stamelde ze.

— Jawel.

— Hij is hier dichtbij op het land aan het ploegen.

— Kunnen we eens langs daar wandelen ? Ik wil de jongen eens zien, die, zoals je vader vertelde, tegen de baron durfde uitvaren.

Aagje geleidde haar. Johan keek vreemd op toen hij twee dames op zich zag toestappen.

— Aagje drijft het nu toch ver om me hier ook op te zoeken, mompelde hij.

En toch streelde die gedachte hem.

— Je moet hem natuurlijk niet zeggen dat ik je gevraagd heb me hier te brengen ! vermaande mevrouw Bosma tot Aagje. Ik doe alsof ik de paarden bekijken wil.

Johan groette.

— Mevrouw wil de paarden eens zien, sprak Aagje.

De knecht hield de paarden in. Maar hij vond dat die voorname dame meer naar hem keek dan naar de paarden.

— Zou ze misschien de baron goed kennen ? vroeg hij zich af.

Mevrouw Bosma keurde de dieren.

— Je ploegt goed ! prees ze Johan.

— Ik doe mijn best bij het werk, mevrouw.

— Ja, dat zie ik.

Weer staarde ze hem aan. Johan kreeg een zonderling gevoel.

Wat wilde die dame van hem ? Had Aagje misschien over haar liefde gesproken, en moest die mevrouw hem nu keuren ?

— Kan ik voortwerken ? vroeg hij, om aan haar blik te ontkomen.

— Ja, ik dank je. Het is een kloek span.

— Van het echte ras ! verzekerde de knecht.

Hij groette en reed door.

— Een knappe jongen, zei mevrouw Bosma.

— O, hij heeft ook goede manieren.

— Dat merk ik. En kon hij het niet met zijn vader vinden ?

— Neen. Hij zegt er niet veel over. Och, dat zal wel weer in orde komen.

— Hoe lang is hij hier ?

En Aagje beantwoordde ook andere vragen over Johan.

— Laat ons nu eens langs Elkema-state wandelen ! stelde mevrouw Bosma voor. Het is zo lang geleden, dat ik die kant nog uit ben geweest.

— O, u ziet het torentje daar boven de bomen.

— Ja, het park moet nu schoon zijn in de herfstkleuren.

Weldra stonden ze bij de ringgracht.

— De barones wandelt in het park, zei Aagje.

— Spreek jij haar wel eens ?

— O, nee. Ze komt nergens. Ik zie haar in de kerk. Men zegt, dat ze trots is en ik moet het wel geloven. Het verwondert me, dat ze nog niet terug is naar de stad.

— Voor het winterverblijf ?

— Ja. De baron en de barones komen dan in mei terug. Ze zijn ook wel eens 's winters een weekje hier, als de baron jaagt.

— Krijgen ze veel bezoek op het kasteel ?

— O, dikwijls genoeg. Heren en dames komen dan per koets of met een jacht over de vaart. Maar ze zeggen dat de baron 's winters grote feesten geeft in de stad.

— En wat vertellen ze hier van de baron ?

— Dat hij vroeger slecht geleefd heeft. Maar veel praat men er niet over. Ieder heeft ontzag voor hem.

— Ja, hij is een verdorven man geweest en nog. Pas maar op, als hij vriendelijk doet.

— O, mevrouw, bij mij zou hij met geen gekheid moeten aankomen. Kent u hem van vroeger, mevrouw ?

— Toen ik te Dollum woonde, hoorde ik ieder over hem praten.

Mevrouw Bosma toonde toch grote belangstelling voor de state.

— Ginder komt de baron, zei Aagje.

— Laten we dan terug keren !

En schielijk draaide mevrouw Bosma zich om. Ze scheen plots zeer haastig. Ze kwamen op de hoeve terug.

Blija en Bosma waren nog volop aan het redeneren.

— Man, het wordt tijd, sprak mevrouw Bosma, vrij snibbig.

— Maar u blijft toch eten ? vroeg de boerin.

— Neen, we danken u. Het zou te laat worden. Wij zijn ver van huis, hernam mevrouw Bosma.

— Tanna is bang om in het donker te rijden, zei haar man.

Mevrouw Bosma drong op spoedig vertrekken aan en haar echtgenoot gaf toe, blijkbaar tegen zijn zin, want hij vond het hier gezellig.

— Wel, we zien elkaar te Leeuwarden terug, zei Blija tot hem.

— Ja, tot volgend week, vrijdag dus.

— En dan heb ik meer nieuws.

Mevrouw Blija stond voor het afscheid tegenover mevrouw Bosma. Ze droeg nog het gouden oorijzer met de witte muts, de kostbare Friese dracht. Haar dochters waren zo nog geen dames als mevrouw Bosma. Allen voelden dat, maar misschien alleen Aagje bekende het voor zich zelf.

Boppe had bevel gekregen om in te spannen. Mevrouw Bosma nam vluchtig afscheid. De boerin deed haar geen uitgeleide. Alleen Aagje ging met haar vader mee naar de tilbury.

— Als je zin hebt, kun je deze winter wel eens bij ons komen logeren, zei mevrouw Bosma tot het meisje.

— Ja, dat moet je doen, voegde haar man er bij.

— O, dat zou ik wel willen.

— Niet dat ons dorp veel betekent, hernam mevrouw Bosma. Maar het is toch een afwisseling voor je.

Aagje verzekerde dat ze gaarne eens zou komen. Mevrouw Bosma had toch grote indruk op haar gemaakt.

Boppe kreeg een flinke fooi. Zijn gelaat straalde van vreugde. De vertrekkenden stapten in.

— Nu tot op de markt, zei Blija weer. We worden het wel eens.

— Ik wacht uw nadere berichten af. Tot ziens.

— Ja, en wel thuis.

Het gerij verliet de hoeve. Blija en Aagje keerden in huis terug.

— Wat is me dat voor een verwaande vrouw, zei de boerin tot haar man. Ze deed of wij heel wat minder zijn dan zij. Ze is meegekomen om de boel eens af te loeren.

— Och, Bosma had geen stadsjuffer moeten nemen. Hij zit onder haar plak omdat hij haar in alles wil toegeven, daar ze zich op dat dorp verveelt.

— Haar vader heeft zijn geld toch vooral met de boeren moeten verdienen.

— De oude Dijkhuis was altijd een joviale man en zijn zoon is dat ook. Het zijn bij die lieden gewoonlijk de dochters, die het hoofd hoog opsteken. Ik begrijp niet, dat die Tanna Bosma wilde. Ze had toch wel een dokter of een advokaat kunnen krijgen...

— Ze vroeg mij te logeren, zei Aagje.

— O, om jou ook het hoofd vol te blazen met haar verwaande streken... Een dochter op kostschool... en die dan reizen moet... Onthou maar, dat je een boer zult trouwen, vermaande vrouw Blija. Zulk bezoek mag weg blijven.

— Bosma kwam voor zaken, herinnerde de boer. De vrouw telt tenslotte niet mee.

— Maar ik vond dat zijn geestdrift voor die fabriek erg bekoelde, toen je hem over het verzet van de baron sprak.

— Och, ik zal hem wel bewijzen, dat we ons aan de baron niet moeten storen.

Intussen reed de tilbury de grintweg op. Mevrouw Bosma keek nog eens naar de eenzame ploeger.

— Zou die knecht daar Johan Jongema zijn, waarover Blija het had ? vroeg Bosma.

— Hoe zou ik dat weten ? antwoordde Tanna nors.

— Dom van zo'n jongen om zijn vaders hoeve te verlaten. Hij zal wel wijzer worden. Of misschien blijft hij hier hangen voor een van de dochters van Blija. 't Zijn flinke, knappe meiden.

— Erg boers.

— Ze wonen op een hoeve en zullen zelden in de stad komen... Ik denk, dat ze toch wel ontwikkeld zijn.

— Ik heb er weinig van gemerkt.

— Elkema-state is een prachtige plaats, hernam Bosma, naar het kasteel blikkend. Wat ligt ze schoon in de bomen. Ja, van Elkema is een hele baas... En ik vrees, dat er hier van een fabriek niet veel terecht zal komen, als hij er tegen is.

— Zou je dan voor die vent wijken ?

— Maar Tanna, wat wil je ? Als hij zijn pachters verbiedt zich aan te sluiten, krijgen we geen melk. Ik hou echter twee koorden op mijn boog, en zal zelf eens met van Elkema praten. Misschien doet hij wel mee, als Blija er buiten blijft. En in dat geval moet Blija er ook buiten blijven.

— Ik wil niet, dat je naar die verwaande baron toe gaat, zei Tanna heftig. Hij heeft destijds daarvoor te veel mijn broer en mijn vader beledigd.

— Twintig jaar geleden... Toen was hij een dwaze kwant.

— Ik vergeet dat niet...

Bosma zweeg. Het werd eigenlijk een pijnlijk onderwerp. Reeds na zijn huwelijk had men hem wel eens doorgestoken dat zijn vrouw hem had genomen, omdat ze jonker van Elkema niet kon krijgen, hoe ze hem toen ook naliep. Bosma liet dat toen zo. Hij wilde niet naar geklets luisteren. Toch was zijn huwelijk niet gelukkig. Van Tanna had hij nooit de echte liefde genoten, die hij verwacht had. Ze was steeds koel en wrokkig geweest, ontevreden en opstandig. Bosma zocht dan troost in zijn zaken. Hij droeg gelaten zijn ontgoochelingen en trachtte de vrede te bewaren door veel toe te geven.

Nu verbood Tanna hem met van Elkema te onderhandelen. Het was dus nog gekrenkte trots. Hij zou zijn mond houden. Ruim twintig jaar leefden ze naast elkaar en voor de mensen leek het een eendrachtig huwelijk.

Maar zijn vrouw begon nu zelf weer over de eigenaar van Elkema-state en de gebieder in het dorp.

— Je moet je niet geven voor die kerel, zei ze. Je bent met Blija begonnen en het zou oneerlijk zijn hem te laten schieten voor die baasspeler.

— Maar als ik fabriek wil oprichten, moet ik praktisch zijn en overal naar bestaande toestanden handelen. Het is tenslotte bij Blija dwaze jaloezie, omdat hij niet op een state woont en niet zoveel macht bezit.

— Er moesten er zo meer zijn, die tegen van Elkema opstaan. De tijd van de adel is toch voorbij.

— Ja, dat zegt men, maar als die heren veel centen bezitten, hebben ze ook macht.

— Om aan die centen te raken trouwde Van Elkema met een rijke burgervrouw. Hij had veel verloren door het springen der banken.

— Hij heeft ze dan nu toch. En je merkt wel, dat men aan zijn zotte, jonge jaren niet meer denkt. Hij zetelt in allerlei raden en besturen en zijn naam komt voortdurend in de bladen.

— Wij hebben toch ook geld...

— Jawel, maar ik ben geen grote heer...

— Omdat je te veel boer bleef...

— Och, Tanna, men blijft wat men geboren is...

— Had je vroeger naar mij geluisterd ! Ik heb moeite genoeg gedaan om een heer van je te maken.

— Dat is waar en het is toch niet gelukt, schertste Bosma. Klaasje is Klaas geworden, maar in de grond dezelfde gebleven.

— Ik zorg dan toch, dat Bertina in hogere stand zal komen.

Bosma zweeg weer. Door haar opvoeding had zijn vrouw zijn dochter van hem vervreemd. Hij wist het wel, dat Bertina zich schaamde om de eenvoud van haar vader en niet graag meer thuis kwam. Ook dit moest hij gelaten dragen. Tegen zulk een macht kon hij niet op.

— Ik had geen aristokratische dochter moeten nemen, bekende hij nu weer bij zich zelf.

En dat had hij al dikwijls bedacht... Hij was twintig jaar geleden bij een bezoek aan de familie Dijkhuis dol verliefd geworden op Tanna, die toen zeer aanvallig voor hem was en overhaastig had hij zijn huwelijk doorgedreven. Sedert was hij veel bedaarder geworden.

Ook zijn vrouw was nu in gedachten verzonken.

— O, hij moest het eens alles weten ! dacht ze. Maar nu zou hij niet meer scheiden... Het is zo lang geleden...

Mevrouw Bosma was zeer somber geworden.

— Ik vind het koud hier... ik ga achterin zitten, zei ze.

— Ja, doe dat... De avond is fris...

Bosma merkte het niet, dat Tanna schreide...

Het paard sjokte voort over de kronkelende weg.

ACHTERDOCHT

Johan Jongema kwam een uur na Bosma's vertrek van de akker. Toen hij de paarden stalde, was Boppe daar ook.

— Ha, Aagje komt je al bezoeken op het land, zei de oudste knecht. Ze wou je zeker eens laten zien aan die mevrouw ?

— Wie was die dame ?

— De heer heet Bosma... Meer weet ik niet. Naar mij keken ze natuurlijk niet. Ik tel niet mee...

— Bosma... Zou het de man zijn van de boterfabrieken ?

— Welke boterfabrieken ?

— O, hij werkt veel voor koöperatie...

— Daar ken ik niets van.

— De boeren verenigen zich en de arbeiders zouden dat niet mogen.

— Ik heb wel gemerkt dat hij zaken doet met de baas, want ze spraken af, dat ze elkaar op de markt te Leeuwarden zouden ontmoeten, maar waarin ze handelen weet ik niet.

— Och, wat kan het mij ook schelen ? Die dame kwam naar de paarden kijken. En zanik nu niet meer over Aagje, want al die onzin verveelt me.

Boppe moest de paarden verzorgen en Johan ging zich, als elke avond, duchtig wassen, want hij was zindelijk. Dan had hij een uurtje vrij voor het avondeten.

Hij verliet de hoeve. Hij kon Geertje niet verdenken, en toch schenen allerlei kleine bijzonderheden nu bewijzen van haar schuld, zoals het gaat wanneer achterdocht opaait.

Hij begaf zich naar Elkema-state.

Stil sloop hij langs de ringgracht. Nu en dan bleef hij staan en luisterde ingespannen : hij hoorde niets dan het geritsel van een vallend blad. Zacht streek de wind door de bomen.

Hij begaf zich naar de poort. Er was niemand. Stil waagde hij zich onder het gewelf. Een ogenblik later stond hij tussen de bomen van het park. Zijn hart bonsde. Hij bevond zich op verboden terrein. Weer keek de trotse state als met vurige ogen over de omtrek, maar in het park was het pikdonker.

Johan sloop over de kronkelende paden. Hij had het gevoel, alsof hij nu waarlijk een dief was.

Plots hoorde hij gerucht. Hij spoedde zich in de richting van waar het kwam. De laan gaf hier uit op de zijkant van het kasteel. En Johan zag, in het schijnsel dat uit een raam viel, hoe een gestalte vlug binnen trad. Hij had niet meer kunnen onderscheiden of het een man of een vrouw was.

— O, 't was misschien een meid of een knecht die buiten iets te verrichten had, dacht hij.

Maar dan schrok hij. Om de hoek van het huis kwam nog iemand. En nu herkende Johan de baron. Deze bleef nog even staan en keek omhoog, als naar de sterren. Hij wachtte blijkbaar wat, alvorens ook binnen te treden.

— Die eerste was Geertje, siste Johan. De boer heeft gelijk... Nu weet ik genoeg ! Ik word schandelijk bedrogen !

Hij had wel op de baron kunnen toe springen, maar beheerste toch nog zijn woede. Hij was op verboden terrein.

— Zou ik voor die slet nog in de gevangenis raken ? dacht hij. Ha, neen, zoveel is ze me niet meer waard ! Hoe gemeen, hoe min ! Nu begrijp ik haar onderdanigheid voor de baron, haar gejaagdheid ook.

De baron ging dan ook in huis. Johan keek nog even naar de state. De woede kropte hem in de keel.

— Dat is nu de baron, de meester van het dorp, de baasspeler, die men fleemt en naar de ogen ziet, siste hij, terugkerend.

Het stormde in zijn gemoed. Hij raakte ongemerkt buiten.

— Geertje bedriegt me... en ik zal het haar schrijven. Ze moet het weten dat ik haar doorgrond, sprak hij weer opgewonden.

Als duizelig zwierf Johan rond. Plots brak hij in tranen uit. Hij voelde innige smart... hij had Geertje lief... hij vond het verschrikkelijk, zoals ze zich gedroeg.

Boppe had al gegeten toen Johan in de stal kwam.

— Waar heb je toch gezeten ? vroeg de oudste knecht. Het is bij achten.

— Ik had een boodschap in het dorp.

— Moet je niet eten ?

— Nee... ik ga naar bed. Ik heb geen honger...

— Maar wat scheelt er je dan ?

— 't Raakt u niet.

— Hoe vriendelijk ! Heeft Geertje u de bons gegeven ?

— Hou je mond.

Johan trok naar zijn kooi. Boppe zei niets meer. Hij ging aan de meid meedelen, dat ze met het eten niet meer op Johan moest wachten. Boppe was een lange slungel, die met kinderen kon praten als ware hij nog zelf een kind. Hij zocht het niet hoog in de wereld. Hij vond het heel natuurlijk dat hij voor zijn broodje altijd zou moeten slaven.

EENZAAM

Geertje zat op haar kamertje. De andere meid was daarnaast reeds te bed. De huisknecht moest beneden blijven, zolang de baron en de barones daar nog zaten.

Geertje had gisteravond harde woorden gehoord van de baron en van de barones. Ze noemden haar gedrag schandelijk en zedeloos... Ze zouden de voogden van het weeshuis inlichten... Geertje had een bestraffing verdiend.

Een geheime samenkomst met een jongen 's avonds in het park... Hoe was ze er toe gekomen zulk een zonde te bedrijven ? Ze wist toch wel beter !

Was ze dan niet beschaamd ? Telde ze haar eer niet ? En welk een jongen ? Een ruwe kerel, een oproerkraaier, een die om zijn geweld zeker en vast in de gevangenis terecht kwam ! Heel het dorp verachtte hem...

En nu vanavond had Geertje zitten beven, toen de baron en de huisknecht het park afzochten om na te gaan of Johan er zich weer wagen zou. Met angst verbeidde ze hun terugkeer. Eerst trad de knecht binnen, daarna de baron.

— Je vrijer durft niet meer te komen, had Lodewijk, de knecht, in de keuken gezegd.

Hij en Famke, de eerste meid, kenden de geschiedenis van de

vorige avond. De baron had hun alles verteld. Lodewijk treiterde Geertje nu bij het park afgezocht had.

— Had ik de vreemde kwant moeten zien, ik zou hem de benen stuk geslagen hebben, zei hij. Maar hij zal nu naar een ander lief zijn. Hij heeft er natuurlijk een half dozijn. Zo zijn die vagebonden, die zich van hoeve tot hoeve verhuren : op elk dorp een meid.

Geertje had gezwegen. Zo sprak Lodewijk, die haar eens had willen kussen. Ze sloeg hem toen in zijn gezicht. Hij was daarover nog kwaad en nu meende hij zich te kunnen wreken.

Geertje mocht niet meer buiten gaan van mevrouw, zelfs niet meer om boodschappen te doen. Dat was een eerste straf.

— Je blijft binnen tot we naar de stad verhuizen, had de barones gezegd. Het is mijn plicht je streng te behandelen om te waken over je eer... Je neemt de goede lessen van het gesticht niet ter harte.

En nu zat Geertje eenzaam op haar kamertje. Ze had geen ouders, zelfs geen familie. Ze stond alleen op de wereld. Ze was zo diep afhankelijk van haar voogden en meesters.

— Maar ik zal aan Johan schrijven, besloot ze. We kunnen geduld hebben tot februari. Dan ben ik meerderjarig en vrij, en ik blijf geen dag meer hier, als het zo ver is.

Ze voelde in haar hart verzet tegen dwang en willekeur tegen de grievende onrechtvaardigheid. Nu kon ze niets doen. Nog vier maanden. O, ze verlangde vurig naar die tijd. Dan zou ze als een ontslagen gevangene zijn, voor wie de ijzeren poort zich opende. Ze had een treurig leven geleid in het gesticht. Ze kreeg er goed eten en drinken. Ze werd er uitstekend verzorgd.

Maar er was geen vreugde binnen de muren. Ze benijdde de kinderen die op straat speelden, los en vrij, die een echte vader, een tedere moeder hadden, broertjes en zusjes. En vroeg al werd ze uitbesteed als dienstbode. Ze had een goede dienst, maar toch voelde ze steeds dat ze geen ware huisgenote, doch een vreemde was.

Daarna moest ze naar deze state. Haar bestaan werd eentonig. Hier was het stijf en koud. Eindelijk toch ervoer ze wat liefde was, oprechte liefde, die ze steeds had gemist. Johan verscheen in haar leven. O, het was zalig. Nu leefde er iemand ook voor haar. Ze kon alles tot hem zeggen. Ze voelde dat ze bij elkaar behoorden. Maar thans noemden de baron en barones haar zedeloos, om die eerlijke verkering. Famke, de eerste meid, was toch ook verloofd.

— Maar mijn vrijer is fatsoenlijk en ik zie hem bij moeder thuis, had ze gisteravond gezegd. Ik sta niet in een park te minnekozen.

O, Famke was zo fatsoenlijk. Maar ze lachte toch en haar ogen glinsterden als Lodewijk in de keuken gemene zinspelingen maakte en vieze grapjes vertelde.

— Johan heeft gelijk, het is hier alles gehuichel, dacht Geertje nu. Ze zijn wat ze schijnen.

Gisteravond was ze verschrikt geweest; nu bewonderde ze Johan om zijn durf !

Zo zat ze te mijmeren op haar kamertje.

Ze kreeg het koud en begaf zich te bed. Ze begon te schreien en drukte het gelaat in het kussen. O, ze voelde zich eenzaam op de grote, deftige state.

Geertje hoorde de barones naar boven komen. De baron bleef gewoonlijk laat op. Lodewijk zei, dat hij dan jenever dronk. Dat was fijn voor zo'n grote heer, die in vergaderingen over goede zeden sprak. Huichelarij ! Johan had gelijk.

Geertje soesde eindelijk in slaap. En de nacht hing zijn stilte over de oude Friese stins.

't Geratel van de wekker op Famke's kamer deed ook Geertje wakker worden. Ze wist, dat het nu zeven uur was, en tijd om op te staan. De barones kwam pas te negen uur beneden. Louise, een Franse kamenierster, die trots was en de meiden uit de hoogte behandelde, hielp mevrouw bij het toilet. Ze was ook dame van gezelschap. De baron stond pas om tien uur op.

Geertje bleef nog even liggen. Ze dacht aan haar leed. Ze kon Johan niet meer ontmoeten. Ze zou hem schrijven. Zondag was het haar beurt om naar de kerk te gaan. Dan kon ze de brief wel gauw posten. Ze zou haar hart voor hem uitstorten en zeggen dat ze zijn opstandigheid nu begreep en goedkeurde.

Famke klopte op de muur, als elke morgen.

— Ja ! riep Geertje.

Nu moest ze er ook uit. Ze stond onder de eerste meid, die steeds klaar was met klachten naar mevrouw te gaan.

Geertje kleedde zich in haar blauw katoenen pakje, het uniform der dienstboden. Ze moest dan in de keuken het fornuis aanmaken. Famke kon goed kommanderen en liet Geertje hard werken. Vandaag kwam de werkvrouw. De kamers van beneden moesten "gedaan" worden. De werkvrouw zou het ook moeten horen van Johan.

— Het kan me niet schelen, dacht Geertje. Nog vier maanden geduld en dan laat ik hier heel de boel in de steek en lach ik de baron, de barones en al de voogden uit.

Ze verwonderde zich over het verzet, dat in haar gemoed ontstond.

— Ze behandelen me hier ook zo lelijk en onrechtvaardig, dacht ze. Johan heeft gelijk... huichelarij en tirannie. Ja, ik de weze, hij de vondeling, we behoren bij elkaar en we zullen samen door het leven gaan.

Lodewijk verscheen nu ook.

— Zo, Geertje, van je vrijer gedroomd ? plaagde hij dadelijk. Ja, je zal hem nu in je slaap moeten zien, want hier zal de kerel zich niet meer wagen. Hij weet, wat er op staat. En hij zal voor jou geen held zijn. Meisjes genoeg, denkt hij natuurlijk. Hij laat jou met de last zitten.

Geertje zweeg. Ze kende Johan wel beter.

— Ze praat liever niet over die geschiedenis ! sprak Famke. En ze heeft gelijk. Het is geen schone historie.

Ze ontbeten samen. Dan kwam de werkvrouw binnen. Ze zat mee aan tafel. Ze vertelde het dorpnieuws. Men zei dat de baron ruzie had gehad met boer Blija. Mensen hadden toch gezien, dat mijnheer kwaad van de hoeve kwam. Blija was een hoogmoedig man, dat wist ieder.

— Als de baron wil, breekt hij hem als een stok, beweerde Lodewijk. Onze mijnheer heeft macht.

— Gisteren was er bezoek geweest bij Blija, wist de werkvrouw nog. De mijnheer leek een boer, maar de vrouw was een hele dame. Ze had rondgelopen met Aagje Blija, en met de knecht Johan Jongema staan praten. Wat zou ze van die hebben willen weten ! Die Jongema was er een van het nieuwe licht. Zo heette het blad, dat de mensen opzette tegen de heren. En Jongema las en babbelde er over in het dorp. Hij zou zeker de wereld willen veranderen, precies of alle mensen gelijk konden zijn en er geen standen meer zouden bestaan.

Geertje werd rood.

— Zie eens hoe onze jongste meid bloost, zei Lodewijk. Dat doet ze altijd als er over Jongema wordt gesproken. Dat is raar, hé !

— Kent ze die dan zo goed ? vroeg de werkvrouw.

— Dat geloof ik ! Ons Geertje durft nogal ! Ze ontvangt haar vrijer 's avonds in het park van de state, in afwachting, dat ze hem in 't salon kan laten om hem een glas wijn aan te bieden.

De werkvrouw zette grote ogen op.

— Wat hoor ik nu ! hernam ze. Is er dan wat gebeurd ?

Geertje haalde de schouders op.

— Ja, ja, vervolgde de knecht. Eergisteravond schepte de baron een avondluchtje. Hij hoorde praten in het park. Hij weet gaarne welk volk er op het goed komt. Hij gaat dus zien... en wie vindt

hij ? Ons Geertje en die nieuwe knecht van Blija. Ze stonden dicht bij elkaar... Nu, je begrijpt me wel. En dat zag de baron. Ja, onze jongste durft !

De werkvrouw sloeg de handen in elkaar.

— Johan Jongema is een fatsoenlijk mens ! riep Geertje uit. En we hebben eerlijke verkering, dat mag ieder weten !

Ze liep kwaad de keuken uit. Door een raam van de hal zag ze de postbode over de laan naderen. Gewoonlijk nam zij de brieven en dagbladen aan. Lodewijk bracht ze dan naar de kamer van de baron, die er op zijn bed kennis van nam.

— Goedemorgen ! Zacht weertje, zei de bode. Wel, Geertje, het past net, dat je open doet. Er is een brief voor jou bij. Van wie zou dat zijn ? En een brief uit het dorp hier ! Ja, van wie kan dat zijn ? 't Adres is wel het schrift van een jongen. Het treft, dat je de brief vlug kunt wegmoffelen. Wie zou die geschreven hebben ?

— Je bent nog al nieuwsgierig, Klaas.

— Een beetje. Maar ik kan de zon wel in 't water zien schijnen. Hier is alles. Goedemorgen, ik heb het druk.

— Van Johan, dacht Geertje, en vreugde vervulde haar. O, ze had Johan toch, en dat was nu haar steun en kracht, haar troost en uitkomst. Nog vier maanden en ze was vrij. Ze wist op wie ze kon vertrouwen.

Geertje bracht de post in de keuken. Lodewijk zag de stukken na. Hij was nieuwsgierig van aard. Haastig stak Geertje de voor haar bestemde brief in de zak.

— Geen brief van je vrijer ? plaagde hij weer. Anders moet ik die in beslag nemen. Ja, het spijt me, kind, maar de baron heeft me orders gegeven. De oproerkraaier is een vijand van ons. Nu, ik merk wel, dat hij het verstand heeft, geen brieven te zenden. Och, hij zal zich niet druk meer om je maken !

— Geertje, laat die jongen toch lopen ! riep de werkvrouw aan. Hij deugt niet. Hij is een oproermaker, die overal haat wekt.

— Ik laat Johan nooit ! snauwde het meisje. En niemand van jullie kent hem. Hij wordt belasterd.

— Goede hemel, ze heeft de ziekte der opstandigheid al geerfd ! riep Famke uit.

— Als je hem niet meer ontmoet, laat hij je wel lopen, beweerde de knecht. Als zulk een vagebond, want dat is hij toch eigenlijk, niet elke avond bij zijn meid is, kiest hij een andere.

— Jongema is fatsoenlijker dan jij ! hernam Geertje. Die houdt geen praatjes, zoals wij ze soms in de keuken moeten horen van jou !

Haar ogen fonkelden van toorn.

— Zeg eens, nu wordt je brutaal ! schoot Lodewijk uit. Dat verkies ik niet. Je moet op je woorden letten. Een meid, die in stikdonker tussen de bomen met een vreemde wordt betrapt, behoeft geen praatjes te maken over een onschuldig grapje.

— Er steekt een tip van een brief uit haar zak ! zei schielijk de werkvrouw.

— Ha, je hebt een brief achtergehouden. Er was er dan toch een van je vrijer ! Geef hier ! beval Lodewijk.

Hij sprong op, gereed om de brief met geweld te nemen. Maar Geertje vluchtte uit de keuken en snelde de trap op.

— Ik zal het aan de baron zeggen ! dreigde Lodewijk, die haar volgde.

Geertje geraakte aan haar kamertje. Ze was nu binnen en sloot de deur. Hijgend zonk ze op de rand van haar bed.

— Die gemene kinkel, siste ze. De brief is voor mij en voor niemand anders.

Ze luisterde. Lodewijk was dan toch niet naar de tweede verdieping gekomen. Maar ze zat hier veilig. De baron zou alles horen.

— 't Kan me niet schelen, dacht Geertje, al bonsde weer haar hart.

Ze was zo gewoon aan stipte gehoorzaamheid, zelfs aan slaafse onderdanigheid.

— Nee, het kan me niet schelen, hernam ze. Ik wil nu alles verdragen !

Ze scheurde de brief open.

Geertje voelde plots geweldige schrik en teleurstelling...

SLET !

Zo stond er van boven, zo werd ze betiteld. De brief was zeker van een of andere lasteraar, die ook het gebeurde in het park vernomen had. Ze keek naar de ondertekening. Toen kreeg ze een hevige schok. Las ze goed ? Stond daar toch "Johan Jongema" ?

Slet ! Noemde Johan haar bij die schandnaam ? Ze begon te lezen.

Nooit had ik kunnen denken, dat je me zo gemeen zou bedriegen. Maar nu weet ik alles. Ik mag van de baron niet met je verkeren, want hij wil jou alleen voor zich hebben tot hij je aan de kant gooit, natuurlijk. En dan zou Johan Jongema wel goed zijn, hé ? Doe voort in je laagheid. Ik ken je voortaan niet meer. Wandel met je baron in het park, zoals vanavond. Johan Jongema zal je niet meer storen...

Het waren maar enkele regels. Ze striemden Geertje als felle zweepslagen. Ze duizelde er van. Ze voelde als vreselijke pijn.

Wat meende Johan ? Nu begon ze het te begrijpen. Toen ze op de hoeve diende, hoorde ze soms over wanverhoudingen in zekere gezinnen spreken. En de boerin had haar ook gewaarschuwd voor zedelijke gevaren. Ze kende, ondanks haar eenvoud, wel iets van de wereld.

Geertje begon te wenen. O, beschuldigde Johan haar dan, dat ze slecht was met de baron ? Hoe kwam hij er aan ? Wie had haar bij hem zo verschrikkelijk belasterd ? En dat hij het geloofde. Geertje wist niet, wat ze moest denken. Nu zat ze daar als wezenloos. Nog eens overlas ze dan de brief. Slet, zo had men Martina Beltema genoemd en men zei, dat ze in een kroeg te Leeuwarden woonde. Johan stelde haar, zijn meisje, met die Martina gelijk.

Er werd aan de kruk gerammeld.

— Ben je nog van plan te komen werken ? vroeg Famke.

— Straks ! kreunde Geertje.

Haastig scheurde ze de brief in kleine snippers. Niemand mocht dat lezen.

— O, ik moet Johan spreken, snikte ze. Hij kan dat niet menen. Maar de brief is niet van hem. Nee het is niet mogelijk !

Ze had nooit te voren het schrift van Johan gezien. Dit was de eerste brief, die ze van hem ontving.

— Nee, Johan kan dat niet geschreven hebben, dacht ze. Het is iemand anders, die er zijn naam onder zet.

Of had Lodewijk gelijk ? Wilde Johan van haar af, nu hij niet meer 's avonds kon komen, en zocht hij een voorwendsel, om met haar te breken ? Zou hij dan zo gemeen zijn ?

Weer stond Famke aan de deur.

— Nu beginnen je streken me te vervelen ! zei ze. Doe dadelijk open. De barones zal zo beneden zijn.

Plots werd Geertje bang. Ze voelde zich als een vervolgde. Ze had niemand meer om op te steunen. Ze was zo diep afhankelijk.

Ze draaide de sleutel om.

— Is dat de manier om berouw te tonen ? snauwde Famke. O, je hebt nog zitten schreien ook. Je staat daar met ogen als een konijn ! Als je niet geplaagd wil worden, moet je maar zulke streken niet uithalen. 't Zal er weer lief uitzien voor je. Lodewijk zegt het natuurlijk van de brief aan de baron. Je mag de post niet nakijken.

Geertje ging naar beneden.

— Hoe is het ? Zal je die brief nog afgeven ? vroeg de knecht haar.

— Nee ! Als er een brief voor jou is, steek je hem ook in je zak. Dat heb ik al dikwijls genoeg gezien.

— Ik weet wat ik doen en laten mag ! Je zal je toch niet bij mij vergelijken, kuiken ! Je komt pas kijken.

Geertje drong weer haar tranen terug. Johan Jongema ! Ze was haar steun kwijt. Een slet ! had Johan haar genoemd.

Ze begaf zich aan haar arbeid, maar voelde zich als ziek. Och, kon ze toch even weg om Johan te spreken. Er was zulk een vreselijk misverstand ! Als het maar in orde kwam met hem ! Dat stond boven alles. Wat gaf ze om de baron en de barones en om het hele personeel !

Ja, ik moet Johan spreken ! dacht Geertje.

Ze wierp de stofdoek neer en ging vlug naar een zijgang. Niemand bemerkte het, hoe ze door de achterdeur wegsloop. Ze spoedde zich naar de poort. Johan zou wel op het land zijn, waar hij gisteren ook geploegd had, zoals ze het zag door een bovenraam.

De portier versperde Geertje de weg.

— Waar moet je heen ! vroeg hij.

— Een boodschap doen. Laat me toch door ! snauwde ze.

— Je liegt, Geertje ! De baron heeft me gezegd, dat je onder geen enkel voorwendsel buiten mag.

Geertje keerde terug. Famke trad haar al tegemoet.

— Wat betekent dat weer ? vroeg ze. Wilde je naar die jongen toe ? Ben je dan gek ?

— Laat me gerust !

Geertje snelde in huis en nam haar stofdoek weer op. Ze gevoelde zich als een gevangene op Elkema-state.

Wat later moest ze in de eetkamer komen. Van Elkema en de barones zaten aan de welgedekte tafel, Beiden keken zeer streng.

— Geertje ik hoor weer allerlei verkeerds van je, zei van Elkema op harde toon.

Het verzet zonk bij de dienstbode weg. O, die eerbied voor de adel, haar afhankelijkheid !

— Eerst en vooral wil ik de brief hebben, die je vanmorgen ontving, hernam de baron.

— Ik hem gescheurd, mijnheer, stamelde Geertje.

O, wat was ze nu tevreden dat gedaan te hebben. Bij de gedachte aan de inhoud, schaamde ze zich hevig.

— Je liegt ! wedervoer van Elkema. Haal boven die brief !

— Werkelijk, mijnheer, ik heb hem gescheurd.

— Was die brief van Jongema ?

— Ja, mijnheer

— Wat stond er in ?

Geertje zweeg. Ze kon zo gauw niet een leugen verzinnen.

— Ik wil het weten, drong de baron aan.

— Geertje, wees gehoorzaam en verhard je niet in de zonde ! vermaande mevrouw. Wij zijn verantwoordelijk voor je aards en eeuwig heil. Keer terug van de verkeerde weg.

En nu vond Geertje een antwoord. Ze keek verlegen naar de grond, plukte zenuwachtig aan haar voorschoot en zei zacht :

— Dat hij het afmaakt omdat ik niet mag verkeren.

— Pas op, als je liegt ! Ik kom er toch achter. Waarom wilde je zo even buiten de state ? vroeg de baron.

— Om Johan te spreken.

— En hem te vragen, het niet af te maken ?

— Ja, mijnheer.

Mevrouw zuchtte.

— Toch verhard in het kwaad, sprak ze. Ze is te laat onder mijn hoede gekomen. O, kind, wat moet er van je worden !

— Je ziet nu, hoe die kerel bestaat, hernam van Elkema. Hij is onbeschoft tegen mij, hij wilde je tot opstand verleiden, en als hij merkt, dat ik hem de voet dwars zet en hij zijn gemeen doel, om je te verleiden, niet kan bereiken, schrijft hij je dadelijk af. Dat is zijn liefde, zijn trouw. Hij gooit zijn masker af, de lafbek. Dank God, dat ik je verrast heb. O, je zult het nu wel beter weten dan wij, en ons van hardheid beschuldigen, maar later ons dankbaar zijn !

— Het geval is ernstig. Zij heeft geen berouw, merkte de barones op. Ze is brutaal geweest tegen Famke en Lodewijk.

Nu werd het Geertje toch te machtig.

— Famke en Lodewijk hebben me getreiterd ! riep ze uit.

— Hoor toch ! kloeg mevrouw. De geest van oproer zit in haar.

— Ze moet dan maar eens voor de voogden verschijnen, besliste de baron.

— Lodewijk is vals, hernam Geertje.

— Wil je dadelijk zwijgen, schoot van Elkema uit. Als je zo brutaal bent, sluit ik je op ! Je moet je hier stilhouden. De voogden hebben je bij ons geplaatst.

Hij rees op, in zijn volle gestalte. De baron, de meester van het dorp !

En Geertje kromp ineen.

— Ga nu aan je werk ! beval, van Elkema. We bewaken je zo je niet uit eigen wil op de goede weg wil terugkeren, zullen we je dwingen met harde middelen.

Geertje verliet de kamer.

De baron dronk zijn kop koffie leeg. Dan wandelde hij het park

in. Tot zijn vrouw had hij niets meer over Geertje gezegd. Tegenover het personeel, en buitenshuis tegenover de samenleving, huichelen ze eendracht.

Overigens leefden ze als vreemden naast elkaar. Ze twistten zelfs niet meer over de kloof, die hen scheidde al bijna sedert de wittebroodsweken, twintig jaar geleden.

VOOR DE VOOGDEN

Het was zondag geworden. Johan Jongema had ellendige dagen achter de rug. Hij deed flink zijn werk, maar scheen ieder te schuwen. Hij sprak nauwelijks tot Boppe en Aagje. 's Avonds zwierf hij rusteloos over de donkere grintweg of in de paden van de weiden en legde zich vroeg te bed.

Er was een diepe wonde bij hem geslagen, Het vermeende wangedrag van Geertje greep hem geweldig aan.

De kerkklok luidde en Johan, die nu zijn vrije zondag had, slenterde naar het dorp. Hij besloot naar de kerk te gaan. Het was niet uit behoefte of overtuiging. Misschien was Geertje er ook. De baron en zijn vrouw zaten er elke zondag.

— Dan kijk ik van Geertje naar de baron en van de baron naar haar, en ze zullen het wel gewaar worden, dat ik hen bespied, zei Johan bij zich zelf.

Het was druk van kerkgangers. Enige boeren bleven nog wat staan praten op 't kerkhof. Daar naderde het gerij van Elkemastate. De baron en de barones begaven zich naar de hoge bank tegen de muur, waarboven van Elkema's wapen gebeiteld was.

Johan zat achteraan. Hij bemerkte Geertje niet. Wel zag hij Famke.

Geertje moet thuis wachten, dacht hij, en 't gaf hem een gevoel van teleurstelling.

Vol haat keek hij naar de baron.

— De huichelaar zit daar met een uitgestreken gezicht, dacht hij. De grootste boemelaar van Friesland is vroom geworden voor de mensen en voor zijn positie. Een schijnheiligaard die een wees in 't ongeluk brengt. Maar Geertje is zo schuldig als hij. Ze is even vals.

De dienst begon. Johan zag nu en dan blikken op hem gericht. Men scheen verwonderd dat hij, de oproerkraaier, die "Het Nieuwe Licht" las, in de kerk zat. Zijn ouders hadden hem geleerd er heen te gaan. Hij dacht plots aan zijn pleegmoeder en er kwam iets milds in zijn gemoed. Zij was altijd teer en goed voor hem geweest. Hij wist, dat ze leed onder zijn heengaan van huis.

Maar bij vader kon ik het niet uithouden; hij is geldzuchtig, koppig en tiranniek. Het was geen leven meer. Altijd twist. En ik voelde het wel, dat hij mijn echte vader niet was. Het is 't best, dat ik weg ben. Op een vrijdag dat hij naar de markt te Leeuwarden is, zal ik mijn moeder toch eens bezoeken, zo peinsde hij.

Johan luisterde niet naar de preek die door de meeste kerkgangers aandachtig werd gevolgd.

Aan het einde was het de gewoonte, dat allen bleven zitten om de baron en mevrouw voorrang te geven bij het uitgaan. Blija en zijn gezin rezen echter nu dadelijk op en verlieten hun bank. Dat wekte grote verbazing. Ook Johan Jongema richtte zich dadelijk naar de uitgang. Men zag, dat de baron rood werd, maar zijn woede beheerste. Nog vier boeren stoorden het oude gebruik.

— Je bent onbeschoft ! zei de koster tot Johan. Je weet toch zeker al, dat de baron en de barones 't eerst naar buiten gaan.

— Wat kan mij je baron schelen ! Ik heb met die vent niets te maken !

Blija en zijn gezin waren daar ook en de koster scheen nu geheel uit zijn lood geslagen. En daar volgden nog boeren, die de ongeschreven wet braken.

— Ja, koster, zei er een, het moet nu maar eens uit zijn met die verering ! In de kerk dienen alle mensen gelijk te zijn.

— Maar 't is altijd zo geweest, stamelde de koster.

— Wel, er was een tijd, dat van Elkema niet in de kerk kwam. Toen ik een jaar of twintig was, zag ik hem nooit in zijn bank.

Blija en zijn familie begaven zich naar de afspanning, waar hun gerij stond. Blija kwam ook met zijn gespan naar de kerk, juist als de baron.

De baron en de barones stegen vlug in. Van Elkema wenkte toen een man met gebogen lichaam en lang uitgestreken gezicht.

— Om drie uur zal Geertje dus voor de voogden verschijnen, zei de baron vrij luid.

— Ja, we zullen in het gesticht zijn, mijnheer de baron. Gisteravond hebben we nog vergaderd.

— Vermaan haar ernstig.

— Zeker, mijnheer de baron.

Johan Jongema hoorde dit. Zijn hart bonsde.

Men vroeg aan de magere man, wat er gebeurd was.

— Geertje, de meid van Elkema-state, moet voor ons verschijnen, zei hij zelfbewust.

Hij was een van de voogden van het weeshuis.

— 't Is wegens ongeoorloofde verkering met die nieuwe knecht van Blija, een oproerkraaier.

Sommigen schudden het hoofd over de lichtzinnigheid van het jonge meisje.

— Och, het kind heeft geen ouders om haar te leiden, zei een vrouw met een huichelachtig gelaat onder het zilveren oorijzer. Mijn kinderen zouden zoiets niet doen.

Ze was de moeder van Famke, de andere meid op de state.

— Geertje doet als wij allemaal ! riep een boerenzoon uit. Als ze daarvoor bestraft moet worden, mogen ze ons allen voor de voogden roepen. Hoeveel verlichte ramen zal je vanavond weer zien !

Het was een Friese gewoonte, dat de jonkman 's zondagsavonds zijn verloofde bezocht in haar woning en ze nog lang bij elkaar bleven, als de huisgenoten reeds te ruste waren. Daarop doelde Einema, de boerenzoon.

— En nu maakt men daarover zo'n spel, vervolgde hij. Het is kinderachtig. Geertje mag niet verkeren, omdat mevrouw haar meid wil houden. Is het nu zonde voor een meisje, om een jongen te beminnen. Er zijn nog meer meisjes, die wel eens 's avonds met hem zouden willen wandelen.

Geertje had haar huisw?rk verricht. Het was een sombere zondagmorgen. Er lag een brief klaar voor Johan boven in haar bedkussen, maar ze zag nog geen kans om hem te posten. Ze werd waarlijk als een gevangene behandeld. Nu vanmorgen ook volgde Lodewijk haar als een schaduw.

Och, ze zou niet meer vluchten. Haar verzet was gebroken door die dagen vol neerslachtigheid en door de minachting, die ze las op het gelaat van de baron, de barones en de kamenierster. Deze zat nu op haar kamer te lezen. En vanmiddag moest Geertje voor de voogden verschijnen. Ze wist het en ze zag er vreselijk tegen op.

Maar het ergste was toch, dat Johan haar voor een slet hield en haar van zulk groot kwaad beschuldigde.

— Breng het koffieservies binnen. De kerk zal zo uit zijn ! zei Lodewijk.

Na tien minuten reed de koets over de brug. De kamenierster kwam beneden en hielp mevrouw mantel en hoed afdoen.

— Hoe is het met Geertje gegaan ? vroeg de baron aan de knecht.

— O, goed... Ze heeft geen woord gesproken, mijnheer.

— Kwart voor drie brengt je haar naar het gesticht. De koetsier zal rijden.

De knecht diende nu koffie en wat later een likeurtje op.

Johan Jongema slenterde rond. Er brandde als een vuur in hem. Ha, Geertje moest voor de voogden verschijnen ! En die mannen zouden hem voorstellen als een schurk, die men ontvluchten moest. De baron zette die komedie op, hij, de huichelaar, de gemene kerel, de verdorven boemelaar.

Enige arbeiders groetten Jongema. Ze voelden zich solidair met hem. Ze wisten dat hij tot de partij behoorde, die voor een menswaardig bestaan vocht. En hij durfde tegen de baron op. Dit wekte bij hen bewondering.

Johan ging naar de hoeve.

Na kerktijd werd er voor de knechten koffie geschonken in de keuken. Maar Johan werd nu bij de familie genood. Eerst willde hij bruut weigeren. Waarom moest men hem begunstigen boven Boppe ? Maar hij bedacht zich. Blija bevocht ook de baron.

Johan begaf zich in de kamer, waar het gezin verenigd was. Hij zag hoe Aagjes gelaat glansde.

— Drink een borreltje met ons, zei Blija.

Hij wees een stoel aan.

— Wat had de baron ? vroeg de boer.

— Wel, ik hoorde hem tot iemand zeggen, dat Geertje voor de voogden moet verschijnen. Baas u had gelijk : die twee houden het met elkaar.

Allen keken Johan aan en Aagje werd wat rood.

— Ik wilde onderzoeken wat u beweerd had, vervolgde de knecht. En ik heb 's avonds het park bespied.

— En waren de baron en de meid er samen ? vroeg Blija snel.

— Ja... Ik had me toch nog maar eens over de brug gewaagd, in het park zelf. 't Is jammer, dat ik wat te laat kwam. Ze hadden hun wandeling geëindigd : ik zag eerst Geertje in huis gaan en dan de baron, die een beetje bij de zijdeur wachtte.

— O, ik vermoedde de waarheid wel, hernam de boer. Ik begreep dadelijk waarom van Elkema 's avonds in het park was als Geertje er ook rond drentelde. En de baron was jaloers van je. Daarom wil hij je weg hebben en de huichelaar stopt dat weg achter zijn wens om orde te handhaven.

— Het is ook vreselijk van Geertje, zei de boerin.

— O, ik heb Geertje geschreven dat ze een slet is. Verder trek ik me natuurlijk niets meer aan van haar, sprak Johan.

— Of je gelijk hebt ! stemde de boer toe.

Blija bleek tevreden. Hij schonk Johan nog twee maal in en scheen hem als een bondgenoot te beschouwen.

— Je blijft bij ons eten, zei hij dan.

— Gaarne, baas, ik dank er u voor, antwoordde Johan, die

door de drank nu alles minder somber beschouwde dan gewoonlijk.

Hij keek Aagje aan. Hun blikken ontmoetten elkaar even en schenen vol betekenis.

— Ja, ik neem haar tot meid... Vandaag nog ! besloot de knecht. Ze is knap als Geertje.

Het was voor Aagje een gelukkige morgen. Vader erkende door zijn uitnodiging, dat Johan meer was dan een knecht en zei het trouwens.

— Ik merk toch, dat je een boerenzoon bent, fleemde hij tot Johan. Een kerel als Boppe zou achter de rug brommen, maar toch nog kruipen voor de baron. Dat is de kracht van die state-heren.

Aagje hielp de meid om de tafel te dekken. Aukje keek verrast op, toen ze hoorde dat ze ook een bord voor Johan moest zetten. Een knecht met de familie aan tafel, dat was nog nooit gebeurd.

Onder het eten spraken de ouders af, dat ze in de namiddag naar een kennis zouden rijden, die een uur verder in de polder woonde. Aagje zei, dat zij thuis zou wachten. Ze was wat moe, en wilde liever lezen. En Aukje had haar uitgangsdag.

Moeder knikte instemmend.

— Dat is goed, Aagje, zei ze. Dan is er een zorg op het hof.

Johan begreep wel dat Aagje een list verzon om zijnentwil.

— Ik snap haar plan, dacht hij. Ze is slim... Vanmiddag vrijen we...

Weer keek hij Aagje aan en zij hem. Ze bloosde even. Hun ogen vertolkten de afspraak.

De familie vertrok. Aukje was al heen. Wat later ging ook Boppe weg.

Johan slenterde over het hof. Plots begon zijn hart te bonzen. Aagje kwam buiten.

— Wacht jij thuis ? vroeg ze.

— Ja, ik heb Boppe laten uitgaan. Waar moet ik hier lopen ? Ik heb geen familie of kennissen op het dorp. Ik zou me erg vervelen.

— De thee is klaar. Wil je een kopje ?

— Ja, graag.

— Kom dan in de kamer.

Hij volgde haar. Ze schonk thee in en opende een doosje met koekjes..

Johan sprak wat over het weer.

Ze keken elkaar aan en bloosden.

— Durf nu toch ! scheen hem een inwendige stem te zeggen. Je bent immers vrij. Met Geertje heb je niets meer te maken.

Hij dronk zijn kopje uit. Zenuwachtig schoof hij zijn stoel wat dichter naar Aagje toe.

— Wel Aagje, we moeten de winter dan maar gezellig maken, zoals je gezegd hebt, hé ? zei hij en zijn stem stokte wat.

Zij bloosde nu hevig en sloeg verlegen de ogen neer.

— Ja, antwoordde ze. Je merkt wel, dat vader je in de kamer liet.

— Hij was heel vriendelijk voor mij.

— Hij weet immers dat je een boerenzoon bent. En hij vindt het flink, dat je tegen de baron durft optreden...

— Ik heb lak aan die verwaande vent. Aagje, het zou maar eens goed moeten vriezen deze winter... Dan zouden we veel samen schaatsen rijden.

Ze glimlachte en knikte.

— We moeten beste vrienden worden, hernam Johan. Wat geven we er dan om, of het dorp eenzaam is !

Hij nam haar hand. Ze liet het hem toe. En Johan voelde al zijn meesterschap over het meisje. Hij trok haar naar zich toe en sloeg zijn arm om haar heen.

— Mag ik dat ? vroeg hij.

Ze knikte weer.

— Ik heb al dadelijk gezien, toen ik hier kwam, dat je knap bent, vleide hij. Maar je bent de dochter van de baas... en ik moest tegen je opzien. Je bent vriendelijk voor me geweest... Je liet me voelen, dat ik geen knecht ben...

— Dat ben je ook niet.

Johan gaf haar een kus.

— Mag ik dat ook ? vroeg hij.

— Je vraagt het wat te laat, schertste ze.

— Je zegt toch niet nee...

En Johan zoende haar opnieuw en Aagje weerde hem niet af.

— Nu is het jouw beurt, fluisterde hij.

— Ik durf niet, beweerde ze.

— Kom, kom, ik voel, dat je van me houdt...

Ze kuste hem en wendde dan verlegen het gelaat af, maar de minnehandel was begonnen en het duurde niet lang of Johan en Aagje zaten elkaar te liefkozen op de ouderwetse kanapé.

't Was toen, dat een gesloten rijtuig — het oudste — Elkemastate verliet. Binnen zat Geertje met Lodewijk als haar bewaker. Ze moest nu voor de voogden verschijnen. Ze had de brief voor Johan in haar bloeze verborgen, maar ze begreep niet hoe ze hem zou kunnen posten.

De knecht hield zich rechtop, bewust van zijn grote meerderheid.

In het dorp wandelden jonge lieden heen en weer; anderen zaten voor het raam en spiedden de straat af. De komst van het rijtuig, wekte de algemene belangstelling. 't Was of Geertje door de spitsroeden moest. Ze leunde achterover, als om zich te verbergen.

De koetsier reed nu langzaam. Hij troonde fier op zijn bok en het scheen of hij Geertje's straf wilde verzwaren door de dorpelingen gelegenheid te geven in het rijtuig te gluren.

Lodewijk keek naar buiten. De mensen moesten het zien, dat hij als bewaker over de lichtzinnige meid aangesteld was. Famke stond daar met haar vrijer en ze knikte de knecht toe.

Geertje voelde haar hart angstig kloppen. Hoe diep werd ze vernederd. Ze kende alle mensen van het dorp en die allen kenden ook haar. Er waren meisjes met wie ze vroeger speelde. En nu had ze de indruk, dat de ganse bevolking zich tegen haar keerde en haar verachtte.

Ze durfde zich haast niet verroeren. Had ze nu maar op Johan kunnen rekenen, ze zou misschien tot openlijk verzet gekomen zijn ! Haar behandeling was huichelarij. Lodewijk kon zulke gemene praatjes houden; Famke liet zich door de baron kussen; van Elkema zelf was menige avond dronken. En die allen werkten nu mee om haar onschuldige en eerbare verkering te wraken. Maar het verzet was reeds gebroken. Geertje voelde zich eenzaam en verlaten.

De koets hield stil voor een oud gebouw met sierlijke gevel. Het was het weeshuis, waarin men ook kinderen van andere gemeenten plaatste. Boven de zware, eiken deur prijkte het wapen van de Elkema's tussen de beelden van een weesjongen en een weesmeisje in zeventiende eeuwse kledij. En een inschrift op rijm verkondigde de liefdadigheid van de adellijke familie, die zich door deze stichting over de ouderlozen ontfermd had. Nadien hadden ook anderen door erflatingen of schenkingen het weeshuis begunstigd; van sommigen waren de namen in de bestuurskamer vermeld; de overigen hadden niet gewild, dat hun linkerhand wist, wat de rechter deed. Voor de bevolking was het gesticht echter het van Elkema-weeshuis, als behorend bij al de majesteit der oude state, die wel boven dorp en omgeving heerste, doch er toch ook mee vergroeid leek.

De koetsier belde aan, en stond dan met de hand aan de kruk van het portier. Hij talmde wat, want hij zag nieuwsgierigen naderen en hij wilde hun Geertje in haar vernedering tonen.

De vader van het weeshuis deed open. Hij keek ook al streng. Het was voor hem een plechtige namiddag, met deze buitengewone vergadering der voogden.

De heren zaten reeds in de bestuurskamer. De voorzitter was er het eerst geweest en had van de "vader" de brief van de baron gekregen en gelezen.

De koetsier draaide de kruk om. Jonge lieden en ook enige ouderen drumden aan weerskanten van de brede, door sierlijke gesmede kettingen afgesloten stoep, samen. Ze moesten Geertje zien, die als een misdadiger in vroegere eeuwen, aan de kaak werd gesteld.

De koetsier rukte het portier open. Lodewijk stapte het eerst uit.

— Dat is toch een hogere knecht dan wij, zei Boppe tot een vriend.

— Hij glimt van vettigheid.

— En zo netjes gekleed... Daar is Geertje.

De weze boog diep het hoofd. De schaamte brandde haar vuurrood op de wangen.

— Meisje, trek u van die komedie niets aan ! klonk een stem. Het is een schandaal, wat ze hier vertonen ! Loop weg en laat die voogden zitten.

Lodewijk keek verontwaardigd naar de brutale spreker. Eerst meende hij dat het Johan Jongema was en het zou dan een gunstige gelegenheid geweest zijn om hem tot geweld uit te dagen. Het was echter een boerenzoon van de gemeente, die nu Lodewijk flink in de ogen staarde, dezelfde, die vanmorgen al tegen de bestraffing geprotesteerd had.

— Er is hier niet weg te lopen ! riep Lodewijk, en hij duwde Geertje de stoep op.

— Die Jongema is een lafaard, hernam de boerenzoon. Hij moest hier zijn om zijn meisje buiten het gesticht te houden.

— Veldwachter, hier moet orde zijn, sprak de kasteelknecht tot de enige politieman, die nu ook naderde.

— Zeg, jij zult mij toch de mond niet stoppen, al blaas je je nog twee maal zo dik op ! voer de jonkman voort. Ik zeg, dat het komedie is. Jaag dan al de vrijende paartjes, die hier staan, voor de voogden, als vrijen zulk een zonde is.

Men lachte en Lodewijk keek nog nijdiger. Hij volgde Geertje naar binnen, en de vader van het weeshuis deed de deur dicht.

Hij wees de weg. Och, Geertje kende het huis goed. Ze had immers sombere jaren gesleten. Maar de bestraffing moest plechtig geschieden, en daarom ging de "vader" statig voor. Hij klopte aan de bestuurskamer.

De "vader" opende de deur.

— Heren voogden, hier is de gedaagde weze, zei hij.

— Laat haar binnentreden, sprak de voorzitter.

Het was de man met het lange, spichtige gelaat, die na de kerkdienst aan het adellijk rijtuig werd geroepen. Nog met gebogen hoofd ging Geertje in de kamer. Zenuwachtig stond ze voor de tafel met het groene kleed. Lodewijk volgde. Hij moest immers straks voor de baron verslag uitbrengen.

De voorzitter begreep dit wel, en wees de knecht een stoel aan.

— Ga zitten ! nodigde hij.

Maar Geertje moest blijven staan. De "vader" trok zich terug. Hij, die het bestuur had over de wezen, werd hier minder geteld dan de knecht van de state.

Er waren zeven voogden. Ze zaten gewichtig in hun zetel. Het was een deftige kamer, met leder op de muren, met portretten van verscheidene Elkema's en enkele andere weldoeners, met namen in een lijst van vergulde krullen, met zware ouderwetse meubelen en een reusachtige, gesmeden haard in de wijde marmeren schouw. Alles moest wel diepe indruk maken op een schamel weeskind.

— Mede-voogden, ik open de zitting, zei de voorzitter op slepende toon.

Hij scheen voor zulke gelegenheden zijn stem te veranderen.

— U weet allen, vervolgde hij, waarom deze vergadering belegd wordt. Er dient paal en perk gesteld te worden aan het wangedrag van haar, die nu voor ons verschijnt.

Alle blikken waren op Geertje gericht, die haar ogen neersloeg. De woorden schenen voor haar van zeer ver te komen. Of hoorde ze geroezemoes buiten ? Zouden de ruwste jongens haar straks misschien uitjouwen ?

Toch was er iemand geweest, die haar bemoedigd had.

— Dit meisje gedraagt zich onzedelijk, vervolgde de voorzitter. En het is dus een ernstig geval, dat we te behandelen hebben.

— Maar voorzitter, u bejegent Geertje reeds als een schuldige en we hebben nog geen onderzoek gedaan, onderbrak een van de voogden.

— Broeder Lopperse, ik heb u toch meegedeeld wat baron van Elkema ons verteld heeft.

— U bent hier aangesteld door de baron en u moet zelf weten of zijn voorstelling van het gebeurde voor u voldoende is, maar voor mij is dat niet het geval. Ik zetel als vertegenwoordiger van de kerkraad en heb altijd getracht het in mij gestelde vertrouwen waardig te zijn. Ik ben niet verantwoordelijk als ik alleen op het verslag van de baron voortga. Ik wil Geertje zelf eens horen.

Lodewijk, de knecht, keek verontwaardigd naar Lopperse, een man die in de week met een wagen vol huishoudelijke artikelen en kruidenierswaren, het platteland tot in wijde omtrek bereisde en een eerlijke naam bezat. Hij was een Fries, die gevoel van onafhankelijkheid bezat. Welk een macht van Elkema hier ook in het dorp bezat, feitelijk was toch de invloed van de adel in Friesland over het algemeen zwak. En zo was het door de eeuwen heen geweest, wat ook de geschiedenis der Vlaamse zeekust, eertijds door Friezen bewoond, getuigt.

Nog een van de voogden, Wiersma, een landbouwer, die voor een naburig dorp zetelde, en Postma, een koopman, die eveneens een andere gemeente vertegenwoordigde, verklaarden dat ze het met Lopperse eens waren.

— Wat wilt ge dan ? vroeg de voorzitter verstoord.

— Geertje moet zelf eens vertellen, wat er gebeurd is.

— O, zij zal ons natuurlijk de waarheid niet meedelen, oordeelde de voorzitter.

— Natuurlijk zal ze alles liegen. Ik ken haar ! riep Lodewijk uit.

— Jij moet zwijgen ! sprak Lopperse op heftige toon.

Hij had zich reeds geërgerd aan de tegenwoordigheid van de knecht van de state, maar gezwegen om de vrede te bewaren.

Nu gedroeg Lodewijk zich echter onbeschoft.

— Ik weiger verder te zetelen, zo de knecht van baron van Elkema hier blijft, hernam Lopperse.

— Ik ook, verklaarde Postma.

— En ik eveneens, zei Wiersma.

— Ik begrijp die vijandschap niet, sprak de voorzitter, nog meer onstemd.

— Dat is geen vijandschap, doch een kwestie van rechtvaardigheid, wedervoer Lopperse. Die man is geen voogd, en hij heeft met dit onderzoek niets te maken. Wij zijn aangesteld om met welwillendheid en Christelijke liefde de ons toevertrouwde wezen te helpen en te leiden. Gans die aankomst van Geertje op een zondagnamiddag, als het dorp vol loopt met wandelaars en anderen voor hun ramen zitten, lijkt reeds op een zware bestraffing. Onze zitting is geheim en ik kan niet dulden dat een bevoegde ze bijwoont, die buiten deze kamer alles kan rond vertellen.

— Je denkt zeker, dat je met je wagen op gang bent, en je artikelen aanprijst, zo plat ben je nu van taal ! schimpte Lodewijk, woedend.

Lopperse rees op.

— Man, ik verdien ten minste zo eerlijk als jij mijn dagelijks

brood, sprak hij. Je waagt het mij hier te beledigen. Als de voorzitter ons niet beschermt, zal ik gebruik maken van mijn recht als voogd, en maatregelen nemen tegen deze grove ordeverstoring. Hoe is het, moet ik de veldwachter roepen, die je kan aan de deur zal zetten ?

— Voorzitter, stuur Lodewijk weg ! drong Postma aan.

— Ik eis het ook, voegde Wiersma er bij.

De anderen, die zeer afhankelijk waren van de baron zwegen.

— Laat ons er over stemmen of we Lodewijk toe kunnen laten de vergadering bij te wonen, stelde de leider voor.

— Geen enkele stemming, die het reglement schendt, is geldig ! riep Lopperse uit. Die man moet weg, kort en goed.

Lodewijk begreep dat hij in dit geval heen moest gaan. De baron hield niet van opspraak. Hij was wel tiranniek, maar redde toch steeds de schijn. Een incident als dit kon voor de hogere kommissie van toezicht gebracht worden, en zou dan ook in de bladen besproken worden.

— Lieve hemel, maak toch al die drukte niet, zei de knecht. Ik ben meegekomen om Geertje te verhinderen naar haar vrijer toe te lopen. Anders ging ze misschien met hem op de draai en had ze lak aan alle voogden. Maar als ik hier te veel ben voor sommige kleingeestige lieden, kan ik in de gang wachten.

— Ik zou je aanwezigheid op prijs stellen, beweerde de voorzitter, die toch zijn slaafsheid voor de baron wilde betuigen. Je zou ons inlichtingen kunnen geven.

— O ja, genoeg...

Geertje had toch eindelijk steun gevoeld en zich uit haar gebogen houding opgericht. Nu ze hoorde dat Lodewijk als haar aanklager zou willen optreden, laaide fel de verontwaardiging bij haar op.

— Jij inlichtingen geven over mij ? snauwde ze Lodewijk toe. Vertel dan, dat je mij lastig hebt gevallen met je gemene voorstellen en dat je dikwijls gemene praatjes verkoopt.

— Wil je wel eens zwijgen ! schoot de voorzitter kwaad uit.

— O, de slet begint al te liegen ! zei Lodewijk. En ik moet heen gaan.

— Voorzitter, het blijkt dan toch dat het verslag van de baron onvolledig en eenzijdig kan zijn, merkte Lopperse op. Het is wel nodig en rechtvaardig dat Geertje behoorlijk ondervraagd wordt.

— O, jij zult die laster over mij gaarne geloven ! kreet Lodewijk. En dan kun je er over kletsen op de boerderijen, waar ze je rommel kopen, op voorwaarde dat je met nieuwsgierige boerinnen en hun dochters een uur zit te babbelen.

Lopperse stond vastberaden op. Hij opende de deur en greep Lodewijk vast en duwde hem in de gang. Dan draaide hij de deur op slot, en keerde naar zijn plaats terug.

Ieder was door deze kordaatheid verrast.

— Ik ben voor dit geweld niet aansprakelijk, zei de voorzitter, geheel onthutst.

— Ik wel, verzekerde Lopperse. Maar u had het kunnen voorkomen ! En hoe is het ? Zal de eigenlijke vergadering beginnen of zitten we hier als Jan Klaasen van de baron ? De knecht is buiten.

— Ja, want ik wil voor het donker hier weg zijn, sprak Postma. Ook wens ik, dat er in naam van de voogdraad een protestbrief naar de baron wordt gestuurd over de onbeschofte houding van zijn knecht.

De voorzitter, die over dit laatste punt maar het liefst snel heen gleed, zei vrij nors tot Geertje :

— Als de heren je verhaal willen horen, vertel dan eens wat er gebeurd is !

— Ga er bij zitten, sprak Lopperse, en wees een stoel aan.

Geertje voelde het sterk hoe ze nu de kans kreeg zich te verdedigen. Ze moest haar verlegenheid bedwingen.

— Mijnheer, ik verkeerde met Johan Jongema, de nieuwe knecht van boer Blija. Ik heb een paar zondagnamiddagen met hem gewandeld. En hij wilde me in de week ook wel eens ontmoeten.

Even stokte haar stem toen ze vervolgde :

— We spraken af om in het park van de state samen te komen. Dat is drie keer gebeurd. De laatste keer merkte de baron het. Hij schold Jongema uit voor dief, en toen volgde het ene harde woord op het andere. Ik ben in huis gegaan.

— En wat deed je in het park ? vroeg de voorzitter.

— Wat praten...

— En elkaar kussen ook ?

— Natuurlijk ! zei Lopperse. We weten immers wel wat een vrijage is. Dat hebben we allen gedaan. Zo iets moet je nu niet vragen.

— Broeder Lopperse, laat ons ernstig blijven ! vermaande de voorzitter.

— Wel, zo we waarlijk ernstig willen zijn, laat ons dan Geertje dadelijk weg sturen en buiten bekend maken dat we haar niet schuldig bevonden hebben. Er is een kabaal tegen dat meisje opgezet, en ik begrijp waarlijk niet waarom.

— Vind u het dan goed, dat ze 's avonds in het park met een jongen verkeert ?

— Och, welke jongens en meisjes doen dat niet ? Laten we toch oprecht zijn !

— En Johan Jongema is een oproermaker, die het "Nieuwe Licht" leest en hier de mensen moet komen opstoken.

— Ik heb naar die jongen geïnformeerd, hernam Lopperse. Hij werkt ijverig en regelmatig, en legt niemand iets in de weg. Hij heeft andere begrippen dan wij, maar we leven toch nog in een vrij Friesland nietwaar ? Ik zie geen reden om daarvoor Geertje te verbieden met hem te verkeren. Maar is zij op Elkema-state wel veilig met die brutale knecht ? Wat heeft hij gezegd, Geertje ?

— O, hij wilde me kussen en me meenemen naar zijn kamer, maar ik heb hem toen met mijn hand in zijn gezicht geslagen, antwoordde de weze.

— En waarom heb je dat dan niet aan de baron en de barones gezegd ? vroeg de voorzitter, ontstemd.

— Lodewijk zou het afgelogen hebben, en hij wordt voor mij geloofd.

— Dat is een armzalige uitvlucht, hernam de voorzitter.

— 't Is geen reden, welke mij zeer aannemelijk voorkomt, nu we hier het optreden van die brutale knecht gezien hebben.

En Postma en Wiersma knikten instemmend.

— Over dat optreden moet er een protestbrief aan de baron gezonden worden, zei Lopperse weer.

— We zijn nog niet met ons eerste punt klaar, met het verhoor van Geertje, wedervoer de voorzitter. Volgens mededelingen van de baron zou Jongema de verkering afgezegd hebben.

Geertje mompelde dat het zo was.

Ze kon hier niet de andere beschuldiging opnoemen.

— Wel, wat maken wij dan zo'n spel ? riep Lopperse uit.

— Dus was die vrijage van Jongema niet gemeend, beweerde de leider. En daar schuilt het gevaar. Een bewijs hoe lichtzinnig die Jongema Geertje in het park lokte. Bij de eerste tegenslag laat hij haar in de steek.

— Hij zal haar misschien niet in verdere moeilijkheden willen brengen, veronderstelde Wiersma. Dat is ook een uitleg van het geval. Het komt mij voor, dat heel deze vergadering belegd is om Jongema op het dorp hatelijk te maken wegens zijn politieke gevoelens.

— Dat denk ik ook, stemde Lopperse in. Maar intussen werd het meisje diep vernederd.

— Het zou onze plicht zijn om mee te werken tot verwijdering van Jongema, die een gevaar is voor de openbare rust en orde, oordeelde de voorzitter.

— Als voogdijraad hebben wij daar niets mee te maken, zei Lopperse. Hoor eens, dit onderzoek is afgelopen, en ik weiger mee te doen aan een bestraffing van dit meisje.

— En ik ben overtuigd, dat het onze roeping is, haar streng te vermanen, sprak de leider. Geertje, je hebt allerlichtzinnigst gehandeld door je met zulk een vreemde snoeshaan af te geven. Je plaats is 's avonds op de state en niet in het donker park. We zullen aan de baron en de barones verzoeken streng op je te letten.

— Dat verzoek is geheel overbodig, zei Lopperse. En ik onderteken het niet.

— We zullen er over stemmen.

Met vier tegen drie stemmen werd het voorstel van de voorzitter goedgekeurd.

Lopperse zei dat het komedie was en hij het geval voor de raad van toezicht zou brengen. Men handelde hier onder de invloed van de baron en dat randde het beginsel der onafhankelijkheid aan.

— 't Is natuurlijk nutteloos nog over de protestbrief te spreken, vervolgde hij. Mijn voorstel zou met vier tegen drie verworpen worden.

— Dan zenden we er een in naam der minderheid, zei Postma.

— Juist ! voegde Wiersma er bij.

— Geertje, je kan gaan, sprak de voorzitter. Zorg, dat je nooit meer voor ons moet verschijnen...

Hij stond op om Geertje weer in de handen van Lodewijk te stellen.

— Ik beschouw heel deze belachelijke vergadering als opgeheven, riep Lopperse uit. We hebben geen officieel slot meer nodig.

Hij en zijn medestanders richtten zich op.

Lodewijk wachtte in de gang.

— We hebben Geertje een ernstige vermaning gegeven, zei de voorzitter hem

— Maar drie leden hebben haar totaal onschuldig bevonden en zullen het geval van machtmisbruik en slaafse afhankelijkheid der meerderheid aan de raad van toezicht voorleggen, sprak Lopperse.

— Met u heb ik niets te maken ! snauwde de knecht.

Lopperse vergezelde hem en Geertje naar buiten, waar bij het rijtuig nog tal van nieuwsgierigen stonden.

— Mensen, met drieën hebben wij niets schuldigs bij Geertje gevonden, zei Lopperse. Er is hier grote komedie gespeeld.

— Bravo ! riep de boerenzoon, die Geertje al dadelijk verdedigd had. We kennen de jaknikkers van de baron.

— Alloh, stap in ! gebood Lodewijk tot Geertje.

Hij duwde haar in 't rijtuig. Ze dacht aan haar brief voor Johan, maar ze zag geen kans die te posten. Ze durfde nu niet weg lopen.

De koets reed heen. Het volk hield zich stil. Niemand jouwde.

— Je hebt je schandalig gedragen met je leugens ! zei Lodewijk tot Geertje.

— Ik heb de waarheid gezegd. En dat durf ik zweren.

— Een grapje wil je nu zo voorstellen...

— Ja, een grapje... Zo ik toen maar naar jou had willen luisteren ! Maar daarvoor was ik te fatsoenlijk. En nu neem je wraak.

— Ik zal het aan de baron vertellen.

— 't Kan me niet schelen. Er zijn toch drie voogden geweest, die me verdedigden.

— Drie verwaande, domme kerels...

— Drie vrije mannen... O, ik zal alles wel verdragen tot februari. Dan ben ik vrij...

— Ja, dan kan je helemaal in het kwaad lopen ! En waar is je dappere vrijer nu ? Waarom stond hij daar niet om je te verdedigen ?

— Och, laat me gerust !

De koets bereikte de state die daar zo voornaam lag in het herfstgoud en de ring van het glinsterend water.

De baron en de barones stonden op het voorplein gereed, om met het grote fraaie rijtuig naar kennissen op een kasteel in de omtrek te rijden, en wachtten de terugkeer van de koetsier. De baron wenkte Lodewijk en vroeg hoe het in het weeshuis was afgelopen.

— Ik mocht niet in de bestuurskamer blijven, antwoordde de knecht, nog verontwaardigd.

Hij sprak over de tegenstand van Lopperse. De baron was nijdig.

— Wat gebeurt er toch allemaal ? bromde hij.

— O, Lopperse had veel praats over zijn onafhankelijkheid.

— Ik zal zorgen dat die marskramer uit de voogdijraad wewipt wordt, want die kerel krijgt verwaande streken, beweerde de baron. Hij denkt dat hij mij niet nodig heeft.

Lodewijk deelde ook mee dat Geertje bestraft was geworden met vier stemmen tegen drie, zoals de voorzitter hem meegedeeld had.

— Was Jongema niet aan het weeshuis ? vroeg van Elkema.

— Nee, mijnheer. Zou het dan toch af zijn met de meid ? Maar er waren aan het weeshuis enkele anderen die net zo oproerig spraken als Jongema, hernam de knecht.

— Ja, er komt meer en meer geest van opstand, doch ik zal die

wel breken. We beginnen met Jongema. Als je hem kunt uitdagen tot geweld, doe het dan. Hij moet je bijvoorbeeld in het dorp aanvallen. Dan zal er proces-verbaal tegen hem opgemaakt worden en raken wij hem hier wel kwijt. Daar zorg ik voor. Maar doe het slim, als de verongelijkte partij, zodat men ons niet kan beschuldigen.

Geertje werd intussen door de barones opgehouden, die haar herinnerde dat het toch ver met haar was gekomen. Geertje zweeg, ze wist dat ze ook verdedigers had. Maar haar groot verdriet was : haar verloochening door Johan. En het was haar nog niet mogelijk hem te laten weten hoe vreselijk hij zich vergiste. Geertje moest nu naar haar kamer.

— Wij zullen aan het verzoek van de voogdijraad voldoen. Die heren zijn voor jou opvoeders, zei de baron tot haar. Het is in je belang, dat wij streng op je zullen waken. Lodewijk zal je roepen en de deur ontsluiten wanneer het tijd is voor je werkzaamheden.

Geertje trad zonder tegenspraak naar binnen. Ze was nu maar het liefst alleen. Het feit lief te hebben, werd haar wel zwaar aangerekend.

DE AVOND

Vrouw Blija was liefst voor donker thuis. In Friesland kronkelen de wegen en velen liggen langs een kanaal en zelfs tussen twee kanalen.

De boerin had altijd zulke een veilig gevoel, wanneer ze bij het vallen van de duisternis op haar brede stoel zat met de rood fluwelen zitting en rugbekleding.

En ook deze zondagnamiddag had ze er voor gezorgd, dat haar man bijtijds inspande.

Het was trouwens geen gezellig uitstapje geweest. Blija was bij zijn gastheer weer over de baron uitgevaren. Die twist scheen nu zijn stokpaardje geworden te zijn. En zijn vrouw vreesde, dat hij er zijn leven mee zou vergallen. Ze kende treurige voorvallen van dergelijke onenigheid, waaruit dikwijls processen voortspruitten, die niet alleen veel geld kostten maar de wrok en de haat feller deden oplaaien.

Vrouw Blija hoopte, dat haar man wijzer zou worden.

Toen de sjees door de dreef reed, was Johan in de stal. Hij had al die uren met Aagje doorgebracht, en zij had hem onstuimig haar liefde getoond.

— Wat hebben we elkaar gekust ! dacht Johan.

Hij had echter een onvoldaan gevoel. Al meende hij Geertje te

verachten, toch had hij diep in zijn hart verdriet om hun scheiding. En hij vond het losbollig dadelijk zijn liefkozingen op Aagje over te brengen.

— En ik begrijp Aagje ook niet, dacht hij. Ze kan toch wel weten dat mijn liefde nog niet echt is. Voor een paar dagen, keek ik nauwelijks naar haar. Ik handel verkeerd. Niet uit een zuiver gevoel, maar uit balorigheid wend ik me tot Aagje... O, Geertje, hoe kon jij mij zo bedriegen !

Johan trad buiten, om het paard af te spannen.

— Je hebt toch niet de thuiswacht ? zei Blija verwonderd.

— Nee, baas, maar ik liet Boppe uitgaan. Ik had geen zin, om in het dorp te dwalen, waar ik niemand ken.

— Dan had je mij over die verandering moeten spreken, hernam Blija. Wat heb je de hele middag gedaan ? vervolgde hij achterdochtig.

— Wat in mijn kooi gelegen en gelezen. Ik ben blij, dat de zondag haast voorbij is.

— Boppe komt toch terug om te melken ?

— O ja, hij zal wel dadelijk hier zijn.

De familie steeg uit, en de zorg voor sjees en paard werd aan Johan overgelaten.

— Johan mag ook niet te vrijpostig worden, zei de boer. Ik heb niet gaarne, dat hij alleen met Aagje op de boerderij blijft. Zij is te gemeenzaam met hem.

— Ik heb volle vertrouwen in haar, verzekerde de moeder.

— Ik ook... Maar oppassen is altijd het voorzichtigst. Ik hou Johan nu wel wat de hand boven het hoofd, omdat de baron hem hier weg wil jagen, doch hij is toch maar knecht bij mij.

Aagje begroette haar huisgenoten. Zij ook was in een zonderlinge gemoedsstemming. Ze had nu een heerlijk geheim : haar verbond met Johan, want ze beschouwde zo hun samenzijn...

Ze zou echter niet laten merken, dat Johan bij haar had gezeten. Ze begreep zeer goed, dat ze haar minnespel moest verbergen.

Johan stalde het paard.

— Och, laat ik me niet begoochelen door Blija's buien van vriendelijkheid, dacht hij. Waar hij mij gebruiken kan, doet hij het. Toch ben ik voor hem maar de knecht, die in de stal thuis hoort en ook eens genadig binnen mag komen en dan een borrel krijgt. Ik moet de drank schuwen. Door die drank ben ik aan de gang gegaan met Aagje. Wie voor de vrijmaking van zijn volk wil strijden, drinkt niet.

Boppe kwam thuis.

— Wel, plezierig gevrijd, Johan ? vroeg hij.

— Wel nee...

— Toe, toe, precies of ik niet begreep, waarom je mij liet uitgaan, en ook Aagje thuis bleef.

— We hebben wat gepraat.

— En de rest... Je zou je handen van zo'n knappe meid kunnen houden als je weet, dat ze dol verliefd is op u ? Ha, het was wat te zeggen op het dorp met Geertje. Ze moest voor de voogden van het weeshuis verschijnen. Ze werd deftig gebracht met koetsier en knecht, maar toch in de oude, versleten koets, een rammelkas. Er stonden veel mensen te kijken.

— Die lafaards ! Zich verlustigen in de vernedering van een weze en het machtmisbruik van de baron.

— Och, er gebeurt hier zo weinig, en zoiets trekt natuurlijk de aandacht. Lodewijk, de knecht, deed of hij van Elkema zelf was. Wat zette hij een hoge borst. Hij moest op Geertje passen. Maar niet ieder trok parttij voor de baron.

En Boppe sprak over de incidenten, en deelde mee, hoe drie voogden de onschuld van Geertje uitgeroepen hadden.

— Maar zij weten de waarheid niet, dacht Johan.

Toch verbaasde hij er zich over, dat de baron Geertje, die hij tot vriendin had genomen, zo openlijk liet vernederen. Hij had daar eigenlijk niet genoeg over nagedacht. Hij zag er toch een tegenstrijdigheid. Eigenlijk speelde van Elkema met zijn eigen naam. Geertje had hem wel eens kunnen beschuldigen. In zijn opgewondenheid overwoog hij eerst dat punt niet genoeg.

— Och, wie weet, wat de bedoeling van de baron is ! En Geertje zou over haar verhouding tot hem toch niets durven zeggen. Het is alles om mij hatelijk te maken in het dorp.

Maar toch bleef er nu iets onbegrijpelijks in van Elkema's optreden. En plots laaide bij Johan de twijfel op. Was Geertje schuldig ?

— Ik heb haar toch betrapt, zei hij.

Hij had haar echter niet gezien, alleen vermoed dat zij het was, die het eerst binnen ging. Even duizelde Johan. Die brief moest eens geheel onrechtvaardig zijn ! Het zou toch verschrikkelijk wezen. Maar waarom antwoordde ze dan niet ?

— Ik ben niet mis, beweerde hij tot zich zelf. Het was al erg verdacht dat de baron 's avonds in het park doolde en ons betrapte. En heel dat opzet bij de voogden is komedie om mij te kunnen beschuldigen, als het met Geertje misloopt. Ik had het volste recht die brief te schrijven.

Hij ging nu met Boppe melken. Ook Aukje kwam terug en hielp. Men deed het gewone avondwerk.

De geestelijke van het dorp, een jonge, joviale man, kwam naar de hoeve en wilde Johan spreken.

Men liet hem in een zijkamer, Johan werd geroepen en bleef met de geestelijke alleen.

— Goedeavond, Jongema, zei deze. Ik heb u vanmorgen in de kerk gezien en ik wil nu eens nader kennis met u maken.

— De baron heeft u zeker gezonden ? vroeg Johan dadelijk opstandig.

— Nee, vriend de baron weet niets van mijn komst. Ik ben ook niet gewoon bij hem om mijn bevelen te gaan. Ik sta hier in een onafhankelijk ambt, dat ik naar eigen overtuiging heb te vervullen. Ik weet, dat ze je op het dorp een oproerkraaier noemen. Laat ik je dan al dadelijk zeggen, dat ik meer eerbied voel voor iemand, die zijn beginselen verdedigt, dan voor hen, die suf in het gareel van de dagelijkse gewoonten lopen, en geen besef hebben van hervormingen, die zich opdringen of die deze hervormingen uit zelfzucht of om eigen voordeel bekampen.

Johan keek de geestelijke vreemd aan. De bezoeker vervolgde :

— Daarmee wil ik niet zeggen, dat ik in alles met je eens ben. Ik ken je gedachten nog niet. Ik ben gekomen omdat ik belang in je stel. En ik keur het ten strengste af, wat er vanmiddag met Geertje gebeurd is. Zulk een optreden is niet geschikt, om een meisje, dat verkeerd zou gehandeld hebben, met liefde op de goede weg terug te leiden. Het zou me trouwens zeer verbazen, dat Geertje zich slecht zou gedragen. Ik ken haar al enige tijd, en bovendien heb ik steeds de beste berichten over haar gehoord. Ik vermoed, dat heel dat kabaal bij de voogdijraad, — want zo noem ik het — een opzet was om jou te treffen. De baron wil je hier weg hebben. Zulkse middeleeuwse praktijken verwerp ik.

— Geertje kan me niet meer schelen. Ze houdt het met de baron ! zei Johan heftig.

De geestelijke ontstelde.

— Wat je nu toch beweert, Jongema ! riep hij uit.

Hij had te Leeuwarden en elders zonderlinge verhalen gehoord over van Elkema's vroeger leven, en hij wist ook dat de verhouding met zijn vrouw slecht was. Maar zou Geertje zo laag gevallen zijn ?

Johan vertelde zijn ontdekking in het park, en zei dat Blija hem gewaarschuwd had over die verhouding. En daarom was hij, Johan, naar het park gaan spieden.

— Je bent dus daarheen gegaan onder de indruk van een ernstige beschuldiging en reeds met het hart vol wrok. Heb je Geertje herkend in het park ?

— Nee, maar wie zou er anders zo geheimzinnig zijn binnen gegaan, terwijl de baron nog buiten stond te wachten ?

— Ik vind dat je toch lichtvaardig je vreselijke beschuldiging hebt geuit. Heb je andere bewijzen ?

— Nee.

— Vind je het dan niet vreemd, dat de baron Geertje zo vernedert ?

— Ja. Maar wie weet welke listigheid hij daarmee bedoelt. Hij is zulk een geslepen vos. Dat zouden ze hier allemaal zeggen, als ze durfden.

— Heb je aan Geertje laten weten wat jij van haar denkt ?

— O ja. Ik heb haar dadelijk een brief geschreven, en haar gemeen gedrag verweten. Ze heeft nog geen letter geantwoord.

— Dat begrijp ik. Ik vind dat je lichtvaardig en ook onrechtvaardig hebt gehandeld. Je beschuldigt haar van iets vreselijks. Denk het je eens in, wat je haar verwijt ! Het is wel het ergste wat een meisje kan overkomen. En welke bewijzen voer je aan ? Je hebt er geen. In het donker heb je twee gestalten bemerkt, maar in geen van beide Geertje herkend. Je hebt je laten opmaken door je baas, en met vooringenomenheid ben je naar Elkema-state gegaan. Wat je aanvoert, is minder dan een vermoeden. Die eerste persoon kon iemand anders geweest zijn, de hovenier of de knecht.

— Maar waarom moest de baron dan wachten voor hij binnen trad ?

— Hij wilde misschien nog een luchtje scheppen. Is dat nu werkelijk een bewijs ? Als Geertje voor jou 's avonds in het park kwam, moet zij toch veel van je houden. Er wordt op een weze strenger gesproken dan op een ander meisje. Zij trotseerde dat voor jou...

— Als het met haar mis liep, zou ik goed geweest zijn om met haar te trouwen. En dat is het valse in haar spel !

— En de baron wil je van het dorp verjagen ! Hoor eens, Jongema, ik zeg je nog eens, dat je optreden zeer lichtzinnig is. Iemand die strijdt voor de rechten van het volk, mag toch niet zo klakkeloos een afschuwelijke beschuldiging uitbrengen. Tegenover jouw vermoeden staat het feit, dat Geertje zich altijd netjes heeft gedragen. Ze moet dikwijls in de verleiding geweest zijn, zulk een eenzaam kind zonder ouders, vooral zonder moeder, en nooit hoorden mijn voorganger en ik iets verkeerd van haar. Je hebt haar je steun ontnomen, haar nog meer gehoond dan de voogden ! Denk daar toch eens over na. Ik kom hier uit vriendschap en ook uit plicht van mijn ambt. Ik zal trachten met Geertje

te spreken en je dan nader inlichten. Een onrecht kan hersteld worden. We zullen nu niet meer over dit punt redetwisten.

De geeestelijke vroeg toen naar Johans familie.

— Ik ben thuis weggegaan om hier knecht te worden, vertelde Jongema. Ik kon het met mijn vader niet vinden.

— Dat is een ernstig geval, mijn vriend.

— O, u zult mij wel ongelijk geven !

— Gelukkig ben ik niet zo haastig gebakerd als jij, hernam de bezoeker glimlachend. Ik zal niet oordelen voor ik alles weet. Misschien wil je in mij vertrouwen stellen en me meer vertellen. Ik weet, dat er ook onverstandige vaders zijn.

Wat viel deze man Johan mee ! Hij sprak ernstig en menselijk. Johan had vertrouwen in de geestelijke die hem nog in de avond kwam opzoeken, nadat het kabaal van die namiddag zijn aandacht op de knecht van Blija had gevestigd. Hij schreeuwde niet met de hoop dorpelingen mee, die uit slaafsheid de baron bijsprongen.

— Ik zal u eens wat zeggen, maar ik verzoek het voor u te houden, sprak Johan. Moesten de mensen het hier vernemen, ze zouden nog lager op mij neer zien. Ik verzwijg het zelfs voor Blija, maar aan Geertje heb ik het verteld. De man, die ik vader moest noemen, is mijn vader niet. Ik ben een vondeling.

— Dat treft me... Een vondeling leed al onrecht van de eerste dag af. Ik zal er je niet minder voor achten. En de mensen, die je opnamen, hebben die om een bijzondere reden gehandeld ?

— Ze zijn sedertdien zeer vooruit gegaan. Of de vader of moeder, die mij verloochenden, hen geholpen hebben, weet ik niet. Ze beweren, dat ze mijn ouders niet kennen. Welnu, dat heeft wrok in mij doen ontstaan. Het is dus mogelijk, dat schuldige ouders ergens hun kind neerleggen, zonder dat het gerecht hen opspoort. Van arme vondelingen wordt de moeder meestal gevonden. Ik denk, dat ik van zeer voorname afkomst ben, vervolgde Johan wat spottend. Misschien heb ik wel recht op een adellijke titel... Maar het kind moest voor de eer weggemoffeld worden.

— Ik weet, dat het gerecht soms de ogen sluit waar het zeer voorname families geldt. Dat is schandelijk. De wereld zit vol onrecht. De zonde woekert overal. O, ik ben niet blind voor de maatschappelijke misbruiken. Ik zie ze trouwens om mij heen. En heb jij over die kwestie tweedracht gekregen met je pleegouders ?

— Alleen met mijn vader... Van moeder heb ik nooit anders dan liefde ondervonden. En voorzeker zou zij veel meer zeggen, indien ze mocht. Misschien is ze ook door een eed gebonden. Ik

heb wel eens in romans over die voorname praktijken gelezen, en in romans staat veel waarheid. Ik kan er niet aan doen; ik was al vrij oud, toen ik het geheim ontdekte, iets van het geheim. En sedert heb ik in mijn vader de man gezien, die mij op zijn hoeve duldde om eigen voordeel en gewin.

— Het klinkt me als zeer natuurlijk toe, wat je vertelt, en ik ben waarlijk blij, dat ik eens met je ben komen spreken en je vertrouwen in mij wilt stellen. Nu begrijp ik ook beter je drang naar recht. De nieuwe beweging moet je sterk aanlokken. Behoud toch het juiste evenwicht.

— Ik dank u voor al uw hartelijkheid, en het spijt me, dat ik eerst wat grof was.

— Je zag in mij de afgezant van de baron ?

— Ja.

— Ik kom weinig op de state en heel veel in arbeiderswoningen. Wij zullen vrienden zijn, ook al verschillen wij van mening op zekere punten. Eerlijke mensen moeten elkaar verdragen en eerbiedigen, en ik beschouw je als eerlijk. Tot weerziens. Ik zal dus met Geertje spreken. Dat vind je toch goed ?

— O ja...

— En zul je nu kalm kunnen wachten ?

— Ja. Kon het waar zijn, dat ik mis ben.

Johan deed de geestelijke, die nu niet meer naar de familie Blija wilde, uitgeleide tot aan de grintwet.

Johan bleef even aan het hek staan.

— O, ik moest eens mis zijn ! zei hij bij zich zelf. Geertje kan onschuldig zijn ! Ik heb haar niet herkend.

Hij was onder de indruk van het gesprek.

— Ja, die man heeft gelijk, ik ben een dolle driftkop, bekende hij. Is dat ernst voor een strijder ? Met Geertje is het pas af en reeds jaag ik het hoofd op hol van Aagje. En op raad van Boppe, die geen geweten heeft.

Zo Geertje onschuldig was ! Dan had hij haar dieper vernederd dan de baron. Lodewijk, de dwaze dorpelingen en de voogden. Hij kreeg het gevoel, dat hij haar in de rug gestoken had, als een loense sluipmoordenaar. Hij had aan het weeshuis moeten staan om haar te verdedigen.

Boer Blija had dat ellendig wantrouwen in zijn gemoed gestampt, Blija, die een dienstbode minachtte en haar tot alles in staat achtte, maar die eigenlijk alleen maar de baron wilde treffen.

— En ik moet zijn werktuig zijn, daarom toont hij zich nu vriendelijk, redeneerde Johan voort. Ik laat me ook door hem opjagen. En ik wilde een vrij en onafhankelijk mens zijn.

Hij voelde zich wat verlicht door het vooruitzicht, dat de geestelijke Geertje bezoeken en hem dan inlichten zou.

Johan slenterde terug. Blija trad hem tegemoet, en zei :

— Morgen komt een schipper om een lading aardappelen. Voer ze dus bijtijds naar de vliet. Hij zal hier voor de middag zijn, want hij ligt te Dollum. Hij kan dus voor de avond geladen zijn. Niet talmen. Zorg, dat Boppe niet luiert ! Dat is dus het werk voor morgen. Zeg eens, de geestelijke kwam je zeker tot gehoorzaamheid jegens de baron aanmanen ? Had hij het er misschien over, dat wij vanmorgen vóór de baron uit de kerk zijn gegaan ?

— Daar heeft hij geen woord over gezegd. Het was over Geertje. Hij vond haar behandeling voor de raad van het weeshuis schandelijk.

— Dat valt me mee van hem... Ik heb gehoord, dat hij niet zo erg baron-gezind is, maar als het er op aankomt, kiezen die heren toch de partij van het zogenaamde gevestigd gezag.

— De geestelijke sprak heel anders, en erkende dat ik gelij had voor mijn overtuiging uit te komen.

— Dan zal de man het hier niet lang houden. Maar hij is nog jong en verandert wel.

— We hadden het ook over Geertje. Hij kan niet geloven, dat zij zich slecht gedraagt met de baron.

— O, daar hebben we 't al. Van Elkema kan volgens hem niet slecht zijn. En jij hebt de twee betrapt.

— Eigenlijk niet. Ik zag twee personen die avond. Een was de baron... de ander heb ik niet herkend.

— Je bent al omgepraat ! spotte Blija. Maar je verkering gaat mij niet aan. Je hebt je jaren. Je kent het werk voor morgen. Wel te rusten.

Wat later ging Johan naar de slaapplaats.

Aagje had lang voor het raam gestaan. Ze hoopte dat Johan haar nog eens geheimzinnig goede nacht zou komen wensen. Ze hield van lam. Ginds tussen de bomen zag ze in een huis licht door de bovenreten van een luik. Ze wist dat daar verloofden nog samen bleven. Naar oud-Fries gebruik, waren er nu veel paartjes samen. Waarom zou Johan niet mogen komen ? Maar deze verscheen niet.

— Hij zal nog niet durven, dacht Aagje. Hij moet toch oppassen ook.

Ze voelde zich gelukkig, menend dat ze de knappe Jongema gewonnen had. Vader had die avond niets meer gezegd over Johans verandering in zijn oordeel over Geertje, en Aagje meende

dus, dat er van die zijde geen gevaar meer voor haar was. Toch was er diep in haar hart eer medelijden dan verachting voor de weze.

AFGESCHEEPT

Het was elf uur, de volgende morgen, toen de geestelijke zich naar Elkema-state begaf. De portier groette hem beleefd. De geestelijke kwam soms op de state in verband met zijn werk Hij moest dan vooral met mevrouw over armen en zieken spreken, die hulp behoefden. Mevrouw van Elkema deed veel goeds al vertoonde ze zich zelden aan de mensen. De baron bemoeide zich weinig met die aangelegenheden. Hij ging naar de kerk omdat het bij zijn stand en positie paste. Mevrouw deed het wellicht uit behoefte. Nooit echter uitte ze iets over haar zieleleven.

Van Elkema scheen de geestelijke al gezien te hebben, want hij kwam buiten en trad hem tegemoet.

— Goedemorgen, baron, groette de geestelijke.

— Goededag. Ik wenste u juist eens te spreken en het treft dus goed dat u eens komt. Willen we wat in het park rond wandelen ? Het is zulk zacht weer en na de ergernis van gisteren had ik een onrustige nacht. Ik snak naar verse lucht.

— Tot uw dienst, baron. Het is een prachtige herfstmorgen.

— Ja, het weer verlokt ons nog wat buiten te blijven. En moest het omslaan, dan hielden zekere beslommeringen mij toch nog hier.

De geestelijke zag het rood opgezet gelaat. Hij vermoedde dat van Elkema de onrust van de nacht door drank had willen verjagen en nu met een kater liep.

— Komt u spreken over Geertje ? vroeg de baron.

— Jawel...

— Zij is gisteren voor de voogdijraad verschenen. Ik heb die raad verzocht Geertje bij zich te roepen, om haar eens ernstig onder ogen te brengen, dat ze met die Johan Jongema naar de afgrond gaat. Ik dien een verlag in, of liever de barones en ik, doen dat. Wij zijn in zekere mate voor de dienstbode verantwoordelijk. Ik heb haar betrapt, 's avonds in het donker, bij die vreemde oproerkraaier, die zich niet ontzag in mijn park te sluipen als een dief. Als ik hem daarvoor bestraf, stelt hij zich alleronbeschoftst aan. En mijn verslag wordt door drie leden van de voogdijraad als een onnozel stuk beschouwd.

— Ik moet oprecht zijn, baron, en u zeggen, dat u Jongema verkeerd beoordeelt. Ik heb hem bezocht. De jongen is geen wilde

revolutionair. Hij heeft zich tegen mij eerlijk uitgesproken. Ik begrijp, dat de gedachten, die hij verbreidt, indruisen tegen uw begrippen.

— O, ik ben een domme, verblinde aristokraat, hé ?

— Laat ons niet tot zulk een toon komen !

— Weet u, dat uw eerlijke, kordate Jongema gisterennamiddag bij boer Blija de thuiswacht had en de hele namiddag met de jongste dochter in huis zat ? Hij was toen zijn echte liefde voor Geertje al vergeten. Er zijn nieuwsgierige lieden, die al eens rond de boerderijen zwerven, vooral als de boer en de boerin uit zijn en die dan het een en ander gewaar worden.

— Inderdaad. Die ellendige gewoonte van bespieden en zelfs van aan deuren en ramen te luisteren bestaat, erkende de geestelijke. Zulke lieden verspreiden dan gewoonlijk de lasterlijke praatjes. Ik acht Jongema niet tot gemeenheid in staat.

— Het was dan fatsoenlijk van hem mij bont en blauw te schelden ?

— Dat was ongepast. Maar drift brengt hevige woorden mee. Laat ik mij eerst bij het doel van dit bezoek bepalen.

— En wat is dat ?

— Eens alleen met Geertje te spreken.

— Om haar te stijven in haar verzet, en haar te zeggen dat ze gisteren schandelijk behandeld is geworden ?

— Ik erken openlijk, dat ik de behandeling van Geertje gisteren al te beledigend voor haar vond. Het is eerlijker het u in 't gelaat te zeggen, dan er achter uw rug over te babbelen. Laat mij met haar spreken !

— Neen ! Ha, ik zou in mijn eigen huis mijn personeel laten opstoken tegen mij ? Houd u me voor een idioot of een gek ?

— U moest me genoeg kennen, om te weten dat ik Geertje niet zou opstoken. Ik wil eens met haar praten over haar verhouding tot Jongema ! Ze is een weze, die dus in het bijzonder onder mijn hoede moet staan. Ze is een lid van de kerk. U kunt mij niet weigeren me bij haar toe te laten.

— O, zoud u mij de wet stellen in mijn huis ? Ik weet, dat er een partij ontstaat op het dorp tegen mij. Gisterenmorgen, in de kerk, heeft zich het verzet openlijk geuit. Blija verstoorde een oude gewoonte en weigerde de barones en mij de voorrang te geven. Dadelijk waren er nog enkelen om het onbeschofte voorbeeld te volgen. En u vond het niet nodig een woord van protest te laten klinken tegen een daad van haat in een plaats, die een huis van de vrede moet zijn.

— Ik had het recht niet zulk een protest uit te brengen. Ik kon

de oude gewoonte goed verdragen, maar mag onmogelijk verdedigen dat er in Gods huis voorrang zij. We staan daar allen gelijk.

— O, zo ! U geneert u vandaag niet ! Als u zichzelf aan het hoofd van de partij Blija wilt stellen, raad ik u aan te zorgen dat u hier weg raakt. Bij Geertje laat ik u niet !

— Dan moet ik mij in deze tot de toezichtsraad op de wezen wenden.

— Ga uw gang. We zullen zien wie het wint. Ik verwonder me nu over niets meer, maar ik zal mijn maatregelen nemen.

— Het spijt me, dat u geen rede wilt verstaan, baron. U legt mijn bedoelingen verkeerd uit.

— Al wel, al wel...

De baron liep heen en liet de geestelijke in de laan staan, met de duidelijke kennisgeving, dat het bezoek geëindigd was.

Geertje keek door het venster, op de tweede verdieping. En ze begreep dat de geestelijke voor haar pleitte. O, kon ze maar eens bij hem geraken ! Misschien zou hij de brief voor Johan kunnen posten ! O, ze zou zelfs meer durven en hem alles vertellen over die vreselijke beschuldiging, die ze thans veel erger gevoelde dan de vernedering in het weeshuis. De geestelijke was altijd vriendelijk geweest voor haar en de andere wezen. Ze voelde, hoe oprecht hij het meende als hij zei, dat ouderloze kinderen nog het meest onder zijn hoede stonden.

— Ruzie, dacht Geertje, toen ze de baron zag weg lopen.

Ze nam een stout besluit. Ze daalde vlug de dienstbodentrap af en was spoedig beneden. Ze snelde naar buiten en haalde de geestelijke in, toen deze zich ook naar de poort begaf.

— Geertje, je wilt me spreken ? zei hij.

— O, ik word hier zo streng behandeld en ik heb met Johan Jongema toch geen kwaad gedaan, snikte ze.

— Dat weet ik wel, kind.

— We hielden veel van elkaar... En nu moeten ze mij bij hem ook erg belasterd hebben. Als het niet anders kan, zullen wij gescheiden blijven, maar hij mag niet denken dat ik slecht ben. En dat denkt Johan... O, ik begrijp niet hoe hij het kon geloven. Ik heb het alles in deze brief geschreven, maar ik zie geen kans om hem te laten bezorgen. Ik zit hier net als in de gevangenis.

— Geertje, ik heb gisteravond met Jongema gesproken en ik weet alles. Ja, hij is opgestookt geworden door iemand, die wel niet uit haat tegen jou, maar tegen de baron handelde. Ik heb hem gezegd, dat hij heel verkeerd en onrechtvaardig en lichtvaardig oordeelt, en jij altijd een fatsoenlijk meisje bent geweest. Ik zal je brief aan Jongema bezorgen, persoonlijk in zijn handen geven.

— O, ik dank u !

— Ik had hem al gezegd dat ik naar je toe zou gaan. Daarom kwam ik naar de state, maar de baron wilde mij niet bij je laten. Nu spreek ik je toch.

Ze stonden bij een bosje van heesters. De geestelijke nam de brief voor Johan over, maar eensklaps sprong Lodewijk, de knecht, van uit een struik te voorschijn en rukte de brief uit de handen van Geertje's beschermer.

De geestelijke en het meisje schrokken hevig.

— Geen gekonkel op de state, zei de knecht, die voor niets terugdeinsde, waar het ging mijn meester te dienen.

Hij had reeds veel ongunstige zaakjes opgeknapt, menig geheim versmacht, de eer van de baron opgehouden, zoals hij 't noemde.

— Onbeschofte vlegel, geef die brief dadelijk terug ! gebood de geestelijke.

Hij wilde de knecht bij de arm grijpen.

— Ik geef niets terug, wedervoer Lodewijk, die achteruit week. Geertje weet heel goed dat zij geen brieven mag verzenden. Ze staat onder strenge bewaking, zoals de voogdijraad het gevraagd heeft.

— Geef die brief terug !

— Neen.

— Dan zal ik een klacht indienen bij het gerecht !

— Wat geef ik daarom ! Het gerecht zal zeggen, dat u hier niets te maken hebt. U moet de state verlaten.

— Dan ga ik mee ! riep Geertje boos uit.

— Dat zullen we eens zien.

Lodewijk liep naar de poort om met de portier aldaar maatregelen te nemen, om een vlucht van de dienstbode te voorkomen.

— O, nu krijgt Johan de brief toch niet ! kloeg Geertje. Het is verschrikkelijk, wat er hier gebeurt.

— Ik zal hem alles vertellen. En mij gelooft hij. We hebben gisteravond lang en aangenaam met elkaar gesproken. Hij lijkt me een beste jongen. Maar hij werd opgestookt, en er is een misverstand.

De geestelijke vertelde hoe Jongema twee personen had bemerkt en achterdocht kreeg.

Geertje dacht even na.

— O, ik weet het al, zei ze dan. Die avond zijn de baron en Lodewijk in het park geweest, om te kijken of Johan zou terugkeren. De knecht heeft me er om bespot. Dat is de waarheid.

— Ik geloof je, kind, en daar ligt het misverstand.

— Maar hoe kon Johan zoiets van mij geloven ?

— Een opgehitst en achterdochtig mens is vatbaar voor vermoedens, die aan zijn wantrouwen voedsel geven.

— Wie durfde dan zoiets van mij te zeggen ?

— Och, ook een man, wiens gemoed vol nijd is. En nijd is een duivel. Nu weet ik alles, en straks zal ik met Johan spreken. Je moet hem alles vergeven... Een mens kan dwalen. Geertje, verlaat nu de state niet. Het bestuur heeft je hier geplaatst en je moet daarin berusten. Maar houd goede moed ! Ik bemoei me met je. Ik heb het aan de baron gezegd, hoe men je gisteren gehoond heeft en ik dat ten sterkste veroordeel. Ik kies de partij van de zwakken, die recht moeten hebben.

— Nu zal de baron het ook weten van die beschuldiging. Lodewijk geeft hem natuurlijk Johans brief.

— Het zij zo... Ik kan met de brutale knecht niet aan 't vechten gaan... Wacht kalm af ! Jij kunt het niet helpen, dat Johan zoiets schrijft. Nogmaals, goede moed. God zegene je. Hij is een vader der wezen, vergeet dat nooit. Ik heb je dat dikwijls gezegd, maar, in omstandigheden als deze, moet je er veel aan denken.

De geestelijke gaf Geertje de hand en wandelde heen naar de poort. De portier zei niets; hij had toch nog eerbied. Lodewijk keek grijnzend.

Geertje keerde in huis terug. Famke stond aan de achterdeur en gaf haar een klap met een stofdoek, zo verontwaardigd was ze.

— Hoe durf je ? Word je helemaal gek ? siste ze. Je moet dadelijk bij de barones komen. Dat was een brief voor Jongema, hé ?

— Ja. Maar ik wil er eens een aan je vrijer schrijven en hem laten weten dat jij je door de baron laat kussen ? 't Is nu uit met zwijgen ! Ik laat me niet meer koejeneren ! En dat door mensen die zelf niet deugen !

Famke was bleek geworden. Ontzet keek ze de jongste dienstbode aan.

— Wat bedoel je ? stamelde ze.

— O, ik wel gezien, dat de baron je kust !

— Je liegt ! O, jij schandaal !... Ik zal het aan mevrouw zeggen en ze zal je weg jagen !

— O, gebeurde dat maar. Je durft niets te zeggen... Ha, je zou mij slaan !... Je deugt zo min als Lodewijk. Zondag had je een kralensnoer aan met gouden slot. Aan je vrijer en aan je familie maak je wijs, dat je het van mevrouw gekregen hebt en het uit Zeeland komt. Maar hier durf je het niet dragen. Ik krijg geen snoeren van de baron.

Lodewijk duwde de deur open.

— Zwijg nu ! fluisterde Famke tot Geertje.

De knecht vertoonde zijn grijnzende tronie. Hij was wel een slaafs dienaar van de laagste soort.

— We zullen Geertje nog aan een ketting moeten leggen, zei hij. Ha, er zit weer wat voor je op ! Je behoeft er niet op te rekenen, dat je deze winter in de stad zult mogen uitgaan. Famke, verbeeld je, ze gaf aan de geestelijke een brief voor die Jongema.

— Och, ik trek me van al dat gezanik niets meer aan ! snauwde Famke. Mevrouw heeft gezegd, dat Geertje bij haar moet komen ! Ik vind, dat je nu ook begint te overdrijven, Lodewijk.

Famke liep heen.

De barones zat statig in haar woonkamer, waarvan de hoge ramen een verrukkelijk uitzicht boden op het park. Mevrouw van Elkema, die zeer jong als rijke, maar burgerlijke dame, aan de baron was gekoppeld, omdat haar vader naar zogenaamde hogere stand en erebaantjes streefde, zou liever de ganse winter op de state gebleven zijn. Hier kon ze dan toch in eenzaamheid mijmeren en behoefde ze niet te huichelen als in de stad, waar het deftige Elkema-huis geregeld bezoekers ontvangen moest aan diners en op avondpartijen. Maar haar man wilde de sombere maanden niet buiten doorbrengen. Hij sprak dan over zijn verenigingen, de bestuurslichamen, waarin hij zetelde, de verplichtingen van zijn stand.

En als hij driftiger werd, viel hij ruw uit en voegde hij er bij, dat hij te jong was, om hier te verkwijnen in het mediteren over het vallen der bladeren, de nadering van Kerstmis, het wegsterven van het jaar en andere punten, die goed waren voor schrijvers, dichters en geestelijken. Maar hij wilde van het leven nog genieten en, zo zijn vrouw de vermaken schuwde, dan behoefde hij haar grillen toch niet in te volgen.

Als jong meisje had ze gedroomd van een schitterend leven in de hoge wereld, bestraald door de luister van de adel. Het was dan als in de sprookjes van prinsen en prinsessen. Ze werd door vriendinnen benijd, die de prachtige bruidsstoet zagen.

Maar zo spoedig kwam de ontgoocheling ! Naamloze brieven, over het vroeger liederlijk leven van haar man, ontstelden haar wel, doch ze verbrandde die met verontwaardiging. Ze schreef ze toe aan machteloze jaloezie. Doch van Elkema bleef niet vriendelijk, zoals in de wittebroodsweken. Hij was stug, soms nors. Hij kwam dronken thuis. Eens sprak ze hem daarover. Het was op een morgen. Ze had in de nacht het rijtuig gehoord, en dan stappen op de trap.

— We zullen hem hier maar in een nest gooien ! had er iemand gezegd. Nu is hij toch niet in staat om met goede gevolgen een bedsermoen aan te horen van zijn rijk burgervrouwtje.

— En hij zou brabbeltaal kunnen vertellen over de lieve meisjes, bij wie we geweest zijn, sprak een ander.

— Roer je bek zo luid niet, waarschuwde de eerste toen weer.

Van Woud, de knecht, die toen de eerste bediende scheen, al was hij meer voor het plezierjacht aangewezen, had mevrouw vernomen dat haar man door vrienden thuis was gebracht geworden. Deze, ook bedronken, hadden zich niet ontzien zo luid te spreken op de trap en in de gang. Maar zo werd als een sluier toen geheel voor de jonge barones gescheurd.

Haar vader had het wel dikwijls gezegd, dat men met geld alles vermocht. En ze wist bij haar huwelijk, dat haar bruidschat moest opwegen tegen de adellijke titel. Maar die ochtend weende ze, omdat zij, het rijke burgervrouwtje, bedrogen werd.

Ze sprak er over met haar man. En van Elkema werd dan woedend. Hij riep uit, dat hij geen voogdes gehuwd had en doen zou wat hij wenste. Zij had zich daarmee niet te bemoeien.

Met Woud, de knecht, kreeg hij ook hoge woorden. Deze zei daarop, dat hij 't jeugdleven met van Elkema meegemaakt had en dat was hem meer dan genoeg. Hij trok heen en ging bij de schipperij. Na verscheidene knechten, die om de ene of andere reden ontslagen werd, verscheen Lodewijk, die stand hield.

Mevrouw had geen vertrouwen in hem. Ze wist, dat hij als een slaaf haar man diende. Ze paste voor hem op. Ze had toen tot haar vader geklaagd. Deze kwam dikwijls eens over. Hij had zijn dochter onder 't oog gebracht, dat ze iets door de vingers moest kunnen zien. De wilde buien zouden wel over waaien. Het was een schamele troost. Maar haar vader was ook een egoïst. Nu leefde hij niet meer, zo min als moeder. En van Elkema had heel het fortuin binnen. Het zijne was maar schamel geweest door bankverliezen en spekulaties.

Ja, over dit alles dacht mevrouw dikwijls na en ze sleet een droevig, eenzaam bestaan in al haar weelde.

't Was bij mevrouw van Elkema bezorgdheid voor Geertje's later leven, die haar zo streng deed handelen. Ze geloofde, dat Jongema het er op aangelegd had, het meisje ten val te brengen. De barones kon moeilijk nobele gevoelens bij de mannen voorstellen. Ze was daartoe te veel slachtoffer geweest van hun egoïsme. Echte naastenliefde kon ze door haar opvoeding weinig voelen voor een dienstbode, en zo had ze niet begrepen dat de gebruikte strafmiddelen moesten verbitteren in plaats van te verzachten.

Geertje trad de kamer binnen.

— U hebt me geroepen, mevrouw ? vroeg ze zacht.

— Wat was dat daareven toch tussen jou en de geestelijke ? informeerde de barones.

Geertje vertelde alles : ook van de brief.

De barones luisterde aandachtig. Toen ze van Lodewijk's brutaal optreden hoorde, fronste ze de wenkbrauwen.

— Je hebt ons verteld, dat het uit was tussen jou en die Jongema, zei ze. Hoe komt het dan dat je nog brieven aan hem stuurt ?

Geertje keek bedremmeld naar de grond.

— Ik heb hem geschreven, dat ik niet slecht ben, dat ik altijd oprecht was, antwoordde ze dan. Dat moet hij weten !

Over Johan's beschuldiging durfde ze natuurlijk hier niet spreken.

— We gaan weldra naar de stad, vervolgde de barones. Zo zul je gemakkelijk die Jongema vergeten. Je hebt nog al de tijd om te verkeren. Wat moet er van je worden, kind, als je zo lichtzinnig al de praatjes van de mannen gelooft ? In de stad is de verleiding nog veel groter. Bedenk het wel, het enigste bezit van een jong meisje, zoals jij, is haar eer. Die moet je hoog houden. Beloof het me, Geertje ?

— De geestelijke zei, dat ik niet slecht gehandeld had, mevrouw. Hij wilde eens met mij spreken, maar hij mocht niet van de baron.

Mevrouw keek weer vreemd op. Ze moest echter het gezag handhaven : dat was een begrip van haar stand.

— Over de baron mag jij niet oordelen, Geertje, hernam ze. Denk eens goed na over al het gebeurde en wees nederig en onderworpen. Die deugden sieren een getrouwe dienstmaagd. Ga nu maar...

Geertje verliet de kamer. En de barones zuchtte.

UIT HET VERLEDEN

Opgewonden trok van Elkema over de wegen, die om het dorp slingerden. Hij behoorde tot de uiterste vleugel van de konservatieven, die zich ongerust maakten over de opkomst van een volkspartij, die enkele flinke leiders bezat.

Van zijn groep was van Elkema een vertegenwoordiger in de provinciale Staten en hij kuipte en konkelde om de plaats van kamerafgevaardigde in te nemen. Maar hoe zou men het tegen hem uitspelen, als zijn eigen dorp, het gebied rond zijn state, een broeinest werd van de volkspartij ?

Blija begon die strijd, minder voor het volk dan wel uit eigen verwaandheid. Maar het meest hinderde de baron de aanwezigheid van Johan Jongema, niet om zijn beginselen, doch om zijn persoon.

— En ik krijg hem niet weg ! bromde van Elkema. Dat die kerel ook juist hier uit de lucht moest komen vallen ! Wat kunnen de gevolgen zijn ?

Hij stapte nu langs de vliet. Plots struikelde hij en bijna was hij gevallen, maar hij raakte weer op de been. Hij had een scheepskabel niet opgemerkt.

— Span je vervloekte touwen toch ergens anders ! riep hij, in een van zijn gewone driftbuien, tot een schipper, die aan dek van zijn tjalk stond.

— Maar, mijnheer, u zou beter wat meer op zij blijven. De weg is waarachtig breed genoeg. En de paaltjes staan daar toch zeker wel om er de schepen aan vast te binden. We komen aardappelen laden, als u er belang in stelt. Mijn Hemel, vervolgde de schipper, het is een oude kennis, die hier bijna in het water tuimelde ! Baron van Elkema ! Ik heb u beter als jonker van Elkema gekend. Nu in die tijd moesten ze u nog wel eens meer uit 't water halen, hé ?

Van Elkema keek nog verstoorder op.

— Hier aan boord is iemand, die u aan de kust van Terschelling eens met een boothaak in 't water duwde ! vervolgde de schipper. Kijk, daar is ze !

De schipperin, die de stemmen hoorde, keek om het deurtje van de roef.

— Ja, dat is Frouke Martena, ging de schipper voort, en ik ben Harmen Wijtema, haar man. We zijn allen ouder geworden. Kijk, een zoon vaart mee als knecht; de oudste woont op de hallingen over Hamburg. De vogels vliegen uit het nest. U ziet er ook geen van vijf-en-twintig meer uit. Maar uw drift hebt u nog niet afgeleerd. Ik lees nu en dan een verslag van uw redevoeringen in het blad, en dan denk ik : „Jongen, wat kan hij het mooi zeggen... en hoe een duiveltje toch een engeltje wordt, tenminste buitenop !"

Van Elkema was als ontsteld blijven staan.

— Waarlijk, jullie zijn oude kennissen, zei hij. Vergeef me mijn uitval van daar straks... 't Was door de schrik. Ik liep in gedachten en struikelde over dat touw. Harmen Wijtema en Frouke Martena van Dollum. 't Is waar, vroeger was ik een boemelaar, maar met de jaren wordt een mens wijzer. Jij zult ook niet meer de wildeman zijn van toen.

— Ik heb een juweel van een vrouw, en ze houdt me in toom als ik eens uit de band wil springen.

— Ik had gehoord dat je schipper was geworden. Hoe gaan de zaken ?

— God zij dank, goed. Het is ons tweede vaartuig, een groter, maar het heet ook "Fouke."

— Mag ik eens aan boord komen ? vroeg de baron.

— Blijf gerust aan de wal ! riep de schipperin, een frisse, knappe vrouw, die alles zindelijk hield aan boord en een grote steun was voor haar man.

— Hoort u het ? spotte Harmen. U hebt indertijd Frouke genoeg nagelopen, toen geen enkel meisje, dat fatsoen had, van Elkema te woord stond. We onthouden nog al lang, al wensen we u geen kwaad toe. Zetel in de Staten en allerlei verenigingen, houd fijne redevoeringen, wees een groot man, maar wij zijn van de volkspartij, en denken, als zo iemand als u aan boord wilt komen : „Als de vos de passie preekt, boertje, wacht uw ganzen !" Wij geloven zo gauw niet in de bekering van een man, die mijn vrouw eens in 't water moest gooien, toen hij haar lastig viel. En over andere geschiedenissen zal ik maar zwijgen, gelijk de schipbreuk bij Ameland, en een reis naar Schotland.

— Waar je nog allemaal aan denkt !

— Ja, een schipper, die altijd over vlieten en kanalen zwerft en zo rustig aan het roer staat, denkt veel. Ik bedenk dan, dat ik, Harmen Wijtema, in mijn jonge jaren een driftkop was. Eens meende ik, dat een heer van Dollum mijn meisje wilde verlokken en ik sloeg hem halfdood. Ik moest toen vluchten; ik verborg me als een vagebond aan de Friese wal en op Terschelling. Jonker van Elkema ontdekte dat mijn meisje mij in de storm over de Wadden bracht. Hij dacht zeker, als die ruige kerel binnen zit, ben ik meester over het meisje. En hij verklikte me. Maar mijn meisje en goede vrienden hielpen me nog. Ik vocht met politie; en ik wou me niet gevangen geven en ik raakte in het buitenland.

— Ja, dat weet ik allemaal.

— En ik denk er nog dikwijls aan, ook, hoe ik toen bij de grote vaart ging en te Antwerpen door een havenschuimer aangerand werd in de nacht. Ik vocht om mijn leven en niemand hier ziet meer scheef op me, omdat ik die rover toen doodgeslagen heb. De heren te Antwerpen brachten me voor de rechtbank, en mijn meisje kwam voor mij getuigen, en burgers van Antwerpen — ze noemen dat een jury — spraken me vrij. Ik heb al veel beleefd en altijd hield Frouke, mijn meisje, mij recht. En dan trouwden we. En ik dank God voor die vrouw ! Ik heb veel moeten leren en de harde kop buigen. Maar nu zie ik ook helder. Ik heb mensen leren kennen. Als een baron van Elkema bij mij aan boord wil komen is

dat met een bijbedoeling. Och, wees gerust; ik ben geen politieke strijder, en zal uw verleden niet ophalen, als het weer verkiezing is voor de Staten of de Kamer... Ons moet u niet vrezen. Doch blijf van boord. Kijk, mijn vrouw is al verdwenen ! En ginder komen de wagens met aardappelen.

Van Elkema zag dat Johan Jongema het eerste voertuig mende. Hij wilde niet langer blijven staan.

— Gegroet schipper, zei hij. Laat al die oude potjes gedekt ! Geloof me, ik ben ook wijzer geworden. Goede reis, als je geladen bent.

De baron verwijderde zich.

— Moet me nu waarachtig dat volk ook nog opdagen ! bromde hij. En dat ze juist bij de Blija's hebben te laden, met die Jongema er bij ! O, wat verleden ! Waarom kunnen oude koeien niet in de sloot blijven ?

Frouke kwam weer aan dek, toen de wagens stil hielden, want ze was altijd gewoon een handje toe te steken.

— Daar zijn de eerste vrachten, zei Harmen.

— Ja, ik hoorde het al. 't Zou veel gewonnen zijn, als we vandaag geladen waren. Maar Harmen, kijk eens goed die eerste knecht. Het is juist de oudste zoon van Maarten Dijkhuis, uit Dollum.

— Waarachtig ja, hij lijkt er veel op. Maar die zoon dient niet op een boerderij.

— Natuurlijk niet. Het is een knappe jongen.

— Moet jij daar nog zo naar kijken.

— Daar heb ik toch mijn ogen voor.

— Je hebt gelijk, meid.

— Zo, jongens, kunnen we beginnen ? vroeg Harmen Wijtema.

— Jawel, we zullen vlug blijven aanvoeren, antwoordde Johan Jongema.

— Kom eerst een kop koffie drinken ? vroeg de schipperin. Zij is juist klaar.

Dat wilden de knechten van Blija graag. Allen gingen in de roef, die netjes ingericht was, zodat Boppe opmerkte, dat het hier wel de mooie kamer van zijn bazin leek. Op de tafel, die neergeslagen kon worden, stond de ouderwetse koperen koffiekan met drie kraantjes, waaruit men naar hartelust tappen kon.

— Een oud stuk, keurde Boppe weer.

— Die heb ik van mijn oom Sieben gehad, toen we onze koperen bruiloft vierden... Of vieren, is een beetje te veel... We herdachten, dat we twaalf en half jaar getrouwd waren, vertelde de schipperin. Oom Sieben heeft zoveel antiek. Toen ik een meisje

was, voer ik nog al eens met hem mee, om hem te helpen, ginder te Dollum.

— Een ferme kerel, stemde Harmen toe. Een echte, vrije Fries, die voor niemand buigt. Vraag het maar eens aan je baron, die daar net, haast in de vliet tuimelde, omdat hij mijn meertouw niet zag.

— Was hij verzopen als een hond ! wenste Boppe. Ha, die baasspeler en vrek ! Hij houdt hier de opslag van de lonen tegen.

— Je kent dus baron van Elkema al lang ? vroeg Jongema tot Harmen.

— Hij is van mijn jaren ! En och, jongen, indertijd werd er overal over hem gesproken. Hij was toen de grootste boemelaar van Friesland. En die preekt nu vrede en onderworpenheid, opdat de heren baas zouden blijven. Indertijd zette hij overal de boel op stelten. Drinken als een vis, de meisjes lastig vallen; hij had een jacht en zeilde daarmee de provincie rond en er buiten ook. Dikwijls nam hij voor een paar dagen een slet mee. Even goed bedroog hij meisjes van goede familie, door ze wijs te maken dat hij er mee zou trouwen. Ik zal geen noemen, maar ik ken een dame, die er zonderling mee gevaren is...

— Stil ! vermaande Frouke.

— O, het mens is al twintig jaar getrouwd en een voorname mevrouw. En noemen zal ik haar nooit. Maar ze maken mij niet wijs, dat baron van Elkema nu de voorbeeldige voorman is van de partij van orde en eendracht, al praat hij nog zo mooi.

— Aan 't werk ! kommandeerde de schipperin. Laat de baron betijen. Hij zal later rekenschap afleggen van zijn leven. Wij behoeven geen rechters te zijn.

— Maar intussen koejeneren zulke kerels een heel dorp ! beweerde Boppe.

Johan bedacht hoe diezelfde Boppe gisteren toch samendrumde met de belagers van Geertje, om van de honende strafpleging te genieten, juist als in de tijd toen de dorpsheer een schuldige aan de schandpaal liet binden.

Allen traden buiten en begonnen het schip te laden met de aardappelen, die boer Blija te Leeuwarden aan een Belgisch koopman moest leveren. Wat verder voerde men gerst aan voor de Brugse schipper.

Het is in Friesland steeds bedrijvig aan en op de vele kanalen, die er de beste verbindingswegen vormen.

Intussen was baron van Elkema nog eens rond het dorpje gewandeld. Hij werd meest eerbiedig gegroet, en dat streelde zijn trots.

Maar het hinderde hem geweldig, dat hij heden zo aan zijn verleden herinnerd was geworden. Hij dacht er zelf dikwijls genoeg aan, al was het niet met oprecht berouw. Maar anderen zouden dat boek beter gesloten houden. Hij was een politiek man.

Eindelijk keerde van Elkema naar de state terug. Hij had veel over de hangende kwesties nagedacht en een nieuw besluit genomen. Lodewijk trad hem tegemoet met een triomfantelijke uitdrukking op zijn lange, glad geschoren tronie.

— Baron, ik heb u een ernstige mededeling te doen, zei hij.

— Wat is er nu weer ? snauwde van Elkema. Lodewijk vertelde de ontmoeting van de geestelijke en van Geertje, en toonde de brief.

— Ik ga naar mijn werkkamer; stuur over een kwartier Geertje bij mij ! beval van Elkema.

De knecht had woorden van lof verwacht. In zijn kamer las de baron de brief. Eerst maakte hij er zich zeer kwaad over.

— Jongema schijnt dus beweerd te hebben dat ik het met Geertje hield ! O, die gek ! mompelde hij. Maar wat stoor ik me er aan ! Zoiets vertellen ze van alle heren en jonkers, achter hun rug. De jongen vermoedt niets van de waarheid. Bleven ze nu maar om die kwestie voor altijd gescheiden, dan zou er uit deze domme praat nog goeds voorkomen. Geertje verdedigt zich. Jongema krijgt deze brief wel niet, maar de geestelijke zal de bemiddelaar zijn. Ik wil mijn nieuw plan proberen. Daar verwacht ik meer van.

Hij zat een tijd in gedachten. Toen diende Lodewijk de jongste dienstbode aan. Geertje trad bedremmeld binnen. Toch was ze vastbesloten zich te verdedigen.

— Geertje ga daar eens zitten, zei van Elkema, vriendelijk. We moeten nog eens praten. Zie in mij toch niet een man die je benadelen wil. Was ik niet altijd vriendelijk voor je, eer dit gebeurde ?

— Ja, baron, erkende het meisje.

— Misschien heb ik je te streng behandeld met die voogdijraad. Ik wist niet, dat de mensen daar zouden samen troepen. Een van de voogden moet vooraf gebabbeld hebben.

— Lodewijk en Famke hebben alles aan de werkvrouw verteld, baron.

— Daar zal ik ze een flink standje voor geven. Maar dat ik het geval streng aanpakte was in jouw belang.

En weer sprak de baron over de oproerigheid van Johan Jongema, die wel in de gevangenis zou raken.

— En nu heb ik hier die brief, vervolgde hij.

Geertje werd vuurrood.

— Nu weet ik, waarom hij je afschreef, vervolgde van Elkema. Moet je thans zelf niet bekennen dat hij een gemene jongen is, om u zo te belasteren ?

— Hij werd opgehitst.

— En dan moet hij dat dadelijk geloven en u een slet noemen ! Dat heeft hij gedaan... ik maak het uit je antwoord op.

Geertje knikte.

— Dat is toch het ergste wat men een meisje kan verwijten. Ik verwerp die laagheid met verachting. Ik sta te ver boven zulke zwadderaars. Met dergelijke wapens willen ze ons bevechten. Ik haal er mijn schouders voor op. Maar ik stel me in jouw plaats, kind. Zoiets moest hier eens verbreid worden ! Geen enkel meisje wilde nog je vriendin zijn, geen jongen zou je ooit vragen. En dat verwijt die kinkel je klakkeloos... dat zet hij op papier. Erken nu toch, hoe ik volkomen het recht had hem een slecht jongmens te noemen. Wat is de geestelijke nu van plan ?

— Aan Jongema te zeggen dat alles leugen is.

— En je met elkaar te verzoenen ?

— Ja, antwoordde Geertje zacht.

— Wees toch fierder, kind ! Wijs zulk een lasteraar voor altijd af, iemand, die dadelijk het allerslechtste, het laagste van je gelooft. Wij gaan weldra naar de stad. Natuurlijk mag je verkeren en later trouwen. Het is de bestemming van een vrouw. En waarom zouden wij dat beletten ? Ik begrijp zelfs heel goed, dat je er naar snakt eindelijk eens een eigen huis te hebben. Je bent altijd onder vreemden geweest. En ik heb daarover eens goed nagedacht. Er is een jongen, die met zijn ouders op een hoeve van mij woont, een brave jongen ook. Je moet eens nader kennis met hem maken. Daar zal je in de stad alle gelegenheid voor hebben, want hij gaat deze winter mee, omdat ik een boodschapper nodig heb. Er zijn weer verkiezingen op til en dan heb ik het altijd druk. Als je het met die jongen eens kunt worden, trouw je samen en dan zorg ik dat je beiden een goed bestaan krijgt. Kan ik beter voor je zorgen ? Ben ik nu waarlijk zulk een bullebak ?

Geertje scheen ontwapend door die onverwachte zwenking in de houding van de baron. Dit was een gans andere toon dan van opsluiten en streng behandelen.

— Jongema maakt je dadelijk voor een slet uit, hernam van Elkema. Ik zal je wat meer vertellen. Toen jij zondag in het weeshuis was, zat Jongema alleen bij Aagje in huis, de jongste dochter van Blija. De andere familie was uit.

Geertje's gelaat verduisterde.

— Jongema's verdriet was dus gauw over. De knecht en de dochter van de boer.... Welk een verhouding dat worden moet, weet ik niet, maar je bent veel te goed om door zulk een beunhaas bedrogen te worden. Je kunt nu eens rustig nadenken, over alles wat ik je gezegd heb. Je zult als we in de stad zijn, Jelle Baasma leren kennen. Zo heet de jongen, die ik op het oog heb. Hij woont onder Ferwerd. En als jullie het met elkaar kunt vinden, heb je binnen het jaar een eigen huis.

Geertje durfde niet zeggen, dat ze die Jelle reeds van nu af aan weigerde. Ze was geheel onder de invloed van haar meesters vriendelijkheid. Ze voelde zich wonderlijk te moede. Was het nu waarlijk de baron, die zo gemoedelijk en vriendelijk praatte ?

Van Elkema stond op en legde zijn hand op haar schouders.

— Kind, denk nu kalm na, hernam hij. En Lodewijk en Famke zullen je niet meer hinderen, dat verzeker ik je. Geloof me, je staat onder de hoede van mevrouw en mij. Zeg aan de anderen niets van Jelle. En heb vertrouwen in de toekomst. God is een vader van de wezen en wij, rijke lieden, moeten zijn dienaren zijn. Je mag gaan.

Geertje mompelde een dankwoord en verliet de kamer. Lodewijk werd nu geroepen en kwam wat later terug met rood, nijdig gezicht.

— Die kleine heks zal waarachtig nog het troetelkind worden; we mogen geen scheef woord meer tot haar zeggen, bromde hij tot Famke. Ja, zulke bevelen kreeg ik van de baas. Had ik het geweten, ik zou de geestelijke die brief niet uit zijn handen gerukt hebben.

— Dat was toch ook een brutaal stuk. Heb je er een standje voor gekregen ?

— Neen, dat niet... 't Zou er nog aan mankeren. Maar 't was nu genoeg geweest met Geertje, en we mogen haar niet meer plagen met Jongema of de voogden...

Famke zocht Geertje op.

— Luister eens, zei ze, we dienen hier en straks in de stad in hetzelfde huis, en het best is, dat we goede vriendinnen zijn. Ik heb wat lelijk gedaan. 't Is door die akelige Lodewijk. Maar eigenlijk hebben ze je veel te erg behandeld.

— Ja, dat zegt de baron nu ook.

— Het was overdreven. Ieder meisje wil een vrijer. Ik zal er je niet meer mee plagen. Maar hoor eens, Geertje... dat van de baron... Ja, de oude deugniet heeft me wel eens een zoen gegeven... Wat kon ik er tegen doen ? Spreek er toch niet met mevrouw over ! Een mens zou onverdiend op een naam komen. Ik zal je altijd helpen als Lodewijk het je lastig wil maken.

— Babbelen zal ik niet, Famke.

Maar Geertje zou toch op haar hoede zijn voor de oudste meid, want ze voelde dat deze listig was.

Ze moest boven werken. Ze voelde zich verlicht. Er was iets veranderd op de state. En 't voornaamste nog. Johan zou nu de waarheid horen. Van die Jelle zou ze niet willen weten, maar dat had ze toch niet durven zeggen tot de baron. Eigenlijk had de baron wel wat gelijk. Johan's houding was gemeen geweest ! Om maar dadelijk zulk een laster te geloven van haar ! En zou hij toen Aagje Blija gekust hebben ? Spande hij met haar samen ?

Dat kon Geertje nog niet geloven, maar de gedachte drukte haar toch. Er ging nu veel door haar hoofd. Zij was een arm dienstmeisje en Aagje de dochter van een rijke boer... Zou Johan haar misschien belasterd hebben, om haar aan de kant te kunnen zetten en een vrouw met geld te nemen ?

Wat moest ze denken ? Kon ze maar eens met hem spreken !

In een zonderlinge stemming deed ze haar werk.

MEVROUW BOSMA

Die namiddag zat vrouw Blija met haar dochters te naaien. Ze wilde haar aandeel leveren voor de uitdeling van kleren, die enkele malen in de winter geschiedde. Daarvoor bestond een vereniging op het dorp. En het werd nu tijd om het een en ander klaar te maken, want de eerste bedeling geschiedde half november.

Aagje was stil. Johan had die dag nog niet naar haar gekeken. En toen ze 's middags een voorwendsel zocht om naar de stal te gaan, scheen hij haar te ontvluchten. Hij was naar Boppe gelopen, en ze had hem horen roepen, dat ze voort moesten maken met de aanvoer van aardappelen naar het schip, wilden ze voor donker klaar zijn.

Waarom deed Johan nu zo vreemd ? Gisteren had hij haar onstuimig gekust, en betuigd dat hij haar beminde. Was het vrees voor vader ? Aagje troostte zich met het vooruitzicht hem vanavond wel achter in de hof te zullen ontmoeten. Ze was dol verliefd op hem.

— Daar is bezoek, zei Stien, de oudste dochter.

Allen keken verrast door het raam. Een tilbury reed door de dreef en bleef op het voorplein staan. Terwijl de koetsier het paard in bedwang hield, stapte een dame uit.

— Het is mevrouw Bosma, sprak Aagje. Ze is zonder haar man.

— Wat kan zij nu komen doen ? vroeg de moeder verbaasd. De

vorige keer scheen ze het hier toch zo niet naar haar zin te hebben. Ruim de boel wat op, vervolgde ze haastig. Aagje, ga ze tegemoet.

Blija zelf was naar een naburig dorp. Aagje spoedde zich naar buiten. De deftige geklede dame zei haar vriendelijk goede dag.

— Ik kom even met een boodschap voor je vader, zei ze.

— Vader is niet thuis.

— O, dan kan ik ze wel achter laten.

— Maar kom binnen, mevrouw. Koetsier, span zelf uit. In de stal vind je alles. De knechten zijn een schip aan het laden.

— Ver van hier ? vroeg mevrouw Bosma.

— O, nee, vlak bij.

Mevrouw Bosma ging mee in huis, en vriendelijker dan bij haar eerste bezoek begroette ze de familie. Ze deelde mee, dat haar man kou had gevat en de hele week binnen moest blijven. Mijnheer Blija zou hem dus vrijdag niet op de markt te Leeuwarden ontmoeten, maar wel de volgende week.

— 't Is vriendelijk van u, ons dat zelf te komen zeggen, merkte vrouw Blija op. Natuurlijk stellen we uw bezoek op prijs, maar met een briefkaartje zou mijn man toch ook tevreden geweest zijn.

— 't Is voor mij een uitstapje. Ons dorp is zo dood.

— 't Is toch niet erg met mijnheer Bosma ?

— Nee, nee, maar hij moet oppassen. Hij is vatbaar en, als hij eens begint te hoesten, scheidt hij niet uit.

Vrouw Blija diende thee op. De bezoekster keek naar het werk en men sprak even de liefdadige vereniging, die zich over de armen ontfermden. In Friesland kon de winter steng heersen. En landbouwarbeiders verdienden dan weinig. Ze moesten teren op wat ze in de zomer overgespaard en geoogst hadden.

— Het zal weer een onstuimig wintertje worden; oordeelde mevrouw Bosma. Er zijn verkiezingen op til en dan houdt men overal vergaderingen en schrijft men druk in de kranten.

— We merken er hier weinig van.

— En nu met de volkspartij die men zo fel aanvalt !

— Ik kan daar weinig van mee praten.

— De baron van het dorp is toch een van de ergste strijders.

— Maar hij is 's winters in de stad. Hier behoeft hij de mensen niet te bewerken. Die kiezen, zo wel voor hem.

— Te Dollum heeft hij veel tegenstand, naar ik hoor. Die plaats behoort ook tot zijn distrikt. Daar steken de kleine mensen het hoofd op. Er wonen veel vissers en schippers, mensen die ook recht willen.

De dochters luisterden verbaasd toe. Wist mevrouw Bosma dat allemaal ? Moeder Blija keek maar effen. Ze vond dat niets voor

vrouwen. Deze moesten zich met huiselijke zaken bemoeien, meende ze. En het was al erg genoeg, dat de mannen zo harrewarden. Het bracht allemaal ruzie in stad en dorp en zelfs in families.

— Maar wij, vrouwen, zouden sterk aaneengesloten voor onze rechten moeten opkomen, betoogde mevrouw Bosma. We staan feitelijk onder de tirannie der mannen. We moeten ons door hen laten regeren, in het openbaar leven, zowel als in het bijzonder. We kunnen niets doen, zonder bijstand van de man. Eigenlijk is een vrouw een minderwaardig schepsel. In zekere gevallen blijkt dit heel sterk. Een bedrogen meisje moet soms heel haar leven de gevolgen en de last van een fout dragen. Al is de bedrieger bekend, men mag nog de vinger niet naar hem uitsteken. De wet verbiedt het. Mannen brengen er een heel fortuin door en de echtgenote kan het niet verhinderen, ook al weet ze, dat haar heer en meester dat geld verslempt met andere vrouwen. Het is onduldbaar. En er is zoveel meer onrecht.

Bazin Blija keek nog strakker. Wat zat die dame nu toch te verkondigen in haar deftige, eerbare woonkamer ? En misschien kon ze nog niet fatsoenlijk een paar kousen stoppen ! Zou ze niet beter bij haar man gebleven zijn, die immers ongesteld was en misschien thuis zat te sukkelen ?

— Ja, de vrouwen in Friesland moeten meer aktie voeren, vervolgde mevrouw Bosma. En juist politiekers als van Elkema zijn tegen die hervormingen gekant. Dat is bij hen ingeboren tirannie. Daarom voel ik veel voor de volkspartij, waarbij zich meer en meer intellektuelen aansluiten.

— Mag ik een boterham voor u snijden ? vroeg heel nuchter de boerin.

— Neen, dank u. Ik eet zelden iets tussen door. 't Zal mijn tijd worden. Aagje, wanneer kom jij nu eens bij mij logeren ?

De jongste dochter keek haar moeder aan.

— O, we zullen dat deze winter wel eens overleggen, beweerde deze. Vooreerst kan er geen van mijn dochters weg. De najaarsschoonmaak staat voor de deur en dan is het hier druk.

Mevrouw Bosma voelde de koelheid van vrouw Blija wel. Even kwam een trek van minachting om haar mond. Ze nam afscheid. Aagje deed haar uitgeleide.

— Die dame staat me niet aan, oordeelde vrouw Blija. Ze is niet van ons slag. Ik denk dat ze altijd op de baan is. En dan die onzin over politiek ! Ik wist niet, wat ze begon met haar rare praatjes van bedrogen meisjes ! Ik schaamde me. Gelukkig deed ik haar ophouden met al haar troelala. Haar man ziet er een gewone boer uit en zal ook niet gaan logeren. Als mevrouw Bosma het zo

stil heeft op haar dorpje, kan ze haar eigen dochter naar huis laten komen. Wat moet die in de vreemde uitvoeren ? Hoge streken leren. Aagje zou zeker ook ontevreden moeten worden ? Neen, die madam staat me niets aan. En ik wenste, dat er van die zuivelfabriek niets terecht kwam. Laat vader toch wijzer zijn ! Grote heren als van Elkema hebben er altijd bestaan en die krijgt men niet klein.

Mevrouw Bosma begaf zich intussen met Aagje naar het gerij.

— Waar is die Johan Jongema nu ? vroeg mevrouw.

— Aan de vliet.

— Ik zou hem wel eens willen spreken, om hem iets te vragen over die volkspartij. Wel, ik wandel de grintweg op. Het gerij kan volgen. Vraag aan Jongema dat hij me even tegemoet komt.

— O, hij is dichtbij.

De koetsier kreeg bevel in te spannen, en langzaam te volgen. Aagje spoedde zich vooruit. Ze voelde zich gevleid door die belangstelling van de voorname dame voor Jongema.

Mevrouw Bosma keek in de richting van Elkema-state, die met zijn dicht geboomte als een bewoud eiland vormde in de wijde zee van effen kleilanden en weiden. Ze bleef even staan en balde de hand.

— Mijn leven vernietigd ! siste ze. Ik zit gebonden aan een man, die door zijn eigen dochter uitgelachen wordt om zijn lompheid, zijn domheid, zijn vreselijke banaliteit.

Aagje kwam daar met Johan.

— U wenst mij te spreken, mevrouw ? vroeg hij beleefd.

— Ja... Aagje, tot weerziens... Ik verwacht je dus eens te logeren, zei mevrouw Bosma haastig, als om het meisje weg te sturen.

Ze gaf haar de hand.

— 't Was vriendelijk van je om de boodschap te doen, voegde ze er nog bij.

Aagje knikte en keerde naar huis terug. Ze zou van Johan wel horen, wat mevrouw Bosma te vertellen had.

— Ik wandel met je op tot bij het schip, sprak deze tot Jongema. Dan kun je dadelijk weer aan je werk, al vind ik je veel te verstandig om voor een Friese boer aardappelen in een schuit te dragen. Je hebt een andere taak te verrichten, en ik zou je daarover wel eens uitvoerig willen spreken. Hier gaat dat natuurlijk niet. Luister, wat mijn bedoeling is. Ik ben een grote voorstandster van de volkspartij, vooral dan met het oog op de rechten van de vrouwen. In dit distrikt heeft baron van Elkema, een ingeroeste konservatief, alles te zeggen. Maar te Dollum en andere zeeplaatsjes

zijn toch veel schippers, vissers en ook arbeiders, die zijn heerschappij moe zijn. Van Elkema moet daar bestreden worden. En jij kunt dat doen. Ik heb over je horen spreken. Je kunt vergaderingen houden. En ik wil je de middelen bezorgen om een zaal te huren, vlugschriften te laten drukken en wat er meer nodig is. Ik heb er veel geld voor over. Het wordt tijd, dat hier in het Noorden de vrouwen zich ook in de politieke strijd mengen.

— Dat is waar, mevrouw, stemde Johan toe, die met verbazing luisterde.

— Ik wil te Dollum beginnen, omdat ik daar geboren ben en lang gewoond heb, en er de toestanden dus heel goed ken, vervolgde mevrouw Bosma. Maar ik moet me vooreerst zelf op de achtergrond houden. Ik ben er te bekend, heb er familie en je weet, dat niemand profeet is in zijn eigen land. Ik betaal alle kosten, ook je reizen... Ik hoop dat meerdere vrouwen zullen volgen. Het is de vrouw, die uit vrees voor de macht, nog haar man verlamt en hem tot gedweeheid aanzet.

— Zeer juist !

— Ook wil ik je de middelen verschaffen, om in het distrikt gratis het blad uit te delen.

— Het "Nieuwe Licht ?"

— Ja.

— O, dat zou zeer nuttig zijn. De mensen moeten meer lezen over hun eigen slaafse toestand.

— Wel, Jongema, wat denk je van mijn voorstel ?

Johan voelde zich wonderlijk te moede. Hij wandelde hier vertrouwelijk met deze statige, knappe dame, die zijn bijstand verzocht en ze maakte reeds door haar verschijning diepe indruk op hem. Vergaderingen houden, tot het volk spreken... Hij had het al dikwijls gewenst, maar het scheen ver buiten zijn bereik... En nu werd hem de kans geboden.

— Mevrouw, het is alles onverwacht, zei hij. Maar ik voel er veel voor.

— Natuurlijk moeten we alles nader overleggen. Bij Blija kan ik daarover met je niet spreken. Kun je eens naar Harlingen komen ? Dat is niet zo ver.

— O, een wipje op mijn fiets.

— We ontmoeten elkaar in het hotel "Het Wapen van Terschelling," bij de haven.

— Wanneer ? Ik ben alleen 's zondags vrij.

— Wel, zondagnamiddag, om drie uur.

— Dat schikt goed, mevrouw, antwoordde Johan. Ik zal er zijn.

— Dan kunnen we alles nader bespreken en een plan van werkzaamheden opstellen. Houd het nog voor je ! En noem mij niet !

— Ik kan zwijgen...

— Het ware een grote overwinning, konden we van Elkema ten val brengen. Hij is de slechte geest in de Staten en andere besturen. Ik zal je dan te Harlingen wel eens het een en ander uit zijn verleden vertellen. Men noemde hem destijds te Dollum een zwijn.

— Ja, daar heb ik al van gehoord.

Ze waren nu nabij het schip gekomen.

— Ik hou je te lang op, hé ? zei mevrouw Bosma. Nu tot zondag.

De vriendelijke dame gaf hem de hand en het was, of Johan het bloed naar het hoofd steeg en er een rilling over zijn rug liep. Zijn hart bonsde even.

Zonderling toch. Die vrouw was meer dan twintig jaar ouder dan hij en het was geen plotse verliefdheid die hem beving, maar een gevoel dat hij niet kon verklaren en hem even diep ontroerde.

De schipperin keek nieuwsgierig naar de deftige dame, die zo eenvoudig met een boerenknecht kwam aangewandeld. Mevrouw Bosma zag naar haar en eensklaps trok ze zich snel terug, en het was of ze zich achter een wagen verschool, toen ze nog even Johan naderbij wenkte.

— Met die schipper en schipperin moet je niet over mij spreken, fluisterde ze. Het zijn mensen van Dollum, die vroeger wat moeilijkheden met mijn familie hebben gehad. En ze zouden ginder spottend vertellen, dat ik me met politiek bezig hou.

— Mevrouw, wat we besproken hebben, blijft geheel onder ons, verzekerde Johan.

— Tot zondag dan...

Haar ogen staarden even in de zijne, en weer kwam Johan onder de indruk van haar macht over hem.

Mevrouw Bosma verwijderde zich. Haar rijtuig was dichtbij. Ze steeg in.

— Nu vlug naar huis, beval ze aan de koetsier.

Elkema-state doezelde weg in de nevel die als grijze rook om de hoge bomen hing.

— Dat was Tanna Dijkhuis, zei de schipperin tot haar man.

— Och, Frouke, ik ben niet mis. Het was Tanna Dijkhuis, zeg ik je... en ze herkende me ook, want ze kroop vlug achter de wagen weg.

— Ze zal ons natuurlijk liever niet willen zien, want we weten

te goed welk een scheve schaats ze vroeger gereden heeft. Ik moet toch eens horen wat ze dan met die knecht aan de hand heeft.

— Bemoei je daar niet mee, Harmen ! Het ene woord brengt het ander voort. De geschiedenis van Tanna Dijkhuis behoort tot het verleden, en wij behoeven die niet op te rakelen.

— Zou ze hier van Elkema ontmoeten ? Ze is tegen haar wil getrouwd, dat herinner ik me nog wel. Heel Dollum was verbaasd dat zij die man nam.

— Het gaat ons niet aan. Zwijg over haar. Bedenk, dat ze dan toch familie is van Maarten Dijkhuis, die voor ons zo goed is geweest.

— Dat is ook waar... Maar waarom spookt Tanna hier rond ?

— Dat moet ze zelf weten...

Boppe was intussen aan het brommen tegen Johan.

— Wandelen en mij alleen laten sjouwen, dat is gemakkelijk, zei de oudste knecht. We moeten nog twee voeren halen.

Ze reden om een nieuwe vracht. Johan stapte dromend naast zijn paarden. Hij moest telkens aan die indrukwekkende dame denken. Ze had blijkbaar inlichtingen over hem genomen. Onbekend was hij niet bij de leiders van de volkspartij. Hij had reeds meermalen een stukje ingestuurd voor het strijdblad. En nu metingen geven... tot het volk spreken... Het had steeds een droom geleken. Maar die kon nu vervuld worden. Hij verlangde reeds naar zondag.

Plots dacht hij aan Geertje. Zou hij vanavond nieuws horen door de geestelijke ?

De knechten laadden op de hoeve de wagens. Blija kwam thuis.

— Verduiveld, is de boel nog niet aan boord ? riep hij nijdig uit. Het is altijd hetzelfde, als ik er niet bij ben, dan wordt er geluilakt. Boppe, je draagt je zakken als een oud besje...

— We hebben hard gewerkt. Er gaat heel wat in zo'n schip, baas. Er zijn er niet veel op het dorp, die 't ons zouden nadoen, bromde Boppe.

— Zwijg. Wil je tegen de winter op straat vliegen ?

Boppe hield zijn mond. Afgedankt worden, nu de winter naderde, was het ergste wat een knecht als hem kon overkomen.

Blija ging naar zijn woning.

— Ik had hem wel in zijn snuit kunnen slaan, zei Boppe. Je werkt je het lijf af en dan scheldt hij je nog uit voor luilak. En brom je iets tegen, dadelijk dat dreigement van je op straat te gooien... Hij zou het doen... Dan kon ik deze winter honger lijden.

— Waarom sluit je je niet bij de arbeidersbond aan ? Alleen heb je natuurlijk niets te vertellen.

— Niemand doet het hier. De baron wil er niet van weten. En de boeren hebben ook een broertje dood aan die bond.

— Als alle arbeiders in Friesland lid waren, zouden barons en boeren wel een toontje lager zingen, maar ze voelen zich sterk door die ellendige tweedracht.

— Och, man, wie hier slaaf geboren is, blijft slaaf. Blija spookt tegen de baron, maar hij is geen haar beter. Het is dadelijk : „Zwijg, hou je mond, ruk uit, wil je de straat op," en zo meer !

— Het moet veranderen.

— Jij kunt gemakkelijk spreken. Als je hier weg gejaagd wordt, weet je waar heen ! Die mevrouw was zeker familie ? Ik heb geen familie, die zo'n prachtige mantel draagt en in een tilbury rond rijdt. Je moet een dwaas zijn om hier zo te wroeten en als een beest gelogeerd te worden.

De wagens werden geladen. De laatste vrachten waren binnen boord, toen Blija kwam zien.

— Als 't licht wordt morgen, zijn we weg, verzekerde de schipper. De jongens hebben zich duchtig geweerd. Het gaat overal zo niet.

Blija liet die lofprijzing onbeantwoord en zond de beide knechten naar huis. Hij had nog het een en ander met de schipper te regelen.

BEROUW

Toen de paarden gestald en gevoederd waren en Jongema zich gewassen had, kwam de geestelijke op de hoeve. Johan, die hem half verwacht had, trad hem tegemoet.

— Willen we een eindje opwandelen ? vroeg de geestelijke.

— Ja, dat heb ik liever.

Ze begaven zich op de stille grintweg.

— De rol, die boer Blija gespeeld heeft, vind ik zeer verachtelijk, sprak de geestelijke. Uit haat tegen de baron, schaamt hij zich niet een arm weesmeisje te bezwadderen. Nu weet ik zeker, dat die ganse beschuldiging vals is. Je hebt wel zeer lichtvaardig gehandeld, Jongema.

Johan ontroerde. Geertje was onschuldig. De geestelijke verhaalde zijn bezoek op Elkema-state. Hij verzweeg geen enkele bijzonderheid. Hij drukte er vooral op, hoe Johan de knecht voor Geertje had gehouden. Hij kon hem Geertje's brief niet overhandigen, maar wel haar gemoedstoestand schetsen.

— Ik ben een ellendige lafaard geweest ! riep Johan uit. Ik wil strijden voor recht, en laat me zelf opstoken om onrecht te doen...

O, kon ik Geertje spreken... Ik zou haar op mijn knieën vergiffenis kunnen vragen.

— Het zal niet mogelijk zijn haar vooreerst te ontmoeten. Doe geen dwaze dingen. Je hebt geen verlof om op de state te gaan. De baron heeft je de toegang ontzegd. Waag je je toch, dan stel je je bloot aan rechtsvervolging. Blijf kalm. Schrijf aan Geertje. Geef mij je brief. Wellicht krijg ik kans haar die te bezorgen. Ze zal je alles vergeven...

De geestelijke bemoedigde Johan en ging dan heen.

Jongema keerde naar het hof terug, diep onder de indruk. Boppe daagde nu geheimzinnig als een schim op.

— Aagje staat aan de tuinkoepel, fluisterde hij.

— Laat me gerust ! snauwde Johan.

— Ze is daar voor jou...

— 't Kan me niet schelen !

— Stomme vent toch...

Johan haastte zich naar de stal.

Plots kreeg Boppe een ingeving. Hij liep naar de tuin, die achter de woning lag. Daar stond een koepel, waarin men 's zomers wel eens thee of koffie dronk. Boppe sloop er heen. Hij hoorde geritsel en zag vaag een gestalte. Hij trad nader. Het was Aagje, die zich buiten had gewaagd in de hoop Johan te ontmoeten, want gisteren hadden ze over die koepel gesproken als een geschikte plaats voor hun geheim minnespel.

— Johan, fluisterde Aagje.

Boppe antwoordde niet, maar sloeg haar de armen om de hals, trok haar tegen zich en kuste haar onstuimig. Zij zoende hem terug. Ze konden elkaars gelaat niet onderscheiden. Boppe zag maar een vage blankheid. Hij drukte Aagje wilder tegen zich aan en werd ruw in zijn brutale hartstocht. Hij trok haar mee in de koepel.

— Johan, Johan... hijgde Aagje. O, waarom heb je heel de dag niet naar me gekeken ? vroeg ze. Ik was verdrietig.

Boppe sloot haar mond met zijn woeste kussen. Het was hem, of hij nu wraak nam over al de vernederingen van de baas, wiens dochter in zijn armen lag... bij hem, de verachte knecht, minder geteld dan een stuk vee.

— Waarom zeg je niets ? vroeg Aagje, met bevende stem. Je doet zo raar... We moeten eens spreken, vervolgde ze. Wat had mevrouw Bosma toch met jou'?

Maar ze kon geen antwoord krijgen. Boppe viel met haar op een bank neer. En het was of Aagje plots het bedrog merkte. Ze stootte de knecht af en slaakte een gil.

— Boppe ! zei ze met diepe verachting.

— Vrij ik niet zo goed als Jongema ? spotte de knecht.

Plots werd de deur open geworpen. Een zware gestalte stond daar op de duistere achtergrond.

— Vader... Boppe valt me aan ! kreet Aagje.

De knecht wilde vluchten, maar Blija greep hem bij de borst, en smakte hem op de grond. Hij stampte op hem.

— Gemene knecht... je waagt dat... knecht, uitschot, rapalje, ellendige knecht, die in de stal thuis hoort... Jij naar mijn dochter kijken ! raasde hij. Jij mijn dochter aanranden... ellendige schurk... zwijn !

Boppe wilde recht springen, maar Blija beukte hem weer met zijn vuisten neer.

— Moet ik je kapot maken, je de hersens inslaan ! dreigde hij. Vuile schelm, beest, dat je bent.

Aagje was naar buiten gelopen en stond te wenen in de tuin. Ze had afkeer voor zich zelf. Ze schaamde zich diep. Ze voelde zich als bezoedeld; haar gelaat scheen te branden.

— Baas, laat me opstaan ! smeekte Boppe. Ik dacht, dat het Aukje was. O, baas, sla niet meer !

— Recht dan... zwijn !

Blija trapte hem weer, maar hij liet Boppe nu toch overeind komen.

— Ondier, je bent mijn dochter nageslopen, brutale fielt; hoe waag je het ? vroeg hij, hem door elkaar schuddend. Hoe durf je je vuile handen naar haar uit te steken ? Je bent slechter dan de gemeenste vagebond, verdoemde vuilak ! Maar ik jaag je weg, als een schurftige hond, op staande voet. Morgen kun je om je geld en je spullen komen. Ik wil zulk rapalje geen nacht meer op mijn hof.

Boppe was al buiten de koepel geraakt.

— 't Was een vergissing, baas, spotte hij nu. Aagje verwachtte Jongema. Ik kwam in zijn plaats... Hij is toch maar een knecht !

— Zwijg, lasteraar... Krijg je weer praats, laffe hond ? Ik zal je de hele winter honger doen lijden, dat beloof ik je, kreng !

Boppe hinkte weg. Hij voelde dat hij door de mishandelingen niet hard kon lopen en de vertoornde boer hem weer spoedig zou inhalen. Het was 't veiligst thans te zwijgen. De grap kwam hem al duur genoeg te staan.

Aukje luisterde verschrikt aan de keukendeur, al begreep ze niet goed wat er gebeurd was. Aagje sloop angstig naar binnen. Ze stond in de gang te wenen, toen Blija ook in huis trad.

— Kom in de kamer ! gebood de vertoornde vader.

Hij duwde haar zelfs ruw binnen. De moeder en de andere

dochters hadden nog niets bermerkt. Ze keken ontsteld op, toen Aagje in tranen en vader met hoogrood gelaat verscheen.

— Wat is er nu toch gebeurd ? vroeg de boerin.

— Iets vreselijks... Boppe, die ellendige, hondse knecht, viel Aagje aan, als had hij een gemene deerne voor.

Moeder en de meisjes schrokken nog meer. Het was alsof misdaad gedreigd had. En door Boppe, die hier diende en inwoonde en altijd deemoedig en zelfs kruiperig was !

— Ik was achter... hoorde wat in de tuin... ging kijken en ja, in de koepel was die fielt bezig Aagje te overweldigen, vervolgde Blija. Ik heb hem afgeranseld, dat hij het zijn leven onthouden zal en hem dadelijk weggejaagd. Maar Aagje moet nu spreken. De schoelie zei me sarrend, dat zij in de koepel op Jongema wachtte en hij dan maar in diens plaats gekomen was.

— Hij liegt ! snikte Aagje, die toch haar geheim niet verraden zou. Ik had handdoeken te drogen gehangen en vergeten ze in te halen. Ik ging er om. Toen kwam Boppe; hij maakte een praatje... hij vroeg of ik niet bang was in het donker. Opeens greep hij me vast en duwde me in de koepel en hij begon me te kussen.

— Die gemene, brutale kerel, zei vrouw Blija, verontwaardigd. O, hij mag geen voet meer op onze hofstede zetten ! Een mens weet toch nooit wie hij in huis krijgt.

— Ik heb hem geslagen, loog Aagje voort. Ik riep ook... en gelukkig kwam vader.

Nee, ze zou het voor geen geld bekennen, hoe ze eerst Boppe voor Johan gehouden en hem ook gekust had. Die vernedering was al te grievend.

— Maar je was dan toch lang weg om die handdoeken te halen, merkte Blija achterdochtig op.

— Mag ik dan niet eens een luchtje scheppen ? Geloof je nu die leugens van de valse Boppe ?

— Ik heb je toch al eens gezegd, dat je niet zo gemeenzaam mag zijn met Jongema. Laatst kwam je samen van de weg.

— Maar man, wat denk je toch van Aagje... dat ze een knecht zal nalopen ? Ze gaat 's avonds nog eens graag even buiten... dan slaapt ze beter, sprak de moeder.

— Ik wil het hopen dat ik op dat punt gerust mag zijn. Maar ik vond het zondag toch vreemd, dat Jongema de thuiswacht overnam van Boppe, nu Aagje ook op het hof bleef.

— Ik heb nog niet naar hem gekeken, beweerde de jongste dochter stoutmoedig. Als die valsaard zoiets zegt, gelooft vader het.

Ze schreide nog altijd en vrouw Blija gaf haar een glas water.

— Drink eens, kind, zei ze medelijdend. 't Is om van angst een ziekte op te doen. Man, vervolgde ze, je weet nu toch wel, dat Jongema verkering had !

— Op de duur vertrouw je niemand meer.

— Je kind ook niet ? Je zou nu nog de schuld op Aagje leggen. Zie eens, hoe erg ze in de war is... We zouden die boef moeten aanklagen bij het gerecht.

— En de geschiedenis alom bekend maken ? Ze moeten zeker over Aagje praten, als zondag over Geertje ? Wat zou de baron in zijn vuistje lachen ! Van die ellendige geschiedenis mag niets bekend worden. Ik zal zeggen, dat ik Boppe weggejaagd heb voor oneerlijkheid. Ik heb de vlegel zelf gestraft...

Aagje wilde naar bed.

— 't Kind is niet goed van de schrik, zei vrouw Blija. Ja, ga naar boven... Ik zal dan een poedertje klaar maken. 't Is waarlijk om de razende koorts te krijgen... Wat een mens toch kan overkomen !

Ze hielp haar dochter.

Aagje was tevreden, toen ze alleen lag. O, wat schaamde ze zich over het gebeurde ! Ze begreep het nog niet goed ! Waarom was Johan niet gekomen ? Waarom had hij zich de ganse dag zo onverschillig gehouden ? En hoe wist Boppe dat zij aan de koepel stond, en kon hij zich als Johan voor doen ?

Angstige achterdocht laaide op. Hield Johan haar voor de gek ? Hadden hij en Boppe die grap verzonnen om haar te vernederen ? O, dat zou vreselijk zijn. Ze wilde het niet geloven ! En toch, na al dat minnespel van zondag, had Jongema net gedaan, of er niets tussen hen bestond.

Zo lag Aagje te mijmeren. En ze huiverde bij de gedachte dat men het op het dorp zou rond vertellen. Boppe was een gemene kerel; toch leek het onvoorzichtig hem weg te sturen.

Boppe had zich een tijd achter de schuur schuil gehouden, maar toen hij merkte dat de boer in huis bleef, sloop hij naar de stal. In het ruw slaapvertrek zat Johan te lezen bij een lantaarn.

— Bekijk me eens, zei Boppe.

— Wat zie je er uit ! Bloed in je gezicht... Ben je gevallen ?

— Neen, maar de verdoemde boer heeft me afgeranseld als ware ik een dolle hond... Me geslagen, gestampt, de beul... Ik dacht dat hij me kapot ging maken... Ik hink als een oud paard... O, die schoelje !

— Maar dat is toch ongehoord, zei Johan, verontwaardigd. Waarom was het te doen ?

— Een grap... Ik zei je dat Aagje op je wachtte... Je wilde niet gaan. Toen besloot ik je maar eens te vervangen...

En Boppe vertelde verder van zijn list.

— Dan heb je een pak slaag ruim verdiend, beweerde Johan. Ik vind zo'n grap gemeen. En als je haar in het dorp vertelt, geef ik er je nog een rammeling bij. Wat heb je je met dat meisje te bemoeien !

— Neem je dat zo hoog op ? Toch jaloers ?

— Jaloers, neen ! Maar je moet Aagje niet als een slet behandelen.

— Het ergste is, dat de boer me weg gejaagd heeft. En waar vind ik een andere plaats ?

Boppe verzweeg wat hij tot Blija over Jongema en Aagje gezegd had.

— Weggejaagd ? Ja, dat is een zware straf, nu de winter voor de deur staat, zei Johan.

— En ik moet nu vertrekken... Als hij me hier vindt beukt hij er weer op los... Hij was als razend.

— Ik kan het geloven. Zijn dochter zo behandelen... Wat heb je ook in je hoofd gehaald ?

— Een grap...

— Noem dat geen grap ! Het was eigenlijk domme wraak op de Blija's; ik begrijp het wel. Je hebt iets stoms uitgehaald en het kan je je loon voor de winter kosten. Je moet je wonden uitwassen. Wacht, ik zal het doen...

En Johan verzorgde Boppe; die erg toegetakeld was. De gekwetste scheen koorts te krijgen.

— Je blijft vannacht hier, zei Johan. Je moeder woont ver van hier, hé ?

— O, een half uur.

— Het is niet menselijk je door de avond te jagen.

— Maar als de boer hier komt ?

— Dan zal ik hem te woord staan.

Johans ogen flikkerden.

— Je hebt iets stoms uitgehaald, vervolgde Jongema. En ik kan begrijpen, dat Blija je afranselde, temeer daar hij gedacht moet hebben, dat je Aagje aanrandde. Maar hij behoeft je nu toch niet als een beest te behandelen. 't Is al wel geweest. Kruip in je bed !

— Ik word zo duizelig in het hoofd.

— Ja, dat geloof ik. Je moet onder de dekens. En wees niet bang. Ik zal wel zorgen, dat Blija je niet meer aanraakt. Hij zal trouwens wel gekalmeerd zijn.

Johan stopte Boppe toe. Het viel hem nu weer op, hoe armzalig

ze als knechten gelogeerd waren. Boppe lag in een vierkante bak op een kafzak, en de lakens en dekens waren grauw en goor.

— Een knecht wordt weinig meer dan een beest geteld, mompelde Johan. En we zijn oproerkraaiers, als we betere toestanden vragen.

Boppe sluimerde in en Johan bleef nog wat lezen. Na een halfuur werd de oudste knecht weer wakker.

— Ik heb dorst ! kloeg hij.

— Ik zal water halen, zei Johan bezorgd.

Hij ging er putten in de regenbak. Hij had niets dan een oude, gescheurde kom, om Boppe te laten drinken.

— 't Is of sommige plaatsen van mijn lichaam branden, kreunde de gewonde.

— Je zult weer inslapen en het niet meer voelen, bemoedigde Johan.

Boppe werd stiller. Toch hoorde Johan hem woelen.

— Ik zal een beetje moeten waken, dacht hij. Het kan een onrustige nacht worden.

Een deur werd geopend. Johan ging vlug zien. Blija stond daar met een lantaarn.

— Je bent nog op, Jongema ? sprak hij. Je wacht zeker op Boppe ? Maar die komt niet. Ik heb hem van de boerderij gejaagd.

— Boppe ligt hier erg toegetakeld in bed.

— Wat ? Is de brutale rekel toch gebleven ? Ik wil hem niet langer op mijn hof. Hij moet er af ! hernam de boer, weer driftig.

— Hij kan zo niet een halfuur ver door de avond. Ik hielp hem in zijn kooi. En hij heeft koorts. Hij zou onderweg neergevallen zijn.

— Weet je wat er gebeurd is ?

— Jawel.

— En ik ben zeker te streng geweest ?

— Dat zeg ik niet... Ik kan begrijpen dat u hem een pak slaag hebt gegeven.

— O, zo !... Ik was in staat de schoelie kapot te maken. Mijn dochter aanranden, zulk een schandaal...

— Zo erg had hij het niet bedoeld. Enige kussen... maar overdrijf het niet tot een poging tot overweldiging, tot een zedenschandaal.

— O, beschouw jij het als een grapje misschien ? Of wist je er iets te voren van ?

— Baas, hou me niet voor een lafbek ! Moest ik iets van Boppe's plan geweten hebben, het zou niet gebeurd zijn. Boppe deed het voor een grapje, doch ik keur het ten strengste af. Dat

zijn domme en gemene grappen. Nu hij is er genoeg voor gestraft... Ik heb zijn wonden uitgewassen, en hij zal geen gemakkelijke nacht hebben. U kunt hem nu niet buiten zetten. Ga heen, ik zal wel wat waken. Nog eens, ik vergoelijk zijn handelwijze niet en ik kan uw woede best begrijpen, maar tenslotte moet u toch wijzer zijn dan hij en hem in zijn bed laten. We zullen morgen zien hoe het met hem is.

— Maar in mijn dienst blijft hij niet, de ellendeling ! Ik zou zijn tronie niet meer kunnen zien. Maar zeg eens, had jij een afspraak met Aagje ?

— Nee ! Waarom denkt u dat ? Ik verkeerde met Geertje en ik hoop dat het tussen ons weer in orde komt, want ik heb haar gemeen belasterd. Dat is nu een andere zaak. Ik zeg het u, om u duidelijk te maken dat ik niet om Aagje zou draaien.

— 't Zou u slecht bekomen ook. Nu, ik zal de hond in zijn nest laten liggen tot morgen. Als hij niet lopen kan, zal ik hem morgen naar zijn huis laten voeren. De mestkar is er nog te goed voor.

Blija trok heen.

— Harde, hoogmoedige man, dacht Johan. Ik wil Aagje niet in last brengen, maar zij liep toch een knecht na.

Jongema voelde niet alleen berouw over zijn onrechtvaardigheid jegens Geertje, maar ook over zijn lichtvaardigheid tot Aagje. Hij had zondag niet mogen toegeven aan zijn grillen.

— Is de boer weg ? vroeg Boppe.

— Ja.

— Ik mag toch blijven liggen ?

— Natuurlijk.

— O, het is of ze op sommige plaatsen met een mes in mijn lijf steken... En ik heb weer dorst...

— Hier is water.

Ja, het werd een onrustige nacht. De gewonde kreunde en woelde op zijn kafzak. Telkens vroeg hij om drinken.

— Dat wordt hier een ernstig geval, en de geschiedenis kan een heel staartje hebben, dacht Johan, wie de nacht zeer lang viel.

Met verlichting begroette hij de eerste klaarte.

— Ik kan niet opstaan, zei Boppe, klagend. Stuur iemand om mijn moeder. Ze heeft zalf. O, dat branden op mijn huid hou ik niet uit.

Johan waste zich en maakte zich klaar voor de nieuwe dag. Hij trad buiten en ademde gretig de verse lucht in. 't Morgenlicht gleed over de akkers en weiden. Er woei een bries. Jongema zag hoe op de "Frouke," het schip dat ze gisteren geladen hadden, het zeil gehezen werd. Harmen Wijtema ving dus zijn reis aan.

Tot zijn verwondering zag Johan de boer al uit huis komen.

— De baas is toch ook niet gerust, dacht hij. Zijn drift zou hem lelijk kunnen opbreken.

Blija trad nader.

— Hoe is het met Boppe ? vroeg hij.

— Niet goed, baas. Hij heeft heel de nacht liggen kreunen en kermen. Hij zweet van de koorts en lijdt pijn.

— Hij speelt zeker komedie om te mogen blijven ?

— Als het komedie was, zou ik het zeggen. Ik denk, dat zijn toestand ernstig is en u best zou doen de dokter te laten komen.

— Gekheid ! Ik zal eens gaan zien.

Blija wilde zijn angst verbergen. Hij had die nacht ook weinig geslapen en steeds bedacht, hoe zijn geweldig optreden erge gevolgen kon hebben. Zijn vrouw was al even ongerust.

Boppe gewond... een dokter op het hof. Hoe moest men het gebeurde uitleggen ? Men kon toch niet vertellen wat er tussen de knecht en Aagje gebeurd was. Het hele dorp zou er over babbelen. Werd Boppe's toestand erger, dan kon het een gerechtszaak worden.

— Baas, ik heb veel pijn, kreunde de knecht.

— Je moet nu niet overdrijven. Je hebt iets gemeens uitgehaald.

— Het was zo erg niet bedoeld... en ik heb er veel spijt over.

— Dat had je eer moeten bedenken... Waar heb je pijn ?

— Overal ! Ik kan niet blijven liggen en heb me wel duizend keer omgedraaid. Laat moeder komen, die heeft zalf voor wonden. Het is hier zo benauwd.

— We zullen je elders leggen. Wacht even. Je hebt het wel niet aan me verdiend dat ik nog voor je zorg, maar ik wil beter zijn dan jij !

Blija ging in huis. Zijn vrouw was ook al beneden en hoorde nu hoe het met Boppe gesteld was.

— Je hebt hem te hard geslagen, zei ze.

— O, ik moest de schavuit zeker nog ontzien hebben ? Ik laat het voor Aagje... en voor de boze tongen, maar anders deed ik de vlegel eenvoudig naar huis brengen en gaf ik het geval bij het gerecht aan. Van Elkema zou echter in zijn vuistje lachen. Daarom moeten we de zaak stil houden en Boppe hier behandelen. Maak het kamertje boven de keuken voor hem in orde. We zullen hem daar leggen. Ik zend om Boppe's moeder. Die kan hem verplegen. Met een poeder tegen de koorts en wat zalf, komt alles terecht.

— Als het maar waar is.

— Je moet het natuurlijk weer op zijn zwartst inzien. De kerel zal genoeg overdrijven om zodoende in dienst te kunnen blijven.

Vrouw Blija zuchtte. Wat kon men spoedig en onverwacht in erge moeilijkheden raken !

Zelf bracht ze een kamertje, dat boven de keuken gebouwd was, voor de gewonde in orde. Hier zou Boppe toch een zachter matras en zuiver beddegoed hebben en frisser liggen dan in het broeierig stalhok.

Blija kwam nog eens zien.

— 't Is erg, dat we nu nog zulk een rekel in huis moeten nemen, zei hij nijdig. Als ik terug denk aan de koepel, dan zou ik hem zo de straat opduivelen, dat gedrocht, dat rapalje !

— Kom, word nu maar weer niet driftig. Heb je al om zijn moeder gestuurd ?

— Neen... Johan kan haar straks halen met de tilbury. We moeten er geen anderen in mengen.

Intussen zat Jongema in de keuken te ontbijten. Hij kon voor het nieuwsgierige Aukje de waarheid niet verzwijgen.

— Zo'n gemene kinkel, om Aagje te overvallen ! zei de dienstbode verontwaardigd.

— Ik keur het ook af, maar Boppe bedoelde het als een grap.

— Een grap ? Ja, zo zijn jullie mannen... Meisjes het hoofd gek maken, kussen en minnen, alles beloven... en dan onder elkaar lachen en het een grap noemen... Jongens kunnen zo huichelen. Boppe heeft een flink pak slaag verdiend. Ik hoorde de boer gisterenavond razen. En als hij zijn vuisten gebruikt, komen ze zwaar neer. Maar ik kon niet te weten komen, wat er eigenlijk gebeurd was. Ik zag Aagje in huis sluipen. Zij is ook te gek. Ze loopt je na... dat heb ik al lang in de gaten. Boppe deed dan gisterenavond zeker precies of hij jou was ?

— Ja.

— 't Is juist eens wat Aagje moet hebben. Een meid en een knecht zijn anders te min voor haar. En dan gekust worden door die lelijke, vieze Boppe...

Jongema werd buiten geroepen door de boer. Hij kreeg bevel Boppe's moeder te halen.

— Je behoeft haar de geschiedenis niet te vertellen. Zeg, dat de jongen ziek is geworden, vermaande Blija. Help me eerst om Boppe in huis te brengen.

Ze begaven zich naar de slaapkamer.

— Ik heb weer zo'n dorst ! kloeg Boppe. O, ik zou een emmer water kunnen uitdrinken.

Johan haalde water.

— Sta nu op... we zullen u in huis leggen, en straks is je moeder er, zei Blija.

De knecht zwijmelde als een dronkeman toen hij op de vloer stond. Bezorgd wikkelde Johan hem in een deken. Tussen de boer en de tweede knecht in, stapte Boppe naar de de woning. De drie dochters keken door het raam van de woonkamer.

— Vader is nog veel te goed voor hem, zei Aagje, nijdig.

Ze zat daar zelf bleek en huiverig. Ze had bijna niet geslapen. Ze voelde de honende vernedering zo diep en ook folterde haar de gedachte nog steeds, dat Johan de grap had helpen op touw zetten.

Intussen sukkelde Boppe de trap op. Boven was vrouw Blija. Ze schrok, toen ze dat vuurrood gezicht zag, met schrammen en builen.

— Ik zal Boppe wel te bed helpen, zei Johan.

Hij bleef met de oudste knecht alleen. Hij stopte hem onder de dekens.

— En nu haal ik je moeder, zei hij medelijdend.

— O ja, vraag dat ze zalf mee brengt. Mijn lijf brandt...

— Als je moeder je niet helpen kan, ga ik om de dokter, zonder me aan de boer te storen.

— Maar dan komt alles uit en moet ik nog in de gevangenis. Het gerecht zou het op zijn slechtst uitleggen.

— Zo'n vaart loopt het niet.

— Het was toch maar een grap. Had ik alles kunnen voorzien...

En Boppe zuchtte. Hij lag hier toch frisser. Johan legde hem een natte doek op het voorhoofd. Hij spande dan de tilbury in en reed nu om Boppe's moeder. Hij voelde zich zelf ook niet gerust. Nu het gebeurde zulk een ernstig verloop had, zou het wel kunnen uitkomen, dat hij zondag minnespel had bedreven met Aagje. Hij vermoedde niet, hoe dit reeds bij sommigen bekend was.

De boer kon hem daarvoor wegjagen. Dat zou Johan niet 't ergste vinden, maar hij schaamde zich over zijn lichtzinnigheid.

Minnespel ! Dat was het geweest van hem, die ernstig wilde zijn en het als een geweldige grief voelde, dat hij door zulk een minnespel op de wereld was gekomen en dan verloochend werd door zijn ouders.

Moest mevrouw Bosma het vernemen hoe hij zich gedragen had, hij zou wel zeer in haar achting dalen. Strijders voor volksrecht moesten zedelijk hoog staan. Het speet hem ook voor Aagje, die hij als een minderwaardig schepsel had bejegend.

Dat ze verliefd was op hem, kon hij toch niet laken in haar. Ze was niet meester van haar gevoelens. Maar dat hij haar in zijn wederliefde deed geloven, vond hij nu laf van zich zelf.

Johan moest vragen waar Boppe's moeder woonde, een weduwe. Men wees hem een klein huis, onder aan een dijk. Trijntje, zo werd de weduwe algemeen genoemd, ging meestal uit werken. Ze had nog jongere kinderen. Nu was ze toch thuis. En ze schrok toen Jongema haar meedeelde dat Boppe ziek was geworden en ze moest naar de hoeve.

Wat er haar zoon dan scheelde

— Koorts, antwoordde Johèn. Hij vraagt ook, dat je zalf zou mee brengen. Hij heeft een paar wonden.

— Hoe is hij eraan geraakt ?

— Gevallen, maar ik weet het niet juist.

— Is het niet erger dan je zegt ?

— Nee, nee. Hij wil je zien.

— Och ja, nu heeft de lummel tijn moeder weer nodig. Als hij sterk en gezond is kan hij ze missen.

Trijntje bracht de kinderen bij een buurvrouw. De arme wroeters waren altijd gereed elkaar te helpen.

Trijntje maakte zalf van kruiden en werd dikwijls bij zieken en gekwetsten geroepen. De dokter had haar al een paar keer vermaand, dat hij haar wel eens zou laten straffen voor onwettige uitoefening van de geneeskunde.

Trijntje antwoordde dan dat ze zich niet dik en vet liet betalen als de dokter, maar arme mensen uit medelijden hielp. Ze nam nu enige potjes en deed die in een korfje. Even schikte ze zich wat op. Haar vroeg-oud gelaat stond naar het slaven en zorgen; het droeg de stempel van een hard leven.

Ze steeg in de tilbury.

— Ligt mijn jongen in de stal ? vroeg ze.

— Nee. Hij is in huis.

— Dan moet hij wel erg ziek zijn.

— Och, koorts maakt gauw ziek. Ik heb hem vannacht opgepast.

— Dat is braaf. Ik doe niet als kletskousen, hoor, die je voor een oproerkraaier uitmaken. Laat er maar eens een paar komen, die de bek roeren. Misschien worden dan op de duur de slapers wakker. Wat ik al tegen kwam in mijn leven, daar konden ze een boek van maken. Een vent die dronk en mij afranselde. Maar ik bleef geen lammetje. Ik sloeg terug en op de duur was hij bang voor mijn knuisten. Ik heb niet geschreid, toen ze hem op een morgen uit de vliet haalden. Ik wou hem niet meer thuis hebben. Ze moesten hem naar het lijkenhuis brengen. 't Is erg, als een vrouw moet zeggen, dat ze blij is haar man kwijt te zijn. Bij mij was het toch zo.

— De drank is een pest.

— Dat geloof ik ! Gelukkig doet Boppe zijn vader niet na. Anders heeft hij veel van zijn karakter. Hij kon beter zijn voor zijn moeder. Maar ja, als een jongen ziek is en pijn lijdt, dan vliegt een moeder er naar toe. Hoe zou hij toch gevallen zijn ?

— De ber zal het je wel vertellen.

— 't Is net of je de waarheid wilt verbergen.

— Wel nee, maar ik weet het rechte niet. Boppe kwam gisteren-avond ziek naar bed. En hij was al koortsig. Ik heb hem toen niet lastig gevallen met vragen.

— En hij lag in dat benauwde hok ! 't Is net of er op die reuzenboerderijen plaats te kort is, dat ze onze jongens vlak bij de beesten stoppen. Een knecht is maar een knecht ! Gerust, er mag er hier wel eens een de bek roeren. In sommige streken zijn daardoor de toestanden al veel verbeterd. Maar ginder woont er eentje, die hier de boel omlaag houdt.

Trijntje wees naar Elkema-state.

De tilbury bereikte de hoeve. Blija trad uit huis.

— Trijntje, je weet al dat Boppe ziek is ? zei hij.

— Ja, baas, maar wat scheelt er hem nu eigenlijk ? Is hij zo erg gevallen ?

— Dat zal hij je zelf wel vertellen.

— Dat is toch allemaal zo geheimzinnig...

— Ga maar bij hem. Kom, ik zal je de weg wijzen; dan praten we straks nog wel eens.

De boer liet moeder en zoon alleen en slenterde onrustig rond. Hij vond het nu ook een beroerd geval.

Een broer van Aukje kwam als noodhulp. Hij was eigenlijk hovenier en groentekweker, maar viel ook hier en daar in voor boerenwerk. Aukje had hem alleen gezegd, dat Boppe ziek was geworden, zonder over de oorzaak te spreken. Blija wees hem wat hij te doen had. Zo ging de arbeid door, ook binnen de woning. Maar hier was de stemming gedrukt.

Toen Aagje een boodschap zou doen op het dorp, ontmoette ze bezijden de schuur eensklaps Johan. Beiden kleurden.

— Je weet wat Boppe gedaan heeft ? vroeg Aagje.

— Jawel... Hij stelde zich voor in mijn plaats.

— Wist jij daar te voren van ?

— Maar Aagje, wat denk je nu toch van mij ? Meen je, dat ik zo'n gemene lafbek ben, om dat op touw te zetten ?

— Waarom kwam jij dan niet ?

— Ik wilde niet; maar had ik kunnen voorzien, wat Boppe zou uithalen, het was niet gebeurd !

— En waarom wilde je niet komen ?

— Hoor eens, Aagje, ik zal oprecht zijn. Zondag heb ik dwaas gehandeld.

Hij zag hoe haar gelaat verduisterde.

— Mijn verloving met Geertje was pas verbroken, vervolgde hij. Ik was veel te lichtvaardig en te haastig geweest. En toen bij jou... het ene woord bracht het andere mee... en dan de hartstocht. Laat ons vergeten, wat er gebeurd is !

— Je hebt me dus voor de gek gehouden ?

— Zo, mag je het niet beschouwen. Ik was opgewonden. 's Avonds had ik al spijt... Het was niet eerlijk van me. Ik had toch nog verdriet over het gebeurde met Geertje. Hoe zou ik dan zo dadelijk een nieuwe verloving kunnen aangaan ?

— Dus je bent al niet beter dan Boppe ! riep Aagje nijdig uit.

— Dat mag je niet zeggen ! Je beledigt me, hernam Johan geërgerd.

— Mij ter verkering vragen... afspraakjes maken... doen of we verloofd zijn... en nu zeg je, dat je er niets van meende.

— Ik beken, dat het verkeerd was. Het kwam toch ook door jou. Je dwingt me nu, om dat te zeggen... Het spijt me...

— O, ik liep je na, hé ?

— Laat ons niet twisten ! Het is te pijnlijk, Aagje. We kunnen vrienden zijn. Maar Geertje heeft mijn liefde... Het is laster, wat ik van haar en de baron vertelde !

— O, is het nu opeens laster ? Je draait wel vlug om.

— Je vader heeft me dat vergif ingegeven ! En er kwam een misverstand. Laat ons nu niet twisten. Ik wil oprecht zijn ! Men moet niet met liefde spelen. Zondag was ik wrokkig, opstandig, dan overmoedig. Alles had er toe mee gewerkt.

Johan dacht aan de borrels, die boer Blija geschonken had, maar hij vond het te vernederend voor Aagje, om daarvan te gewagen.

— Aagje, ik ga naar mijn werk, hernam hij. Denk over alles na en erken dan, dat ik nu oprecht handel. Ik zal altijd genegenheid voor je gevoelen.

Hij knikte en verwijderde zich.

Aagje wendde zich om. Ze deed of ze in de stal moest zijn. Daar veegde ze haar tranen af. Er was plots een grote leegte in haar hart. Ze had even de vreugde gekend van verloofd te zijn. Het was een begoocheling geweest. Johan wees haar af. Hij verkoos nog Geertje, het arm dienstmeisje.

Aagje voelde zich gewond in haar liefde en gekrenkt in haar trots. En ze had ook die geweldige vernedering geleden van Boppe,

de ruwe knecht. O, lang had ze vanmorgen haar gezicht gewassen, als wilde ze smetten verwijderen.

Trijntje kwam van boven. Blija wachtte haar en wenkte Boppe's moeder in de keuken. Aukje was nu in het melkhuis.

— Baas, je hebt mijn jongen wel hard geslagen. Een wonde in zijn zijde, een op zijn rug; zijn benen zien blauw; zijn gezicht zit vol striemen en builen... Hij klaagt ook van pijn in de buik.

Trijntje zei dit nog kalm.

— Heeft Boppe je verteld wat hij gisterenavond uitgevoerd heeft ? vroeg de boer.

— Ja...

— En je vindt het niet zo erg, dat hij mijn dochter aanrandt ? Ha, ik had hem wel dood kunnen slaan.

— Hoe dikwijls is het niet gebeurd, dat een rijke boerenzoon een arm meisje lastig viel ? Werd hij dan ook zo afgetakeld ? Ha, moest ik u vertellen wie mij dertig jaar geleden meer dan eens onverhoeds vast pakte, toen ik bij de boeren werkte. Maar dat mag, hé ? Een arbeidersdochter telt niet mee... Wee, als een knecht een boerendochter kust !

— Wat jij in je jonge jaren geweest bent, weet ik niet, maar mijn dochters zullen hier veilig rond lopen ! Dat verzeker ik je.

— Boppe heeft een domme grap uitgehaald...

— O, zo een grap ?

— Ja, baas. Je dochter verwachtte een ander... toch ook een knecht. En Boppe deed of hij Jongema was. Het was stom, maar hij is jong... Nu begrijp ik, waarom Jongema niet over het gebeurde wilde spreken.

— Dat zijn leugens van Boppe... Hij wil zijn gemeenheid goed praten. Ik kan er hem voor in de gevangenis laten zetten... bedenk dat maar eens.

— U zult liever niet vertellen, dat uw dochter 's avonds in de tuin een knecht verwacht. Uw grote woorden maken me niet bang. Ik heb zoveel beleefd en doorgemaakt...

— Je vertelt laster over mijn dochter ! Ze was in de tuin om wasgoed in te halen. En je zoon viel haar aan als een gemene geweldenaar.

— 't Duurde toch een tijdje, eer Aagje om hulp riep. Het was pas, toen ze merkte dat niet Jongema maar Boppe haar vast had. Boppe zou beter zijn handen thuis gehouden hebben. Ik heb zijn wonden gewassen en met zalf bestreken... We moeten afwachten wat het wordt, met die pijn in zijn lijf. Ik moet nu naar huis. Ik heb daar ook nog kinderen. Na de middag kom ik terug. De

andere knecht zal wel eens naar mijn jongen zien en hem nu en dan ook te drinken geven.

— En zul je nu over het gebeurde kletsen ? vroeg Blija toch bevreesd voor opspraak.

— Ik zal nog zwijgen...

— Nog ! Wat bedoel je daarmee ?

— Je hebt Boppe uit zijn dienst gejaagd. We staan voor de winter. Hij zal moeilijk nog een plaats vinden. En hier in de streek zijn geen fabrieken. Ik kan hem niet tot aan het voorjaar de mond open houden. Mag hij hier blijven, dan zwijg ik. Anders vraag ik recht. We zullen zien of u mijn jongen voor een grap half dood moogt slaan !

— Mens, ik laat me niet bang maken, hernam Blija. Misschien kan Boppe blijven, als hij tenminste zijn laster intrekt en schuld bekent.

Vrouw Blija kwam ook in de keuken. Ze beloofde, dat ze nu en dan zelf eens naar Boppe zou gaan zien. Maar Trijntje moest toch begrijpen, dat de baas gisterenavond woedend werd. Zoiets was er nog nooit op de hoeve gebeurd.

Trijntje vertrok. Blija betoogde tot zijn vrouw, dat het geval binnen het hof moest blijven. Hij zou Boppe dan in dienst houden.

— Voorlopig, zei hij. Maar nooit vergeef ik die knecht zijn onbeschaamdheid. En we moeten Jongema en Aagje in het oog houden.

— Nog altijd dat wantrouwen tegen ons kind ?

— Ja... Aagje is elke avond buiten. Jongema is een knappe jongen en geen gewone knecht. Moest ik merken, dat hij Aagje naloopt, dan vliegt hij de straat op. Ik zoek een hogere partij voor mijn kinderen. Jongema wordt een oproermaker, die met het domme volk heult.

Vrouw Blija zweeg maar.

NIEUWS

De werkvrouw kwam weer op Elkema-state. Ze zat al vroeg aan tafel met Lodewijk, Famke en Geertje.

— 't Wordt vandaag druk, zei Famke. Dinsdag vertrekken we naar de stad. We moeten dus al enige kamers afsluiten.

De werkvrouw wist wat dit betekende. De meubelen moesten duchtig schoongemaakt en dan met linnen hulzen overtrokken worden.

— Dan gaat de baron toch nog eer heen, dan het plan was, merkte ze op.

— Het weer is ook zo ineens ingeslagen.

Het regende al twee dagen en een nijdige wind rukte de blaren bij hopen af. Laag hingen de wolken over het land. Het werd somber buiten.

— En wat nieuws op het dorp ? vroeg Lodewijk.

— O, nu praten ze druk over boer Blija. Niemand weet het rechte, maar Boppe, de knecht, ligt er erg ziek. Trijntje, zijn moeder, gaat er elke dag wel drie maal heen. Toch is het vreemd, dat de dokter er niet wordt geroepen.

— Trijntje speelt immers zelf voor dokter ! spotte Lodewijk.

— Ja, maar anders heeft ze zoveel praats en nu laat ze niets los. Ze willen, dat Boppe een flink pak slaag van de boer heeft gehad, omdat hij te vrijpostig was met Aagje, een van de dochters.

— Zo, zo, hernam Lodewijk. Boppe zal jaloers geweest zijn van de andere knecht, van Jongema, want die krijgt meer kans bij Aagje. Ze hebben zondag zitten vrijen dat het klapte. Ze waren allen thuis.

Geertje werd rood, maar ze zou niets zeggen.

— Aagje is al meer met die knecht gezien geworden, beweerde de werkvrouw. Hij is een knappe jongen en eigenlijk toch ook een boerenzoon.

— Wat zou Boppe dan uitgevoerd hebben ? vroeg Famke nieuwsgierig.

— Ja, mens, wie zal het juist zeggen, als Trijntje haar mond houdt !

— En onderzoekt de politie dan niet wat er gebeurd is ? vroeg Lodewijk.

— Daar hoor ik niets van. De veldwachter maakt zich niet graag moe. En als er geen klacht ingediend wordt, wat moet hij dan op Blija's hoeve gaan doen ? De boer zou hem wegsturen.

— 't Is nieuws voor de baron, dacht de knecht.

Men bleef niet lang ontbijten. Famke was te gejaagd naar het werk. Al was het huis in de stad volledig bemeubeld, toch moest er het een en ander mee genomen worden.

Geertje ging even naar haar eigen kamertje. De werkvrouw kwam bij haar.

— Hier is een brief van Jongema, fluisterde ze. Hij bracht me die gisteren.

— Maar verraadt nooit, dat ik de brief gebracht heb, vervolgde de werkvrouw. Want dan zetten ze mij op straat. Ik waag veel.

— Je kunt vast op me rekenen.

— Als je antwoord wilt meegeven, kun je het doen.

— O, mag ik ?

— Ja, maar voorzichtig en mondje dicht. Ik ben weer weg.

Haastig verdween de vrouw, die van Jongema een rijksdaalder had gekregen, het loon van drie werkdagen op Elkema-state.

Bevend trok Geertje de omslag open. Dan sloot ze stil de deur. Famke was wel zeer gedwee geworden, nu ze wist, dat Geertje haar gedrag met de baron kende, maar ze behoefde toch niets van die brief te weten.

Grote vreugde vervulde haar hart, toen de weze las :

Mijn arme, lieve Geertje,

Wat ben ik onrechtvaardig en slecht geweest ! Zul je het me ooit kunnen vergeven, dat ik je zo laag heb behandeld ? Was ik dan gek, om zoiets van je te geloven ? Ik was opgestookt geworden door Blija. En met een verhit gemoed kwam ik naar de state. 't Was of de duivel me beheerste. Je weet, hoe ik daar weer lichtvaardig heb geoordeeld, toen ik een gedaante voor je hield. Ik schaam me over mijn gemeen gedrag. De geestelijke heeft er mijn ogen voor geopend. En nu foltert het berouw mij sterk.

En ik handelde zo, terwijl ze je op de huichelachtigste manier voor de voogden van het weeshuis sleurden. Ik had daar moeten staan om die valse Lodewijk, de slaaf van de baron, op zijn gezicht te slaan en het volk toe te roepen, dat jij veel beter bent dan al die kletskousen. Maar in plaats van je te steunen, belasterde ik je nog het meest van al ! O, kon ik het je mondeling zeggen ! Ik weet, dat ze je gevangen houden en zelfs de geestelijke je niet mag spreken.

Geertje, kun je het me ooit vergeven ? Misschien wel ! In spanning wacht ik je antwoord af. Ik voel, hoe innig lief ik je heb. Het was de liefde, die mij jaloers maakte, maar jaloezie kan duivels zijn. Dat heb ik bewezen.

Als je me vergeeft, dan wil ik geduldig wachten tot februari, ook al mag ik je niet zien. Maar mijn liefde en trouw zullen nu gelouterd zijn.

De werkvrouw wil deze brief meenemen. Het zijn wel middeleeuwse toestanden, die op Elkema-state heersen. O, mocht ik er je uit bevrijden ! Anrtwoord mij ! In spanning — ik zeg het nog eens — wacht ik je antwoord af ! Stel weer vertrouwen in mij ! Ik zal het niet meer beschamen.

Je geliefde
JOHAN.

De blijdschap trilde in Geertje. Het was een heerlijke brief, die haar een zalig gevoel gaf. Een druk viel van haar weg. Johan had

haar nog lief. Hij bekende zijn schuld. Zij was voor hem weer Geertje, en niet een slet. Ja, men had hem opgestookt. En dan dat misverstand in het park ! Ieder kon dwalen. Alles vergaf ze hem. Straks zou ze het hem schrijven. O, ze had wel naar hem toe kunnen vliegen, om de armen rond zijn hals te slaan en het hem zo overgelukkig te zeggen, dat ze weer bij elkaar behoorden, en de tijd van de bevrijding er vlug zou zijn !

Even vloog een schaduw over haar vreugde.

Johan en Aagje Blija ? En die ruzie op de hofstede tussen de twee knechten, om de dochter ?

— Neen ik wil het niet geloven, zei Geertje. Johan is oprecht. Ik moet nu niet doen als hij en me laten opstoken. Het is kletspraat uit het dorp en haat van Lodewijk. Johan is van mij. Hij verlangt naar mijn antwoord. Vanavond leest hij het. Ik zal hier niets laten merken. Ze moeten maar blijven geloven, dat het uit is tussen ons. Dan ben ik vrijer en kan ik te Leeuwarden uit gaan en brieven voor Johan posten. Hij schrijft dan blijvend post terug. En zo qordt het gauw februari. Laat de baron maar zijn Jelle sturen ! Johan en niemand anders voor mij !

Geertje stak de brief zorgvuldig weg. Met blij gemoed ging ze aan haar werk O, wat scheen nu alles weer zonnig, al vielen daarbuiten nijdige regenvlagen neer !

Na het eten vond Geertje gelegenheid vlug een antwoord te schrijven. Lodewijk deed zijn middagdutje en Famke was met de werkvrouw naar een van de bijgebouwen, om een paar kisten te halen.

Geertje had maar een eindje potlood. Haar gelaat glansde, toen ze schreef hoe blij ze was, en uit Leeuwarden dikwijls zou schrijven.

Van Elkema liep met een nijdig gezicht rond. Hij verveelde zich geweldig. Na het eten lag hij op zijn kamer te bed. Lodewijk moest hem een borrel brengen.

— Houdt dat beestenweer nog altijd aan ? vroeg de baron.

— De ene bui volgt op de andere. En de blaren vallen bij bosjes. 't Is een echte ruinatie in het park. Al het herfstschoon is weg.

— Enfin, dinsdag zitten we in de stad.

— Baron, het dorp schijnt weer overeind te staan. Ik moet u dat toch eens vertellen, zei de knecht, die altijd voor zijn nieuws een gunstige gelegenheid moest afwachten.

Hij sprak dan over Aagje Blija en de knechten.

— De veldwachter moest eens een onderzoek instellen, baron. Hij heeft dat recht. Er is geweld gepleegd, zei Lodewijk.

— Waarachtig, dat is waar. Zo kan ik Blija pesten... Haal de veldwachter eens. Ik zal hem bevelen er heen te gaan.

Van Elkema was ook burgemeester van het dorp en enige andere kleine gemeenten, al liet hij het bestuur over aan een plaatsvervanger. Maar hij kon dan toch steeds zijn invloed doen gelden.

Toen een half uur later de veldwachter zeer bedremmeld de state betrad zat van Elkema in de woonkamer bij een houtvuur. Zijn vrouw was boven met de kamenierster.

De veldwachter sloeg aan en bleef in stramme houding staan. De baron bood hem geen stoel aan.

— Jaap, zei hij, vertel me eens wat er op de hofstede van Blija is gebeurd ?

— Baron, dat kan ik u niet recht zeggen. Het staat vast, dat Boppe, de knecht, ziek ligt. Hij zou klappen gehad hebben van de baas. Maar er werd geen klacht ingediend. En er wordt altijd veel gepraat, zoals u ook wel weet, baron.

— Er is dus geweld gepleegd ?

— Het schijnt zo.

— Ben je nu veldwachter om thuis achter de kachel te zitten of bij babbelwijven koffie en thee te slurpen ? Dan is het een fijn renteniersbaantje...

— Maar baron...

— Alle duivels, als je hoort dat er gewelddaden gepleegd zijn, is het toch je plicht een onderzoek in te stellen ? Of heb je je door Blija een rijksdaalder in je poten laten stoppen ?

— O, nee, baron... Ik heb Blija niet gesproken of gezien en omkopen zou ik me nooit laten doen ! Er is geen klacht ingediend.

— Zo ! Als er morgen iemand vermoord langs de weg ligt, moet dat lijk dan eerst een klacht indienen, eer jij een onderzoek instelt ? Wat is me dat voor een stomme redenatie ! Kort en goed, je gaat naar boer Blija. Je moet een onderzoek instellen naar het gebeurde, dat is je plicht. Het schijnt dat de knecht zwaar mishandeld is en het is ongehoord dat zoiets ongestraft zou kunnen geschieden. Je stelt je dus op de hoogte, begrepen ?

— Goed, baron, zei de man onderdanig.

Mopperend verliet de veldwachter het kasteel en sloeg de weg in naar Blija's hoeve. Hij voelde zich niet heel gerust over deze moeilijke opdracht. Hoe zou de machtige boer hem ontvangen ? Doch dat viel mee. Het was Blija zelf die de deur opende, toen hij het erf betrad.

— Kom binnen, veldwachter, noodde hij. Wat is er van je dienst ?

— Ik zou u eens moeten spreken, baas Blija, stamelde de man. Hebt u een ogenblik voor mij ?

Blija leidde hem in de kamer en bood hem een stoel aan. Toen ging hij naar de kast tegen de muur.

— Wil je een borrel, veldwachter ?

— Graag, baas. 't Is zulk nat weer; je wordt kil tot op 't gebeente.

Blija schonk twee glaasjes in en klonk met de veldwachter. Hij presenteerde hem nog een paar sigaren en stopte hem een bankbiljet van tien gulden in de hand.

— En laat nu eens horen, wat je hierheen voert, veldwachter ? vroeg hij dan en nam plaats tegenover de verblufte man, die hem echter dadelijk begreep.

— Wel, baas Blija, 't is over uw knecht Boppe. Ik kom er niet graag voor. Maar ik krijg zulke karweitjes. Ik hoor dat hij gekwetst is en erg ziek te bed ligt. In het dorp praten ze er over.

— Ja, hij is nogal lelijk gesteld geweest, maar komt nu flink op te knappen. Hij is een taaie kerel.

— Hoe is dat toch gekomen ?

— Een ongeluk, wat wil je ! Boppe was aan het aardappelen laden en is van de dissel gegleden en van de kar gevallen. Hij kwam met zijn gezicht op de grond terecht en was erg gekneusd. 's Avonds had hij koorts en moest zich te bed leggen. We hebben hem in huis genomen en hij wordt nu hier verpleegd. Dat is alles. En moest jij daarvoor naar hier komen ?

De veldwachter werd rood en zocht naar een passend antwoord. Boer Blija lachte luid en spottend.

— Zeg maar niets, ik begrijp het al, sprak hij. De baron heeft je gezonden, hé ? Je moest een onderzoek komen instellen naar het gebeurde. In het dorp kletsen ze natuurlijk weer volop en geven ze zeker een heel andere uitleg aan het geval. Er zijn altijd mensen, die dadelijk overal iets kwaads achter zoeken en hun praatjes zijn zeker de baron ter ore gekomen. Die zou me graag vernederen en verheugde zich natuurlijk al op een schandaaltje. Dadelijk heeft hij jou erop afgestuurd. Ja, ja, zo zal het wel geweest zijn ! Ik ken hem.

De veldwachter haalde de schouders op.

— 't Is zo, bekende hij. Maar wat kan ik er aan doen ? Ik moet naar de baron zijn pijpen dansen. Ik zal blij zijn als hij weer voor de hele winter naar de stad trekt. Dan kan ik tenminste gerust mijn gang gaan. In de zomer is het geen prettig leven voor mij; elk ogenblik vindt hij wat nieuws uit. 't Is altijd gevit en kwade opmerkingen. Nooit kan ik iets goed doen bij de baron.

Blija maakte zich weer driftig en zijn woorden klonken dreigend.

— De baron weet wel hoe ik over hem denk, sprak hij, en we zijn vijanden. Hij zou me graag kwaad en nadeel berokkenen, daarom heeft hij je gestuurd. Maar dat kan me weinig schelen; hier is niets gebeurd, dat verborgen moet blijven. Ik heb je verteld hoe alles zich toegedragen heeft en waardoor Boppe gekwetst is. Doch men zal van mij niet kunnen zeggen, dat ik een onderzoek vrees en dit tegenhoud. Ik zal nu even tot bij Boppe gaan en hem zeggen dat jij hem wilt spreken. Je kunt hem dan ondervragen en uit zijn eigen mond de geschiedenis horen. Zo gebeurt alles in regel. Wacht hier even.

— Goed, baas Blija, antwoordde de veldwachter die tevreden was dat hij er zo gemakkelijk afkwam en aan de tien gulden dacht die de boer hem in de hand gestopt had.

Even later mocht hij bij de zieke gaan.

Boppe vertelde hetzelfde als wat boer Blija zijn bezoeker had wijsgemaakt en voegde er nog enige bijzonderheden bij. Hij speelde zijn rol goed en Blija was tevreden.

De veldwachter stond op.

— Ik weet nu genoeg, zei hij. 't Is een ongelukkige val geweest, Boppe, het beste verder. Goededag. Wees maar weer vlug op de been.

Samen met de boer verliet hij het kamertje en ging weer naar beneden. Blija vergezelde hem tot aan de poort.

— Ga nu maar gauw verslag uitbrengen aan de baron, spotte de boer.

De veldwachter zag zeer tegen het onderhoud met van Elkema op. Hij begreep wel, dat deze niet tevreden zou zijn met de uitslag van het onderzoek en hem weer zou uitmaken voor al wat lelijk was. Met een bezwaard hart trok hij aan de bel. Lodewijk opende de deur.

— Ha, je bent daar terug, sprak hij. Mijnheer de baron verwacht je. Ik zal hem even waarschuwen.

Na een ogenblik kwam de knecht terug en geleidde de veldwachter naar binnen. Van Elkema keek nieuwsgierig op.

— En welk nieuws ? vroeg hij dadelijk. Hoe is het ginder afgelopen ?

De veldwachter bracht verslag uit over zijn onderzoek. Hij verhaalde wat Blija en Boppe hem verklaard hadden. Toen hij met zijn uitlegging klaar was, barstte de baron woedend los.

— Maar uilskuiken, voel je dan niet dat zij je iets wijsgemaakt

hebben ? Een onzinnige geschiedenis hebben zij je op de mouw gespeld en je bent er onnozel ingevlogen, stommerik.

— Maar mijnheer de baron, stamelde de veldwachter. De boer en zijn knecht hebben toch alle twee hetzelfde verklaard !

— Afgesproken spel, natuurlijk. Je hebt je weer eens een loer laten draaien. En dat moet de rechterlijke macht hier in het dorp vertegenwoordigen ! Je bent te stom om voor de duivel te dansen. Of speel je met hen mee en heb je geld in je poten laten stoppen ?

De veldwachter beweerde dat hij niet om te kopen was; hij wilde zich nog eens verontschuldigen, maar kwaad keerde van Elkema hem de rug toe.

— Hoepel nu maar op ! beval hij.

De veldwachter voelde zich beledigd en gehoond, maar hij durfde niets meer zeggen. Na een beleefde groet verliet hij het vertrek. Buiten het kasteel balde hij de vuist.

— Die sloeber, siste hij. Mij zo uitmaken en uitschelden ! Hij denkt dat hij een arm mens alles mag zeggen. En ik moet zwijgen, anders verlies ik nog mijn betrekking. O, dat ik het hem eens betaald kon zetten, wat zou ik er deugd van hebben !

Zo brommend keerde de man naar huis. Maar het bankbiljet troostte hem toch al gauw.

Een paar uur na hem verliet ook de werkvrouw de state. In de zak van haar schort had ze de brief van Geertje. Op de grintweg, buiten het dorp, kwam Johan haar al tegemoet. Hij had hier met bonzend hart gestaan. De werkvrouw keek eerst nog eens omzichtig rond en reikte Jongema toen de brief over. Dan ging zij snel heen. Men mocht niet zien dat zij met de knecht van boer Blija stond te praten. Ze zou niet graag haar betrekking op het kasteel verliezen. Verheugd bekeek Jongema de witte omslag. Geertje's antwoord. Ontroerd las hij de woorden van vergeving en de betuigingen van haar liefde en trouw. Door dubbele liefde zou hij Geertje al het leed vergoeden, dat hij haar berokkend had. Hij voelde zich zo gelukkig dat dit ellendig misverstand uit de weg geruimd was en heel de verdere avond bleef hij opgewekt en vrolijk. Geduldig verpleegde hij Boppe, bij wie tegen de nacht de koorts weer opkwam.

NAAR HARLINGEN

Het was zondag.

Toen Johan opstond dacht hij dadelijk aan mevrouw Bosma, die hij vanmiddag zou ontmoeten. Hij verheugde er zich op, want hoewel hij het zich niet kon verklaren waarom, had de voorname

dame, die hem wilde gebruiken voor haar propagandawerk, een diepe indruk op hem gemaakt en hij stelde zich veel voor van zijn ontmoeting met haar te Harlingen. Als de boer hem maar liet gaan ! Hij zou wel moeten want Johan wilde tot geen prijs zijn bezoek uitstellen. Er hing te veel voor hem van af, dat voelde hij.

Zo peinzend waste en kleedde Jongema zich. Toen begaf hij zich naar de keuken om te ontbijten. Daarna ging hij eens kijken hoe Boppe het maakte en bevond dat deze al veel beter was. Toch wilde de knecht nog een dag in bed blijven.

In de kerk zag hij Geertje, die aan de zijkant, in de bank voor 't personeel van het kasteel zat, naast de vrouw van de huisbewaarder. Johan wilde haar wel eens toeknikken; Geertje hield het hoofd gebogen en keek niet op. Maar toen de kerk uit was, groette ze hem met een verlegen glimlachje en nam plaats, op de bok, naast de koetsier.

— Je zou vanmiddag de thuiswacht moeten houden. Boppe is nog ziek, zei Blija na het eten tot Johan.

— Dat zal moeilijk gaan, baas. Ik heb een afspraak. Ik moet naar Harlingen.

Blija werd driftig. Die tegenspraak van een knecht begon hem te vervelen.

— Hoor eens, ben ik je baas of ben ik het niet ? hernam hij geprikkeld. Als ik je een bevel geef, heb je te gehoorzamen en daarmee uit.

— Ik moet vanmiddag weg. Ik zal vroeg terugkeren om het avondwerk te doen. Dat is alles wat ik je kan beloven.

Blija antwoordde niet meer, maar liep kwaad de stal uit. Even aarzelde Johan, maar dan haalde hij de schouders op en vijf minuten later reed hij heen. De boer moest dan maar kwaad zijn, de afspraak met mevrouw Bosma wilde hij toch niet verzuimen.

Hij trapte flink door en vrij spoedig bereikte hij Harlingen. Hij fietste door het stille zeestadje met zijn eigenaardige geveltjes en oude huizen. In de straten heerste de zondagsrust.

Johan moest in een hotel aan de kade zijn en na zijn rijwiel gestald te hebben, trad hij er binnen. Er waren op dit uur weinig bezoekers in de gelagzaal en Jongema ging in een hoek aan het raam zitten en bestelde een kop koffie. Hij was nog te vroeg en bladerde wat in de dagbladen, die voor hem op het tafeltje lagen.

Hij blikte eens door het raam en plots ontroerde hij. Daar over de kade naderde mevrouw Bosma. Zijn hart bonsde, want die voorname dame maakte weer, zoals altijd, een diepe indruk op hem, hij wist zelf niet hoe dit kwam.

Mevrouw Bosma trad binnen en reikte hem de hand.

— Zo, Jongema, je bent toch gekomen, zei ze vriendelijk.

— Natuurlijk, mevrouw. Ik had het u toch beloofd; 't was zo afgesproken.

— En je houdt je beloftes. Dat is goed.

Ze nam plaats tegenover hem.

— Hier kunnen we eens rustig spreken, zei ze. Je weet al waarover het gaat. We hebben wilskrachtige jonge mannen nodig, met ijver voor onze zaak. Je lijkt me zeer geschikt daarvoor.

Johan bloosde toen hij de heldere ogen van de dame onderzoekend op zich gericht zag.

— Ik zou u graag helpen als ik kan, zei hij haastig.

— Je weet dat ik voor het vrouwenkiesrecht ijver, vervolgde mevrouw Bosma. Alleen de uitbreiding van het stemrecht kan verandering brengen in de ongelukkige toestanden, die hier heersen. De demokratie moet zegevieren en daarom is het nodig, dat we eerst en vooral baron van Elkema bestrijden die de verpersoonlijking is van het onrecht.

— Dat is zo, stemde Jongema toe. De baron denkt dat we nog in de middeleeuwen leven en iedereen voor zijn macht moet buigen.

— Ja, en dat moet veranderen. Als er maar iemand het hoofd durft opsteken, volgen er van zelf wel anderen.

— Hij zal een sterke vijand zijn.

— De mensen moeten wakker geschud worden. Van Elkema zal ondervinden dat zijn macht niet zonder grenzen is. Hij moet leren, dat de tijden van onbeperkte heerschappij over zijn onderdanen voorbij zijn. Tegen zijn tirannie zullen wij strijden met man en macht. Algemeen stemrecht, dat is onze leuze en het middel, waardoor wij ons doel zullen bereiken.

Tanna had snel en hartstochtelijk gesproken en Jongema luisterde verwonderd toe.

Wat wist deze dame veel van politiek af, dacht hij. Ze was toch heel anders dan de vrouwen die hij in zijn omgeving ontmoette. Vrouw Blija zou verontwaardigd zijn, als ze dit gesprek hoorde.

— Ik ben het geheel met u eens, mevrouw, zei Johan. En als u me gebruiken kunt, zal ik graag in uw werk helpen. Ik voel veel voor het algemeen stemrecht en weet wat het is de tirannie van een man als van Elkema.

Mevrouw Bosma dacht een ogenblik na, toen boog ze zich vertrouwelijk naar de jonge man toe.

— Luister, zei ze. Je weet dat de verkiezingen aanstaande zijn en baron kandidaat is. Je moet gaan luisteren, maar hou je bedaard en spied alles goed af. Acht dagen later huren wij dezelfde

zaal en je richt er een vergadering in. Je zult spreken over het algemeen stemrecht en de overwinning van de demokratie. Je valt de baron aan.

Jongema schrok en het duizelde hem even. Hij spreken over politiek, voor een zaal vol mensen ! Hoe moest dat gaan ? Mevrouw Bosma bemerkte zijn aarzeling en snel legde zij haar hand op de zijne.

— Je moet niet bevreesd zijn, zei ze zacht, maar overredend. Je zult dat best kunnen. Je hebt veel gelezen en nagedacht over al deze toestanden en je spreekt vlot en gemakkelijk. Je hebt een goed uiterlijk en bent niet gauw verlegen. Je bent de geschikte man er voor. Je moet je richten tot iemand, die samen werkt met je. Ik zal je in kennis brengen met Egbert van Altena, een student in de rechten aan de universiteit van Groningen. Hij voelt veel voor onze zaak. Je bent beiden jong en geestdriftig. Standverschil telt hier niet. Ik zal Van Altena schrijven, dat hij naar de spreekbeurt van van Elkema moet gaan. Hij kan je dan na afloop ontmoeten en je kunt samen de nodige schikkingen treffen voor jullie vergadering. Alles komt dan zeker in orde.

Jongema knikte.

— Dus, dat is dan afgesproken, zei mevrouw Bosma opgewekt. Ik hoop dat we een flinke bondgenoot in je krijgen.

— Ik voel heel veel voor mijn zending, en ik zal mijn best doen om te slagen, mevrouw.

— Ik heb het volste vertrouwen in je, bevestigde Tanna.

Ze praatten nu nog wat samen over plannen in de toekomst en Jongema geraakte volkomen onder de indruk van mevrouw Bosma's woorden en werd meegesleept door haar geestdrift. Hij kon niet vermoeden, dat alleen persoonlijke haat tegen de baron haar tot heel deze politieke aktie dreef.

Ze bestelde dan thee en zij aten ook wat. Jongema voelde zich nu volkomen op zijn gemak en vond dit bezoek heel gezellig.

Eindelijk toch stond mevrouw Bosma op.

— We moeten nu afscheid nemen, zei ze. Als er nader nieuws is, schrijf ik je wel. Vaarwel, Jongema.

— Dag, mevrouw, groette Johan beleefd.

Ze verliet het hotel en even later ging hij ook heen om zijn fiets te halen. Nadenkend reed hij over de stille landweg naar huis. Hij voelde wel dat hij tegenover een grote verandering stond in zijn leven en dat hij, door zich in de politiek te begeven, een gewichtige stap deed. Hij was verheugd over zijn zending.

Hij was tijdig terug op de hoeve voor het avondwerk en vlug trok hij zijn daagse kleren aan.

Boer Blija keek nors, maar zei toch niets meer. Toen Johan in de stal was, stond plots Aagje voor hem. Ze scheen zeer gejaagd.

— Ik wilde je toch nog eens spreken, stamelde ze. Moet onze verhouding nu voortaan zo blijven, Johan ? Ik heb er verdriet over. Is alles uit ?

Johan werd ongeduldig.

— Er is nooit iets tussen ons geweest, zei hij kort. Nu ja, die middag heb ik misdaan. Ik was verbitterd, verkeerd ingelicht en zocht troost bij u. Dat alles was een misverstand. We hebben hierover al gesproken. Ga nu naar binnen, Aagje, anders merkt je vader het nog, dat je hier met mij staat te praten !

Treurig ging ze heen. Ze voelde zich nu blijkbaar verlegen over haar aandringen. Johan keek haar na.

— Arm kind, mompelde hij. Ik heb me jegens haar misdragen; het spijt me erg. Maar ze zal er wel vlug overheen komen.

Toen hij klaar was met zijn werk, begaf hij zich bij Boppe en bleef heel de avond aan het bed zitten.

TERUG NAAR DE STAD

Voor Elkema-state ging het dinsdags zeer levendig toe. De verhuiswagen werd volgeladen met meubels, die weer mee naar de stad moesten. De rest bleef hier op 't kasteel onder het toezicht van de huisbewaarder en zijn vrouw. De voerman en zijn knecht klommen op de bok en na een korte ruk aan de leidsels stapten de zware paarden langzaam heen.

De familie zou haar winterkwartier te Leeuwarden betrekken.

Binnen in het kasteel heerste ook veel bedrijvigheid. De werkvrouw en Geertje sjouwden de koffers naar beneden. Famke en Lodewijk waren voorop vertrokken, om alles in gereedheid te brengen voor de komst van hun meesters.

Geertje voelde zich beklemd; 't was of ze steeds verder en verder van Johan verwijderd werd en de hoop op een ontmoeting was nu zeker helemaal verdwenen. Ze had toch vrees voor de toekomst. Wat zou haar te Leeuwarden te wachten staan ? Ze dacht aan de huwelijksplannen van de baron, die haar zou willen doen trouwen met die nieuwe knecht Jelle, die bij hen in dienst zou treden; nooit wilde zij daarin toestemmen, maar toch voorzag ze nog veel moeilijkheden en strijd. Maar ze voelde zich sterk door Johan's liefde en was bereid te vechten voor haar geluk. En met een vastberaden trek op haar zacht gezichtje hielp Geertje de werkvrouw aan de laatste bezigheden.

Mevrouw zat op haar kamer, reeds geheel gekleed voor de reis,

voor het raam, terwijl haar kamenier de laatste koffer inpakte. De barones keek uit over de wijde velden en een sombere trek lag over haar gelaat. Zij keerde niet graag naar de stad terug, waar ze weer moest verkeren in kringen, die zij haatte om hun stijve deftigheid en verfijnde huichelarij. Ze hield van dit buitenleven, dat kalm en rustig voortgleed, zonder lastige bezoeken.

Ze dacht aan haar enige zoon, die op het ogenblik een reis in het buitenland deed en weldra zou terugkeren. Ze zuchtte. Die zoon was haar een grote teleurstelling geweest. Hij leek uiterlijk en innerlijk zoveel op zijn vader, dat zij zich in zijn nabijheid steeds beklemd voelde.

Heel lang had de jongen zijn moeder niet nodig gehad. Hij groeide vlug op en werd gauw een knappe, zelfbewuste jonge man, met kritische ogen en hooghartige manieren. Hij studeerde nu aan de universiteit te Groningen en ging veel uit.

Gedurende zijn korte bezoeken aan het ouderlijk huis, voelde de moeder bitter, hoe erg haar zoon haar leiding ontgroeid was. Als zij schuchter een poging deed om hem in iets raad te geven of hem terecht te wijzen, weerde hij haar ongeduldig af.

— Ik ben oud genoeg op mijn eigen leven in te richten, zoals ik wil, beweerde hij uit de hoogte.

De barones zuchtte weer en pinkte een traan weg. Haar huiselijk leven was niet gelukkig.

De enige die verheugd was over hun vertrek was de kamenier. Ze hield niet van het eenvoudige buitenleven hier op dit stille kasteel, met geen enkele afwisseling. Ze verlangde terug naar de stad, de drukte en beweging in de straten, de winkeluitstallingen en de mooie toiletten.

Na een vluchtige klop op de deur trad de baron binnen.

— Het rijtuig is voor, zei hij.

— Goed, antwoordde mevrouw terwijl ze langzaam opstond en de arm nam van de baron, die haar naar beneden geleidde.

De kamenier, die ook al reisvaardig was, volgde met in de ene hand een hoedendoos en in de andere het kleine koffertje met de juwelen en toiletbenodigdheden van de barones. In de gang wachtte Geertje, die zich warm aangekleed had, want zij wist dat zij de tocht op de bok naast de koetsier moest doen.

De baron en de barones traden buiten. Het fraaie rijtuig met het familiewapen, en de trappelende paarden er voor, stond al klaar en gedienstig hield de koetsier het portier open.

Mevrouw keerde zich nog even tot haar jong dienstmeisje.

— Heb je je warm ingepakt, Geertje ? vroeg ze. Het zal koud zijn op de bok.

— Ja, mevrouw, antwoordde het meisje bedeesd.

De barones steeg in. Haar bezorgdheid voor Geertje ging toch niet zo ver, dat zij het meisje bij zich in de koets nam. De baron en de kamenier volgden haar.

Geertje klom op de bok en even later rolde het rijtuig de oprijlaan af, het brede hek door. De huisbewaarder en zijn vrouw stonden aan de brug en bogen diep toen hun meesters voorbij reden.

Het rijtuig draaide de grintweg op en in gestrekte draf ging het nu verder.

Vanop de hoge bok keek Geertje naar het rode dak van Blija's hoeve.

De boeren, die op de velden arbeidden, oogden het rijtuig van het kasteel na. Velen onder hen waren tevreden, dat de familie vertrok. Ze hadden de baas liever ver weg, dan hier op het dorp in hun onmiddellijke nabijheid.

Na ongeveer drie uren rijden, bereikte men eindelijk Leeuwarden. Geertje was blij, dat de reis ten einde liep. Ze reden nu door de oude stad met haar deftige woningen en merkwaardige gevels. Voor een van die statige herenhuizen met hoge vensters en dubbele deur, hield het rijtuig stil. De brede stoep voor de woning was afgezet door zware kettingen, vastgemaakt aan arduinen palen.

De deur werd vlug geopend door Lodewijk. De familie stapte uit en trad de woning binnen. Geertje volgde. Ze was plots nieuwsgierig. Zou de nieuwe knecht al in dienst zijn ?

Maar in de keuken bemerkte ze niemand dan Famke, die haar tamelijk vriendelijk begroette. Lodewijk bracht de koffers naar boven en Geertje durfde niet vragen naar de nieuwe knecht.

Maar na het diner ontmoette ze de baron in de gang en hij hield haar staande.

— Jelle is er nog niet, zei hij opgewekt. Doch heb wat geduld, over een paar weken komt hij in dienst. Hou maar goede moed, Geertje, je zal wel ondervinden dat ik het beste met je voor heb en Jelle een flinke knaap is.

— Ja, mijnheer de baron, antwoordde ze onderworpen, maar, terwijl ze naar boven ging, stormde het in haar. Wat dacht de baron wel, dat ze van verloofde verwisselde als van een kleed ? Ze wilde van die Jelle niets weten, maar ze bleef Johan trouw. De baron zou haar toch niet kunnen dwingen tot een huwelijk tegen haar zin. Vurig verlangde Geertje naar februari; dan zou ze eindelijk vrij zijn en openlijk haar liefde voor Johan mogen tonen.

MARIANNE BOSMA

Mevrouw Bosma zat in haar woonkamer te lezen in een lage stoel bij een van de brede ramen, die op de stille dorpsstraat uitgaven. De kamer was smaakvol en gezellig bemeubeld en in de open haard brandde een lustig vuurtje van houtblokken.

Plots werd de vredige namiddagstilte echter bruusk verstoord. Een schel, aangehouden fluiten klonk in de gang; iemand sprong tegen de kamerdeur, die opengeworpen werd en twee grote honden renden luid blaffend binnen, op de voet gevolgd door een slank jong meisje.

Mevrouw Bosma keek geërgerd op; een rimpel groefde zich tussen haar ogen.

— Breng onmiddellijk die honden weg, Marianne ! zei ze scherp. Je weet dat je vader niet wil dat die beesten in huis komen en ik hou er ook niet van.

Het meisje lachte vrolijk.

— Het spijt me, mama, maar ze stoven binnen voor ik er erg in had. Ik zal ze dadelijk terugsturen.

Ze floot, een geluid dat haar moeder weer de wenkbrauwen deed fronsen.

— Hier Toddy, Bruno, vooruit, de deur uit. Kom hier, rakkers !

In wilde jacht buitelden de honden over elkaar om hun jonge meesteres te volgen, die hen terug naar de tuin bracht.

Rustig trad ze daarna de woonkamer weer binnen en liet zich neervallen in een stoel bij het vuur. Zij kruiste haar slanke benen over elkaar en vouwde haar handen ineen. Zo weggedoken in de grote leunstoel, de gloed van de laaiende vlammen op haar haren, een glimlachje om de jonge mond, was de dochter van mevrouw Bosma een heel mooi meisje.

In haar warmbruin getint gezichtje, stonden twee geestige donkere ogen, overschaduwd door lange, zijïge wimpers, en de golvende zwarte haren waren in vlechten om het fiere opgeheven hoofdje gelegd.

Mevrouw keek haar dochter oplettend aan. Marianne was toch heel anders dan de meisjes uit het dorp, dacht ze tevreden. Het jaar dat zij in het buitenland doorbracht, had haar veel goed gedaan, ofschoon zij het niet altijd eens kon worden met de moderne begrippen, die het meisje ginder opgedaan had en de luchthartige wijze waarop zij haar gedachten uitte. Maar dat zou wel terecht komen. Het kind was nog jong, pas negentien, ofschoon ze reeds manieren van een vrouw van de wereld aannam.

Marianne verbrak de stilte.

— Wat lees je daar, mama ? vroeg ze nieuwsgierig.

— Een brochure over de rechten van de vrouw.

Marianne lachte.

— Houd je je daar nog altijd mee bezig ? vroeg ze spottend. Waar jij je toch warm over maakt, mama !

— Kind, het is een brandende kwestie. Jonge meisjes als jij zouden mee moeten ijveren voor het algemeen stemrecht. Het is onduldbaar, dat men de vrouw nog steeds als een onmondig kind wil behandelen.

Marianne geeuwde en strekte haar benen ver uit. Er dansten spotlichtjes in haar mooie donkere kijkers.

— Niets voor mij, al die politiek, zei ze met haar hoge, onverschillige stem. Dan laat ik over aan blauwkousen en oude verzuurde dames. Die hebben toch niets anders om hun leven te vullen.

— Zwijg ! klonk het antwoord driftig. Je praat als een onverstandig kind. Tracht liever je beter van de ernst van deze zaak te doordringen. Spotten is gemakkelijk.

— Waarom zou ik mij druk maken om het vrouwenkiesrecht ? De mannen zullen mij werkelijk niet als een onmondig kind behandelen, daar zal ik zelf wel voor zorgen, mama.

Ze glimlachte zelfbewust. Marianne Bosma was tot nu toe nergens geweest, waar ze niet met geestdrift ontvangen was.

Afkeurend keek Tanna haar aan.

— Beroem je maar niet te veel op je macht, zei ze somber. Je kunt nooit weten wat er nog met je gebeurt.

— Ik wilde maar dat er eens iets gebeurde in dit saaie dorp. Ik ga dood, mama, als ik hier lang moet wonen. Ik begrijp niet, hoe je het kunt uithouden in deze negorij.

— Als men moet kan men veel, antwoordde haar moeder, en men sterft niet als men wil.

— Daar heb ik overigens nog lang geen zin in, beweerde het jonge meisje. Maar papa moet mij deze winter naar Groningen laten gaan.

— Wat wil je daar gaan doen ?

— Lessen volgen aan de universiteit. Zoveel meisjes doen dat tegenwoordig. U hebt er toch niets op tegen, mama ?

— Nee, zei mevrouw Bosma langzaam. Ik vind het goed, dat een jong meisje zich zoveel mogelijk ontwikkelt. Maar je vader zal je nooit aan de universiteit laten gaan. Hij vindt dat ongepast voor vrouwen.

Een boze trek ontsierde Marianne's mooi gezichtje en tranen

van drift brandden eenskIaps in haar ogen. Verwend kind als ze was, duldde zij geen tegenstand in haar plannen.

— Hij moet me laten gaan, barstte ze uit. Je begrijpt toch ook wel, mama, dat het geen leven voor mij is in dit doodse dorp, waar niets te zien is en de mensen je aanstaren als een wild dier, omdat je moderner gekleed bent dan de rest. O, ik haat dit leven hier en hoe eerder ik weg kan, hoe beter !

— Je bent pas een maand uit Zwitserland terug en je praat weeral van heen te gaan, verweet Tanna haar. Wat moet ik dan wel zeggen ?

Marianne sprong op en kwam naast haar moeder staan.

— Voor jou is het heel anders, pleitte zij. Jij bent getrouwd, je hebt papa en je huishouding. Maar ik ben nog jong en verlang wat meer van het leven dan hier rustig thuis te zitten. Ik wil uitgaan, dansen, van mijn jeugd genieten.

Ze richtte zich op en strekte de armen uit. Bezorgd keek mevrouw haar dochter aan. Ja, dit stralend-mooie, wereldse kind, paste hier niet in het kleine Noorderdorp, besefte ze zuchtend.

— Je zult me helpen, hé, mama, als papa tegenstribbelt ? vleide de jonge stem weer.

— Ja. Ik zal mijn best doen.

— Dan zal het wel lukken, zei Marianne vol vertrouwen, terwijl ze haar plaatsje bij het vuur weer opzocht. De moeder ging door met haar lektuur en het werd opnieuw stil in de kamer.

Het jonge meisje staarde in het vuur en scheen te dromen. Doch plots verbrak ze weer het stilzwijgen.

— Mama, ken je baron van Elkema ? vroeg ze.

Geschrokken keek Tanna op en ze kon het niet helpen dat haar hart bonsde.

— Ja, antwoordde zij, maar waarom vraag je dat ?

— Wel ik heb in Zwitserland met zijn zoon kennis gemaakt. Het was op een avondfeest. We waren beiden verrast te horen dat we uit dezelfde streek kwamen.

— Zo, en waarom heb je me nooit eerder over die kennismaking gesproken ?

— O, ik was het vergeten. Ik denk er nu pas aan, zei het meisje onverschillig. Ik heb in die paar weken zoveel mensen ontmoet. Zijn vader heeft hier in de buurt een kasteel, geloof ik.

— Ja, en hij is een echte tiran, die door zijn onderdanen gevreesd en gehaat wordt.

— Dat vertelde de zoon mij natuurlijk niet. Otto van Elkema is een knappe, jonge man en een gezellig prater. We hebben samen heerlijk gedanst.

Verontrust keek mevrouw Bosma naar de glanzende ogen van haar dochter.

— Pas maar op voor dat jongmens ! waarschuwde ze. Zijn vader had vroeger de naam van de grootste boemelaar van Friesland te zijn.

— Is het werkelijk waar ? Nu, ik geloof dat de zoon ook nogal van uitgaan houdt, hij danste tenminste uitstekend en was flink op de hoogte van schouwburg en wedrennen.

— 't Is maar goed dat je hem niet lang gezien hebt, zei Tanna koel. Zulke boemelaars zijn geen omgang voor een jong meisje als jij.

Marianne sloot de ogen en glimlachte geheimzinnig. Mama moest eens alles weten, dacht ze spottend. Overmoedig door haar vrijheid en haar succes had ze flink geflirt met haar aantrekkelijke jonge landgenoot. Hij had haar zelfs gekust. Ze zou maar niet aan mama vertellen dat Otto van Elkema ook te Groningen studeerde. Dan lieten zij haar zeker niet gaan.

Die middag aan tafel, toen zij met hun drieën rustig bij elkaar zaten, viel Marianne haar vader in de rede, midden in een verhaal.

— Toe, papa, hou nu eens op over die vervelende zaken. Ik heb iets met jou te bepraten, dat ik allang had willen zeggen...

— Wat dan ? vroeg haar vader onwillig.

Hij vreesde een nieuwe inval van zijn wispelturige dochter, van wie hij geheel vervreemd was gedurende haar verblijf in de kostschool en later in het buitenland.

— Ik ben vastbesloten, om de volgende maand naar Groningen te gaan en aan de universiteit lessen te volgen, hernam Marianne.

— Durf je nu waarachtig aankomen met zulke onzin ? riep haar vader uit. Stel dat plan gerust uit je hoofd, meisje, daar komt niets van ! Je weet hoe vrij ik je laat. Ga voor mijn part reizen of logeer een tijdje in Groningen, als je je hier verveelt, maar tussen al die ruwe studenten, zoiets past niet voor een meisje uit jouw stand.

— Als je klaar bent, zei het meisje smalend, en mij gelegenheid wilt geven zal ik ook eens wat zeggen. Je weet om te beginnen, niet eens waarover je spreekt, vader. Massa's meisjes studeren tegenwoordig aan de universiteit ! Alleen hier is dat nog ongewoon. Ik wil ook geen titel halen, daar voel ik niets voor. Alleen een vrije kursus volgen. Ik wou dat je niet langer zulke dwaze en kleingeestige tegenwerpingen had. Ik zal je vanavond eens een tijdschrift geven over studerende vrouwen.

— Ik dank je feestelijk ! Het is toch maar een gril van je en geloof, dat ik je nooit een cent geef om je bij die zotheid te helpen.

Mevrouw luisterde zwijgend en mengde zich niet in het gesprek van haar man en dochter.

— Ik dacht wel dat je weer zó tegenover zou staan, zei Marianne bitter en in haar mooi, klein gezicht scheen een koppige trek. Maar ik verzeker je, vader, dat ik vastbesloten ben het te doen... Hier in dit eentonige dorp hou ik het niet uit.

— Je hoeft me waarlijk niet te verzekeren, dat je door zult zetten, wat je eens in je hoofd gehaald hebt, antwoordde de vader schamper. Heb je ooit geluisterd naar goede raad of het inzicht van je ouders ?

Marianne's rode, kinderlijke lippen trilden.

— Toe, vind het dan maar goed, papa, smeekte ze met haar liefste, verleidelijkste stem.

De heer Bosma ging met grote stappen de kamer op en neer.

— We zullen zien, gaf hij na een stilte moeilijk toe. Maar je maakt me belachelijk bij al mijn kennissen.

Een glimlach vloog over Marianne's hoogmoedig gezichtje en van onder haar lange oogharen wierp ze haar moeder een triomfantelijke blik toe. Haar vader ging weer zitten en zuchte zwaar.

Hij voelde lust zijn dochter door elkaar te schudden als een koppig kind, want hij wist, dat ze toch doen zou wat ze wilde, als hij niet toegaf, en dat het hem niets zou baten of hij het met boze woorden of dreigementen verbood. Al was ze minderjarig en had hij in naam nog vaderlijk gezag... op een goede morgen zou ze gevlogen zijn, geld geleend van haar moeder, die haar natuurlijk in die dwaasheid steunde of van een van haar vriendinnen.

En wat dan ? Moest hij haar dan terug halen en opsluiten op water en brood, zoals de vaders in de oude tijd hun opstandige dochters dwongen ? Haastig at hij door, een boze rimpel tussen zijn ogen. Maar Marianne veinsde zijn misnoegdheid niet te zien en babbelde luchthartig met haar moeder over verschillende, alledaagse onderwerpen.

De brandende kwestie liet zij nu voorlopig rusten. Ze had toch al half haar zin doorgedreven. Mama moest nu maar voor de rest zorgen. Naar Groningen ging ze toch. Dat kwam wel in orde, dacht ze vol vertrouwen.

En voor haar ogen schemerde het knappe, overmoedige gelaat van Otto van Elkema.

JELLE BAASMA

Baron van Elkema zat in zijn statige woning te Leeuwarden en voelde zich heel behaaglijk. Hij had reeds enige bezoeken bij zijn

vrienden afgelegd en was aanstonds weer opgenomen in de sfeer van zijn geliefde stad.

Zo juist had Jelle zijn intrede gedaan, de zoon van een van zijn pachters en de baron had hem in zijn werkkamer ontboden. Na een bescheiden klopje op de deur trad Jelle binnen, een magere, blonde jongen, een beetje onbeholpen in zijn slecht-zittende kleding.

Hij groette zijn nieuwe meester beleefd en de baron wees hem een stoel aan, tegenover zijn schrijftafel.

— We moeten eens met elkaar praten, zei hij op vriendelijke toon. Je weet wel in hoofdzaak waarvoor je hier gekomen bent, doch nu wordt de zaak ernstiger en wil ik je eens goed uitleggen, waarin eigenlijk je werk zal bestaan. Je zult al wel gehoord hebben dat ik veel aan politiek doe en we verkeren nu in een drukke tijd. De verkiezingen zijn in aantocht en dat brengt veel arbeid mee. Ik heb een helper nodig, iemand, die ik volkomen kan vertrouwen en op wie ik kan rekenen. Ik ben besloten jou als zodanig aan te stellen.

Jelle keek verrast op, een vraag in zijn heldere ogen.

— Ik heb gehoord dat je op school een uitstekende leerling was, altijd tot de eersten van je klas hebt behoord, vervolgde de baron. Men heeft mij ook verteld dat je nu nog elke avond zit te studeren.

— Dat is waar, mijnheer de baron, gaf Jelle zelfbewust toe. Ik hou van studie; vooral in wiskunde en sterrekunde stel ik heel veel belang.

De baron knikte. Hij wist dat deze vakken de liefhebberij waren van veel Friese jongens.

— Je zou dus bekwaam zijn om mij in mijn drukke bezigheden te helpen. Je weet ook wel dat je bij je vader, op zijn kleine hoeve, nooit vooruit kunt komen en ik zal je de gelegenheid geven, om wat meer te worden in het leven en iets te bereiken, als je maar meewerkt en ijver en wilskracht betoont. Iedereen moet niet op het platteland blijven hangen en voor een jongen, zoals jij, met een scherp verstand en een helder oordeel, is er in een stad meer toekomst. Wel, wat denk je over mijn plannen, Jelle ?

— Ik ben u heel dankbaar, baron. Ik voel niets voor het boerenbedrijf en ben heel blij, dat u mij de gelegenheid geeft andere bezigheid te verrichten.

Jelle sprak langzaam en deftig, voorzichtig zijn woorden kiezend. Hij was gevleid door de lofwoorden van de baron.

— Je schrijft goed en duidelijk, dat heb ik al gezien, zei van Elkema. Ik zal je soms brieven dikteren; je kunt ze dan later

bezorgen. Ik heb ook nog verschillende andere werkjes voor je. Als je je best doet, is je toekomst verzekerd, dat beloof ik je.

Jelle's gelaat gloeide van opgetogenheid. Hij had gemeend hier als gewone knecht in dienst te moeten treden en nu zou de baron hem gebruiken als zijn partikuliere helper, een soort van sekretaris. Dit streelde zijn ijdelheid en deed zijn zelfbewustheid, waarvan de jonge man toch al een grote mate bezat, nog groeien.

Van Elkema vermaakte zich met de blijdschap van Jelle.

— Ja, ja, ik weet mijn mensen uit te kiezen, zei hij tevreden. Zo is het ook met Geertje, ons tweede meisje, een net, beschaafd kind. Je zult misschien al wel geklets gehoord hebben over haar en de voogdenraad van het weeshuis. Ik ben nogal streng opgetreden, doch dat was voor haar eigen bestwil. Ik wilde het naïef meisje beschermen tegen een dolle oproerkraaier. Maar die geschiedenis is gelukkig afgelopen. Geertje zit nu veilig en wel hier in Leeuwarden. Het is anders een goed kind, lief en vlijtig, maar een weinig te stil, niet opgewekt genoeg. Ze staat onder onze bijzondere bescherming en wij hebben het beste met haar voor. Je moet nu en dan eens met haar uitgaan, Jelle, en haar wat verstrooiing bezorgen. Ze heeft behoefte aan afleiding; zo zal ze het vlugst die wildeman vergeten.

Jelle knikte, gewillig. Hij had Geertje's bekoorlijk gezichtje daarnet al kunnen bewonderen en vond de opdracht van de baron lang niet onaangenaam.

— Ik hou veel van zingen en men heeft me altijd gezegd dat ik een goede stem heb, beweerde hij. Als u er niets tegen hebt, mijnheer, zou ik hier te Leeuwarden graag lid van een zangvereniging worden. Daar stel ik me veel van voor.

— Dat is uitstekend. Je kunt dan Geertje eens meevragen; misschien krijgt ze ook wel zin om lid te worden. Ik zie graag dat mijn bedienden gepast vermaak zoeken. En zang, dat is een heerlijke afwisseling.

— Ja, muziek verheft ons, zei Jelle plechtig.

Van Elkema onderdrukte met moeite een glimlach.

— En nu nog iets. In je nieuwe positie is één ding volstrekt nodig : dat is zwijgzaamheid. Ik kan geen babbelaars gebruiken. Als ik je mijn vertrouwen waardig keur, dan krijg je daardoor een betrekking, die veel plichten meebrengt. Horen, zien en zwijgen.

— Ja, mijnheer de baron.

— Praat niet te veel met Famke en Lodewijk. Ge vriendelijk met hen om, maar wordt niet te vertrouwelijk, dat is nergens toe nodig. Hou je op een afstand. En als Lodewijk probeert baas over je te spelen, zeg het dan tegen mij.

— Daar zal hij geen gelegenheid toe krijgen. Ik laat me niet op de kop zitten.

Trots richtte Jelle zijn blond hoofd op. Van Elkema monsterde hem even. Zijn slanke, goedverzorgde hand speelde met een zilveren potlood.

— Je zult wat netter gekleed moeten gaan, konstateerde hij op zijn koele, bedaarde manier. Je begrijpt dat men hier in Leeuwarden andere eisen aan het uiterlijk stelt dan bij jou thuis. Ik zal je het adres van een kleermaker geven; je kunt er dan morgenochtend heengaan en op mijn kosten je een nieuw pak en een winterjas laten aanmeten. Ik zal een briefje meegeven voor de man.

Haastig schreef hij enige regels op een blaadje papier en tekende dit, waarna hij het aan Jelle overhandigde, die hem overgelukkig bedankte. Even sprak de baron nog voort over verschillende zaken, daarna liet hij Jelle gaan.

De zogenaamde nieuwe sekretaris kreeg een kleine kamer op de derde verdieping, maar waar hij 's avonds, indien gewenst, toch zou kunnen werken en waar hij zijn boeken en papier kon bergen.

Jelle was zelf verbaasd over de buitengewone onderscheiding, die de baron hem bewees.

Niemand kon vermoeden waarom de nieuwe knecht dadelijk in de gunst kwam van baron van Elkema, de slimme politieker. Alleen Geertje wist er de reden van en zij was heel nieuwsgierig geweest naar de komst van de man, die de baron voor haar bestemd had.

Jelle was haar meegevallen. Ze vond hem een knappe jongen, met aantrekkelijke manieren en lieve ogen. Ze had gebloosd onder zijn bewonderende blik, maar in haar hart lachte zij toch met de geheime bedoelingen van de baron. Ze zou echter slim zijn en zich niet onvriendelijk of kortaf jegens Jelle tonen. Ze kon ook wel eens met hem uitgaan, ze waren toch personeel van hetzelfde huis.

Maar Johan had haar liefde en hem bleef ze trouw. Geduldig verbeidde ze februari, de maand waarin ze haar meerderjarigheid zou bereiken en die haar de verlossing zou brengen.

Soms gleed er een schaduw over haar geluk. 't Was als zij aan de praatjes over Johan en Aagje Blija dacht. Maar steeds weer verjoeg ze die twijfel uit haar hart.

Nadat Jelle de werkkamer van de baron verlaten had, zonk deze achterover in zijn stoel, tevreden over zijn handigheid en diplomatie, al bromde hij :

— Wat kan een mens toch lang last hebben van dwaasheden uit zijn jeugd ! Er zijn verhoudingen, die ik niet toelaten mag.

Doch zijn stemming steeg onder het genot van een goede sigaar. Met genoegen dacht hij aan de besloten vergadering, die hij deze avond houden wilde met zijn vrienden en waar een reeks lezingen zouden voorbereid worden, waarvan hij de eerste zou houden te Dollum. Daar wilde hij te keer gaan tegen schokkende hervormingen, zoals het vrouwenkiesrecht.

Mokeren zou hij met woorden, met vlammende argumenten, tegen die ellendige geest die in sommige vrouwen en meisjes was gevaren, een geest van onvree en onvoldaanheid. Mannen en vrouwen zou hij ten strijde roepen tegen de enkelen, die het waagden het schoonste in de vrouw te verstoren, haar tere onschuld, haar lieflijke afhankelijkheid. Tot op deze dag was het nog steeds een heilig beginsel, dat de plaats van de vrouw in huis was.

Zo overdacht van Elkema reeds zijn rede.

Zijn vrouw zat eenzaam in de grote holle kamer. Voor haar gaapte weer een lange avond van verveling en eentonigheid. Toch belde zij haar Franse kamenier niet; ze bleef nog liever met haar sombere gedachten. Het luchtige gepraat van het meisje zou haar toch maar hinderen.

Oud en vroeg verwelkt voelde zij zich eenzamer dan de eenvoudigste werkmansvrouw uit Leeuwarden.

TE DOLLUM

Het was een zonnige novemberdag. Johan Jongema kwam van de akker. Hij had die morgen druk gewerkt en ook een deel van de namiddag. Maar nu wilde hij boer Blija vrijaf vragen om naar Dollum te fietsen. Vanavond immers zou van Elkema daar spreken en gisteren had Johan een brief gekregen van mevrouw Bosma waarin ze hem herinnerde aan de afspraak met Egbert Van Altena en hem een kaart toestuurde voor de besloten vergadering, waarop de baron zijn rede zou houden.

Boer Blija zag verwonderd op toen Johan met zijn verzoek voor de dag kwam.

— Waarom is dat nodig ? vroeg hij nors. Je weet dat er veel werk is !

— Ik zou naar Dollum willen. Baron van Elkema houdt daar een lezing met het oog op de verkiezingen en nu wilde ik eens horen, wat hij allemaal te vertellen heeft.

Blija's gezicht klaarde op.

— Wel, dat is goed, sprak hij. Ga daar maar eens naar toe, jongen ! Ik ben ook nieuwsgierig naar wat die verwaande gek er zal uitkramen. Maak je maar klaar. Boppe, die ezel, moet dan

maar dubbel zo hard werken; dat zal hem deugd doen. Hij mag blij zijn dat ik hem hier nog hou.

Boppe was hersteld.

Johan fietste weg. Aagje keek hem weemoedig achterna.

In vijf kwartier bereikte Johan het oude stadje. Hij was nog veel te vroeg voor de lezing; het was zelfs nog niet donker. Dollum lag daar verlaten.

Johan kwam in de hoofdstraat, met de statige herenhuizen. In een daarvan woonde Maarten Dijkhuis, de broer van mevrouw Bosma. Ze moest dus wel van heel deftige familie zijn. Te meer waardeerde Johan het, dat zo'n dame zich inspande voor de rechten van het volk.

In een koffiehuis op de markt, waar hij een paar broodjes gebruikte, vernam de jonge man dat de lezing van baron van Elkema in de sociëteit zou plaats grijpen, de verzamelplaats van de notabelen van Dollum en omstreken.

Tetgen zeven uur begaf Johan er zich heen. Van uit de verlichte ramen viel een helle klaarte op de brede stenen stoep en alles wat het stadje aan rijtuigen en vigilantes bezat, reed af en aan, om de Dollumse grote wereld te vervoeren.

Aarzelend trad Johan de deur binnen en toonde zijn toegangskaart. Men monsterde hem een weinig verwonderd, maar daar zijn kaart in orde was, liet men hem toch passeren.

De kleine zaal was al voor meer dan de helft bezet en Johan koos een bescheiden plaatsje in een hoek, van waaruit hij op zijn gemak het publiek kon overschouwen. 't Waren meest deftige heren en dames, die hier vanavond naar van Elkema kwamen luisteren; dat zag Jongema dadelijk.

Eenvoudige mensen zoals hij, verschenen hier niet. Nog steeds traden er toehoorders binnen en zochten in de al volle rijen naar een plaatsje. Aan de overzijde merkte Johan een jonge man op, die voortdurend naar hem keek.

— Zou dat Van Altena zijn ? dacht hij.

Plots verstomde het geschuifel van stoelen, het neuzengesnuit en gekuch. De deur van de bestuurskamer werd geopend en de voorzitter van de plaatselijke kiesvereniging leidde de spreker binnen, voor wie dadelijk een luid en hartelijk handgeklap weerklonk.

Van Elkema was deftig in 't zwart, met witte das, en met een minzaam hoofdknikje dankte hij voor het applaus. De voorzitter tikte dadelijk om stilte en opende de vergadering. Hij heette de spreker en alle aanwezigen welkom. Baron van Elkema — men wist dat wel — was zeer bekend in Dollum. Hij had hier veel bezittingen en landerijen en was voorzitter van talrijke besturen en

verenigingen en deed veel goeds. Het was dan ook een eer en genoegen voor Dollum de geëerde spreker hier vanavond te kunnen ontvangen en te luisteren naar zijn uiteenzettingen van de grote beginselen, die Friesland altijd heeft gekoesterd en die in baron van Elkema een warme verdediger hadden gevonden...

Er was weer handgeklap.

Thans rees van Elkema op, om langzaam en waardig, zoals het bij zijn stand paste, het spreekgestoelte te beklimmen. Groot, zelfbewust en fors stond hij, even de volle zaal overziende, waar hij zo menig bekend gezicht zag. Dan sprak hij.

Van Elkema was een boeiend redenaar en al spoedig wist hij zijn mensen te vatten. Nauwelijks drie volzinnen had hij uitgesproken of hij "hield" zijn hoorders, had hen midden in het waarlijk niet gemakkelijk onderwerp gebracht.

Ook Jongema luisterde verbaasd toe. Hoewel in het geheel niet eens met van Elkema's opvattingen, bewonderde hij toch zijn gemakkelijke manier van spreken en de wijze waarop hij zijn gloedvolle woorden aaneenreeg tot keurige volzinnen.

Van Elkema sprak over de liefde voor het vaderland, de deugden van het oude Friese ras, de eerbied voor het gezag. En met striemende woorden geselde hij dan de vrouwenbeweging, die voor stemrecht ijverde en laakte hij de vrouwen, die haar plaats niet meer begrepen.

Zij hoorden thuis hun plichten te doen, als echtgenote en moeder... Ze waren de Engelen van het gezin.

Met een laatste pleit op het gezond verstand van zijn toehoorders eindigde van Elkema.

Luid applaus klonk.

Maar ook merkte Johan, dat niet iedereen in de zaal bijval toonde. Een paar rijen voor hem zat een knappe heer, die veel op mevrouw Bosma leek en wiens gezicht een duidelijke trek van afkeuring droeg.

— Zou dat mijnheer Dijkhuis wezen ? schoot het door Johan's hoofd.

De voorzitter trad nu naar voren en sprak enige warme woorden van hulde en dank. Daarna trok het bestuur zich terug in een kamer, waar het in besloten kring nog verder over de kiesbelangen wilde spreken. Het publiek stond op en drong langzaam buiten; reeds vulde zich de gang met vertrekkenden.

— Bent u soms Jongema ?

Een welluidende stem onttrok Johan aan zijn dromerijen en verward sprong hij recht. Hij stond tegenover de jonge man, die hij voor de lezing reeds opgemerkt had.

— Ja. U bent zeker mijnheer Van Altena ?

— Juist. Mevrouw Bosma heeft me over u gesproken, zei Egbert Van Altena, terwijl hij Johan vriendelijk de hand toestak.

Hij was een forse, jonge man, met een trouwhartig gezicht en verstandige ogen.

— Mag ik u even mijn zuster voorstellen, Liesbeth Van Altena.

Met een schokje van schrik keek Johan op. Nu eerst bemerkte hij, dat zijn nieuwe kennis door een jong meisje vergezeld was, wier tenger figuurtje in het niet verzonk naast de breedgeschouderde gestalte van haar broer.

Verward bloosde hij en mompelde een begroeting. Johan voelde zich onbeholpen en lomp naast deze twee jonge, elegante mensen en scherp wist hij het standsverschil, dat hen scheidde. Hij had plots spijt naar deze vergadering gekomen te zijn. Maar Egbert Van Altena scheen niets van zijn verwarring te merken.

— Kom, zei hij joviaal, ga met mij mee naar huis; we hebben nog veel te praten samen. Mijn moeder, die reeds lang weduwe is, woont hier te Dollum. Ik studeer te Groningen, dat heeft mevrouw Bosma u zeker wel verteld.

Met hun drieën, Liesbeth in het midden, wandelden ze heen.

— Hoe vond u de rede van van Elkema ? vroeg Van Altena.

— Veel mooie woorden en fraaie leuzen, maar dwaas en zinloos gepraat, spotte Liesbeth's hoge heldere stem.

Getroffen keek Jongema haar aan.

Egbert lachte om de verbazing van Johan.

— Ja, ja, Liesbeth stelt veel belang in de politiek. Ze is ook een van die moderne vrouwen, waarop van Elkema vanavond zo geschimpt heeft. Geen wonder dat haar oordeel over zijn rede bitter is, plaagde hij zijn zuster.

Wrevelig trok het meisje haar fijne wenkbrauwen samen en de hele verdere tocht, liep zij zwijgend tussen hen in, terwijl haar broer en Johan druk over het gehoorde spraken.

De Van Altena's woonden een weinig buiten Dollum in een fraai landhuis. Egbert voerde Johan aanstonds mee naar zijn studeerkamer. Een dienstmeisje nam hun hoeden en jassen aan en Johan moest plotseling aan Geertje denken.

— Ga zitten, nodigde Van Altena, en schoof een paar stoelen om een lage ronde tafel.

Even keek Johan de weelderig, met smaak bemeubileerde kamer rond en zijn blik gleed over het dikke tapijt, de fluwelen gordijnen en de fraaie etsen aan de wand. Het was hier wel een heel andere omgeving, dan die waarin hij verkeerde. Dit was de wereld van mevrouw Bosma en andere rijke lui.

De deur werd zacht geopend. Liesbeth trad binnen en tripte luchtig nader op haar hooggehakte schoentjes. Ze had zich blijkbaar vlug verkleed en droeg een kleedje van soepele lichtgroene zijde.

— Ik heb het meisje gevraagd koffie en broodjes boven te brengen, zei ze vriendelijk. Mijnheer Jongema zal zeker toch wel wat willen gebruiken.

Bevallig liet zij zich neer op de rustbank, die tegen de muur aangeschoven stond en vouwde haar handen achter het hoofd. Bewonderend staarde Johan haar aan. Mooi was Liesbeth Van Altena niet, maar de prachtige grijze ogen en de fel-rode mond gaven haar smal, bleek gezichtje een bekoring, waarvan zij zich volkomen bewust was.

Liesbeth voelde zijn starende blik en bloosde licht.

— Wat een boer, die nieuwe kennis van Egbert ! dacht ze. Anders wel een knappe jongen.

— We moeten nu eens ernstig over onze plannen praten, opende Van Altena het gesprek. Mevrouw Bosma heeft u zeker al uitgelegd in welke richting wij werken.

Spoedig waren de beide jonge mannen in een druk onderhoud gewikkeld en Johan bewonderde Egbert's scherp oordeel en zijn juiste kijk op veel mistoestanden. Hij overwon zijn onbeholpenheid, die hem in Liesbeth's bijzijn beving, en redeneerde druk mee. Ze geraakten in vuur en lieten hun koffie koud worden en de broodjes onaangeroerd.

Johan vond zijn nieuwe kennis zeer sympathiek en hoopte dat zij vrienden mochten worden. Het standsverschil gleed tussen hen weg en hij praatte vrijuit en ongedwongen. Liesbeth zat stil te luisteren; ze leek Johan nu veel ernstiger, dan bij haar binnentreden.

Eindelijk toch stond hij op om afscheid te nemen. Het was al laat en hij had nog een hele fietstocht voor zich.

— Kom eens gauw terug, nodigde Egbert hartelijk. Ik heb met genoegen kennis met u gemaakt. We moeten nog nader overleggen voor onze vergadering. Ik schrijf u ook.

Liesbeth stak hem haar kleine goedverzorgde hand toe en haar stralende ogen keken recht in de zijne.

— Tot weerziens, mijnheer Jongema, zei haar hoge meisjesstem.

Egbert ging mee tot aan het tuinhek en met een stevige handdruk namen de beide jonge mannen afscheid van elkaar. Johan stapte vlug door. Hij moest nog naar het logement op de grote markt, waar hij zijn fiets gestald had.

Door de stille avond reed hij een kwartier later huiswaarts. In zijn hoofd donsde een licht opgewonden gevoel, juist alsof hij een beetje te veel gedronken had. Als veelkleurige beelden warrelden de indrukken van de voorbije uren door zijn geest. Hij hoorde van Elkema's koel, beschaafde stem, zag Egbert's trouwhartig gelaat, Liesbeth's mooie ogen, haar lieve mond, en in gedachten doorleefde hij weer de hele avond. Hij voelde zich jong, sterk en gelukkig, tot alles in staat.

En terwijl zijn fiets over de eenzame grintweg suisde neuriede Johan een liedje uit zijn kindertijd.

Het was dankdag voor de landbouw en op de hoeve werd niet gewerkt. De familie Blija had zich 's morgens naar de dienst in de kerk begeven, terwijl Johan moest thuiswachten. Doch 's middags kreeg hij vrijaf. De verhouding tot zijn baas was weer uitstekend, nu Johan een uitgebreid verslag gegeven had over de lezing van baron van Elkema te Dollum. De boer had veel stof om in het dorp de mensen te wijzen op de huichelarij van de baron.

Johan besloot zijn vrije middag te gebruiken om zijn pleegmoeder te bezoeken. Hij had haar in lange tijd niet gezien en kon soms innig verlangen naar de vrouw, die voor hem immer een tedere, bezorgde moeder was geweest en hem nooit had laten voelen dat hij eigenlijk haar zoon niet was.

Na een lange tocht kwam hij in het verre noorderdorpje, waar de hoeve van boer Jongema stond. Toen hij in de verte de boerderij zag, waar hij grootgebracht was, kwam zijn gemoed in opstand. Dus hier ergens had men hem neergelegd als een klein, hulpeloos kind. Verloochend, eerst door zijn vader, dan door zijn moeder. Het was waarschijnlijk niet haar schuld dat men hem had verstoten; misschien was hij van haar afgenomen om de familieeer te redden. Maar toch, hoe kon een moeder zoiets toelaten; hoe had zij hem kunnen afstaan, een teer, afhankelijk kind, iets dat toch haar eigendom was, haar vlees en bloed ?

Hier rustte het geheim van zijn geboorte.

Zijn moeder zat alleen in de kamer en las in de bijbel. Op haar gelaat lag een droeve trek en Johan begreep eensklaps, dat vrouw Jongema troost in dat boek zocht voor de vele teleurstellingen, die het leven haar ook gebracht had. Ze keek verrast op toen haar zoon binnenstapte en in haar heldere lich-bruine ogen kwam een blijde glans.

— Johan, riep ze.

— Moeder, ik verlangde naar u en kom u eens bezoeken.

Innig kuste hij haar. Op dat ogenblik was hij een heel andere

jongen, dan de stugge, trotse knecht, die bij boer Blija diende. Iets van de kinderlijke liefde en aanhankelijkheid, die hij altijd voor zijn moeder had gekoesterd, verzachtte de harde lijnen van zijn jong gezicht en maakten zijn ogen teder.

— Wel, mijn jongen, daar heb je goed aan gedaan. Ik voel me zo eenzaam, zonder jou en denk altijd aan je. 's Nachts kan ik er soms niet van slapen. Keer je nu voorgoed terug ?

— Als vader er niet was, dadelijk.

— Waarom toch die twist en verdeeldheid ? zei vrouw Jongema treurig.

— Geloof me, moeder, het kan niet anders. Vader en ik kunnen niet overeen komen, onze karakters raken telkens weer in botsing.

Johan voelde zich in de besloten kamer met de reeds donker doorschaduwde hoeken, rond de warme-lichte gezelligheid van de grote ovale tafel, verwonderlijk veilig en vertrouwd.

— Het is prettig weer eens thuis te zijn, moeder, zei hij, haar toeknikkend. Is vader uit ?

— Ja, maar ik weet niet waarheen.

— Hij miskent u ook.

— Och, jongen, je vader heeft een druk leven en gaat helemaal op in zijn zaken. Je moet dat alles zo zwaar niet opnemen. Zeg me liever eens hoe je het ginder stelt.

Johan vertelde dat hij een goede dienst had en zich tevreden voelde. Hij sprak over de familie Blija.

— Johan, ik mis je toch zo, zei de moeder zacht. Als je dan toch volstrekt het huis uit wilt, kun je dan geen dienst dichterbij zoeken, dat wij elkaar meer kunnen zien.

— 't Is beter zo, moeder. Als ik hier in de buurt woonde, zouden de mensen onze breuk zien en werd er nog meer gekletst.

Even aarzelde Johan.

— Ik wil geen geheimen voor u hebben, moeder, zei hij dan. Ik heb een meisje lief gekregen en zij mij ook. We hebben ons verloofd. Ze heet Geertje en is in dienst bij baron van Elkema.

Het gelaat van vrouw Jongema verduisterde.

— Vertel me van haar, vroeg ze, terwijl ze zich scheen te beheersen.

— Ze is een wees. Ze werd opgevoed in een gesticht en vroeg uitbesteed. In februari is ze meerderjarig en vrij. Dan zal ik eens met haar bij u komen, moeder.

Vrouw Jongema schudde afkeurend het hoofd.

— Maar Johan, een dienstmeisje ! Een wees. Je bent toch boerenzoon. Wil je dan heel je leven een arme arbeider blijven ? Met wat goede wil zou je toch zo'n heel ander bestaan kunnen leiden.

Waarom doe je niet je best je vader te verdragen ? Ik weet wel dat hij soms onrechtvaardig kan zijn, maar je moet toch ook aan de toekomst denken.

— Moeder, ik ook ben een wees en een verstoteling, riep hij hartstochtelijk. Waarom ben ik beter dan Geertje ? Omdat mijn familie boer Jongema geld heeft toegestoken om mij op te kweken en mij zijn naam te geven ? Maar ik voel mij gelijk aan Geertje en schat haar niet lager dan mezelf.

In trillende verontwaardiging veerde Johan op van zijn stoel, in zijn heftig bewogen gezicht vlamden de donkere ogen. Doch op hetzelfde ogenblik voelde hij zich neergedrukt door een zachte en toch dwingende hand en hij keek in de ogen van zijn moeder, die vol tranen stonden.

— Spreek daar niet over kind. Laat het verleden rusten. Waarom die oude dingen oprakelen ?

— Zeg mij, moeder, wie ben ik eigenlijk ? Waarom mag ik dat niet weten ?

— Ik kan je dat niet zeggen, jongen; vraag niet verder. Is het voor je dan niet genoeg dat ik altijd een ware moeder voor je geweest ben ? Geloof me, ik heb je niet om geld genomen. Ik had je al lief, toen je zo klein en hulpeloos in de wieg lag en heb je altijd beschouwd als mijn eigen kind.

Johan beheerste zich. Hij voelde dat hij zijn moeder pijn deed met zijn heftigheid en drong niet verder aan. Hij moest maar leren berusten; zijn ware afkomst zou hij wel nooit te weten komen.

Vrouw Jongema zette koffie en sneed brood. En vertrouwelijk pratend zaten ze nog een uurtje bij elkaar.

In de gang kwamen langzame en zware stappen nader. De kamerdeur werd geopend en Jongema trad binnen. Een lange man was hij, breed van schouders en met fors, bijna stugge lijnen in het doorgroefde gelaat. De mond met de zware, even vooruitstekende onderlip was hard, terwijl de grijze, metaalachtige ogen onder de grijze wenkbrauwen als borstels, nog niets van hun jeugdige scherpte hadden ingeboet.

— Dag vader, zei Johan.

— Kom je voor goed terug ? vroeg Jongema.

— Nee.

— Je volhardt ! Ondankbaar loop je weg, nadat we je twintig jaar lang opgekweekt hebben. Dan krijg ik nog berichten dat je ginder de mensen opruit en tegen het gezag opzet.

— We zijn pas samen en het is weeral twist, merkte Johan op. Is het dan niet beter dat ik heengegaan ben ?

— Ja, en mij op een naam brengen. De mensen moeten denken

dat Jongema zijn zoon als knecht laat dienen. O, ze doen het mij al genoeg voelen. Is dat het loon voor alles wat wij voor je deden ? Tot zestien jaar ben je naar school gegaan en heb je een leven geleid als een prins. Maar mijnheer wil geen opmerkingen horen en altijd zijn eigen zin volgen. En als hij dat niet kan doen trekt hij er uit. Twintig jaar heb ik voor je gewerkt en gewroet en dat is zijn dankbaarheid !

Johan werd driftig en stond op.

— Wat praat je van opoffering, en dankbaarheid, vader ? zei hij toornig. Om geld heb je mij als kind aangenomen en door mij ben je tot welstand gebracht ! Daarom werd ik hier door je geduld ! Over moeder spreek ik niet, van haar heb ik altijd ware liefde ondervonden. Denk je soms dat ik het niet voelde dat jij geen vader voor me was ? Toen ik nog een kleine jongen was, was ik bang voor je en liep ik je uit de weg. Ik voelde dat ik je te veel was. Nu kom je met verwijten, maar wiens schuld is het dat ik hier weggegaan ben ? Zeg me liever wie ik ben en noem me de lafaard, die mij verloochende en zich schaamde voor zijn eigen kind ! Maar nu zwijg je, je wilt zijn naam niet noemen ! Je hebt geld gekregen om te zwijgen !

Sussend legde vrouw Jongema haar hand op de schouder van de jongen.

— Beheers je Johan, fluisterde ze dringend. Blijf toch kalm.

De boer was rood geworden en de aderen op zijn breed voorhoofd zwollen.

— Uit medelijden heb ik je in huis genomen, vlegel !

— Niet waar, uit geldzucht. Maar ik wil niet langer van je afhankelijk zijn en zal mijn eigen weg wel kiezen. Honderdmaal liever knecht bij vreemden, dan hier welvaart, die eigenlijk mijn schande is.

— Een opgewonden dolleman ben je.

— Nee, maar iemand die het onrecht voelt, Ja, je hebt me lang naar school laten gaan. Dat zal wel tot de voorwaarden bij mijn aanneming behoord hebben, want niet uit belangstelling en uit liefde liet je me leren. En die ontwikkeling zal ik nu gebruiken om te kampen tegen de onderdrukking van het volk.

— Het is genoeg ! schoot Jongema woedend uit. Hier in mijn huis wil ik die oproerige taal niet horen. Ga, kruip dan in de modder, als je daar lust toe voelt, maar doe het ver van hier, dat ik er tenminste geen last meer van heb !

Vrouw Jongema begon te schreien.

— Staat toch niet zo vijandig tegenover elkaar, snikte ze. Bewaar de vrede !

Johan boog zich tot haar over en kuste haar.

— Moeder, u zal ik altijd beminnen, met heel mijn hart. U bent de enige die goed en lief voor me geweest is. Maar die man daar is mijn vader niet; ik kan hem die naam niet meer geven. Slaaf wil ik niet zijn. Ik ga nu maar heen, maar ik zal u nog dikwijls komen zien. Die man kan mij dat niet beletten.

Jongema strekte de arm naar de deur.

— Het huis uit ! Onmiddellijk ! gebood hij.

Johan gehoorzaamde en na een laatste blik op het gebogen hoofd van zijn moeder, die zachtjes zat te schreien verliet hij de kamer; een ogenblik later fietste hij het hek uit.

De frisse avondlucht koelde zijn bonzende slapen af en langzamerhand herwon hij zijn kalmte. Maar deze woordentwist was voor hem als een aansporing, een inleiding voor het werk dat hem wachtte.

VOOR DE MEETING

Een schip voer over het kanaal naar Dollum. Harmen Wijtema, de schipper, stond aan het roer en praatte met zijn vrouw. Te Dollum legde het vaartuig aan. Er kwam al gauw bezoek.

— Wel, daar is oom Sieben, zei Frouke, de hulpsschipperin, tot een oude man.

— Ja, meid, ik kom eens kijken of de koffie klaar is, sprak de grijsaard, die een wel verweerd, maar een in-goed en zelfs eerwaardig gelaat bezat, omlijst door een ringbaard.

— Harmen is in de kajuit. We luieren vandaag. Overmorgen krijgen we een goede vracht van mijnheer Maarten Dijkhuis op Rotterdam.

De oude man begaf zich in de zindelijke kajuit. Het schip "Frouke" lag aan de kade, binnen het stadje Dollum.

— Ha, oom, welkom, zei Harmen op hartelijke toon. 't Is plezierig dat je wat komt babbelen.

Sieben was een oom van Frouke, maar Harmen Wijtema hield van hem als van een eigen vader.

Frouke kwam koffie zetten. Men praatte eerst wat over het weer en het bedrijf.

— Heb je gehoord dat er morgenavond een bijeenkomst is voor vissers, schippers en arbeiders ? vroeg oom Sieben.

— Ik weet er niets van, antwoorddé Harmen. Wij leven zo op het water.

— Wel, er zal gesproken worden over de verkiezingen, zegt men; over de rechten toch van het volk.

— Och, oom...

— Stil... Ik weet wat je zeggen wilt, iets heel verkeerds. Ik ben een oud man en heb veel onrecht gezien. En ik verheug er me over, dat er nu gestreden wordt, om aan het arbeidende volk meer rechten te geven. De mensen moeten wakker geschud worden en dat zal op vergaderingen als morgen gebeuren. En dan mag jij niet als een lamzak komen zeggen, dat het toch niet helpt. Het helpt wel en recht kan men tenslotte niet tegen houden.

— Wie zal de macht van de grote, rijke heren breken ?

— Wie ? De vereniging van alle zwoegers en wroeters. Ik ben niet voor haat tussen de standen. O, nee ! Ik zegen verhoudingen tussen werkgevers en arbeiders, als bij Maarten Dijkhuis en zijn personeel. Maar tegen brutaal egoïsme en koppigheid van zekere heren, moet de arbeider kunnen zeggen : „Ik doe het niet," en zich dan door de anderen gesteund voelen. Daarover zal morgenavond gesproken worden in het "Wapen van Friesland." Ik denk, dat het een antwoord zal zijn op wat van Elkema verleden week uitgekraamd heeft en waarvan de krant halfvol stond. Ik heb zijn schone praatjes gelezen.

— Die huichelaar !

— Ja. De wolf doet zich als een lam voor, hernam oom Sieben. Frouke, wij kennen van Elkema beter, hé, de man die nu over de oude zeden van de vaderen, over orde en eendracht, over de deugden van het Friese ras, bazelt ?

— Maar hij wordt toch geëerd en gefleemd, merkte Harmen Wijtema op. Je zegt zelf dat het dagblad vol staat met zijn rede.

— Natuurlijk ! Dat blad is van hem en zijn vrienden en de redakteur Knoops moet schrijven wat men hem gebiedt.

— En het volk slikt het.

— Juist daarom moet het volk een andere klok horen, zoals het morgenavond zal gebeuren. En wij moeten er heen. O ja, Harmen, jij voelt je gelukkig aan boord, je hebt een beste vrouw, je verdient flink je brood, het is een vrij leven, maar je moet je solidair tonen met de massa. Denk aan je jonge jaren.

— Je hebt gelijk, oom... En ik ga morgenavond met je mee ! beloofde de schipper. Wie is de spreker ?

— Zekere Johan Jongema.

— Wat ?

Ook Frouke keek haar oom verwonderd aan.

— Ik ken hem niet, vervolgde deze. Jij wel, dat je zo verrast bent ?

— Ja, hoor, zei Harmen, en hij vertelde waar hij de jonge man ontmoet had.

Het leek hun onmogelijk dat een boerenknecht het woord zou voeren in een openbare vergadering.

— Juist uit het volk zelf, moeten we sprekers hebben, betoogde de oude visser. Zij kennen de toestanden het best. En waarom zouden zij niet even goed kunnen spreken als de heren ?

— Ik heb dan ook wel zin om mee te gaan luisteren, beweerde Frouke.

— Wel meid, kom gerust mee, zei oom. De toegang is vrij voor iedereen. Zoëven hoorde ik, dat de kommissaris van politie die vergadering wilde verbieden. Maar de burgemeester, die niet van Elkema's gezind is, wil er niet van horen en zegt — en hij heeft gelijk — dat ieder zijn mening moet kunnen zeggen. Bovendien wordt de vergadering gesteund door de zoon van mevrouw Van Altena.

— Een van de hoge stand, merkte Harmen op. En hij kiest partij voor de kleine man ?

— O, daar zijn er ook die voor recht voelen, en veel ! hernam oom. Zie naar Maarten Dijkhuis. Hij heeft een van de beste zaken van de stad. Hij wil geen baasspeler zijn. Hij deelt de gedachten van de heersers niet.

— Hij vooral moet de huichelarij van baron van Elkema doorzien, sprak Harmen. Wat heeft hij met de kerel het niet aan de stok gehad, twintig jaar geleden !

— Ja, die oude geschiedenis, zei Sieben. Waar is de tijd... Die omgang toen van jonker van Elkema met Tanna Dijkhuis, nu mevrouw Bosma. Weet je het nog, Frouke, hoe we ze na een storm van het jacht haalden, dat op een bank was geslagen ? Van Elkema was op plezierreis met Tanna Dijkhuis, nu mevrouw Bosma ! Jij hielp mij, toen ik geen knecht had aan boord. We brachten ze naar Ameland...

— Ja, oom, ik herinner het me goed.

— Van Elkema had Tanna Dijkhuis uitgenodigd voor een reisje op zijn pleziervaartuig. Maar hij nam even goed de ene of andere slet van Harlingen of elders mee. En nu leed hij schipbreuk met Tanna. Ik waarschuwde het dametje. Ze kon bij ons aan boord blijven. Maar nee, hoor, op Ameland ging ze met van Elkema naar het hotel. Ze had volle vertrouwen in de boemelaar, die nog erg brutaal was tegen mij, omdat ik juffrouw Dijkhuis ernstig vermaande. Ik wist toch welk een reputatie van Elkema had, de drinker en zwierder, de vrouwengek, die al eens door een jaloerse vrijer in het water was gesmeten... Tanna Dijkhuis was verblind... Van Elkema kon fijn praten. Ha, toen dacht de boemelaar niet aan de voorvaderlijke zeden, aan de grote deugden van het Friese ras,

waarvan hij nu zo hoog opgeeft ! Hij had met Tanna een avontuur, en het duurde een hele tijd. Ze ontmoetten elkaar ook te Sijtshaven, op van Elkema's jacht. En welke reisjes hebben ze nog gemaakt ?... We weten het niet, wat er precies gebeurd is, maar onverwacht nam dat fijne dametje, dat altijd zo hoog het hoofd hield, een boerenman... Bosma was toch geen mijnheer en hij is het nog niet... En Tanna vertoont hem nooit te Dollum en we zien haar zelf hier ook zelden. Over die tijd zal van Elkema wel zwijgen !... Och ja, de mensen kennen zijn historie... Hij is echter rijk en machtig en dat maakt alles goed. Maar daarom is het nodig, dat er een nieuwe geest ontstaat. De zoon van mevrouw Van Altena is in elk geval een fatsoenlijke jongen en, als zulke lieden steun verlenen, is er al veel gewonnen. Heren moeten heren aantasten. Bovendien, dan durven de overheden, ook niet zo willekeurig optreden. Ik ben nieuwsgierig naar morgenavond !

Oom Sieben bleef nog een tijd praten.

Het nieuws van de volksvergadering wekte grote belangstelling te Dollum. Er werd druk over gepraat en velen zouden de vergadering bijwonen.

Het arbeidende volk toonde zich tevreden, dat er eindelijk eens ook te Dollum een stem zou opgaan tegen de heersende macht.

Een lid van de konservatieve kiesvereniging te Dollum had die namiddag de boot genomen naar Leeuwarden. Hij moest baron van Elkema inlichten over die ontworpen vergadering, die in het aristokratisch kamp grote beroering wekte.

Mijnheer Winkels — zo heette de boodschapper — een zaakwaarnemer, die ook van de baron veel te doen kreeg, kwam aan het statige huis in de stad. Van Elkema zat wat te schemeren in zijn werkkamer. Toen Geertje de bezoeker aanmeldde, stopte hij haastig een fles oude klare en een glas in een kast. Mijnheer Winkels kon binnen komen.

— En wat nieuws ? vroeg de baron na de begroeting. Hij begreep wel, dat er een bijzondere reden voor deze reis moest zijn.

— Wel baron, we werden te Dollum opgeschrikt, door het nieuws, dat er morgenavond een volksvergadering gehouden zal worden. En naar het schijnt is het de bedoeling u geweldig aan te vallen. Men heeft het verslag van uw prachtige en degelijke voordracht in de Dollumse krant gelezen.

— En wie is de spreker op die vergadering ?

— Een voor ons onbekend persoon. Hij heet Johan Jongema. Het moet een eenvoudige boerenknecht zijn.

Van Elkema schrok.

— Jongema ! riep hij uit.

— Ja, maar anderen zitten achter de schermen. Zo'n boerenknecht kan natuurlijk geen zaal huren. Dat kost geld.

— O, ik snap het al. Bij mijn state is een nieuwe boer gevestigd, een verwaande kerel, die uit jaloezie tegen mij ingenomen is. Jongema dient bij hem; hij is een oproerkraaier, en de boer hitst tegen mij aan.

— Ik geloof dat de aktie meer uit Dollum zelf voort komt, hernam de heer Winkels. We weten heel zeker, dat de zoon van mevrouw Van Altena daarin een rol speelt en we vermoeden dat hij de zaak geldelijk steunt.

— Die student ! Maar ja, sommige studenten flemen de zogenaamde volkspartij. Dat is een liefhebberij van die jonge kereltjes. Hoe heeft Van Altena dan die Jongema opgediept ?

— Dat weten we niet. We besloten u dadelijk in te lichten. Uw invloed kan misschien de vergadering tegen houden.

— Laat die politiekommissaris ze verbieden ! Dat is toch het eenvoudigste.

— Het was zijn plan, maar de burgemeester kant er zich tegen. Die laat de vergadering doorgaan.

— O ja, hij is tegen mij... Een beroerde zaak ! Niet, dat ik de invloed van die spreker vrees, maar 't geeft aanleiding tot allerlei praatjes.

Van Elkema vreesde, dat men in zijn jonge jaren zou wroeten. En daar was hij zeer bang voor ! Hij dacht even na.

— Dan weet ik maar een middel, hernam hij. We moeten die vergadering laten storen en de boel door belachelijkheid doen mislukken. Je kent Sjoerd, de strandloper, wel ?

— O, ja, wie zou die loense kerel niet kennen ?

— Zulke gasten kunnen we gebruiken, Sjoerd en een paar anderen van die soort. Laat ze drinken en beloof hen een fooi als ze op de vergadering lawaai maken. Jongema spreekt zeker voor de eerste maal. En stoornis zal hem geheel van de wijs brengen. Het loopt uit op een vechtpartij... En de kommissaris kan de zaal ontruimen ! Natuurlijk moet je dat op bescheiden wijze in elkaar zetten, maar daarvoor ben je ook zaakwaarnemer. En het is je toevertrouwd, mijnheer Winkels.

De baron belde en gelastte Lodewijk, de knecht, een fles wijn te brengen. En de machtige man, die zo hoog opgaf over de goede zeden en de orde, besprak met de slaafse Winkels het gemene plan in nadere bijzonderheden. Eindelijk ging de bezoeker heen.

Van Elkema bleef alleen.

— Weer Jongema ! zei hij met een vloek. Moet die kerel nu gedurig in mijn weg lopen ? Dat hij juist die vergadering houdt ! En te Dollum ! O, wie zit daar achter ? Waarom kiezen ze hem ? Het is een beroerde zaak. En te Dollum zijn mijn jeugdjaren goed bekend ! Die oude schipper Sieben leeft ook nog ! En Frouke en Harmen Wijtema ! Maarten Dijkhuis woont daar en de kerel haat me ! Ik zag op mijn lezing zijn grijnzende tronie. Die vent is onze oude historie met Tanna natuurlijk niet vergeten ! Hij zint na twintig jaar nog op wraak ! Zal ik dan nooit rust hebben ? Wat halen ze nu die Jongema uit dat verre boerennest ! Blija doet natuurlijk ook mee. Ik vrees dat het een onaangename verkiezingsperiode wordt. Kon ik Jongema omkopen ? Dat was ook nog te proberen. Maar hij is een driftkop en ik moet voorzichtig zijn. Mislukt omkoperij, dan speelt hij die tegen mij uit !

Van Elkema werd slecht gezind. Wat kon een eenvoudige boerenknecht hem toch onrust aanjagen !

IN HET VUUR

Johan Jongema had de ganse voormiddag zenuwachtig gewerkt. Vanavond moest hij te Dollum optreden. Hij zag er erg tegen op. De hele nacht had hij zijn rede bestudeerd. En ook nu was zijn geest er van vervuld.

Na het middageten vroeg hij de boer te spreken.

— Baas, zei Johan wat verlegen, ik zou graag om drie uur vrijaf hebben.

Blija's gelaat verduisterde.

— Weer vrij af ! riep hij gemelijk uit. Je beschouwt uw dienst zeker als een rentenierspIaats ?

— Ik heb vanmorgen dubbel hard gewerkt en wil dat ook morgen doen... Maar ik heb aangenomen om vanavond te Dollum te spreken tegen baron van Elkema.

Het gezicht van de landbouwer klaarde plots weer op. Het is een openbare vergadering, vervolgde Johan.

— Dat is wat anders, zei Blija. Waarom heb je me dat niet eer verteld ?

— Och, ik ben er nu wat verlegen om... Misschien heb ik te veel beloofd...

— En wie richt de vergadering in ?

— Een zekere mijnheer Van Altena, hernam Johan, die mevrouw Bosma niet wilde noemen.

— Hoe ken je die ?

— Ik heb hem te Dollum ontmoet, toen van Elkema daar zijn

lezing hield. Men moet Van Altena over mij gesproken hebben. Hij vroeg mij het woord te voeren.

— Natuurlijk geef ik je vrij af, zei Blija dan. Die trotse van Elkema moet bekampt worden. Doe je best... En spoedig moet je hier ook eens spreken... Ik geef je echter een goede raad. Vergaloppeer je niet, Johan ! Vaar uit over van Elkema, zo heftig je kunt. Maar hits het volk niet op tegen de werkgevers in het algemeen. 't Is de macht van de adellijke heren die gebroken moet worden.

Jongema kon die raad missen, al zei hij weinig terug. Maar hij zou zich niet door Blija laten gebruiken om diens persoonlijke haat tegen de baron uit te werken. Van Elkema was voor hem maar een van de heersers van de groep, die het volk onder de plak wilden houden. Hij zag over hem heen de vele misbruiken die moesten verdwijnen.

En de idealistische jongen vermoedde niet hoe hij het werktuig was van mevrouw Bosma, gedreven door nog feller haat tegen de baron.

Na de middag verkleedde Johan zich.

— Je hebt een fijn leventje tegenwoordig, zei Boppe.

— Ik heb vanmorgen zeker twee maal zoveel gedaan als jij ! merkte Johan op.

— Als de boer me eerst halfdood slaat, kan ik nu met mijn manke poot mijn ziel niet afdraaien voor hem. Toch jaagt hij me op als een hond en ik moet zwijgen... Maar ik haat hem, de verwaande, harteloze uitbuiter.

En Boppe's ogen fonkelden.

Johan kon die haat begrijpen.

Jongema kwam te Dollum aan. Verrast zag hij aan de poort een plakkaat waarop zijn naam in grote letters stond. Het was de aankondiging van de vergadering. Daarvoor had Van Altena gezorgd.

Johan reed naar het huis van zijn nieuwe vriend. Hij werd er hartelijk verwelkomd door Van Altena en zijn zuster. Ze zaten op Egbert's gezellige kamer, de jonge dame schonk thee. Egbert verzekerde dat de zaal stampvol zou zijn. De mensen waren tevreden, dat er eindelijk eens een volksvergadering gehouden werd.

— O, als het maar lukt ! zei Johan.

— En waarom zou het niet lukken ?

— Zo ik door de mand val !

— Dat gebeurt immers niet... Je stelt je eenvoudig voor dat je tot die mensen praat, hoe eenvoudiger, hoe beter... Ik leid je in...

En we krijgen een sympathiek publiek. De politiekommissaris zou graag die vergadering verboden hebben, maar de burgemeester is rechtvaardiger... De partij van baron van Elkema is woedend, maar daar lachen we mee. Die heren moeten nu snappen, dat het uit is met hun alleenheerschappij.

Soms voelde Johan zijn hart bonzen. Straks moest hij in het vuur...

De zaal van "Het Wapen van Friesland" liep vol. Het waren meest arbeiders, vissers en schippers, maar er bevonden zich ook vrij veel lieden uit de burgerstand in het lokaal. Men zag er ook Maarten Dijkhuis, de broer van mevrouw Bosma.

Sieben, de visser, zat met Harmen Wijtema en Frouke op de achterste rij. Hij hield niet van de voorste plaatsen. Hij zei dat hij nog fijn van gehoor was. Er werd druk gepraat. Maar het geroezemoes hield op, toen Van Altena met zijn zuster en Jongema binnen trad. Alle blikken gingen naar de onbekende spreker.

— Ja, 't is onze vriend, zei Harmen, maar hij ziet bleek.

— Hij zal zenuwachtig zijn, fluisterde Frouke. Hoe durft hij ook... een gewone boerenknecht...

— Zijn gezicht bevalt me, beweerde oom Sieben. Het schijnt me bekend.

— Wel, hij lijkt op een zoon van Maarten Dijkhuis.

— En op mijnheer Maarten zelf, hernam Sieben.

— En moet dat manneke ons hier de les komen lezen ? klonk het eensklaps zeer luid, achter in de zaal. Hij is nog niet droog achter zijn oren !

Ieder keek om. Visser Sieben stond op.

— Dat is Sjoerd, de strandloper, zei hij.

— Gooi hem buiten ! riep men. Wat doet die haai hier ?

Sieben schudde Sjoerd door elkaar.

— De vent zal eerst opbiechten of ik sla hem bont en blauw, sprak hij. Hij werd dronken gemaakt en hierheen gestuurd om de vergadering te storen. Dat begrijp ik goed. Maar we moeten weten door wie !

Ook anderen omringden de rustverstoorder, die doodsbenauwd werd.

— 't Is mijnheer Winkels die me zendt ! schreeuwde hij.

— De zaakwaarnemer ? Hij zit daar als spion ! klonk het.

En inderdaad, de heer Winkels, die van Elkema te Leeuwarden was gaan inlichten, bevond zich eveneens in de zaal, om aan de baron verslag te kunnen uitbrengen. Nu stond hij met gemaakte verontwaardiging op.

— Die man liegt ! beweerde hij, naar Sjoerd wijzend.

— Zo, lieg ik ? kreet de strandloper. Bent u me vanmorgen niet komen opzoeken ? Wel jij lelijke, verdroogde schelvis... Lieg ik ? Ik kreeg geld om te drinken. En ik moest nog een paar helpers zoeken... Straks komen Jan Lauwera en Lobbe Vennema. Als die heer aan 't spreken is, zullen ze hier twee waterratten loslaten. En als we de boel op stelten gezet hebben, mogen we morgen elk om een rijksdaalder komen.

Er werd in de zaal luid geprotesteerd. Winkels zag vuurrood. Hij trachtte het lawaai te overschreeuwen.

— Zie zo, nu weten we het, sprak Sieben. Mensen, maakt plaats. Deze ellendige strandloper moet er uit...

Sjoerd werd op straat gejaagd.

— Maar Winkels ook buiten ! riep men.

— Ja, ja, stemde ieder in. De spion van de baron ! De stille verklikker ! De gemene kerel, die dronkaards in dienst neemt !

Winkels verliet haastig het lokaal en verzekerde nog, dat hij een klacht zou indienen.

— Zie zo, mijnheer Van Altena, we kunnen beginnen, riep Sieben. De zaal is gezuiverd. En de kerels met hun waterratten zullen wel weg blijven. We houden trouwens een oog in 't zeil.

Jongema was door al dat lawaai nog zenuwachtiger geworden. Doch hij voelde toch de genegenheid van 't publiek. Egbert Van Altena was zeer kalm gebleven. Hij stond nu op.

— Vrienden, sprak hij, ik heb het genoegen deze vergadering te openen, en ik heet u allen hartelijk welkom. Men heeft aan de andere zijde getracht deze vergadering te beletten. Dankzij de rechtvaardigheid van de burgemeester is dit mislukt.

In de zaal knikte men instemmend.

— Zo pas hebben we gezien, met welke andere middelen men ons wil bestrijden, vervolgde Van Altena. En ik dank hen, die de stoornis verhinderd hebben. De andere partij geeft hoog op van orde, tucht, en de goede zeden van de vaderen... We leren hun daden kennen...

Om een vreedzame vergadering van volkslieden te storen, neemt de vertegenwoordiger van de heren een strandloper, een ingekankerde dronkaard in dienst ! En hij moet helpers zoeken. Men wil ons bevechten met waterratten, die de mensen schrik moeten aanjagen... Ieder kan oordelen... Met ratten zullen ze ons niet op de vlucht jagen... Maar komaan, we hebben ernstiger zaken te verhandelen.

En Van Altena zette het doel van de vergadering uiteen.

Jongema zat naast hem aan een tafeltje. Terwijl zijn vriend

sprak, schouwde hij in de zaal. Daar zaten schippers, die veelal als een lastdier hun schuiten voorttrokken langs eindeloze vlieten en kanalen, want allen hadden geen flink vaartuig als Harmen Wijtema. Hij zag vissers, die zo zwoegen moesten op zee en bijna slaafs afhankelijk waren van enkele handelaars, die van hun wroeten en ook hun gevaren, de grote winsten trokken. Daar waren landarbeiders, die krawierden in zonnebrand en regenvlagen, en zich elke herfst afvroegen hoe ze door de lange winter zouden geraken. En ook bevonden zich in de zaal hoeveknechten, die in een stal logeerden, als hij en Boppe.

En plots greep ontroering Johan aan. Hij was nu te midden van zijn volk. Hij versmaadde de vet gesmeerde boterhammen, de welstand, reeds betaald, toen hij een door zijn ware ouders verloochend wicht was, betaald aan een man, die hem opnam voor geld... Hij behoorde tot de massa, waarvan hij hier als een afvaardiging zag. En hij mocht tot de mensen spreken over hetgeen reeds zolang zijn gemoed beroerde, ze opwekken tot strijd om recht en vrijheid...

Jongema voelde nieuwe kracht en geestdrift.

Even rustte zijn blik op Liesbeth Van Altena. Maar niet voor haar was hij hier. Zij mocht hem niet beïnvloeden. Hij dacht aan Geertje, de weze, de afhankelijke dienstbode, die men vóór de voogden van het weeshuis had gesleurd. En over Liesbeth heen zag hij die mannen en knapen in boezeroen en trui.

— Nu geef ik het woord aan mijn vriend. Johan Jongema, zei Van Altena. Ik dank hem, dat hij hier gekomen is. Beter dan ik, voelt hij de nood van zijn volk...

De Friezen zijn koel van aard. Ze juichen een spreker niet toe bij zijn optreden. Zij willen eerst horen wat hij zegt. Het was stil in de zaal toen Jongema recht stond. Weer voelde deze zijn hart bonzen. Al die blikken waren op hem gericht... Van hem hing het af of deze vergadering zou lukken en waarlijk de inzet kon worden van een strijd.

— Vrienden, zo begon hij, het is misschien vermetel voor een boerenknecht om hier voor u te verschijnen en u toe te spreken... Ik ben nog jong en ik zie daar vergrijsden, die veel meer van het leven weten dan ik. Maar ik wil spreken omdat het hart me dwingt. Ik sta hier niet om haat te zaaien... We willen bewijzen, dat we andere gevoelens hebben dan zij, die dronkaards op ons afsturen, ongelukkige wrakken, die hun eigen vernedering niet voelen.

Men heeft hun drank gegeven en een rijksdaalder beloofd. Het is als een symbool van de beginselen van onze heersers... Geld !

Met geld wanen ze zich almachtig... Op geld steunt hun macht. En genever... Je mag je verbeesten in drank, als je maar onderdanig bent...

Onze gevoelens zijn hoger... Nee, ik wil geen haat zaaien. Ik sta hier uit liefde... liefde voor de medemens, die zwoegt en slaaft en wroet, en alleen door de groten wordt geschat naar zijn spierkracht. Plichten leggen ze u op, rechten weigeren ze u.. En velen zeggen : we kunnen niets doen... We zijn machteloos... Ze kunnen ons het brood ontnemen... Er is een laf wapen : broodroof... Hoevelen van u werden reeds door dat wapen getroffen, tot ze in woede de nek bogen, omdat vrouw en kinderen toch moesten eten... En dat wapen zal u scherp treffen, zolang gij, als wroeter, alleen staat... Maar verenigt het volk zich, dan slaat het de verdrukker dat wapen uit de hand ! Alleen kunt ge niets... In massa bevrijdt ge u... Baron van Elkema, die de verdrukkende partij vertegenwoordigt, heeft onlangs in deze stad hoog opgegeven van de deugden van de Friezen. In hoever hij zelf die deugden betracht heeft, zullen de ouderen het best weten. 't Is mijn taak niet daarover uit te weiden... Maar de deugden van de Friezen ! Hun eerste, hun grootste deugd, de geschiedenis door, was vrijheidszin... En wat is daarvan geworden ?...

Vrijheid voor enkelen... Verslaving van de massa... Dar noemen zij orde, tucht , eendracht... Dan voelen ze zich veilig in hun kussens. Dan innen ze zonder moeite hun grote inkomsten. Dan worden ze niet gestoord in hun weelderig leven... Een aalmoes willen ze u geven als de winter streng heerst, een keteltje soep, een trui, een paar dekens... En ge moet dan met gebogen hoofd hun geschenken in ontvangst nemen en u dankbaar tonen en hun liefdadigheid prijzen. Maar een arbeider, die een gans jaar wroet, is te goed om aalmoezen te aanvaarden. Die heeft recht op bestaan. Hij verdient zijn brood.

Hij is geen bedelaar, hij mag geen schamele arme zijn, die verlegen voor anderen, een gekregen broodje onder zijn jas verstopt.

Een arbeider is zijn loon waardig. Dat staat in het Heilig Boek...

Jongema sprak vlot en boeiend, met duidelijke, meeslepende stem. Al zijn angst was weg. Hij bleek ontroerd, toen hij toestanden schetste, de knecht in zijn stal, de moeder in haar schamel huisje, de oude, afgewerkte arbeider, die beefde voor het gesticht, de schipper, die als een trekdier voor zijn schuit was gespannen... Het waren grepen uit het ware leven, het leven van hen, die daar zaten en geboeid luisterden.

Velen gingen recht staan. Dat was Friese mode, wanneer een

spreker zijn hoorders aangreep. Wat allen voelden, waarover ze wrokten, dag na dag, het werd hier openlijk en klaar gezegd, voor de eerste maal... Friezen zijn koel, maar thans veegde menigeen een traan weg... Bij de ouderen ging er zoveel door geest en hart. Jongeren voelden strijdlust...

En Jongema sprak geestdriftig voort. Hij betoogde dat morren en klagen niet hielp... Een redmiddel was er : vereniging. Duizenden in Friesland waren reeds dicht aaneengesloten. Maar duizenden bleven nog achterwege... En die verdeeldheid was de macht van de tegenpartij...

Met welk een kracht wekte Jongema allen op lid te worden van de volkspartij. Meer dan een uur voerde hij het woord... Nooit stokte hij. Van Altena bewonderde zijn redeneerkunst. Liesbeth wendde de blik niet van hem af.

Maar Johan zag nu het fijne meisje op de eerste rij niet. Hij staarde dieper in de zaal en vooral de oudere, de verweerde gezichten, troffen hem.

Meesterlijk takelde hij tenslotte de rede af van baron van Elkema. Vlijmend als een scherp mes was zijn spot over het gehuichel, het gegoochel met schone uitdrukkingen, het gefleem van hen, die de baron steunden uit eigenbelang... Hij dacht aan Elkema-state — aan Geertje en Lodewijk — en fel geeselde hij de eigenwaan, het machtsmisbruik, de tirannie...

— Friezen, riep hij uit, gedenkt uw vaderen, die de stinsen en staten weerstonden, die de nek niet bogen, die over Europa bekend waren als de blonde, vrije mannen van het Noorden. Zij hebben ons land ontworsteld aan de zee en het verdedigd tegen de golven... En op dat land moogt gij geen knechten zijn van enkele heren, die teren op oude voorrechten en geld...

Toen Jongema eindigde barstte als een gejubel los, omdat hij zo prachtig had vertolkt, wat in ieders gemoed wrokte of sluimerde.

Nu waren de Friezen niet koel meer. Ze zongen hun volkslied.

Egbert Van Altena sprak het slotwoord, dankte de spreker en gaf inlichtingen over een pas gestichte vereniging. Velen gaven zich dadelijk als lid op. Sieben, de visser was een van de eersten. Harmen Wijtema tekende ook. Van rustverstoorders had men niets meer bemerkt.

Zo eindigde de vergadering. Harmen Wijtema wilde Jongema toch eens goede avond zeggen. Toen het volk al wat gedund was, ging hij naar voren. Oom Sieben volgde. Johan was zeer verrast Harmen hier te zien.

— Je kunt meer dan aardappelen laden, zei de schipper. Wel, vriend, ik neem mijn muts voor je af...

— Dat is niet nodig... Ik heb uit 't hart gesproken...

— Ieder is zeer tevreden.

— En, jonge vriend, ik zal meewerken, opdat het uitgestrooide zaad gedijt, verzekerde Sieben. 't Is alles zo waar, wat je gezegd hebt... Ik ben oud en heb veel ondervonden, gezien en gehoord... Het mag bij deze vergadering niet blijven.

— Dat zal ook niet, zei Van Altena. Het werk is te Dollum begonnen en moet voortgezet worden. Daarom hebben we een vereniging gesticht.

Eindelijk konden Van Altena, zijn zuster en Johan ook heengaan.

— U hebt prachtig gesproken, zei juffrouw Van Altena. Ik was dikwijls diep ontroerd. Ik kende die toestanden zo niet, maar ik voelde dat u de waarheid zei.

— Ik ben blij dat het goed afgelopen is, antwoordde Johan. Toen ik al die mensen voor me zag, die zwoegers en wroeters, kwam ik in de stemming. Het is me mee gevallen.

— En nu moet je ook in andere gemeenten optreden, beweerde Egbert. Ik zal er niet altijd bij kunnen zijn, want ik moet ook studeren. Maar ik zal hier en daar medewerkers zoeken, die je helpen. En mevrouw Bosma verleent haar steun. Wat zullen ze in het ander kamp woedend zijn ! Die Winkels werd prachtig ontmaskerd ! Ik ben nieuwsgierig wat Knoops nu in zijn blad zal moeten schrijven !

Zo sprekend bereikten ze het huis van de Van Altena's en weldra zaten ze weer op Egberts kamer. Jongema voelde de bewonderende blik van Liesbeth, die onder de indruk was van zijn vloeiende en aangrijpende rede. En ze zag zeker ook wel in hem de knappe jongen. Wat was Johan schoon toen hij daar in de zaal stond met van geestdrift fonkelende ogen !

Maar Johan dacht aan Geertje... O, had zij hem eens kunnen horen ? Doch ze was nog opgesloten in het huis van zijn tegenstander, zijn vijand !

— 't Is gauw februari, dacht Johan. Dan is Geertje vrij...

Mevrouw Van Altena vertoonde zich niet. Ze leidde een afgezonderd leven en zat het liefst in haar kamer bij haar boeken, want ze las graag. Ze keurde de houding van haar zoon goed. Ze was zelf van een eenvoudige afkomst en huwde boven haar stand. Dit had men haar in de aristokratische kringen dikwijls laten voelen. Ze had er eerst over gewroki. Toen kreeg ze minachting voor dat wereldje en zonderde er zich van af. Thans was ze blij, dat Egbert haar eenvoudige aard had. Hij mocht gerust tegen de konservatieve partij optreden.

In de houding van baron van Elkema, wiens geschiedenis ze kende, vond ze de huichelarij terug, die ze vroeger zo hatelijk vond, toen ze nog met haar man aan allerlei uitnodigingen voldeed. Morgen zou ze van haar dochter wel horen hoe het op de vergadering afgelopen was. Nu wilde ze alleen zijn.

De meid diende in Egberts kamer een avondmaal op. Gezellig zat het drietal er samen, nog pratend over de zo goed gelukte vergadering.

Ook Van Altena bood Johan nachtverblijf aan, maar deze bedankte.

— Morgenochtend, om vijf uur, moet ik aan 't werk zijn, zei hij. Ik ben knecht...

Bij die woorden keek hij Liesbeth aan. Ze bloosde wat. 't Leek haar vreemd, dat die knappe, begaafde jongen, dienstbaar was op een hoeve.

— Hij kan toch best een andere betrekking vervullen. We moeten daarvoor zorgen, dacht ze.

Johan nam afscheid. Liesbeth drukte hem warm de hand en keek hem diep in de ogen, maar Johan dacht aan Geertje...

Hij reed heen. Dollum lag reeds in de rust. Spoedig was hij buiten het stadje. De avondlucht deed hem goed. Het was toch een opwindende avond geweest. En dan het drukke nagesprek... En de nabijheid van Liesbeth, die hem zo wonderlijk kon aanzien.

— Vreemd, dacht Johan; ik kom op voor het kleine volk en ben bij rijke mensen geraakt : mevrouw Bosma, Egbert van Altena... Ze doen met ons mee, 't is waar en dat is edel van hen... Maar bij die juffrouw zal ik toch altijd aan Geertje denken.

Hij had een brief van haar gekregen uit Leeuwarden. Ze schreef over Jelle.

— Van Elkema, die fielt, wil haar aan die jongen koppelen, zei Johan bij zich zelf. Hij moet toch wel een felle haat tegen mij hebben. Dat is omdat ik hem die avond in het park zo hard de waarheid zei. Dat kan zo'n trotsaard niet verdragen. Hij is gewoon dat men voor hem kruipt. Laat hem doen. Geertje lacht met Jelle... Ze is nu slim... En 't is gauw februari...

Johan was blij om deze avond. Hij had de vuurproef glansrijk doorstaan. Hij voelde er vreugde om. Ja, hij zou meer spreken. Hij moest de mensen wakker schudden. Mevrouw Bosma zou ook tevreden zijn. Hij verlangde haar spoedig terug te zien. Vreemd, dat zij zo'n diepe indruk op hem maakte, er ging als een wonderbare kracht van haar uit.

In zijn stalhok lag Johan lang wakker, soezend over zijn rede. Hij had dit nog willen zeggen en dat... Eindelijk sluimerde hij in.

NA DE MEETING

De dag na de vergadering kwam baron van Elkema naar Dollum. Een vriend had het hem gevraagd. Hij ontmoette in een kamer van de sociëteit enkele van zijn voornaamste medestanders. Ze zaten er te bitteren en te roken.

— Wat kijken jullie allen ernstig, zei van Elkema, na de begroeting. 't Lijkt wel of je van een begrafenis terug keert.

— We beschouwen het gebeurde van gisteravond als buitengewoon ernstig, sprak mijnheer Van Dallenk, een schatrijk rentenier, die meestal in fondsen en obligatiën verdiept was.

— Die vergadering. Is ze gelukt ? vroeg de baron.

— Maar al te goed ! De zaal was stampvol. Die Jongema moet een begaafd spreker zijn, een echte demagoog, die de mensen kan opzwepen. Hij stuurde het zo ver, dat er dadelijk een afdeling van de volkspartij werd gesticht en velen zich aansloten.

— Ja, ik werd ingelicht door mijn klerk, die ik er heen had gezonden, zei een groot-handelaar. De mensen zaten te luisteren als vinken en juichten die kerel als gekken toe. En dat gebeurt in ons rustig Dollum !

— Heeft hij veel over mij gezegd ? vroeg van Elkema.

— Hij viel je lezing aan... en takelde die af. Hij spotte met onze zin voor orde en tucht.

— Was hij persoonlijk ?

— Hij bleef bij enige schimpscheuten op jou. Hij was voorzichtig, wat dat betreft. De kerel wil zich niet laten vangen. De ouderen zouden je wel kennen, zei hij. Maar hij wilde daarover niet uitweiden. Dan werd het ons de baas en kon het ons wetten stellen. Hij doelde natuurlijk op staking en onlusten. Maar Winkels heeft er een gek figuur geslagen.

— Hoe zo ?

Van Elkema hoorde wat er bij de aanvang van de vergadering was gebeurd. Woedend beukte hij dan op de tafel.

— Die stommerik ! riep hij uit. Hij heeft de boel verkeerd aangepakt. Ik had hem gezegd, de vergadering te doen storen, maar hij had moeten zorgen dat die Sjoerd daar niet dronken verscheen. Dat wordt tegen ons uitgespeeld. Winkels is een ezel ! En wat nu ? Alles tegenspreken in ons blad !

Hij belde en vroeg om papier.

— We kunnen geen tijd verliezen, vervolgde hij. We stellen dadelijk een artikel op.

Hij dronk zijn borrel leeg en begon te schrijven. De kelner

moest zijn glas weer vullen, als zocht de hoofdman van de partij van orde en tucht inspiratie in de oude klare.

Lieden van hoge stand, die hun maatschappelijke positie verloochenen, hadden te Dollum een vergadering belegd van de zogenaamde volkspartij, gericht tegen hen, die de rust, de orde, de welvaart van ons geliefd Friesland willen handhaven.

Voor die vergadering werd een jonge man uitgenodigd die boerenknecht is, maar zich in 't hoofd heeft gestoken dat hij volksleider wil zijn. Nu, in die laaggestemde politiek is er kans een baantje te bemachtigen, die een veelprater een makkelijk leventje bezorgt.

Maar schandelijk is het, hoe de inrichters van meet af aan de partij van orde en tucht willen belasteren.

Een kerel, die te Dollum een slechte reputatie bezit, was ook naar de vergadering gekomen.

Natuurlijk, ieder was immers uitgenodigd en men zou horen schimpen en schelden op de "rijken."

Maar bedoelde persoon had vooraf reeds een grote hoeveelheid genever binnen geslokt. Hij zal wel de enige niet geweest zijn, die er vooraf een borrel op zette.

Maar nu vragen we, welke komedie er gespeeld werd.

De dronkaard — en dat moet niemand verwonderen — begon lawaai te maken. Hij dacht misschien, dat hij de meeting moest geven. Hij beschuldigde dan een geacht inwoner van onze stad, dat deze hem dronken had gemaakt om de vergadering te storen. Hij bazelde zelfs over ratten, die losgelaten moesten worden. Die geachte inwoner protesteerde verontwaardigd tegen de laffe aantijging, maar werd uitgejouwd.

Wie had die dronken kerel opgestookt om zo te spreken en een rustig burger te belasteren ? Wie ?

Men begrijpt het doel. Men wil de goedgelovige mensen wijs maken, dat deze stoornis op touw was gezet door de partij der orde. Is dat aan te nemen ? Wil men zo de aloude, degelijke kiesvereniging van de nationale partij aanvallen ?

De komedie werd voortgezet. Men wierp de rustverstoorder buiten en dwong de geachte burger heen te gaan.

De nationale partij zal de laster tegengaan, alsof zij door zulke middelen een vergadering wilde storen.

Wie heeft de komedie verzonnen ? Dat men spreke !

Baron van Elkema en zijn vrienden behoeven zich van zulke middelen niet te bedienen om een aanval te weerstaan. Ze steunen op orde en degelijkheid, op recht en ware vrijheid.

Het is bedenkelijk, als men van de andere zijde zulke middelen aangrijpt om het volk op te jagen en het aldus te willen wijsmaken, dat de nationale partij geen vergadering van andersdenkenden duldt !

Men moet zich arm voelen om tot dergelijke praktijken zijn toevlucht te nemen.

Een dronkaard wordt gemobiliseerd om eerbare lieden te beledigen. En dan stelt men het voor alsof die lieden de vergadering willen storen.

Het is laf en min.

Vreesde men van die burger een debat ?

Waarschijnlijk ! Opruiers dulden geen tegenspraak. Ze zijn er bang voor.

We stellen die laffe handelwijze aan de kaak. Genever als strijdmiddel !

Over de vergadering zelf zullen we niet veel zeggen. Afbreken is geen opbouwen. Dollum was steeds een rustige gemeente, waar eendracht woonde. Een oproerkraaier komt die rust storen. Wil men hier tweedracht zaaien ? We vertrouwen dat vissers, schippers en arbeiders het hoofd koel zullen houden, naar Friese wijze. Men vernietigt de welvaart niet door onlusten. Daarop sturen die zogenaamde leiders het aan ! In troebel water is het goed vissen ! Hoe lang blijft die Jongema boerenknecht ? Er zijn baantjes om hem te belonen, die voor de kopstukken werken."

Van Elkema had dit met duidelijke stem voorgelezen. De aanwezigen knikten goedkeurend.

— Ja, zo zijn we die kerels voor. Dat komt dus in het blad, zei Van Dallenk.

— Ja. Laat het dadelijk naar Knoops brengen.

Een bediende kreeg die opdracht.

— Je hebt Van Altena een goede steek gegeven, merkte een van de aanwezigen op. Die student kompromitteert zich met het kleine volk.

— Een liefhebberij van die jonge gasten, zei de baron. Later koelt dat wel, als ze een betrekking begeren. Maar intussen maken ze het boerenknechten mogelijk op te treden in zalen die zij huren. Ze begrijpen niet, hoe ze hun eigen positie afbreken.

Van Elkema was toch tevreden dat er over zijn jeugdjaren niets was gezegd. Nog dacht hij er sterk over te trachten Jongema om te kopen. Die vooral moest over hem zwijgen... O, dat hij juist hem in de weg trad ! Waarom was hij niet rustig op zijn ouderlijke hoeve gebleven om er dan later boer te worden ?

Van Elkema dronk die middag nog veel.

Na een flink diner liet hij zijn rijtuig voorkomen. Hij besloot eensklaps een bezoek te brengen aan Egbert Van Altena. Hij kon die student misschien tot andere gedachten brengen. Zonder het geld van rijken, zou Jongema geen meetingen meer kunnen houden.

Van Altena stond van Elkema flink te woord; hij liet zich ontvallen, dat mevrouw Bosma de volkspartij steunde.

— Mevrouw Bosma... dat is Tanna Dijkhuis. Heeft zij die meeting hier ingericht ? vroeg van Elkema.

— Bijzonderheden behoef ik u niet te vertellen, antwoordde Egbert.

— Och, het kan me niet schelen ! Een boerenknecht ! Daar sta ik toch heel ver boven. Met zo'n lummel zal ik niet redetwisten. Maar jij bent een Van Altena. En binnen enkele jaren moet je zetelen in kollege's en besturen, heb je bescherming nodig. Ik bezit veel invloed in Friesland...

— Baron, ik verloochen mijn beginselen niet en ik weiger verder op dit onderwerp in te gaan. Alleen wil ik u zeggen, dat het ons doel is, juist dat stelsel van bescherming, de macht van een kaste, te breken.

— Een aarden pot tegen een ijzeren. Gebruik toch je verstand ! Je bent student ! Maak plezier en boemel, en bij medestudenten kun je de zotte theoriën verdedigen. Maar kompromitteer je niet met het kleine volk, met boerenknechten.

— U begrijpt niets van onze strijd.

— Strijd ? Je behoeft niet te strijden. Afstuderen, advokaat worden, naam maken, belangrijke betrekkingen vervullen... Wat wil je meer ?

— En de ogen sluiten voor het recht van de minderen ? Ik zou me zelf verachten. Och, zwijg liever, baron !

— Je bent een stommerik.

— Baron, ga nu heen. Er moeten geen harder woorden vallen !

— Hou je liever met de meisjes bezig dan met dwaze politiek...

— Mijn jonge jaren zullen niet zijn als die van u !

— Wat belieft ! Spreek duidelijker !

Van Elkema werd nijdiger.

— 't Is duidelijk genoeg, hernam Egbert. En ga nu heen ! Ik beveel het u !

— Ha, je bent van plan mij op die vervloekte plebsvergaderingen te belasteren ! Dan sleur ik je voor de rechtbank, hoort je dat, ezel, die je bent.

Van Altena opende de duer.

— Buiten ! gebood hij. Ik merk dat je te veel wijn gedronken hebt.

Hij duwde de baron in de gang. Van Elkema vloekte. Maar hij zag de buitendeur geopend en begreep dat hij heen moest gaan. Men behoefde op straat niets te merken. De wijn had hem binnen nog meer bevangen. In het rijtuig werd hij kalmer.

— Wel, alle duivels, is Tanna Dijkhuis daarin gemoeid ? zei hij bij zich zelf. Ze kan het weten, dat Johan Jongema haar zoon is... Ik heb destijds aan haar vader verteld, hoe ik me van de bastaard heb afgemaakt, die hij me opsolferde. Die sluwe vos draaide me een loer, toen Tanna ergens in Zeeland in het geheim van die knaap beviel. Vader Dijkhuis legde het kind op mijn state neer. Een fijn geschenk was het. En ik deed het mormel aan boer Jongema over. Het kostte me een boel geld. De oude Dijkhuis wist het... en Tanna zal het van hem gehoord hebben. En nu speelt ze zeker die jongen uit tegen mij, want ze moet me wel fel haten... Dat zal ik onderzoeken. Wat moet ik na twintig jaar nog last hebben van een avontuur uit mijn jonge jaren ! Tanna Dijkhuis, die uit balorigheid met een lompe boer trouwde, die Bosma !... Ze had zo graag op mijn state getroond, maar daar kreeg ze de kans niet toe. Twintig jaar later heeft ze zich rustig gehouden. En nu zou ze tegen me stoken !... Alle duivels, ik moet haar spreken !... Ik heb nog troeven in mijn hand.

Van Elkema kwam thuis. Hij ging zich eerst verkleden. Op de gang boven ontmoette hij Geertje.

— Wel kind, ze hij, ik kom van Dollum en heb weer fraaie dingen van Jongema gehoord. Verbeeld je, de kerel heeft daar gesproken voor een zaal vol mensen en ze opgeruid. Hij weet niet, wat hij vertelt... En dat zaakje zal lelijke gevolgen hebben... Jongema denkt, dat hij maar op ieder mag schelden ! Het gerecht is er al mee gemoeid, loog van Elkema. Hij gaat vast de gevangenis in... Je mag blij zijn, dat je van hem af bent. Tracht het gauw eens te worden met Jelle. En dan is je broodje gebakken...

De baron verdween in zijn kamer.

Geertje was toch ontsteld. Johan zou voor een vergadering gesproken hebben, daar zeer onvoorzichtig geweest zijn. Ja, ze kende hem : hij was heftig. En zou hij nu last krijgen met het gerecht ? Dat leek Geertje vreselijk toe.

Misschien overdreef de baron en wilde hij haar bang maken.

Ze ging nu met Jelle naar een zangvereniging. En dat vond ze wel gezellig, maar voor de haar opgedrongen jongen voelde ze niets. Toen ze van de vereniging naar huis kwamen, wilde Jelle haar een arm geven. Ze had hem weggeduwd.

— Dat niet, zei ze toen. We kennen elkaar nog maar een paar dagen.

Jelle durfde die dag toch niet over liefde spreken. Lodewijk en Famke plaagden haar met hem. Eigenlijk waren ze jaloers van de nieuwe bediende, die zich zo afzijdig van hen hield.

Geertje liet hen praten. Ze wist, wat ze wilde. Geen ruzie meer, geen opsluiting... Maar ze verlangde naar de maand februari.

Als Johan nu toch voorzichtig was.

Geertje verkeerde toch onder de indruk van hetgeen de baron haar meegedeeld had.

Tegen de avond kwam van Elkema in de eetkamer, terwijl ze de tafel dekten. Hij had een paar borrels gedronken.

— Jongema is een ezel, een stommeling, zei hij tot Geertje. Hij is een boerenzoon... kan een goed leven hebben. Nu hangt hij de proletariër uit. Alles om zich interessant te maken ! Hij zal niet lang knecht blijven. Hij wil voordeel slaan uit die zogenaamde volksbeweging. Wacht maar ! Hij buit de domheid van de massa uit. Al die leiders... 't is hun om een lui leventje te doen. Nu komt Jongema al bij een deftige familie te Dollum, waar de zoon ook aan volkspolitiek doet. En er is een dochter... Die is in bewondering voor Jongema... Hij zit er tot 's avonds laat en dan fietst hij door de nacht naar huis. Hij zal Aagje Blija al beu zijn... Zo'n kerel is hij. Wees blij, kind, dat je van hem af bent.

— Laster, dacht Geertje, maar de baron joeg haar toch onrust aan. O, kon ze Johan maar eens spreken !

Van Elkema ratelde nog wat door. Dan moest hij dineren.

Mevrouw trad binnen. De kamenierster bleef boven; ze was ongesteld. Mevrouw zei tot haar man dat ze de volgende dag niet zou meegaan naar een feest, waar men van Elkema wilde huldigen.

— Dat behoort tot je politiek en ik sta er buiten, sprak ze.

— Men wil je bloemen aanbieden.

— O, dat begrijp ik... Maar ik heb geen zin om daar te zitten... Je kent de grote teleurstelling van mijn leven.

— Alle duivels, je was destijds blij genoeg me te krijgen en in de adel te treden.

— Je hebt weer te veel gedronken.

De barones stond op en verliet de kamer. Ze zou niet twisten. Dat had ze al lang verleerd.

— Dat zeurige wijf ! bromde van Elkema. Mijn jeugd was plezieriger ! Vanavond zal ik mijn troost zoeken bij Famke... bij een dienstbode... Buitenshuis moet ik me intomen... Famke is een knappe meid...

Zo sprak nu een der leiders van de nationale partij, die orde en tucht en de voorvaderlijke zeden wilde handhaven.

LIESBETH VAN ALTENA

't Was zondagnamiddag. Johan fietste naar Dollum. Hij moest de volgende week spreken op een vergadering te Sijtshaven, die Egbert Van Altena ingericht had. Hij was nu weg om nadere schikkingen te behandelen. In zijn zak had hij een brief van Egbert, waarin deze hem schreef, dat hij nu voor zijn studie in Groningen was, maar dat zijn zuster hem zou ontvangen en zij alles wist over de vergadering. In Johan woelde een onrust en een ongeduld, waar hij zichzelf geen rekenschap van kon geven. Hij zag op tegen de ontmoeting met Liesbeth, maar diep in zijn hart voelde hij, dat hij er ook naar verlangde.

De laatste keer was haar houding helemaal veranderd. Ze had haar spottende en kritische manieren laten varen en Johan voelde dat ze tot hem opzag met een mengeling van bewondering en verbazing.

— Maar toen was zij onder de indruk van mijn redevoering, zei hij tot zichzelf. Ze zal nu wel weer wat uit de hoogte doen. Zulke weeldepoppetjes zijn grillig !

Liesbeth liet hem zelf binnen, toen hij aanbelde aan het gezellige landhuis.

— De dienstmeisjes zijn uit, verklaarde zij lachend, daarom moest ik wel open doen. Kom maar gauw mee.

Zij leidde hem in een groot vertrek, dat Johan herinnerde aan Egberts kamer. Maar het was veel kostbaarder ingericht, met lage, gemakkelijke stoelen en een brede sofa, waarover een mooi Perzisch kleed hing. Overal stonden bloemen in ranke vazen.

— Ga zitten, noodde Liesbeth's hoge stem hem. Ik heb lekkere thee voor je.

Loom, weggezonken in zijn mollige stoel, volgde Johan met zijn ogen de sierlijke bewegingen van het ranke figuurtje. Zo op zij gezien had Liesbeth een heel ander gezichtje, dan hij het zich altijd voorstelde. Er was niets uitdagends meer in; het leek kalm en ernstig. Liesbeth bracht hem het broze, porseleinen kopje en presenteerde beschuitjes uit de zilveren trommel. Toen nam zij tegenover de jongen plaats en richtte haar glanzende ogen op hem.

— Egbert heeft je geschreven dat hij vandaag niet kon komen en dat ik je zou ontvangen, sprak ze.

— Ja, juffrouw.

— Juffrouw ?... Wat is dat nu weer ?

Dan begon ze te lachen.

— Laten wij elkander maar bij de naam noemen, en tutoyeren stelde zij ongedwongen voor. We zijn toch vrienden, nietwaar, en werken voor hetzelfde doel ! Noem mij Liesbeth.

— Goed, juffrouw.

— Liesbeth... herhaalde ze.

— Liesbeth, zei hij gehoorzaam en wist niet dat ook zijn stem een tedere klank had.

Vrolijk sprong ze op.

— En nu gaan we onze zaken bespreken, kommandeerde ze. Egbert heeft me een massa brochures voor je gegeven.

Uit haar kleine schrijftafel, die in een hoek van de kamer stond, haalde ze een bundel papieren te voorschijn en even later zaten ze samen gebogen over de inlichtingen en beredeneerden druk hun plannen. Liesbeth was nu een en al ernst.

— O ja, 't is waar, heb je het Dollumse dagblad gelezen over de vergadering ? vroeg Liesbeth.

— Neen.

— Hier is het... Hoe die mensen kunnen liegen !...

Johan las het verslag, door van Elkema opgesteld.

— Hoe gemeen ! zei hij dan. Ze willen het dus voorstellen alsof wij die rustverstoorders aan het werk zetten, om er hun dan van te beschuldigen.

— Egbert heeft een antwoord ingezonden, maar het werd niet opgenomen. Maar de mensen hier weten nu de waarheid. Iemand heeft op de deur van het dagblad geschreven "Leugenaar" en 's morgens hing er een dode rat aan de belknop.

— Dat moesten ze niet doen. Men geeft de politie aanleiding om tegen onze partij op te treden. We hebben andere strijdmiddelen.

— Dat is waar. Maar zo liegen en huichelen maakt mensen nijdig. Ik heb je rede verleden week toch zo bewonderd, zei Liesbeth spontaan. Ik moet je eerlijk bekennen, dat ik er verbaasd over stond. Ik had dat nooit achter je gezocht.

— Natuurlijk niet. Mensen zoals jij beschouwen een boerenjongen als iets minderwaardigs, voer Johan wat heftig uit.

— Zo bedoelde ik het niet, suste zij. Wat ben je toch een driftkop, Johan !

Hij bromde iets onverstaanbaars en Liesbeth lachte even.

— Zo kunnen spreken als jij, is een talent, vervolgde zij. Zelfz Egbert, die toch voor meester in de rechten studeert, kan zo voor de vuist zulk een schitterende redevoering niet houden. Je zou voor advokaat moeten leren, Johan.

Jongema zuchtte. Hij dacht aan zijn toestand. Liesbeth moest het eens weten dat hij een vondeling was, verstoten door zijn ouders ! Als hij de kansen en de opvoeding van een Egbert Van Altena had, dan zou hij evenveel in de wereld kunnen bereiken als deze. Als advokaat zou hij nog meer kunnen werken in dienst van zijn volk. Maar hij was toch al tevreden met de rol die hij te spelen kreeg en, als eenvoudige boerenknecht, zag hij beter en klaarder de misstanden in de maatschappij dan deze verwende kinderen.

Liesbeth zat hem scherp op te nemen.

— Waaraan denk je nu ? vroeg ze eensklaps.

— Aan mijn jeugde en mijn opvoeding.

— Vertel me er van, drong ze zacht.

Wrevelig haalde Jongema de schouders op.

— Och, daar begrijp je toch niets van, zei hij ontwijkend.

— Waarom niet ? Werkelijk, ik stel er belang in.

Johan kreeg een kleur. Haar ogen leken heel anders nu, veel zachter en echter. En hij besloot openhartig te zijn. Ze moest weten welk een paria hij geweest was. En plots vertelde hij haar zijn geschiedenis. Hij sprak over boer Jongema, wiens pleegzoon hij was en over de moeilijkheden thuis. Het deed hem goed haar belangstelling en sympathie te voelen. Hoe anders was ze nu ! Zo kon hij haar begrijpen en vriendschap voor haar voelen.

Eindelijk stond hij op.

— Ik geloof dat ik nu naar huis moet, zei hij. Het is laat geworden.

Liesbeth reikte hem de hand.

— Ik ben blij, dat je mij in vertrouwen genomen hebt, zei ze warm en met een open glimlach. Tot ziens.

Ze ging hem voor naar beneden en liet hem uit. Toen hij de laan afreed wuifde zij hem na, en haar lieve meisjesstem riep hem nog een vrolijke groet toe.

Johan fietste over de eenzame grintwegen naar huis. Hij was voldaan over zijn bezoek, maar diep in hem schrijnde toch een doffe pijn. Waarom had hij zo vertrouwelijk met Liesbeth gesproken ? Wat had hij eraan ? Hij bleef toch buiten hun kring, een vreemde, een indringer. Zijn verleden scheidde hem van haar, joeg hem ver, heel ver van haar weg. Hij behoorde tot de nederigen, en zij... zij kwam ergens vandaan, waar ze op mensen, zoals hij, neerzagen.

Strijdlustig wierp hij zijn hoofd achterover.

— Nu... en wat zou dat dan ? Voelde hij daar soms verdriet over ? Hij had immers Geertje, zijn eigen meisje ! Wat ging hem de zuster van zijn vriend aan ? Doch plotseling, helder en scherp,

stond Liesbeth's blank gezichtje hem weer voor de geest, met de grote, glanzende ogen, de felrode mond en haar warme, vleiende stem klonk nog aan zijn oor. En Johan was kwaad op zichzelf omdat hij dat beeld niet kon verdrijven.

DE ZOON VAN ELKEMA

Marianne Bosma, slank en opvallend in haar sierlijke wintermantel, liep de grootste winkelstraat van Groningen door. Het sloeg vier uur op de Martinitoren. Het was levendig in het centrum van de stad.

Marianne kwam van de universiteit, waar zij zich had laten inschrijven voor een kursus in de letterkunde. Ze had tenslotte toch bij haar vader, die thuis niet de minste invloed bezat, haar wil doorgezet en een paar gezellige kamers gehuurd in het huis van een oude onderwijzeres. Marianne voelde zich nu los en zelfstandig, een modern meisje, vrij om te leven zoals zij zelf wilde. Haar donkere ogen glinsterden bij dit prettig vooruitzicht.

Wat is het heerlijk jong en mooi te zijn, dacht ze. Een beetje in de spiegel kijken, een beetje praatjes hebben, een modieus kleedje dragen, dat geeft gloed en kleur aan het leven.

Een vrolijke, jongensachtige stem stoorde haar in die gedachten. Toen zij snel omkeek, blikte zij in het stralend gezicht van Egbert Van Altena.

— Egbert, zei ze verrast en stak hem hartelijk de hand toe. Wat is dat lang geleden dat wij elkaar gezien hebben. Hoe maak je het ?

— Uitstekend, dank je, zei hij op warme toon. Maar wat een verrassing je in Groningen te ontmoeten.

— Ik studeer hier, zei Marianne zelfbewust, terwijl ze samen verder opwandelden.

Ze lachte om het verbaasde gelaat van Egbert.

— Nu ja, studeren is eigenlijk het woord niet, legde zij uit. Ik ga een vrije kursus in letterkunde volgen.

— Stel je daar belang in ?

Weer lachte ze en vertrouwelijk stak zij haar hand door zijn arm.

— Doe toch niet zo gewichtig ! pruilde zij. Natuurlijk voel ik er niet veel voor, maar ik moet toch iets doen met mijn vrije tijd. Thuis, in dat saaie dorp, kon ik het niet langer harden, daar ben ik levend begraven. En je weet, ik hou van afwisseling en pretjes.

Glimlachend en bewonderend keek Egbert neer op het bloeiende, bekoorlijke gezichtje, dat zich tot hem ophief.

— Je bent toch nog altijd dezelfde, Marianne.

— Wat dacht je dan ? Dat ik in die paar jaar dat ik op kostschool geweest ben, helemaal bekeerd zou zijn. Integendeel. Maar jij bent ook niet veel veranderd, Egbert, nog altijd even ernstig. Weet je dat we vroeger steeds ruzie kregen, als ik bij je zuster logeerde ?

— Och, we waren toen nog kinderen. Dat is al zo lang geleden.

— Ja. Later werd je vriendelijker. Maar eerst noemde je mij een onverdraaglijk spook. Herinner je je dat nog ?

— Je was toen toch ook een brutaal nest, een echte plaaggeest, zei Egbert lachend. Ik was dikwijls kwaad op je.

— Nu toch niet meer zeker ?

Koket keek zij tot hem op en haar spottende ogen daagde hem uit.

Marianne en Egbert kenden elkaar reeds sinds hun kinderjaren. Mevrouw Bosma was bevriend geweest met de moeder van Liesbeth en Egbert en ze hadden vroeger dikwijls bij elkaar gelogeerd. Nu ook weer vonden ze dadelijk hun vertrouwelijke omgangstoon.

— Zullen we iets gaan drinken, stelde Egbert voor. Ik zal je ergens brengen, waar veel studenten komen, dan kun je al eens een kijkje nemen in je nieuwe leven.

— Uitstekend ! Ik smacht gewoonweg naar een kopje thee. Wat een gelukkig toeval dat ik je ontmoette, Egbert.

Ze kwamen in een gezellig zaaltje waar het reeds vrij vol was, maar Marianne ontdekte nog een onbezet tafeltje bij het raam.

— Kom gauw mee, wenkte zij, anders wordt het nog voor onze neus weggekaapt.

Tevreden nestelde zij zich in de rieten stoel, nadat zij haar mantel door Egbert had laten ophangen. Ze keek vergenoegd rond.

— Het is hier prettig zitten, prees zij.

Egbert sloeg haar zwijgend gade.

— Marianne is nog mooier geworden, dacht hij.

Haar elegante verschijning en haar wereldse houding, die zo scherp afstaken tegen de stijf-burgerlijke deftigheid van Groningen, imponeerden hem. En toen zij, opmerkzaam geworden door zijn staren, hem nakeek met haar spottende, betoverende glimlach, voelde hij zijn hart bonsen.

— Kleine heks, schold hij in zijn binnenste, maar hij wist niet hoe die woorden als een liefkozing waren.

— En vertel me nu eens,. Hoe maakt Liesbeth het toch ? Ik heb al zolang niets meer van haar gehoord.

Egbert schoof wat op voor de kellner, die hun thee bracht.

— Liesbeth is nog altijd bij moeder in Dollum, antwoordde hij dan. Maar ze houdt zich tegenwoordig met politiek bezig en ze is een vurige aanhangster van je moeders'theorieën.

Marianne trok smalend haar fijne wenkbrauwen op.

— Hoe is het mogelijk, dat een jong meisje zich daar druk over kan maken ! Goed voor blauwkousen. Maar och, ik kan het begrijpen van Liesbeth. Zij zal ook niet meer tevreden geweest zijn met rustig thuis te zitten en te breien of te borduren. Dollum is al niet veel beter, dan dat nest waar ik woon. Maar waarom komt zij ook niet naar Groningen ?

— Liesbeth wil moeder niet alleen laten; die heeft het al eenzaam daar. En ik geloof niet, dat zij zich in Dollum verveelt; ze is altijd opgewekt en tevreden.

— Ja, Liesbeth heeft een ander karakter dan ik. Ze houdt van lezen en studeren en is nogal dweperig aangelegd. Brengt ze niet veel jonge mannen het hoofd op hol met haar mooie ogen ?

Van Altena lachte.

— Daar bestaat niet veel kans op in Dollum, zei hij. We gaan daar bijna met niemand om.

Marianne schonk thee in en praatte onderwijl druk en op luchthartige toon over allerlei onderwerpen. Doch plotseling zag Egbert haar levendig gezichtje verstrakken, terwijl zij naar de glazen deur staarde, die juist openzwiepte. Hij volgde haar blik en bemerkte een slanke, goedgeklede jongeman. Hij herkende dadelijk het knappe, hooghartige gelaat en de zelfbewuste houding.

— Dat is Otto van Elkema, zei hij tot Marianne en keek verwonderd naar de gloeiende blos, die haar gezichtje overdekte. Ken je hem ?

— Ja, ik heb hem gedurende mijn laatste vakantie in Zwitserland ontmoet.

Onaangenaam getroffen bemerkte Egbert haar ontroering.

— Pas maar op voor hem, probeerde hij te schertsen. Hij is de grootste boemelaar in Groningen en houdt alle meisjes voor de gek. Daarbij is hij verwaand en uit de hoogte. Ik ken hem tamelijk goed, want hij is ook student in de rechten. Doch ik geloof, dat hij meer van uitgaan houdt, dan van studeren.

— Hij heeft nog gelijk, zei Marianne snibbig en krulde haar roden lippen. En wat je waarschuwing betreft, die kun je voor je houden, beste jongen. Ik ben goed in staat om op mijzelf te passen.

Zelfbewust rekte zij haar tenger lichaam en toen ontmoetten haar uitdagende ogen die van de jongen van Elkema, die nog

steeds bij de deur stond. Hij herkende haar onmiddellijk en kwam op hun tafeltje toe.

— Dag juffrouw Bosma, zei hij beleefd. Wat een aangename verrassing u hier te ontmoeten !

Strak keken zijn overmoedige blauwe ogen haar aan en, in een nooit van te voren gekend gevoel van verwarring en schroom, sloeg Marianne de hare neer. Toen keerde van Elkema zich tot Egbert en begroette hem met enige koele woorden. Hij vroeg toestemming om aan te schuiven en het eerstvolgende kwartier waren hij en Marianne in een zeer levendig gesprek gewikkeld.

Egbert zat er vergeten bij en hij verwenste in zichzelf die ongelukkige ontmoeting. Marianne zou toch zeker zo dom niet zijn, om verliefd te worden op die verwaande jonker, met zijn gladde tong en brutale woorden ? dacht hij. Zij is veel te goed voor die boemelaar !

Doch plots wendde van Elkema zich tot hem.

— Ik hoor, dat je tegenwoordig je erg veel met de politiek bezig houdt, zei hij spottend.

— Dat heb ik altijd gedaan, antwoordde Egbert kort.

— Ja, maar men vertelde mij, dat je zelfs vergaderingen inricht voor de volkspartij. Je valt mijn vader aan, naar het schijnt. Niet dat ik daar iets om geef, hoor, want de theorieën van mijn oude heer komen een eeuw ten achter en laten mij koud. Ik zelf ben het ook nooit met hem eens.

— De volkspartij is niet tegen baron van Elkema gericht maar tegen het machtsmisbruik en het eigenbelang van de aristokraten en de grote landeigenaars. Zij wil het volk veredelen en opheffen uit hun vernederende slavernij. Dat is ons doel.

Otto van Elkema wuifde luchthartig met zijn slanke verzorgde hand.

— Waar jullie je allemaal druk om maken, zei hij onverschillig. Wat ben je toch nog een idealist, Van Altena !

Met moeite hield Egbert het scherpe antwoord, dat op zijn lippen zweefde terug. Het ging toch niet om in het bijzijn van Marianne te twisten !

En och, wat begreep die verwijfde, aristokratische jongen over zijn idealen en beginselen ? Hij zou er mee spotten. Verstrooid luisterde hij verder naar het gebabbel tussen Marianne en Otto, een luchtig, vrolijk, plagend gesprek, waaraan hij zo goed als geen deel nam. Eindelijk stond het jonge meisje op.

— Kom, ik moet heen ! zei ze.

Beleefd hielp van Elkema haar in haar mantel en met hun drieën verlieten zij het zaaltje.

— Ik mag u zeker wel thuis brengen ? bood Otto aan.

Glimlachend stemde Marianne toe, maar Egbert bleef bruusk staan.

— Nu je zulk goed geleide hebt, verontschuldig je me wel, Marianne, zei hij koel. Ik neem dan hier afscheid. Tot ziens !

Na een haastige handdruk aan hen beiden verdween hij. Onthutst keek Marianne hem na.

— Wat krijgt die nu ? zei ze teleurgesteld en ontstemd.

Van Elkema boog zich tot haar over; in zijn ogen dansten spotlichtjes.

— Van Altena schijnt niet erg op mijn gezelschap gesteld te zijn. Och, dat is misschien te begrijpen; ik kaap hem zijn dame voor de neus weg !

Tot haar ergernis voelde Marianne hoe zij hevig bloosde en haar ogen ontweken het knappe, overmoedige gelaat, zo wonderlijk dicht bij het hare, zodat haar hart vervuld werd met een vreemde verwarring. Maar tegelijk rees een stormachtig en dwaas geluksgevoel in haar op.

— Wat een uitstekende gedachte van u, om hier te komen studeren ! zei Otto.

— O, ik kom er eerlijk voor uit dat ik hier ben om afleiding te zoeken en dat ik studeer voor mijn plezier.

— Dat wil zeggen : hoe minder hoe liever.

— Plaaggeest !

Marianne glimlachte en tikte hem met haar handschoenen om de oren. Van Elkema greep haar hand.

— Brutaal nest, schertste hij.

— Foei, hoe oneerbiedig ! En dat tegen een jonge dame zoals ik !

Ze sloeg haar lachende ogen neer en trok haar mond in een strakke plooi. Otto van Elkema nam haar arm en drukte die vast tegen zich aan.

— We zijn nu toch goede vrienden, nietwaar ? vroeg hij vleiend. We moeten elkaar dikwijls ontmoeten, Marianne. Zo mag ik je toch wel noemen, Marianne ?...

— Ja... Otto, stemde zij onbevangen toe.

— Zo is het goed. Trouwens, wij moeten niet zo stijf zijn, we kennen elkander immers al eerder dan vandaag. We hebben samen een lange, heerlijke avond gedanst. Weet je dat nog ?

Ze waren nu voor Marianne's pension gekomen, een laag, breed huis, in een rustige buurt. Van Elkema nam afscheid.

— Mag ik je een uitnodiging sturen voor de dansavond die onze club volgende week geeft ? vroeg hij dringend.

— Heel graag !

Even drukte hij haar hand, toen wipte het ranke figuurtje de stoep op en verdween achter de zware deur...

OUDE KENNISSEN

Baron van Elkema kon het niet uit zijn hoofd zetten, wat Van Altena hem verteld had, dat mevrouw Bosma zich bemoeide met dat optreden van Jongema. Hij zag er een komplot in, een wraakplan, dat erge gevolgen kon hebben. En hij besloot mevrouw Bosma te bewerken.

Hij koos daartoe een vrijdag uit, want dan zou mijnheer Bosma wel naar de weekmarkt te Leeuwarden zijn. En hij moest Tanna natuurlijk alleen spreken. In meer dan twintig jaar had hij haar niet meer ontmoet.

Van Elkema vertrok met zijn rijtuig. Het was een lange rit naar het verre Noorderdorp. In een "doorreed", zoals men een Friese afstamming noemt, omdat men langs de ene zijde binnen rijdt en door een andere deur weer vertrekt, liet de koetsier het paard wat rusten.

Maar baron van Elkema was ongeduldig en bleef niet lang. Vrij spoedig bereikte hij het afgelegen dorpje en van Elkema liet het huis van mevrouw Bosma aanwijzen. Hij belde aan. Het dienstmeisje, dat hem binnen liet, opende een van de vele bruin-houten deuren en liet de baron in een soort van spreekkamer. Van Elkema gaf haar zijn naamkaartje en wachtte gelaten op de komst van Tanna, die hij in geen twintig jaar meer gezien had.

Mevrouw Bosma schrok hevig toen zij de naam las op het kaartje, dat het meisje haar overreikte.

— Neen, ik wil hem niet ontmoeten ! riep het in haar, maar toen zij even nagedacht had, veranderde zij haar besluit. Ze was toch wel nieuwsgierig naar wat van Elkema haar te zeggen had.

— Breng die heer hier, beval zij het dienstmeisje.

Vluchtig wierp ze een keurende blik in de vergulde spiegel boven de schoorsteenmantel en tevreden knikte zij, toen ze haar nog jong, blozend gezicht beschouwde. Natuurlijk was zij erg veranderd in die twintig jaren, maar ze zag er toch nog goed uit met haar mooi glanzend haar en donkere ogen. Hij zou ook wel niet meer de knappe, aantrekkelijke jonge man zijn, die eens haar hoofd op hol bracht.

Het openen van de kamerdeur stoorde Tanna in haar bedenkingen en vlug wendde zij zich om. Baron van Elkema stond voor haar en maakte een koele buiging.

— Dag mevrouw Bosma, het is lang geleden sinds we elkaar zagen, zei hij.

Tanna lachte even zenuwachtig, maar ze beheerste zich onmiddellijk.

— De herinnering aan onze laatste ontmoeting zullen we maar laten rusten, zei ze snijdend.

Ze bood haar bezoeker een stoel aan en ging tegenover hem zitten. In afwachting staarde ze de baron aan en alleen het trillen van haar slanke vingers, die met een afhangende kwast van haar stoel speelden, verried hoe zenuwachtig ze eigenlijk was. Als een vloedgolf stormden de herinneringen op haar aan. Eens, lang geleden, was zij razend verliefd op die man tegenover haar, met zijn staalharde ogen en zijn wilskrachtige mond. Toen was zij in staat geweest dwaasheden voor hem uit te halen en had naar geen rede geluisterd. En nu haatte zij hem, o, hoe haatte zij hem.

Van onder haar oogharen begluurde zij hem. Hij zat met gebogen hoofd en staarde naar de vloer. Zou hij nu ook aan het verleden denken en haar zien zoals ze toen was : mooi, jong en overmoedig, een roekeloos onervaren kind als nu Marianne, haar dochter ? 't Was of de baron haar starre blik voelde, want hij keek op en begon te spreken.

— Je zult wel verwonderd zijn me hier te zien, Tanna.

— Inderdaad ! Ik ben zeer benieuwd naar wat je mij te zeggen hebt.

— Wel, ik kom je spreken over Johan Jongema. Je weet wie hij is ?

Mevrouw Bosma boog het hoofd.

— Ja, onze zoon, antwoordde ze zacht.

— Juist ! Ik heb destijds aan je vader verteld, dat ik het kind uitbesteed had bij een van mijn pachters, die het zou opvoeden en er zijn naam zou aan geven. Ik had het dus goed met hem gemaakt. Waarom gebruik jij dan die jongen om hem te laten optreden op vergaderingen en hem tegen mij een politieke strijd te laten voeren ?

— Het is toch mijn zoon en ik kan niet dulden, dat hij in de vergeethoek geduwd wordt. Hij heeft vele gaven en is een geboren redenaar. Waarom zou ik de jongen zijn kans niet geven en hem laten optreden in het publiek, als hij er iets voor voelt op te komen voor de rechten van het volk ? Dat hij de zijde van de demokraten kiest, is niet mijn schuld.

De baron fronste de wenkbrauwen.

— Het is toch wel vreemd, dat je je nu ineens met de jongen gaat bemoeien, zei hij hard.

— In die twintig jaren heb ik dikwijls aan hem gedacht, bekende Tanna, en in haar donkere boze ogen kwam een zachte glans.

— Je hebt je toch al die tijd nooit om het kind bekommerd.

— Nee. Zijn komst bracht mij zoveel ellende en verdriet, dat ik in het eerst nooit dan met tegenzin aan het kind dacht. Later werd die onverschilligheid minder, en ik vroeg me dikwijls af, hoe de jongen er zou uitzien en of hij gelukkig was. Maar och, ik had mijn huishouden en mijn dochtertje en vond het veiliger en voorzichtiger om het verleden maar gedekt te houden. Doch, later, toen ik vernam, dat jij ook een zoon hebt, hoe die in weelde opgroeide, mocht studeren an als ik dan mijn eigen dochter zag, genietend van haar jeugd, op reis gaande en plezier makend, toen dacht ik aan ons kind, mijn eerste, dat voor onze schuld boette en eenzaam en vergeten opgroeide. En dan werd ik vaak bitter en hard en vroeg me af, waarom nu juist die onschuldige jongen moest lijden.

— De jongen was ook gelukkig. Hij wist niet beter en de Jongema's voedden hem op als hun eigen zoon.

— Dat zeg jij. Maar toen ik Johan dan eindelijk opzocht, gedreven door een gevoel van belangstelling en berouw, kon ik toch niet vinden, dat hij er zo tevreden en onbezorgd uitzag. Integendeel ! Er ligt een verbitterde, gesloten uitdrukking op zijn gezicht. Hij weet ook, dat hij een vondeling is, en ik geloof dat hij altijd geleden heeft onder dat besef. Hij is in dienst als een eenvoudige boerenknecht.

— Dat is zijn eigen schuld. Hij heeft een opstandig karakter en kan het met zijn pleegvader niet vinden. Als hij wat gewilliger en gehoorzamer was, dan zat hij nu als zoon des huizes op de hoeve.

— Maar heeft die Jongema hem ooit met liefde behandeld ? Hoe kon hij dat ook ? Voor geld heeft hij het kind aangenomen en Johan was slechts het middel om zijn hoeve te vergroten.

— Wat had je dan gewild ? Ik kon toch niets anders met hem aanvangen, zei de baron wrevelig. Je vader schoof mij die last op de hals, hij zelf wou er toch ook niet aan denken, het kind aan te nemen en op te voeden.

— Nee, dat was te begrijpen. Maar ik voel het als een onrechtvaardigheid tegenover Johan. Hij is toch onze zoon.

— Ik heb ook behoorlijk voor hem gezorgd. Maar jij bederft alles weer door die oude koeien uit de sloot te halen en de jongen op te hitsen tegen mij. En ik vraag me af : met welk doel ? Ik kan niet aannemen, dat je alleen zo handelt uit belangstelling voor je zoon. Je had hem anders kunnen helpen, dan hem zo op het voorplan te schuiven in de politiek.

Mevrouw Bosma richtte zich wat hoger op in haar stoel; haar schitterende ogen richtten zich strak op het gelaat van de baron.

— Kun je het dan niet raden, waarom ik de jongen tegen jou uitspeel, van Elkema ? vroeg ze langzaam en nadrukkelijk.

Onrustig bewoog de baron zich onder haar blik.

— Waarom dan ? zei hij aarzelend.

— Omdat ik je haat !

Als een kreet klonken de woorden in de stille kamer.

— Ha, je denkt zeker dat ik alles vergeten ben, wat je mij aangedaan hebt, ging Tanna opgewonden voort. Nooit zal ik je al het leed en ellende, die ik om jouwentwille heb doorgemaakt, vergeven. Je hebt me toen behandeld als een slet, een meisje van de straat, na me eerst door mooie woorden en beloftes verleid te hebben. Zoiets blijf ik onthouden.

— Maar dat is allemaal al zo lang geleden ! Ik was toen jong.

— Ja, zo praat jij, dat weet ik wel. Net of dat een verontschuldiging is voor je gemeen gedrag. Die zogenaamde dwaze streek heeft toch mijn leven vernietigd. Je had beloofd met mij te trouwen.

— Hoe kon ik je huwen, Tanna ? Je weet toch ook, dat ik het grootste deel van mijn fortuin verloren had en een rijke vrouw moest nemen. De bruidsschat, die je vader mij beloofde, was eenvoudig belachelijk; dat aanbod kon ik niet aannemen. Trouwens, van een huwelijk tussen ons was toch nooit iets terecht gekomen door de onverzoenlijke houding van je vader en je broer. Hun beledigende woorden had ik niet kunnen dulden.

— Hadden ze geen gelijk toen ze je een schoft noemden ? vroeg mevrouw Bosma op scherpe toon. Trouwens, je moet nu niet doen, alsof je ooit van plan bent geweest mij te trouwen. Je hebt er nooit aan gedacht. Toen je eenmaal je zin had, heb je mij opzij geworpen en me nog beledigd en uitgelachen in al mijn vernedering.

— Je had toch zelf ook schuld, Tanna. Je liep me na en toonde me al te duidelijk je liefde.

— Verwijt je me dat nu ? hernam ze heftig. Ja, ik was een dom overmoedig meisje, eerzuchtig, en ik droomde van een schitterende toekomst, als edelvrouw op een state. Ik was verliefd op je en vertrouwde je volkomen. Pas later merkte ik, wat voor een dwaas, onervaren kind ik geweest was. Ik moest zwaar boeten voor mijn vergissing.

— Waarom pijnig je je nog door al die onaangename herinneringen op te halen ? Laat het verleden begraven ! Waarom die oude dingen weer op te rakelen ? Dat leed is nu toch vergeten.

— Je praat er licht over, verweet Tanna. Trouwens, je bent altijd licht over zulke dingen heengegleden. Voor jou was die geschiedenis met mij maar een van je vele liefdesavontuurtjes, die je even gemakkelijk vergat als je ze begonnen was. Maar voor mij was het een ramp, die mij bijna tot wanhoop bracht. Je herinnert je misschien toch ook wel de dag, toen ik je opzocht op je state en je trachtte neer te schieten. Ik was toen buiten mezelf van vernedering en schaamte en jij had me daartoe gedreven. O, had ik me toen maar in het water geworpen, dan waren die twintig ellendige jaren mij tenminste bespaard gebleven...

Even hing de stilte tussen hen in na Tanna's hartstochtelijke woorden. Bijna schuw blikte de baron naar het bewogen vrouwengezicht tegenover hem, en in zijn hart verwenste hij zijn komst naar hier.

— Dus je kunt wel begrijpen waarom ik Johan gelegenheid geef tegen je op te treden, vervolgde Tanna wat kalmer nu. Het is je eigen schuld, van Elkema, en ik wil niet alleen boeten voor onze misstap. Je hebt mij tot je vijandin gemaakt.

— Waarom ben je zo verbitterd, Tanna ? Laat die oude geschiedenis nu toch rusten. Je bent toch ook getrouwd.

Heftig wrong mevrouw Bosma haar handen.

— Dat is juist het ergste, riep ze uit. Die twintig ellendige huwelijksjaren, denk je dat die het verleden goed maken ? Uit wanhoop, en omdat ik niet meer wist, wat ik deed, en het leven mij volkomen onverschillig liet, heb ik destijds het huwelijksaanzoek van Bosma aangenomen. Ik voelde niets voor hem en wij pasten ook in het geheel niet bij elkaar. Doch ik was eenzaam en verlaten en het leven thuis werd mij ondraaglijk. Ik kon moeders tranen en vaders nors gezicht niet langer aanzien en, om van alles af te komen, trouwde ik zo spoedig mogelijk met Bosma. Had ik toen maar geweten, wat ik deed, 'k was nog liever de vreemde ingetrokken om mijn brood te verdienen.

— Ben je dan niet gelukkig in je huwelijk ? vroeg de baron aarzelend.

— Gelukkig !

Tanna lachte schamper.

— Weet jij wat het is, twintig lange, eindeloze jaren naast iemand te leven, die ver je mindere is in beschaving en ontwikkeling en die je minacht en als een nul beschouwt ? Mijn hele huwelijksleven is een hel geweest, nog veel erger dan die welke ik doormaakte vóór mijn trouwen.

— Je hebt toch een dochter ?

Tanna's mond vertrok in een weemoedige glimlach.

— Och, aan haar heb ik nooit veel gehad, bekende zij. Ze was zo vlug groot en wijs en, reeds als kind, ontvluchtte zij zo dikwijls mogelijk de ongezellige-sfeer hier. Ze kan zich bij ons niet thuis voelen.

De baron zuchtte. Hij dacht aan zijn zoon.

— Och ja, kinderen kunnen soms hun ouders veel zorg geven en weinig vreugde, zei hij somber.

Getroffen door die toon, keek Tanna hem aan.

Hij schijnt ook niet erg gelukkig in zijn huwelijksleven, peinsde zij, en die gedachte gaf haar een wrede voldoening.

— Laat ons het verleden vergeten, Tanna, zei de baron zacht. Ik heb misdaan tegenover je, dat beken ik nu. Maar laat ons weer vrienden worden. We kunnen elkaar van tijd tot tijd ontmoeten in Leeuwarden, en je leven zou veel vrolijker worden. Laat die onverzoenlijke houding varen en geef me de hand.

Mevrouw Bosma wierp hem een minachtende blik toe.

— Je bent nog altijd dezelfde, dat merk ik nu weer, zei ze smalend. Je hebt je streken nog niet verleerd, maar mij vang je niet meer met je vleiende manieren. Ik ben niet meer het onervaren en naïef meisje van twintig jaar geleden, maar een vrouw die veel gezien en beleefd heeft. Hou je fraaie voorstellen voor je, ik ben er niet mee gediend !

Baron van Elkema stond op. Hij voelde wel dat er hier voor hem toch niets meer te bereiken viel.

— Dus je wilt vijandschap tussen ons ? vroeg hij kort.

— Ja !

— Ik waarschuw je voor de laatste maal. Als jij voortgaat met je gestook tegen mij, dan zal ik andere maatregelen nemen. Kende jouw echtgenoot je verleden, toen hij met je in 't huwelijk trad ? Zou ik graag hebben, dat ik hem je geschiedenis vertelde ?

Tanna lachte schamper.

— Je vergeet, dat je daarin ook een minder fraaie rol gespeeld hebt, zei ze verachtelijk. Met je bedreigingen maak je mij niet bang, van Elkema, ik wacht je af.

Driftig wendde de baron zich naar de deur.

— Vaarwel dan, zei hij toornig. Je zult van me horen.

Met een luide bons, die door het hele huis weergalmde, viel de voordeur achter hem in het slot en even later hoorde Tanna, het rijtuig de straat uitrollen.

Rechtop in het midden van de kamer stond ze, en luisterde naar het wielengeratel, met een triomfantelijke uitdrukking op haar gelaat.

TANNA 'S PLAN

Mevrouw Bosma liet zich per rijtuig naar Harlingen voeren. Ze zou Johan daar weer ontmoeten en had hem geschreven haar in het logement op de kade af te wachten.

Gemakkelijk achterover geleund in een hoekje van het rijtuig, overdacht ze haar plannen. Na haar gesprek met baron van Elkema, was zij nog meer besloten Johan te steunen en vooruit te helpen in de wereld. Ook was er in de jongste tijd in haar hart een week gevoel voor de jongen gekomen, een zekere innigheid voor het kind, dat ze toch twintig jaar lang aan zijn lot overgelaten had. Ze zou nu voltooien wat ze begonnen was en liet Johan niet meer los. Hij mocht niet het slachtoffer worden van hun fout. Hij had door haar geleden en zij zou hem eerlijk en onvoorwaardelijk vergoeden. Haar zoon mocht niet langer in zijn minderwaardige betrekking blijven en moest een goed geziene maatschappelijke positie innemen. Daar wilde zij voor zorgen.

En Tanna had een plan opgemaakt. Ze zou Johan gelegenheid geven om zich omhoog te werken en hem laten studeren in de rechten. Dat de jongen uitstekende hersens bezat, had hij al bewezen. Hij was een vlot redenaar en buitengewoon verstandelijk ontwikkeld. Door speciale lessen zou hij gemakkelijk kunnen bijgewerkt worden en later aan de universiteit te Groningen studeren.

Mevrouw Bosma was besloten deze studie van haar eigen middelen te betalen, want haar echtgenoot mocht er niets van vernemen. Ze wilde helemaal buiten hem om handelen, daar hij toch niet kon begrijpen, wat haar dreef om zo'n wildvreemde jongen te helpen en te laten studeren.

Tanna bezat nog een erfenis, die door haar broer, Maarten Dijkhuis, beheerd werd. Zo kon zij over het nodige geld beschikken, zonder dat haar man dit te weten kwam. Als Johan eenmaal advokaat was, zou zij het gevoel hebben, dat zij een deel van haar schuld aan hem, afgelost had. En hij werd in haar handen nog een machtiger wapen tegen de gehate van Elkema.

Jongema zat reeds te Harlingen op haar te wachten aan een tafeltje in een boek van de ruime gelagkamer, en begroette haar beleefd. Mevrouw Bosma bestelde koffie voor hen beiden. Ze was koud geworden door de lange rit.

Even spraken ze over de lezing, die Johan eergisteren te Sijtshaven gehouden had en die ook veel succes won. Doch Tanna was ongeduldig en luisterde vaag naar het geestdriftig verslag, dat

Johan haar gaf. Ze verlangde met haar plan voor de dag te komen. Ze begreep echter wel, dat ze dit voorzichtig moest aan boord leggen om de jongen niet te overrompelen, want hij was een echte stijfkop en bezat een vreemde trots.

Midden in een zin viel zij hem in de rede :

— Jongema, heb je er nog niet eens aan gedacht, dat je, nu je je zo in de politiek mengt, moeilijk boerenknecht kunt blijven ?

Verwonderd keek Johan op.

— Waarom niet ? Ja, het is natuurlijk wel moeilijk, om altijd vrijaf van mijn baas te krijgen, maar dat zal ik toch wel kunnen schikken, antwoordde hij.

— Het zou beter zijn, dat je je van dat baantje kon losmaken.

Johan glimlachte.

— Dat is zo, mevrouw, maar u begrijpt, dat ik toch moet werken voor mijn brood. Ik ben arm.

Even hing er een stilte tussen hen, een stilte, waarin Tanna al haar krachten en overredingstalent verzamelde. Toen boog zij zich voorover, en dringend en langzaam begon zij te spreken :

— Luister, Johan. Ik heb een plan voor je gemaakt. Je bent nog jong en hebt goede hersens. Het zou jammer zijn, ook voor je loopbaan, in de politiek, als je gedoemd was eeuwig boerenknecht te blijven. Jij, met je ontwikkeling en je geboren redenaarstalent, bent als geknipt om te studeren.

Mevrouw Bosma haperde even.

— En daarom ben ik besloten om je te helpen, vervolgde ze. Ik zou je in de gelegnheid willen stellen om je verder te ontwikkelen. Wat zou je denken van de studie van advokaat ?

Met stijgende verwondering had Jongema naar de woorden van mevrouw Bosma geluisterd en, met ongelovige verbazing in zijn blik, staarde hij haar aan.

Maar hij schudde het hoofd.

— Uw aanbod is heel vriendelijk, mevrouw, zei hij stug. Maar zoiets kan ik toch nooit aannemen. Ik wil onafhankelijk blijven en zelf mijn brood verdienen. Ik ben als boerenjongen geboren en blijf in mijn stand.

— Voel je er dan niets voor, om advokaat te worden ?

Even schitterden zijn ogen, maar hij wendde zich onwillig af van het vragende gelaat tegenover het zijne.

— Het is altijd een ideaal van mij geweest om te studeren, bekende hij. Ik hou veel van lezen en leren en zat steeds met mijn neus in de boeken, tot grote ergernis van mijn vader. Maar ik heb de middelen daar niet toe en zal die ook wel nooit krijgen.

— Heb je er nooit aan gedacht, dat je als advokaat meer voor je

volk zou kunnen doen dan nu ? Je tegenwoordig baantje zal steeds een wapen zijn in de handen van je tegenstanders. Je hebt zelf gelezen in de Dollumse krant, hoe men al begon met smalen over die boerenknecht. Als je eenmaal advokaat was, zou je een positie hebben en veel sterker staan.

Zacht legde Tanna haar vingers op de ruwe, gebalde jongenshand.

— Waarom ben je toch altijd zo, trots en teruggetrokken, Johan ? pleitte ze. Geloof je dan niet dat ik het goed met je meen als ik je wil helpen ? Je zou zo'n flinke advokaat worden. Waarom wil je me dan niet toestaan om dat voor je te doen ?

Haar donkere ogen keken hem smekend aan, en weer voelde Johan diezelfde onverklaarbare aantrekkingskracht, en hetzelfde wonderlijk gevoel, dat hem altijd beving in het bijzijn van mevrouw Bosma.

Onhandig en verlegen trok hij zijn hand terug.

Hij staarde naar het grillig patroon van het linnen kleed over hun tafeltje.

— Waarom wilt u mij eigenlijk helpen ? vroeg hij dan een weinig wantrouwend. Ik ben toch een doodvreemde voor u.

Even trok Tanna's gelaat zich als van pijn samen bij zijn onverschillige woorden, maar zij wist zich aanstonds te beheersen.

— Zeg dat niet, zei ze snel. Sedert ik je heb leren kennen, voel ik heel veel sympathie voor je, Johan. Daarom zou ik ook zo graag willen, dat je mij het genoegen gunde, iets voor je te mogen doen. Zie je, ik ben een eenzame vrouw. Ik zou altijd graag een zoon gehad hebben, een flinke jongen als jij, Johan, en die vreugde is mij nooit gegund. Laat mij je een beetje als mijn jongen mogen beschouwen, en iets voor je doen. Je kunt mij dat toch niet weigeren.

Onder de bekoring van de zachte weemoedige klank in haar stem, staarde Jongema Tanna aan. Zo ontroerd en zo lief, had hij de anders koele en hooghartige mevrouw Bosma nog nooit gezien. En weer kwam hij onder de indruk van haar persoonlijkheid.

— Hoe zou ik nu nog voor advokaat kunnen leren ? vroeg hij reeds half overwonnen. Ik begin immers veel te laat.

Met vreugde merkte Tanna dat zij terrein won.

— Dat is gemakkelijk in te halen, zei ze optimistisch. Je hebt me zelf verteld, dat je lang naar school bent geweest en later nog veel gestudeerd hebt. Ik zou je een leermeester bezorgen, die je in een jaar gemakkelijk kan klaarmaken voor je toegangsexamen voor de universiteit. Je zou kamers kunnen nemen te Leeuwarden en je daar voorbereiden. Later ga je dan natuurlijk naar Gronin-

gen. Als je flink studeert, zul je gemakkelijk je achterstand inhalen. Daar ben ik heel gerust in.

Johan's gezicht leek opeens opener en zijn ogen glansden heller bij de gedachte aan de aanlokkende toekomst, die mevrouw Bosma voor hem opriep. Een juichend geluksgevoel stormde in hem aan en verbrak de dam van stugge weerstand, die hij in zijn binnenste had opgeworpen. Hij zou studeren, iets bereiken in de wereld. Een heerlijk iets leek het hem opeens. Waarom zou hij nog langer weigeren ?

— Maar al dat geld ! protesteerde hij aarzelend.

— Maak je daar geen zorg over. Ik ben rijk en met genoegen sta ik een deel af. We moeten elkander immers helpen. Ik bekostig je studie, je levensonderhoud, je kleren en boeken en doe dit met vreugde. Geloof me.

— Maar later, als ik afgestudeerd ben, betaal ik u alles terug.

Mevrouw Bosma glimlachte. Zij begreep, dat zij gewonnen had en, een sedert lang niet meer gekend gevoel van blijdschap en dankbaarheid, dreef in haar aan. 't Was of ze plots veel nader gekomen was tot haar zoon. Opgewonden begon zij met hem de toekomstplannen te bespreken.

— Je moet zo gauw mogelijk je dienst bij boer Blija opzeggen, zei ze. Ik zal voor een uitstekende leermeester zorgen en kamers voor je zoeken te Leeuwarden. Hoe vroeger je met je studie begint, hoe beter natuurlijk.

Johan liet zich meeslepen door haar geestdrift en met een voor hem ongewone hartelijkheid en vertrouwelijkheid praatte hij met haar. Getroffen keek Tanna hem aan en ze voelde, dat er iets roerends was in de eerlijke geestdrift waarmee hij over zijn idealen en beginselen sprak. Merkwaardig hoe naïef deze brede grote knaap gebleven was.

— Het is anders wel een knappe jongen, dacht ze, en met een zekere trots beschouwde ze zijn gebruind gelaat met de heldere ogen en het donkere, golvende haar. 't Studentenleven zou hem goed doen, zijn ruwe kanten wat afschaven, zijn manieren wat polijsten.

Zij bestelde thee en broodjes met kaas en zij bleven gezellig samen, tot de koetsier binnentrad om mevrouw Bosma te waarschuwen, dat het rijtuig voor was. Zij maakte zich klaar om heen te gaan en reikte Johan de hand.

— Dag Jongema, zei ze opeens weer vormelijk. Ik ga nu maar. Je hoort spoedig van me.

— Dag mevrouw Bosma... dank u wel... voor alles, zei hij onhandig, en verliet vlug het logement.

Even later reed mevrouw Bosma heen uit Harlingen, toch tevreden over de uitslag, die zij bereikt had.

— Wacht maar, van Elkema, mompelde zij. Je zal mijn zoon niet in de vergeethoek duwen. Dat duld ik niet.

Intussen reed ook Johan op zijn fiets naar de afgelegen hoeve van boer Blija terug. Hij had een wonderlijk licht gevoel in het hoofd en het was hem of de wereld zich voor hem uitstrekte met een glanzend lokkend verschiet.

Een warme dankbaarheid tegenover mevrouw Bosma vervulde zijn hart.

— Ik zal ijverig studeren en haar verwachtingen niet teleurstellen, nam hij zich plechtig voor.

Maar zijn afkomst wilde hij nooit verloochenen. Als advokaat kon hij nog beter ijveren voor de rechten van het volk, waartussen hij was opgegroeid, de landarbeiders, en vissers, stoere zwoegers, om het dagelijks stukje brood...

Vrij spoedig kwam Johan thuis en als in een droom verrichtte hij het avondwerk.

GEERTJE EN JOHAN

In gezelschap van Jelle verliet Geertje het huis. Het was hun wekelijkse uitgangsavond naar de zangvereniging. Geertje had zich netjes gekleed en haar hart klopte hoog in de keel van zenuwen en spanning, terwijl ze schijnbaar rustig en bedaard naast Jelle voortliep. In de zak van haar wintermantel zat een brief van Johan, en haar hand omklemde het ritselend papier, als kon dit haar sterkte en steun geven. Want Geertje koesterde een vermetel plan, en zij beefde al bij de gedachte aan de volvoering ervan.

Johan had haar geschreven dat hij vanavond in Leeuwarden was en haar graag wilde ontmoeten. Hij zou haar om zeven uur bij de grote post opwachten. En Geertje, gedreven door het verlangen Johan te zien en hem te spreken, had een plan gemaakt, hoewel haar vreesachtig zieltje de woede van de baron vreesde.

Toen zij bij het lokaal kwamen waar de zangvereniging haar oefeningen hield, greep zij kwasi-verschrikt Jelle bij de mouw van zijn ruige jas. Hij bleef staan en keek haar verwonderd aan.

— Wat is er ? vroeg hij.

— O, nu heb ik helemaal vergeten nog een paar boodschappen voor mevrouw te doen, stamelde ze, en bloosde om haar leugen. Ik moet terug. Ga jij maar binnen.

— Maar je kunt toch niet alleen, aarzelde Jelle.

— Waarom niet ? Het zou jammer zijn, moest je niet op tijd binnen zijn ! Ze gaan een nieuw lied instuderen en ze zullen je zeker missen.

Dit laatste argument hielp. Jelle was inderdaad heel trots op zijn mooie tenorstem.

— Kom zo vlug mogelijk terug ! waarschuwde hij nog.

Met een verlicht hart keek Geertje hem na. Ziezo, haar list was gelukt. Ze stapte nu haastig voort, de richting van de post uit. Ginder op een kerktoren sloeg het zeven uur. Johan zou reeds staan wachten.

Hijgend van het snelle gaan bereikte zij het donker grijsstenen gebouw, dat nu verlaten lag en al dadelijk bemerkte zij Jongema, die voor de trap heen en weer drentelde.

— Johan !

Ze snelde op hem toe en klemde zich bevend aan hem vast.

Hoe had ze naar dit ogenblik verlangd !

— Geertje, mijn lief meisje !

Vast nam Johan haar mollig figuurtje in zijn armen en ontroerd kuste hij het blozende gezichtje, dat zich zo vol liefde en vertrouwen tot hem ophief. Liesbeth Van Altena's beeld, dat in de laatste tijd dikwijls voor hem oprees, verdween en niets bleef er over dan het grote, heerlijke geluk, Geertje in zijn armen te houden.

— Geertje wat ben ik blij dat je gekomen bent ! fluisterde hij, en weer kuste hij haar.

Toen nam hij haar arm en, dicht tegen elkaar gedrukt, wandelden zij samen het park in, dat zich opzij van het postgebouw uitstrekte. Boven hen ritselden de kale takken in de koude avondwind. In de donkere lucht pinkte hier en daar een eenzame ster. Ze voelden geen kou of wind, gloeiden van opwinding en fluisterden liefkozende woordjes. Eerst langzamerhand begonnen zij te praten.

Geertje vertelde van Jelle en welke list zij had gebruikt, om van hem af te komen.

— Net goed, vond Johan voldaan. Wat verbeeldt die kerel zich wel ? Dat hij jou van mij kan afhalen ?

Nog vaster drukte hij haar arm tegen zich aan en glimlachend keek Geertje tot hem op.

— Dat zal hem nooit lukken, beweerde ze. Ik geef nu maar een beetje toe, om last en moeilijkheden met de baron te vermijden. Maar als het eenmaal februari is, ben ik meerderjarig en vrij. Waren we maar al zo ver, hé, Johan ?

Doch Jongema antwoordde niet en staarde voor zich uit, een diepe rimpel tussen zijn ogen. Toen hij weer begon te spreken

klonk zijn stem ernstig en ongerust door die veranderde toon, luisterde het meisje.

— Zie je, Geertje, begon hij aarzelend, er is veel veranderd sinds wij elkaar laatst zagen. We kunnen in februari ons nog niet verloven, laat staan trouwen. Ik heb groot nieuws !

Voorzichtig bracht hij haar op de hoogte van mevrouw Bosma's plannen en zwijgend luisterde ze. Toen hij uitverteld was, vroeg zij haperend :

— En moet ik dan nog altijd bij de baron in dienst blijven ?

Troostend sloeg Johan zijn arm om haar heen.

— Voorlopig zou dat nog het beste zijn. Als je meerderjarig bent, kunnen we elkaar van tijd tot tijd ontmoeten en, als de baron zich daar dan nog mocht tegen verzetten, zoek je een andere betrekking. Maar je begrijpt, Geertje, dat ik er nu nog niet mag aan denken reeds openlijk te verkeren. Ik heb nog een lange studie voor de boeg.

Geertje zei niets meer, maar hij merkte dat ze zacht liep te schreien. Onthutst en schuldbewust bleef hij staan en trok haar hoofd op zijn schouder.

— Toe nu, Geertje, vleide hij. Waarom ben je nu zo verdrietig ? Er is toch niets veranderd; ik hou evenveel van je als vroeger ! Alleen zullen we wat langer moeten wachten, maar we zijn beiden immers nog jong. Als ik eenmaal afgestudeerd ben en een goede betrekking heb, trouwen we en zul je deze beroerde tijd gauw genoeg vergeten. Geertje, toe, schrei nu niet, je maakt me ook ellendig. Wat kan ik anders doen ? Toe...

Het meisje trachtte zich te beheersen.

— Nu zal het gauw uit zijn tussen ons, Johan, zei ze dof.

— Praat geen onzin, Geertje ! Ik hou van je en voor niets ter wereld geef ik je op !

Maar zij schudde het hoofd; haar lieve kinderlijke lippen trilden.

— Ach, zei ze moeilijk. Dat geeft immers allemaal niets. Wij zullen niet meer bij elkaar horen. Jij gaat weg naar een heel andere wereld en over een jaar of wat ben je een geleerde, een deftige heer, die niet meer kijkt naar een dienstmeisje zoals ik. Wat zou een advokaat met een vrouw zoals ik beginnen ?

— Hou op, Geertje, zei Johan heftig. Je mag zo niet spreken. Ik zal altijd dezelfde blijven !

En toen zij weer twijfelend het hoofd schudde, drukte hij haar tegen zich aan en kuste haar bezwaren weg.

— Je moet vertrouwen in me hebben, Geertje, zei hij ernstig. We houden immers van elkaar ?

— Ik ben alleen maar zo bang, omdat ik je niet wil missen en zoveel van je hou, Johan, zei ze diep ademhalend.

Hij lachte opgelucht en schudde haar schertsend aan haar schouders heen en weer.

— Dom meisje, zo gauw laat ik je niet los ! Je hoort bij mij en niemand anders.

Zwijgend liep zij een ogenblik verder. Toen sloeg er een klok : acht uur.

— Ik moet terug, zuchtte Geertje teleurgesteld. Jelle zal niet weten waar ik blijf.

— Laat die aap naar de maan lopen. We zijn nog maar pas bij elkaar !

Maar Geertje werd zenuwachtiger en wilde weg. Jelle mocht geen achterdocht krijgen.

Voor het lokaal van de zangvereniging namen zij afscheid. Heftig drong Geertje zich tegen Johan aan en, in het beschermend duister van de eenzame straat, sloeg zij haar armen om zijn hals.

— Schrijf gauw, fluisterde zij met een door tranen verstikte stem. En vergeet mij niet !

Telkens weer kuste Johan haar.

— Geertje, mijn lief meisje ! Ik kom vlug terug; dan zien wij elkaar weer. Natuurlijk denk ik altijd aan je ! Je mag je niet bedroefd maken, schat. Beloof me dat !

— Ja, snikte Geertje.

Na een laatste innige omhelzing, sloop Geertje naar binnen. In het donkere portaal, aarzelde zij even en luisterde naar het gezang, dat langs de gesloten deur tot haar doordrong. Hoe kon zij daar nu verschijnen met haar beschreide ogen ?

Zij leunde tegen de muur aan en besluiteloos tekende haar voet figuren op de stenen vloer, terwijl in haar oren Johan's woorden nog naroesden.

Een vaag gevoel van onvoldaanheid over de ontmoeting beklemde haar. Ze voelde angst voor de onbekende toekomst en, als zij bedacht dat de maand februari haar nu niet zou brengen, waar zij al zolang op wachtte en naar verlangde, prikten de tranen weer achter haar gesloten oogleden. Een gevoel van eenzaamheid en verlatenheid beving haar.

Eindelijk besloot zij toch maar naar binnen te gaan. Al dat tobben baatte niets. Ze wachtte nog, tot het lied geëindigd was en glipte toen de deur in.

Aanstonds kwam Jelle op haar af.

— Wat ben je lang weggebleven, Geertje ! Ik meende dat je nooit terugkwam, zei hij.

— Och, ik werd opgehouden. Maar de boodschappen voor mevrouw zijn nu besteld, dat is het voornaamste.

Jelle's lichtblauwe ogen keken haar verwijtend aan.

Enige meisjes kwamen een praatje met Geertje maken en werktuigelijk beantwoordde zij hun opmerkingen. Ze haatte plots deze kale lichte kamer, met die onbezorgde jonge mensen, die zich om haar heen verdrongen. Ze wilde heen. Ze zag hoe de leider een nieuw lied opzocht en vlug liep ze op Jelle toe en trok hem terzijde.

— Laat ons naar huis gaan, fluisterde ze dringend. Ik voel me niet goed.

— Wat heb je ? vroeg hij verschrikt.

— Bonzende hoofdpijn. Zeker van het harde lopen.

Geertje loog niet. Haar slapen klopten en hamerden, en ze had maar één verlangen meer : zo gauw mogelijk thuis te zijn.

Jelle keek naar haar bleek gezichtje, met de donkere kringen onder de ogen en vroeg niet verder. Hij verontschuldigde zich met enkele woorden bij de leider, en even later verlieten zij het lokaal. Op straat nam Jelle dadelijk Geertje's arm, en zij liet het ditmaal zonder enig protest toe. Zijn bezorgdheid deed haar goed. Zwijgend liepen ze de stille straten door en thuisgekomen wenste het meisje Jelle onmiddellijk goedenacht. Hij hield haar hand even in de zijne.

— Slaap maar lekker, Geertje, wenste hij hartelijk. En zie dat je morgen helemaal beter bent.

Op haar kamer keek Geertje als naar een schrikbeeld. Het was of ze Johan voor goed zag verdwijnen.

Met haar armen onder het hoofd, in bed, dacht ze aan Johan, zijn liefkozingen, zijn tedere woordjes, maar haar geluk werd telkens verstoord door het nieuws, dat hij haar medegedeeld had. Ze vond zichzelf onhartelijk en slecht, omdat zij niet blij kon zijn om het geluk dat hem ten deel viel. Voor hem was het een prachtige gelegenheid om zich op te werken. Hij hield immers zo van studeren.

Maar zij vreesde voor hun liefde. Ze was immers maar een dom kinderachtig meisje, en Johan kwam nu in een andere wereld, een kring waarin zij nooit zou thuis horen. Zij zou hem spoedig gaan vervelen.

En Geertje gooide zich om en om in haar smal bed en weende hete tranen bij dit vooruitzicht. De toekomst lag weer voor haar, even troosteloos en eenzaam als het verleden geweest was, zonder enig lichtpuntje.

— Als ik Johan moet verliezen ga ik liever dood ! snikte zij

opstandig.

En voor zij eindelijk insluimerde, bad zij, opdat haar liefde mocht bespaard worden en Johan haar trouw zou blijven...

ANGST

Baron van Elkema kon Jongema maar niet uit zijn gedachten zetten. Had hij eerst zijn invloed geminacht, thans was hij bang voor de nabije toekomst, omdat Tanna nu de jongen ontmoette.

— Om zich op mij te wreken, zei van Elkema, als hij dit overwoog. En de wraak van een gekrenkte vrouw, die haar leven mislukt acht, kan erg zijn... Laat ik niet vergeten, dat zij eens op mij geschoten heeft...

Dat was geweest toen Johan moest geboren worden en van Elkema haar honend verstoten had. Tanna had ziek gelegen van schaamte en wanhoop. Ze was op een avond naar de state gereden. Ze vroeg van Elkema te spreken, en werd bij hem toegelaten. Ze eiste van hem haar te huwen. Hij weigerde. Toen vuurde ze, en ze was voornemens geweest zelf ook de dood te zoeken.

Van zenuwoverspanning viel ze in de kamer bewusteloos neer.

Van Elkema was licht gewond. Hij kon op zijn personeel vertrouwen. Aan de dokter had hij gezegd dat hij zich gekwetst had bij het reinigen van een vuurwapen. Hij lichtte Tanna's vader in. En ieder begreep dat in beider belang het gebeurde verborgen gehouden moest worden.

Dit geschiedde. Maar nu dacht de baron meermalen aan het drama. De dood was die avond langs hem gegaan.

En nu zocht Tanna Dijkhuis, al was ze reeds twintig jaar mevrouw Bosma, weer wraak, niet door geweld, maar op een echt sluwe wijze, oordeelde da baron.

Op een avond was hij daar weer over aan het piekeren, terwijl hij oude klare dronk en zijn vrouw eenzaam in de grote woonkamer zat.

Tanna had ook gezegd dat ze moederliefde voelde voor Johan Jongema.

Het kan waar zijn, dacht de baron. Een vrouw is een onnaspeurbaar raadsel. En als dat ziekelijk gevoel sterker wordt, kan de toestand nog erger worden. Dan maakt ze zich de een of andere dag als zijn moeder en mij als zijn vader bekend. En wie weet, hoe de poppen dan aan het dansen gaan als die driftkop dat weet ! O, dat stom wijf ! Een mislukt huwelijk... vergeten in een gat van het Noorden... Maar ze deed met haar man toch wat ze wilde, was knap en aantrekkelijk... Waarom nam ze geen bijzondere vriend ?

Mij volgde ze zonder moeite, voor twintig jaar. Hoe werd ze dan zo koel ?

Van Elkema verzonk nog meer in gedachten. En weer ontwierp hij een plan.

Zo hij Jongema maar van het politiek toneel kon verwijderen en Tanna's invloed breken...

Als Johan eens zelf boer werd...

— Ik wil hem een kleine hoeve geven, maar hij mag niet weten dat het een geschenk van mij is... Ik roep de bemiddeling in van boer Jongema... Stom dat deze onafhankelijk van me werd ! De wroeter heeft veel geld verdiend sedert ik hem zijn schulden als pachter kwijtschold en voor de aanneming van de bastaard grote voordelen schonk. Maar boer Jongema zal nog wel marcheren als ik hem wat in de handen steek Hij moet optreden als een bezorgde vader. Ja, morgen rijd ik naar hem toe. Jongema kan het met zijn vader niet vinden, maar als hij zelf boer mag worden in plaats van voor knecht te spelen, bijt hij wel toe. En misschien trouwt hij dan wel met Aagje Blija. Ze verkeren toch in het geniep.

Van Elkema dacht over zijn plan na en hij meende kans te hebben op gelukken.

— Dan doe ik ook mijn plicht als vader, schampte hij, terwijl hij een nieuw gevuld glas oude klare opnam. Hoe een mens na twintig jaar nog last heeft om een grap uit zijn jeugd !

Zo ging de baron het verleden na, terwijl hij zich bedronk.

— Ja, mijn plannen zijn altijd goed gelukt ! snoefde hij. Ik herstelde mijn fortuin door een huwelijk, maar bij het geld moest ik het schepsel nemen, dat nu mediteert over haar levensteleurstellingen. Ze wilde in de adel opgenomen worden... Ze is nu in de adel en ze kan van mij naar de bliksem lopen, doch ik heb haar afgeleerd zedepreken te houden. Ja, mijn plannen zijn altijd gelukt en dat van morgen moet ook slagen...

Lodewijk klopte aan. Hij zei, dat het eten opgediend was.

— Ik kan niet eten... Ik ben dronken, en de barones kan geen geneverlucht verdragen, zei de baron brutaal.

De slaafse knecht lachte.

— Zeg binnen dat ik zware hoofdpijn heb, vervolgde van Elkema. Vraag aan de barones me te verontschuldigen, dat is netjes. En ik ga maffen in mijn stoel. Wek me om een uur of acht.

De volgende morgen reed van Elkema weer naar het Noorden. Hij trof Jongema en zijn vrouw thuis en beiden waren verrast door dat bezoek.

— Ik kom eens spreken over Johan, zei de baron. Je weet dat hij op een verkeerde weg is ?

— Ja. Ze spotten met hem in de bladen. Een boerenknecht die vergaderingen houdt en net doet of hij de armste sukkel is van de wereld. Hier is hij uit de overvloed weggelopen, de dwaaskop ! zei Jongema verbitterd.

— Hoor eens, we moeten hem van die weg terug halen, beweerde van Elkema. En ik heb er een plan voor ontworpen. Hier gaat het niet tussen jullie beiden...

— Hij blijft weg ! besliste Jongema. Ik laat geen baas over me spelen en, als hij dat niet kan doen, is het gedurig twist. Dat ben ik beu.

— Neen, hier kan hij niet terugkeren. Maar ik zou voor hem een hoeve kopen, een kleine, om te beginnen. Dan wordt hij zelf boer. Zoek iets in de omtrek of verder af, maar niet in de buurt van mijn state. Dan handel jij, of je hem die boerderij bezorgt. Neemt hij aan, je sluit de koop op zijn naam. Ik geef de fondsen, maar blijf natuurlijk voor hem onbekend.

— O, dat is een uitkomst ! zei vrouw Jongema verheugd.

Haar man stemde toe om als tussenpersoon op te treden. Dan speelde hij immers een schone rol tegenover de dorpelingen en dat streelde zijn trots. Johan kon het thuis niet vinden, welnu zijn vader schonk hem een eigen hoeve. Kon het edelmoediger ? En men zou zich verbazen over zijn welstand. Vroeger hadden de eigenaars van de grote boerderijen hem geminacht.

Dit alles flitste nu Jongema door het hoofd en hij geraakte in een goede stemming. Hij haalde een advertentieblad uit de streek : twee hoeven werden te koop geboden, in de omgeving, maar nog meer naar de kust, dus verder van de state.

— Ga vanmiddag al op inlichtingen uit en deel ze mij mee, zei de baron.

— Wel, voor een van de hoeven moet ik hier bij de notaris zijn; ik kan er wel eens dadelijk heen gaan, stelde de baron voor.

— Doe dat. Mijn paarden moeten toch rusten.

Zo bleven van Elkema en vrouw Jongema alleen.

— O, ik zal blij zijn, als Johan weer dicht bij mij woont, sprak de boerin. Ik mis hem erg. We houden veel van elkaar... Ik hoop, dat hij het aanbod aanneemt... Dat kan hij trouwen. Hij heeft me verteld, dat hij met Geertje verkeert, die bij u dient. Ze kent het boerenbedrijf niet, maar ik zou haar eerst een paar maanden hier nemen en haar wat opleiden. Johan kent zijn vak uitstekend.

Het gelaat van de baron verduisterde.

— Van een huwelijk met mijn dienstbode kan niets komen, zei van Elkema nors.

— Maar, baron...

— Daar heb ik een reden voor, die niet tegengesproken kan worden. Bovendien, Geertje geeft niet meer om Johan. Ze is bang voor zijn oproerige aard.

Vrouw Jongema keek de baron ontsteld aan.

— En Johan sprak me zo teer over haar...

— Och, toe, hij scharrelt met een dochter van Blija, de boer bij wie hij dient.

— Dat kan niet ! Johan zal er geen twee meisjes op na houden.

— Zulke gasten maken er een half dozijn het hoofd op hol.

— Johan is geen losbol. En hij zou met mij niet over Geertje zo innig gesproken hebben, als die liefde hem niet diep in het hart zat.

Van Elkema dacht na.

— Vrouw Jongema, hernam hij dan, Johan kan onmogelijk met Geertje trouwen.

En een tijd sprak hij fluisterend, en vertoonde het zacht gelaat van haar, die voor Johan een echte moeder was geweest, grote ontsteltenis.

— Als Jongema het niet meent met Aagje Blija, zoek dan een vrouw voor hem, ried de baron aan.

De boer keerde spoedig terug. Hij had niet moeten wachten bij de notaris.

— Wel, ik geloof, dat we dadelijk zullen slagen, zei hij tevreden.

Hij sprak van prijs en voorwaarden en beweerde, dat er nog wel iets af te dingen was. Johan zou klein beginnen, tenminste voor het Friese landbouwbedrijf, met twee werkpaarden.

— Maar hij kan doen als ik en werken om vooruit te geraken, zei de boer, die nu scheen te vergeten, dat hij de baron zo dikwijls geld had afgezet.

— Rij vanmiddag naar Johan toe en doe hem het voorstel, zei van Elkema. Ik wens de zaak snel door te drijven. Maar geen woord over mij, want dan weigert hij koppig.

— O, ik laat u buiten de kwestie.

— Ik heb er mijn reden voor om hem uit al dat gehaspel en gekonkel weg te halen. Er zijn lieden, die hem opstoken tegen mij. En och, je weet niet, waar alles op uit loopt. Het verleden moet verborgen blijven.

De baron vertrok, tevreden over deze onderhandelingen. Ja, zijn angst kostte hem veel geld.

Jongema besloot zich dadelijk naar Blija te begeven.

Ja, ja, de baron kreeg nog veel last van zijn zoon en wie weet wat hij er nog mee zou tegenkomen ?

Och, het bezit van een hoeve zou Johan wel wat kalmeren. Eenmaal zelf grondeigenaar zou hij zich heer voelen en niet meer schelden tegen de heren. Als hij maar wilde, kon hij immers zelf ook een rijk man worden !

Zo mijmerend fietste Jongema voort, en vrij vlug bereikte hij het dorp, waar Johan nu woonde.

Dicht bij de hoeve van boer Blija bemerkte Jongema zijn pleegzoon die een stuk land beploegde. Hij sprong van zijn fiets en naderde Johan, die druk bezig was.

De jonge man keek verrast op toen hij de bezoeker herkende, en groette hem stug.

Maar Jongema stak de hand uit.

— Dag Johan, zei hij vriendelijk. Ik moet je eens ernstig spreken.

— We zijn hier alleen. Maar als u liever mee naar de hoeve gaat...

— Neen, dat is niet nodig. We kunnen hier even goed eens rustig samen praten. Johan, ik heb nog eens nagedacht over onze laatste ontmoeting. Zo kan het toch ook niet tussen ons gaan, zo vol verbittering en misverstand. We zullen onze harde woorden maar vergeten; we waren allebei driftig.

Verwonderd en een beetje wantrouwig keek Johan zijn pleegvader aan. Jongema, die schuld bekende en de eerste stap tot verzoening deed !

Wat had dat te betekenen ?

Maar reeds ging de boer voort :

— Johan, ik heb nu ook ingezien dat het tussen ons nooit zou gaan op de hoeve. Ik zal je dus niet meer vragen om thuis te komen, dat zou toch maar op een ontgoocheling uitlopen. Doch ik heb een ander plan !

Hij wachtte even en speurde in Johan's gelaat naar de uitwerking van zijn woorden. Maar zijn pleegzoon liet niets merken en zwijgend, bijna vijandig, wachtte hij op wat er komen ging.

Jongema's borstelige wenkbrauwen trokken zich wrevelig te samen. De onverschilligheid van de jongen ergerde hem, maar hij bedwong zijn vlug oplaaiende drift en vervolgde op langzame toon :

— Ik heb ook mijn trots en kan niet dulden dat een zoon van mij een gewone knecht is en zich moet buigen voor de grillen en bevelen van de eerste de beste boer. Daarom heb ik dit besloten...

Jongema kuchte eens. Nu kwam het grote onverwachte nieuws en zou Johan toch zeker wel zijn onverschillige houding moeten laten varen.

— Ik heb een mooie hoeve op het oog en ben van plan die te kopen. Nu heb ik bedacht jou daar als boer op te zetten. Je zult dan je eigen meester zijn en vrij om al de nieuwigheden en hervormingen toe te passen, die je maar wilt. Het is dan uit met dit vernederend knecht spelen en als je flink werkt, ben je binnen enkele jaren een rijke en machtige landbouwer.

Even begonnen Johan's donkere ogen te schitteren. Het plan lokte wel : rijk zijn, een machtige boer worden, onafhankelijk en vrij !

Hij dacht ook aan Geertje. Ze zouden dadelijk kunnen trouwen.

— Welnu, wat zeg je daarvan ? triomfeerde boer Jongema.

En aanstonds keerden Johan's gedachten tot de werkelijkheid terug.

— Wie zit daar achter ? vroeg hij fel.

— Wat bedoel je ?

— Wel, u maakt me niet wijs dat u dat plan verzonnen hebt en mij die hoeve als geschenk wilt geven. Zoveel liefde en belangstelling voelt ge niet voor mij, dat weet ik heel zeker.

— Hoe durf je zo praten ? En dat, als ik al onze wederzijdse grieven wil vergeten en je zulk een mooi aanbod doe !

— Dat komt niet van u. Het zal wel weer een voorstel zijn van die onbekende, die u geld gaf om mij op te voeden. Het is misschien mijn eigen vader wel, die op zo'n manier probeert een deel van zijn grote schuld af te lossen. Maar ik loop er niet in. Ik wil van hem geen geschenken !

— Je haalt je weer onzin in het hoofd.

— Dat is niet waar ! Je weet dat zo goed als ik. U zou geen hoeve voor mij kopen, alleen omdat ik niet met u kan opschieten en u niet wil dat ik knecht blijf. Daarvoor ken ik u te goed.

— Je bent wel dankbaar, dat moet ik zeggen ! hoonde Jongema woedend.

— Dankbaar ! Waarvoor ? Zeker om het grote onrecht, dat men reeds bij mijn geboorte beging; zeker omdat ik mijn hele leven als een vondeling moet getekend blijven, een verschoppeling, iemand die niet weet wie zijn ouders zijn en die van de straat is opgeraapt ! Ja, dat is wel iets om erkentelijk voor te zijn !

Johan lachte bitter.

— Wat draaf je weer door !

— Zeg me de naam van die onbekende, die me nog altijd schijnt na te gaan ? drong Johan aan.

— Dat is louter verbeelding van je. Dat plan is van mij uitgegaan en ik ben de koper van de hoeve. Ik wilde niet langer die ruzie in huis en ik deed het ook om je moeder. Zij lijdt onder ons misverstand en ze kan de gedachte niet verdragen, dat jij hier knecht speelt. Dit is de hele oplossing van het geval. Waarom moet jij er nu weer iets achter zoeken, dat er niet is ?

— Kon ik u maar geloven, zei Johan moeilijk.

— Ik dacht, dat je mijn aanbod anders zou opnemen.

— Uw aanbod ?

— Ja, het mijne. Wees toch niet zo wantrouwig !

— Ja, dat ben ik ! barstte Johan los. En met reden ! Dit voorstel komt van iemand wiens naam u niet wilt noemen.

Jongema kon zijn boosheid niet langer beheersen.

— Dus je voelt er niets voor boer te worden ? snauwde hij. Je moet het dan zelf maar weten !

— Noem mij de naam van de persoon, die zo belang in mij schijnt te stellen ?

— Je bent een koppige ezel ! Ik sta hier met een voorstel, waarvoor ieder ander vol geestdrift zou staan. Maar in plaats van met beide handen toe te grijpen, kom je met allerlei onzinnige bedenkingen en vragen. Ik begrijp je niet.

— Neen, dat hebt u nooit gedaan. Doch u vergist zich als u denkt dat u mij kunt leiden waarheen u wilt ! Ik ben geen kind meer, en in de laatste tijd ben ik de dingen anders gaan zien. Ik weet, dat er achter de schermen iemand is, die mijn daden wikt en weegt en mij in de richting wil drijven waarheen hij het wenst. Die iemand is misschien mijn onbekende vader wel !

— Je raaskalt !

— Neen, ik spreek geen onzin. Integendeel, ik merk aan uw gezicht, dat ik de spijker op de kop getikt heb !

Jongema had een wrevelig gebaar.

— Je moet het dan maar weten ! zei hij hard. Blijf dan maar knecht en wroet in de modder ! Jij, met je vervloekte stijfkoppigheid, verdient niets beter ! Later zul je er spijt over hebben !

Een triomfantelijke lach brak door op Johan's stug gelaat, en zijn uitdagende ogen omtmoetten zonder vrees die van zijn pleegvader.

— Ik heb ook nieuws ! zei hij luid en scherp. Stel u gerust, ik blijf niet lang meer knecht ! Ik ga voor advokaat studeren !

Als een bom, viel deze mededeling Jongema voor de voeten.

Verbazing, ongeloof en spot wisselden zich op zijn gelaat af. Toen lachte hij honend.

— Wat we nu horen ! Mijnheer heeft het hoog in zijn bol ! En wie zal voor je onderhoud zorgen, de kosten van je studie betalen ?

— Dat alles is al geregeld. Ik zal zo spoedig mogelijk beginnen.

— Wie is zo gek je met die onzin te helpen ?

— Dat zijn mijn zaken ! U hebt ook uw geheimen, die u niet verklappen wilt ! Laat mij de mijne !

— 't Is wat moois ! smaalde Jongema. Een boerenknecht die advokaat wordt !

— Waarom niet ? Denkt u soms dat ik tot die studie niet in staat ben ? Ik zal het u anders tonen !

— Omdat je wat langer naar school bent gegaan dan andere boerenjongens en goed leerde, steek je je nu in het hoofd dat je verder moet studeren.

— Ben ik daar soms niet even goed voor in staat als die rijkeluiszoontjes ? Voor mij zal de studie tenminste geen pretje zijn, maar heilige ernst. Natuurlijk zal ik wat achter zijn, maar door hard werken hoop ik dat spoedig in te halen.

Jongema schopte een kluit aarde opzij.

— Je lijdt aan hoogmoedswaanzin ! zei hij verachtelijk.

— Waarom ? Er zijn toch nog boerenzonen die studeren ! En nu ik zo'n prachtige kans krijg, grijp ik die met beide handen.

— Als ik je een hoeve aanbied wijs je die van de hand !

— Dat is iets anders. Ik wil geen weldaden van die onbekende gever, wiens naam u niet durft noemen, en die mij misschien verstoten heeft toen ik klein en hulpeloos was ! Nu weet ik tenminste wie mijn studie zal betalen en wie ik ervoor moet bedanken !

Jongema dacht aan baron van Elkema. Die zou woedend zijn als hij van de mislukking van zijn plannen hoorde.

De boer zuchtte. Voor hem was Johan's afwijzing ook een teleurstelling. Hij had er vast op gerekend dat zijn pleegzoon het voorstel met beide handen zou aannemen. Die jongen was ook zo'n vervloekte stijfkop !

— Als je gaat studeren, komt er zeker een eind aan de zogenaamde politiek van je ? vroeg hij.

Snel keek Johan op.

— Als u bedoelt dat ik dan nooit meer op een vergadering ga spreken, bent u mis ! antwoordde hij kalm. Dan eerst zal ik nog meer voor mijn volk kunnen doen !

— Dus je gaat voort met je oproergekraai ?

— Natuurlijk ! De mensen hier, moeten wakker geschud worden.

— Je bent een onnozelaar ! Je kunt zelf baas worden op een mooie hoeve en je verwerpt stom je geluk !

Johan hief afwerend de hand op.

— Laat ons daar niet meer over praten ! Dat leidt toch tot niets. U kent nu mijn besluit en deel het mede aan uw geheimzinnige raadsman. Ik moet nu weer aan mijn werk.

Jongema begreep dat hij hier niets meer kon verrichten, maar toch aarzelde hij nog even.

— Dus je blijft koppig ? vroeg hij nog.

— Het is geen koppigheid, maar trots. Ik wil niets aannemen van de man, die zich zo schuw voor mij verborgen houdt en zeker een reden daarvoor heeft. Daarbij, ik heb een andere roeping nu. Vaarwel !

Johan wendde zich tot het paard, dat geduldig stond te wachten voor de ploeg, en met een korte uitroep dreef hij het dier voort.

Jongema keek hem na. Hij zag het slanke, maar toch gespierde jongenslijf, de trotse onverzettelijke houding van het hoofd, achterover in de nek geworpen en schouderophalend ging hij heen. Met die jongen viel immers niet te praten, de baron moest maar zien dat hij hier meer kon bereiken.

Boos nam hij zijn fiets op en reed heen.

BIJ DE BARON

Een weinig aarzelend betrad Jongema de deftige studeerkamer van baron van Elkema. Hij kwam de uitslag melden van zijn onderhoud met Johan.

Vol verwachting keek van Elkema op.

— Wel, en wat nieuws ? vroeg hij, terwijl hij Jongema een stoel aanbood.

Bedachtzaam streek de boer met zijn hand door het haar.

— Ik heb niet veel bereikt, baron. Johan is nog een grotere stijfkop dan ik dacht.

Geërgerd fronste van Elkema de wenkbrauwen.

— Hoe zijn de onderhandelingen afgelopen ? Vertel dan toch, drong hij aan.

— Welnu. Ik las in ons landbouwblad dat er een hoeve te koop gesteld werd. Die leek mij heel geschikt en ik ben dan ook naar de notaris gegaan om er eens over te spreken. De voorwaarden waren tamelijk voordelig en zover ging alles goed. Ik kon echter nog

niets toeslaan, zonder dat ik eens met Johan gesproken had. Dus ben ik gisterennamiddag eens met hem gaan praten. Maar dat viel niet mee. Hij weigerde.

— Hij weigerde ? herhaalde de baron verbaasd.

— Ja, de ezel wou er niets van horen.

— Wilde hij geen boer worden, baas zijn op een mooie eigen hoeve ?

— Neen, baron, hij denkt er niet aan.

Weer fronste van Elkema de wenkbrauwen, en zijn vingers betrommelden zenuwachtig het schrijftafelblad.

— Hoe is het mogelijk, schoot hij uit. Zo'n prachtig aanbod ! Ieder ander zou in de handen wrijven, als hem zulk een buitenkans te beurt viel.

— Dat heb ik de jongen ook gezegd, maar hij wilde niet luisteren.

— Je hebt zeker met te weinig overtuiging gesproken ?

— Ik heb al gedaan wat ik kon, baron, zei Jongema gekrenkt. Maar Johan is geen klein kind meer, en laat zich niet dwingen om te handelen tegen zijn zin.

— Dacht hij dan niet aan de grote voordelen ?

— Hij was zeer heftig, en geloofde niet dat ik hem die hoeve wilde schenken. Hij wou eerst weten van wie het aanbod kwam.

— Dat heb je natuurlijk niet gezegd.

— Nee, ik hield vol dat ik de hoeve ging kopen en ze hem wou geven om de vrede in huis te bewaren. Doch hij liep er niet in en was niet te overtuigen. Hij bleef vlakaf weigeren op je voorstel in te gaan.

— Hij blijft zeker liever wroeten als boerenknecht ?

— Neen, zijn dienst bij boer Blija zegt hij ook op.

— Zo, en wat wil hij dan beginnen ?

In van Elkema's stem klonk onrust, die hij tevergeefs poogde te onderdrukken.

— Hij gaat studeren voor advokaat, gooide de boer er met enig leedvermaak uit.

Even hing er als een ademloze stilte in het vertrek. Toen lachte van Elkema, kort en hard.

— Wat gaan we nu nog horen ? Een boerenknecht, die in de rechten wil studeren ! Net of dat zo gemakkelijk gaat !

— Er schijnt iemand te zijn die alle kosten zal betalen, maar Johan wou geen namen noemen. Hij beweerde dat hij net zo goed zijn geheimen bezat als ik.

Baron van Elkema dacht aan Tanna Bosma. Dus ze dreef haar bedreigingen door. Wat zou ze nog verzinnen ?

Als vermoeid zonk de baron achterover en ontweek de nieuwsgierige blik van de boer.

— 't Is goed, Jongema. Ik neem aan, dat je je best hebt gedaan, dat heb ik al meer dan eens gemerkt. Ik zal wel zien wat me verder te doen staat. Van de aankoop van een hoeve kan nu natuurlijk niets komen, dat is niet meer nodig.

— Ik ben vanmorgen bij de notaris geweest, en heb hem gezegd, dat de onderhandelingen afgesprongen waren.

De baron knikte.

— Zo is het nog 't beste. De domkop heeft een fortuin verworpen. Later zal hij er spijt over voelen.

— Dat studeren speelt hem door het hoofd. Hij wil advokaat worden.

— Net of dat zo eenvoudig is.

— Hij was er zeker van, dat hij zou slagen, merkte Jongema op.

— Ja, trots bezit hij genoeg.

— Ik ga nu maar, zei Jongema opstaande. Ik heb mijn boodschap overgebracht, baron. Het spijt mij dat ik geen betere resultaten bereikt heb, maar er was niets aan te doen.

De baron belde Lodewijk om de bezoeker uit te laten.

Toen de deur achter de stoere gestalte van de boer dichtviel, bleef van Elkema even zitten, de handen onder het hoofd. Hij voelde zich moedeloos gestemd.

— Wat zal ik nog tegenkomen met die vervelende aap van een jongen ? bromde hij. 't Wordt hoe langer hoe zotter ! Nu moet mijnheer advokaat worden ! En dat alles door de schuld van de overspannen en sentimentele denkbeelden van Tanna ! Ze zit daar afgezonderd in dat noorderdorp en heeft veel tijd om te tobben ! Welke wraakplannen zal ze nog verzinnen ? En wat kan ik er eigenlijk aan doen ? Op die manier krijg ik nog geen rust !

Nijdig schoof hij zijn stoel achteruit.

Hij liep op de kast toe en schonk zich een flinke borrel. Na een paar glazen zag hij de toekomst toch wat rooskleuriger in.

— Als de jongen voor advokaat studeert, heeft hij geen tijd meer voor politieke vergaderingen, dat is één goed ding, mompelde hij. 't Zal dan ineens uit zijn met de praats van die oproerkraaier ! Als Tanna haar zogenaamde moederliefde nu maar niet zover drijft dat zij die Johan bekend maakt dat ik zijn vader ben en zij de moeder ! Zoiets zou een ware ramp zijn ! Maar och, Tanna heeft ook haar redenen om het verleden liever gedekt te laten ! Hoewel zij Bosma minacht, zou ze toch wel niet graag hebben, dat hij haar misstap te weten kwam ! Ze is even schuldig als ik ! We

zullen maar het beste hopen en de zaken niet te donker inzien. Ik ben immers altijd een gelukskind geweest, waarom zou de kans zich nu tegen mij keren ?

Met bevende hand, schonk hij zich nog een borrel in. Toen hij die ophad viel zijn oog op de witte briefomslag, die Lodewijk daareven op zijn schrijftafel had gelegd.

— Een brief van Otto, dacht hij, het handschrift herkennend. Zeker weer een vraag om geld ! Die studenten kunnen er weg mee ! En hij neemt niet eens de moeite om een paar dagen naar huis te komen en zijn ouders te bezoeken ! Maar ja, ik mag het de jongen niet te kwalijk nemen. Als hij hier is, ziet hij toch maar altijd het verwijtende sikkeneurige gezicht van zijn moeder en wordt hij overstelpt met raadgevingen en preken ! Hij heeft gelijk, dat hij wegblijft; ik wilde dat ik zijn voorbeeld kon volgen !

Weer schonk hij zijn glas vol.

— Ik zal de jongen een check sturen, besloot hij grootmoedig. Ik mag mijn eigen wilde jaren niet vergeten; ik was, geloof ik, nog een groter doordraaier dan hij !

En van Elkema verdiepte zich weer in jeugdherinneringen.

Toen Lodewijk hem kwam roepen voor het diner, vond hij zijn meester half beschonken in zijn stoel.

HET NIEUWS

Het avondwerk was afgelopen en Johan had besloten zijn baas nu het grote nieuws mee te delen en hem tegelijk de dienst op te zeggen.

Hij trof de boer in het portaal en hield hem staande.

— Wat is er ? vroeg Blija.

— Ik wilde u verzoeken om mij tegen de volgende maand mijn ontslag te geven.

Verwonderd staarde de boer hem aan.

— Waarom ? Bevalt het je soms niet bij mij ? viel hij uit. Je krijgt zeker nog niet genoeg vrij naar je zin ?

— Nee, daarom is het niet, suste Johan. Maar er komt een grote verandering in mijn leven, baas. Ik ga voor advokaat studeren.

— Wat beweer je nu ?

Johan glimlachte om de ongelovige, bijna ontstelde uitdrukking op het gelaat van Blija.

— Ja zeker, zei hij rustig; het is de waarheid. Iemand die mij heeft horen spreken op een van de vergaderingen wil mij vooruit helpen en leent mij het geld. Ik moet natuurlijk dadelijk beginnen,

want ik heb nog veel in te halen. Daarom wilde ik zo vlug mogelijk mijn ontslag.

Eindelijk scheen boer Blija van zijn verbazing bekomen te zijn. Hij sloeg Johan op de schouder.

— Wel, jongen, dat is nog eens nieuws ! zei hij opgewonden. Wat krijgen we nu te horen ? Maar je hebt gelijk dat je dat aanbod met beide handen aanneemt. Je bent veel te verstandig om een boerenknecht te blijven zoals die stomme Boppe. Je zult je weg wel maken. Kom mee naar binnen, daar zullen ze ook opkijken als ze je plannen vernemen.

Johan volgde zijn baas naar de woonkamer, waar vrouw Blija en haar dochters, gebogen over de ronde tafel, druk bezig waren met verstellen.

Ze keken verwonderd op toen zij Johan zagen. Het naaiwerk ontviel aan Aagje's trillende vingers en met een gloeiende blos bukte zij zich om het op te rapen.

— Nu heb ik nieuws waar je vreemd van zult opzien ! schalde Blija's stem door de stille kamer. Bekijk deze jongen maar eens goed ! Hij wordt een grote heer; hij gaat voor advokaat studeren !

Verbaasd wendden de vier vrouwengezichten zich naar Johan, die bloosde onder zoveel belangstelling.

Hij werd bestormd met vragen; alleen Aagje hield hardnekkig haar blonde hoofdje over haar werk gebogen, opdat de anderen de tranen niet zouden zien, die plots in haar ogen gesprongen waren.

Dus Johan ging hen verlaten ! Ze zou zelfs de troost van zijn nabijheid moeten missen, de schaarse vreugde die het zien van zijn knap gezicht haar dagelijks gaf ! Nu zou het zeker niet meer uit te houden zijn hier op de eenzame hoeve !

Altijd nog had Aagje diep in haar hart de hoop gekoesterd dat Johan eens tot haar terugkeren zou. Dat hij nu wilde heengaan en in een heel ander midden zou leven, vervulde haar met een bittere jaloezie.

— Wie is die onbekende weldoener eigenlijk ? vorste boer Blija nieuwsgierig.

— Dat kan ik u niet zeggen, baas. Ik mag geen namen noemen.

— Nu, het is in elk geval een prachtkans voor je ! Je hebt veel geluk, kerel !

Johan moest nu gaan zitten en boer Blija schonk een borrel in om te kinken op het welzijn van de toekomstige advokaat.

Er werd druk over zijn plannen gepraat en Blija beloofde hem dat hij de eerste vrij zou zijn om heen te gaan.

— Het spijt mij dat ik je zal moeten missen, jongen zei hij. Je was altijd een goede knecht en een flinke werker, heel wat anders,

dan die luie Boppe. Maar ik kan begrijpen dat je blij bent, niet langer in zulk een ondergeschikte positie te moeten blijven. Je krijgt nu een herenleven.

— Maar ik zal ginder ook hard moeten werken. Ik heb natuurlijk veel in te halen.

— Dat is te begrijpen. Doch je zult dat wel klaar spelen; je bent vlug genoeg, beweerde Blija opgewekt. Heb maar goede moed, jongen.

— O, die bezit ik wel. Ik verlang er al naar aan de slag te gaan.

Aagje verliet de kamer en in de donkere gang leunde ze even tegen de muur.

Ze kon niet langer binnen blijven zitten, en met een onverschillig gelaat luisteren naar het luchtige, opgewekte gepraat tussen haar vader en Johan. Ze had het wel kunnen uitschreien. Hoe blij en verlangend scheen hij om heen te gaan; hij kon ook niets voelen van haar smart.

Van achter de gesloten deur klonk gelach en met een onderdrukte snik vluchtte Aagje naar buiten. Zenuwachtig liep zij het erf op en neer. Hoewel zij wist dat ze dom handelde, wilde ze Johan toch nog eens spreken. Haar gevoel was sterker dan haar verstand.

Ze moest niet lang wachten. Ze zag de jonge man het woonhuis verlaten en de richting van de stal inslaan.

Haar hart bonsde met luide felle slagen, terwijl zij vlug op hem toeliep.

— Johan ! fluisterde ze gedempt.

Verrast bleef Jongema staan.

— Wat is er, Aagje ? vroeg hij onwillig.

Zenuwachtig beet het meisje op haar trillende lip.

— Je gaat ons dus verlaten ? vroeg zij dan.

— Ja.

— Zul je me niet eens schrijven, Johan ? Het zal hier zo stil zijn zonder jou !

— Waarom zou ik dat doen, Aagje ? Er kan tussen ons nooit iets bestaan. We kunnen beter volledig met elkaar breken.

Johan sprak opzettelijk kort en hard. Hij wilde niets laten blijken van het medelijden dat hij toch ook met haar voelde.

Aagje staarde naar de grond.

— Ik had gedacht, dat nu jij advokaat wordt, je niet met een dienstmeisje kunt trouwen. Misschien kunnen wij dan...

Haar stem haperde.

— Stel dat gerust uit je hoofd, zei Johan scherp. Ik blijf Geertje trouw, wat ik ook word.

— Nu praat je nog zo. Maar later...

— Altijd zal ik zo blijven denken. En zelfs al trouwde ik niet met Geertje, dan zou ik nog niet denken aan een huwelijk met jou. Ik heb je niet lief. Dat, wat tussen ons bestaan heeft, was niets dan een opwindend spel. Ik heb het je al meer gezegd. Je moest wijzer zijn, Aagje, en niet altijd op hetzelfde onderwerp terugkomen.

Gekwetst hief het meisje haar hoofd omhoog en op haar wangen brandden twee vurige rode vlekken.

— Je hebt gelijk, zei ze met een zielige poging, om haar stem hooghartig te doen klinken. Ik handel onverstandig. Je zult van mij geen last meer hebben !

Haastig wendde zij zich om en liep heen.

Verbluft staarde Jongema haar na.

— Arm Aagje, mompelde hij. Ik ben misschien wreed geweest, maar het is de enige manier om haar te genezen. Ze moet ervan overtuigd worden, dat ze van mij niets meer te hopen heeft.

Peinzend zocht hij zijn slaapplaats op, en lang nog lag hij wakker, denkend aan de toekomst.

BIJ DE PLEEGMOEDER

Johan woonde nu in Leeuwarden, waar mevrouw Bosma een kosthuis voor hem had gezocht en ook een lesgever die hem moest voorbereiden op zijn toegangsexamen.

Johan besloot nog eens zijn moeder te bezoeken. Haar wilde hij wel die veelbetekenende naam geven. Zij had hem door haar liefde verdiend.

Op een zondagmorgen was hij bijtijds op. De kostjuffrouw zei, dat hij een gemakkelijke heer was, die veel zichzelf kon helpen.

Ook nu kon ze nog wat blijven liggen. Johan zette thee en sneed brood. Hij at flink. Het was een koude morgen. De ruiten zaten dik van de ijsbloemen.

Het was nauwelijks licht toen Johan aan het kanaal kwam, dat hij moest volgen. Hij bond zijn schaatsen aan. Hij berekende, dat zijn moeder in de kerk zou zitten, als hij op zijn dorp aankwam.

Maar hij kon trager rijden. Trouwens, op deze heenreis had hij de felle noord-oostenwind tegen. Het was het eerste uur nog stil op het kanaal. Erg druk zou het trouwens in de voormiddag niet worden.

Johan rustte een tijdje onderweg. De wind blies nogal fel. De baas van de herberg keek telkens bezorgd naar de lucht.

— Als er maar geen sneeuw komt, vreesde hij. Er is wat wer-

king. Dan zou het ineens uit zijn met de ijspret. Nu ja, men kon wel banen vegen, doch met de verre tochten is het gedaan, want ieder veegt maar voor zijn eigen dorp.

— Ik zie er nog geen kwaad in, oordeelde Johan.

Voor de herbergier zou sneeuw een grote schade betekenen, want nu maakte hij gulden zaken, ook met de doortrekkende man.

Jongema reed weer verder. De kerk zou spoedig uitgaan, zo berekende hij toen hij in het dorp aankwam. Hij zou zijn moeder afwachten. Zijn vader bleef nog al eens thuis en nu zeker met deze koude.

Daar verlieten de kerkgangers het gebouw. Bekenden groetten Johan en keken hem verbaasd aan, als ware hij nu met zijn politiek optreden voor hen een heel ander mens geworden.

Hij zag zijn moeder en trad op haar toe.

Haar gelaat glansde van vreugde.

— Wel jongen, dat is een verrassing, sprak ze.

— Kunnen we niet een eindje opwandelen, om eens met elkaar te praten ?

— Je gaat toch mee naar huis ?

— Jawel, maar als Jongema er is, kunnen we niet vrijuit spreken.

— O, vader komt pas over een uur thuis. Ook 's zondags zit zijn hoofd vol zaken en hij is naar een boerderij te Warma gereden.

— O, dan gaan we natuurlijk naar huis.

— Je bent helemaal van Leeuwarden op schaatsen gekomen ?

— Ja. Zo erg is dat niet.

— Je bent altijd fel op het ijs geweest. Je haalde hier bij de wedstrijden altijd mooie prijzen weg. O, die tijd !

— Toen was ik een kind.

— Maar jongen, waarom heb je die hoeve niet aangenomen ? Ik had al zo'n hoop, dat je weer in de buurt zou wonen.

— Het spijt me voor u, moeder. Maar durft u beweren, dat Jongema mij die hoeve wil geven ?

— Kun je hem dan toch geen vader noemen ?

— O, nee ! Maar moeder, u antwoordt niet. Jongema heeft gelogen, toen hij zei dat het een geschenk van hem was.

— Och, laat er ons over zwijgen.

— Die hoeve is een aanbod van mijn onbekende, mijn beschaamde vader... Het heeft lang geduurd, eer zijn geweten wakker werd... Maar nu heb ik zijn gunsten niet meer nodig. Nu, ik zal niet aandringen... u mag toch niet spreken, moeder...

— Neen, jongen.
— Vind u het niet heerlijk dat ik mag studeren ?
— Ja... Maar zul je dat nog kunnen halen ?
— O ja ! Ik heb een vaste wil, moeder.
— Advokaat worden... het is geen kleinigheid...
— De gewone studenten verknoeien veel tijd. Ik zal mijn tijd flink gebruiken.
— Ja, dat weet ik wel... Maar wie betaalt dat alles ?
— Voor u wil ik geen geheimen hebben, moeder, maar u houdt het voor u, niet waar ?
— Ja, zeker.
— Er is een dame, die ook aan politiek doet en me beschermen wil. Ze heet mevrouw Bosma.

En opgetogen sprak Johan over zijn beschermster.

— Het is een rare wereld geworden... Vrouwen, die nu ook aan politiek doen, hernam moeder, die zo eenvoudig was.
— Ja, dat is nodig, want veel vrouwen en meisjes hebben een ongelukkig sociaal leven. Hier in deze hoek merk je dat zo niet, maar kom eens in de steden en in de zandstreek. En toch, ook hier verdienen de vrouwen en meisjes die op het land werken, te weinig.
— Jongen, waar je toch al je hoofd over breekt ! Je hart is te goed... Je kunt je al het leed van de wereld niet aantrekken. Dus je woont nu te Leeuwarden ?
— Ja, hier is mijn adres... U moet mij komen bezoeken.
— Ik ga zo weinig naar de stad, maar ja, in het voorjaar mag je me verwachten.

Ze kwamen thuis. De meid had voor de koffie gezorgd. Het vuur brandde lustig. Het was gezellig in de grote woonkamer.

— Och, jongen, ik mis je zo, zei vrouw Jongema. De avonden zijn lang en dan zie ik telkens die lege plaats. Je zat wel meest te lezen, maar je aanwezigheid was me al voldoende.
— Ik denk ook elke dag aan u. Maar zoveel zonen moeten weg van huis. Het is jammer, moeder, dat ik Geertje niet kon meebrengen. Ze rijdt goed schaats, maar ze zit gevangen in dat stijve baronshuis. Toch zien we elkaar wel eens.

Vrouw Jongema voelde als een steek in het hart. Ze dacht aan haar gesprek met van Elkema.

— U zou Geertje toch wel eens graag ontmoeten ? vroeg Johan.
— Ja, zeker...
— U zegt het zo raar...
— Maar zal die verloving blijven duren ? Je wilt nu advokaat worden...

— En zou ik daarvoor Geertje moeten verloochenen, omdat ze een dienstmeisje is ? En wat ben ik ? Een vondeling ! Ik ware wel een lafaard moest ik mijn meisje verstoten, omdat ik zelf een trapje hoger klim ! Ze gaat mee op dat trapje... Maar moeder, wat denkt u nu toch van mij ? Vreemd dat Geertje daarvoor ook bang is... Laatst heb ik haar ontmoet. We zijn slimmer dan de baron.

En Johan vertelde, hoe ook Geertje vreesde dat hij haar zou laten staan, nu hij advokaat werd.

— Natuurlijk zullen we lang moeten wachten, eer we kunnen trouwen, vervolgde hij. Maar na februari kan Geertje in een nieuwe dienst gaan.

Vrouw Jongema knikte maar. Ze kon haar hart niet uitspreken, maar de tijd zou veel doen.

Nu had ze de moed niet, haar jongen te bedroeven, zo zaten ze vertrouwelijk te praten tot boer Jongema binnen trad.

Johan stak hem de hand toe.

— Kom je ons vertellen dat je toch op de hoeve wilt ? vroeg Jongema.

— O, nee, mijn besluit is niet veranderd.

— Was je dan maar weg gebleven.

— Maar man toch !

— Zo dwaas en stom handelen ! Alleen uit koppigheid.

— Laat ons nu niet twisten... Die zaak is afgedaan.

Er was plots een onaangename stemming.

De meid diende het eten op. Aan tafel werd er weinig gesproken.

Jongema, die op zijn voormiddagbezoek nogal enige borrels gedronken had, kroop daarna in bed.

Zo zaten moeder en zoon weer alleen. Ze hadden een gezellig theeuurtje.

Om drie uur stapte Johan op.

Vrouw Jongema oogde hem door het venster na.

— Arme jongen, zei ze zuchtend. Wat zal hij nog voor teleurstellingen ondervinden ? O, had zijn vader hem toch anders behandeld !

Johan schaatste terug. Nu had hij de wind in de rug en vloog hij over het ijs.

Rond vier uur kwam hij aan het dorp waar hij bij Blija gediend had. Hij vertraagde zijn vaart.

Plots hoorde hij zijn naam.

Boppe liet zijn meisje los en kwam naar hem toe.

— Ken je geen boerenknechten meer ? vroeg hij.

— Ha, Boppe, ben jij dat ? Echt winter, hé ?

— Ja, maar sinds die loeder me zo geslagen heeft, kan ik niet goed vooruit op mijn schaatsen.

— Dat geloof ik... Wees maar voorzichtig.

— Ieder wil nu toch naar 't ijs... behalve Aagje. Wat treurt die over je vertrek.

— O, dat gaat wel voorbij...

— Ze is nog niet op de baan geweest.

— Dat is dwaas van haar.

— Liefdeverdriet, hé ! Ze toont het zo erg, dat de boer er haar voor uitgescholden heeft.

— Boppe, je zal wel weer overdrijven.

— Nee, waarachtig niet. De andere dochters lachen haar uit. Op de nieuwe knecht zal ze wel niet verliefd worden, want die is nog lelijker dan ik. En een lastig karakter. Ik heb ook veel aan je verloren.

— Ja, we konden het goed met elkaar vinden.

— Maar ik begrijp dat iemand, waarover ze in de bladen schrijven, geen boerenknecht blijft. Wanneer kom je hier eens spreken ?

— O, dat zal ook wel eens gebeuren.

— Velen zouden er plezier in hebben als je de baron eens ferm uitkleedde.

— Nu Boppe, ik moet nog naar Leeuwarden en het zal gauw donker zijn. Tot ziens !

Johan gaf hem de hand en reed voort.

Hij zag Elkema-state, trots in de wit bepoederde bomen. Kinderen slierden op de bevroren ringgracht. Hel klonken hun stemmen in de doodse eenzaamheid van het slot met zijn gesloten blinden.

— Alles dicht... In de stad een prachtig huis. En zovelen zitten ook met deze felle koude in een hut, ginds op de zandgrond, mompelde Johan. En dan komt zo'n van Elkema op tegen hen, die voor de zwoegers een menswaardiger bestaan vragen.

Johan reed weer snel door. Toch overviel hem de duisternis en moest hij zijn vaart intomen om botsingen te vermijden.

Eindelijk bereikte hij de stad. Met stramme benen begaf hij zich naar zijn kamer. De kostvrouw had voor een flink vuur gezorgd. Ze diende ook een goede maaltijd op.

Gezellig zat Johan dan bij de haard. Hij was mevrouw Bosma dankbaar voor dit nieuwe leven met zijn vele toekomstmogelijkheden.

Jammer dat hij Geertje niet kon ontmoeten zondagavond... Ze was dan toch ook vrij, maar de baron hield hen gescheiden.

— Woensdag zie ik haar toch, dacht Johan.

OP DE IJSBAAN

't Was zonnig, vriezend weer toen Johan Jongema de ijsbaan te Leeuwarden betrad. Hoog boven hem welfde zich de strakblauwe hemel en met welbehagen ademde de jonge man de prikkelende koude lucht in. Even bleef hij staan, genietend van het kleurige fleurige schouwspel, dat de ijsbaan bood, met de vele vlaggen op de witte tentjes en de vrolijke schaatsenrijders, oud en jong, die door elkaar krioelden.

Johan had zijn werk die namiddag in de steek gelaten voor het lokkend ijsvermaak, en hij voelde zich zeldzaam opgewekt en gelukkig, terwijl hij hier stond aan de kant en toekeek naar het gewoel.

Eindelijk toch ging hij op een bank toe en bond zijn schaatsen onder. Stevig snoerde hij de gekleurde banden aan en een ogenblik later zwierde hij heen. Met grote forse slagen, gleed hij voort, zijn slank jongenslijf een weinig voorover gebogen, de handen op de rug. Johan zag er goed uit. Tanna, in haar begeerte om Johan zich zo vlug mogelijk te doen aanpassen bij zijn nieuwe omgeving, had hem naar een van de meest bekende kleermakers van Leeuwarden gestuurd en menige meisjesblik volgde de knappe jongen in zijn korte donkerblauwe jekker en met de bontmuts op zijn krullende haren. Doch Johan merkte niets van die bewondering. Hij voelde de wind suizen langs zijn oren en al zijn zorgen en de moeilijkheden van zijn nieuw werk schenen te verzwinden, terwijl hij over het gladde ijs vloog, af en toe door een behendige zwenking een botsing vermijdend.

Doch een lachende meisjesstem, die hem bij zijn naam riep, stuitte zijn vaart.

Met een kort gekras van de scherpe ijzers stopte Johan en zwaaide even om zijn evenwicht te bewaren. Hij stond tegenover Liesbeth Van Altena, die hem hartelijk en verheugd begroette. Johan keek op haar neer. Wat zag ze er lief uit. De beweging en de buitenlucht deden haar anders wat bleek gezichtje blozen en de grijze sterrenogen nog heller glanzen. Van onder de fluwelen muts waaiden haar blonde haren even op, terwijl haar lachende blik de zijne ving. En plots voelde Johan zich roekeloos overmoedig en haar bijzijn vervulde hem met een diep juichend geluksgevoel.

— Rijd je mee een eindje op ? stelde hij vrijmoedig voor.

— Graag, maar je zou eerst mijn schaatsen wat steviger moeten onderbinden, want ze raken telkens los. Dat is zo vervelend.

Jongema geleidde Liesbeth naar een bank en voor haar neer-

knielend peuterde hij gedienstig de banden los, die in een knoop geraakt waren.

— Trek ze maar stevig aan, zo hard je kan, raadde Liesbeth.

— Maar ik zal je pijn doen.

— Wel nee ! Ik zal wel roepen als het nodig is.

Hij staarde op in haar vrolijke, spottende ogen en in plotselingen heftige verwarring boog hij zijn hoofd en zijn handen trilden bij het vastknopen van de schaatsenbanden.

— Ziezo, dat is klaar, zei Liesbeth luchtig, en liet zich door Johan optrekken.

De handen gekruist, in wiegende kadans, gleden zij heen en dadelijk regelde Jongema zijn slag naar die van Liesbeth. Het jonge meisje reed goed en zij vormden een mooi paar.

Genietend zoog Liesbeth de prikkelende vrieslucht in.

— Hé, wat is het een heerlijk rijden met jou. Je schaatst heel goed, Johan. Maar laat ons maken, dat we uit deze drukte vandaan komen. Ginder op de vaart is het veel rustiger.

Jongema genoot. Vertrouwelijk rustten Liesbeth's handen in de zijne en hij had zo wel uren willen doorrijden, met het slanke meisje aan zijn zijde en haar lieve stem aan zijn oor.

Liesbeth vertelde hem, dat zij al sedert een week bij haar tante in Leeuwarden was gelogeerd.

— Ik ben hier al elke dag komen schaatsen met mijn neef. Maar gisteren heeft hij een kou gevat en daarom ben ik vandaag alleen. Het treft dus juist goed, dat ik je hier ontmoet.

— Het is de eerste maal dat ik op deze baan rijd. Gisteren heb ik een grote tocht gemaakt naar het noorden.

Onderzoekend keek het meisje tot hem op.

— Het is al lang geleden dat ik je gezien heb, Johan. Egbert was verleden week thuis, we hadden je ook eens verwacht.

Johan ontweek haar vorsende blik. Kon hij haar vertellen dat hij haar opzettelijk ontweek en alle mogelijke moeite deed om haar beeld uit zijn geest te bannen ? Even dacht hij aan Geertje. Waarom vertelde hij Liesbeth niet, dat hij reeds in stilte verloofd was ? Dat zou ten minste eerlijker zijn tegenover Geertje.

— Waarom verwaarloos je je vrienden zo ? vroeg Liesbeth pruilend.

— Och, je begrijpt dat ik het erg druk heb. Het is zo'n gans ander leven nu voor mij en ik heb een massa in te halen. Daarbij, je mag niet vergeten, dat ik verplicht ben tegenover mevrouw Bosma zo vlug mogelijk af te studeren.

— Natuurlijk, maar je mag je toch niet al te veel opsluiten. Dat kan ook niet goed zijn voor je werk; van tijd tot tijd moet je

afleiding hebben. Ik weet zeker dat mevrouw Bosma er ook zo over denkt; ze zal het begrijpen, dat je daarom nog geen boemelende student wordt.

Jongema lachte.

— Ik zal ook wel ontspanning zoeken, maar nu dien ik mij eerst flink in te werken in mijn nieuwe kring. Hij is zo heel verschillend van de oude.

Met levende belangstelling wendde Liesbeth zich tot hem.

— Hoe bevalt de studie je ? vroeg zij snel.

Terwijl Johan haar over zijn werk sprak, rustten Liesbeth's ogen onafgebroken op zijn knap gelaat. Zij verheugde en verbaasde zich om de grote verandering die reeds in Johan plaats gegrepen had. Die paar weken in Leeuwarden hadden al wonderen gedaan ! Niemand zou nog in de flinke, aantrekkelijke jongeman naast haar, die ietwat linkse, in-boerse knaap van vroeger herkennen.

Ze waren nu zonder het te merken een heel eind de vaart opgereden en hadden de drukte ver achter zich gelaten.

Johan keek recht voor zich uit, terwijl hij vertelde.

Hij voelde zich gelukkig.

Soms kwam nog even de gedachte aan Geertje boven met een sterk gevoel van onbehagen en schuld.

Maar terwijl hij de sterke blik van Liesbeth's blauw-grijze ogen op zich voelde rusten, vervaagde Geertje's beeld al weer.

Met een zachte druk van haar hand dwong het meisje hem zijn vaart in te houden en langzaam uitglijdend stopten zij. Om hen heen lag de eenzaamheid van de velden en op het ijs, heel in de verte, wemelden zwarte stipjes.

— Wat zijn we ver afgedwaald, zei het meisje. Jouw schuld, Johan, je stormt zo hard door of je naar het einde van de wereld wilt.

Jongema lachte.

Zonder haar aan te zien, zei hij :

— Dat zou ik wel willen, Liesbeth, naar het einde van de wereld rijden, maar met jou.

In vreemde verwarring sloeg het meisje de ogen neer, maar ze herstelde zich vlug.

— We zullen toch maar beter doen terug naar de bewoonde streken te keren, zei ze vrolijk, zich omwendend. Het begint al te schemeren.

Bijna zwijgend reden zij terug. Voorzichtig, als aarzelend, schoof haar hand weer in de zijne.

Johan had een vage, gelukkige glimlach om de lippen.

Maar Liesbeth stoorde hem.

— Rijd toch hard niet, verweet zij lachend. Ik kan je niet bijhouden.

— Ik ben niet gewoon met meisjes schaatsen te rijden, verontschuldigde hij zich. Neem het mij niet kwalijk, Liesbeth.

Het meisje glimlachte even.

— Het geeft niets, hoor, stelde ze hem gerust.

Langzamerhand werd het drukker op de ijsbaan. Ze kwamen weer in het centrum. Johan hielp Liesbeth met haar schaatsen en bond toen ook de zijne af.

— Laten wij ergens gaan thee drinken en nog wat samen praten, stelde hij voor, vrijmoedig geworden door de vertrouwelijkheid van de afgelopen tocht.

Het meisje stemde dadelijk toe en samen liepen zij de stad in, op wankelende voeten, wat vermoeid door het lange rijden. In hun hand klepperden de schaatsen tegen elkaar met een vrolijk rinkelend geluid, en hun gezichten waren blozend en opgewekt na het vlugge lichaamsbeweging.

Zo ontmoette Geertje hen, terwijl zij zeulend met een zware boodschappenmand naar huis terugkeerde. Met een schok van ontroering bleef ze staan, terwijl het bloed uit haar gezichtje week.

Zij gingen haar rakelings voorbij, zonder te letten op het kleine, armoedige figuurtje in de vale wintermantel.

Als in een flits zag Geertje Johan's gelaat bewonderend voorovergebogen naar het meisje aan zijn zijde, dat een lachende opmerking maakte.

Met een steek van bittere jaloezie monsterde zij Liesbeth's lief gelaat met de stralende ogen, die Johan's aandacht zo gevangen hielden, dat hij haar, Geertje, niet opmerkte en als een vreemde voorbijliep.

De mand aan haar arm scheen plots als lood zo zwaar te wegen en even zette zij haar neer, terwijl zij Johan en het vreemde meisje nakeek.

Haar verloofde ! Een bitter glimlachje trok om Geertje's mond. Johan leek eensklaps mijlen ver van haar verwijderd, zoals hij daar liep, slank en knap in zijn nieuwe kleren.

Hij scheen haar iemand anders toe, een vreemde, die behoorde tot de wereld, die zij vreesde en tegelijkertijd haatte.

Ze waren zeker gaan schaatsen Johan en dat vreemde aantrekkelijke meisje, dacht Geertje triestig, terwijl zij zich bukte om de mand weer op te nemen.

Gistermiddag was zij ook met Jelle op het ijs geweest. De baron had hen vrijaf gegeven om te gaan rijden.

Maar zij had niet genoten zoals Jelle. Tevergeefs had zij heel de namiddag naar Johan uitgekeken en gehoopt op een ontmoeting met hem. Hij woonde nu immers ook te Leeuwarden.

Maar Johan verscheen niet en teleurgesteld was zij naar huis teruggekeerd, denkend dat Johan het te druk had met zijn studie om aan het ijsvermaak deel te nemen. Ze had zelfs even medelijden met hem gevoeld, omdat hij zo hard moest werken en gedwongen was om thuis te blijven, als iedereen zich op het ijs bevond.

Maar nu wist ze beter !

Johan had ander gezelschap om mee te rijden; hij zou wel niet heel de middag aan haar gedacht hebben. En weer zag Geertje de warm bewonderende blik, waarmee hij dat vreemde meisje aangekeken had.

Tranen prikten achter haar oogleden, maar driftig drong zij ze terug. Ze wilde nu niet schreien.

Ze had het immers reeds geweten, dat zij Johan zou moeten verliezen als hij ging studeren. Hij werd nu een heer, leefde in een heel ander midden, en zou nieuwe kennissen krijgen. Hij kon toch niet als advokaat trouwen met een arm dienstmeisje. Neen, die andere zou veel beter bij hem passen.

Geertje slikte moeilijk, en haar gezwollen hand, blauw-rood van de koude, omklemde stevig het hengsel van de mand.

Zij moest verstandig zijn en afstand weten te doen van Johan. Maar 't was hard, vreselijk hard.

Snel liep Geertje voort door de stille buitenwijken. Het licht van de lantaarns danste voor haar ogen, wazig van ingehouden tranen. Ze probeerde niet meer aan die pijnlijke ontmoeting te denken en tuurde strak voor zich uit.

Maar om de hoek van de straat botste zij op Jelle.

— Ik kom je een eindje tegen; je bleef zo lang weg, zei hij verlegen. Je vindt het toch wel goed ?

Geertje knikte. Ze durfde niet spreken, bang zich door haar trillende stem te verraden.

Jelle nam haar mand af.

— Kom hier, laat mij die voor je dragen. Ze is veel te zwaar voor zo'n klein meisje als jij ! schertste hij.

Geertje stribbelde niet tegen.

Binnen in haar voelde zij iets week worden bij de tedere toon van zijn stem.

Ze was Jelle dankbaar voor zijn komst.

De blonde jonge man boog zich onderzoekend tot haar over.

— Scheelt er wat aan ? Je bent zo stil en je ziet bleek !

— Welnee ! Ik heb het koud, dat is alles, weerde Geertje gemaakt luchtig af.

Ze glimlachte, een triestig lachje dat Jelle pijn deed.

Hij voelde een behoefte haar te troosten en te beschermen. Ze leek zo jong en hulpeloos, zoals ze daar naast hem voortliep, verslagen en bedroefd. Hij wist wel dat ze treurde om die vlegel van een Jongema, waarover de baron hem had gesproken.

Zou ze die jongen dan niet kunnen vergeten ? Die gedachte stemde hem somber en tegelijk kwaad.

Jelle vermoedde het niet dat Geertje en Johan nog steeds in briefwisseling waren en elkaar al een paar malen in het geheim ontmoet hadden.

Hij nam haar koude handen in de zijne.

— Maar, kind, je bent helemaal verkleumd, beklaagde hij haar. Waarom trek je ook geen handschoenen aan ?

— Ik was het vergeten, zei Geertje onverschillig, maar ze trok zich toch niet zoals anders terug.

Jelle's bezorgdheid deed haar goed.

Thuisgekomen ging Jelle dadelijk naar zijn kamer. De anderen hoefden niet te zien, dat hij Geertje tegemoet gegaan was en de mand voor haar droeg. Ze zou te veel geplaagd worden.

Als werktuigelijk verrichtte Geertje haar avondwerk en bleef stil en bedrukt. Ze verlangde naar de rust van haar kamertje, doch tegelijk vreesde ze de lange nacht, die weer eindeloos zou duren, gemarteld als zij werd door haar kwellende gedachten en de bittere jaloezie die zij voelde voor dat vreemde meisje, dat haar langzaam de liefde van Johan ontstal.

DE OUDE GESCHIEDENIS

Marianne Bosma stond voor de lange, staande spiegel op haar kamer en monsterde met kritische ogen haar beeltenis.

In sierlijke, soepele plooien, viel het groen-zijden kleedje om haar slanke gestalte en vanuit de laag uitgesneden halsopening rees verrassend mooi haar donkere, trotse kopje.

Marianne knikt tevreden en neuriede zacht, terwijl ze een paar bloemen in haar krullende haren bevestigde. Ze ging naar een danspartij, door de studenten gegeven, en Otto van Elkema kwam haar straks afhalen. Ze waren nu goede vrienden geworden en telkens werden ze samen gezien.

Marianne glimlachte een weinig spottend. Ja, Otto van Elkema was tot over zijn oren verliefd op haar, dat wist zij wel. En zij mocht de knappe, gevierde jongen ook graag lijden, maar ze was

voorzichtig en toonde dit niet te veel. Ze bedankte er voor om te dienen als de zoveelste flirt van Otto van Elkema en na een tijdje, als heel Groningen over haar sprak, aan de kant gezet te worden. Ze kende genoeg zijn reputatie van boemelaar en meisjesjager om niet op haar hoede te zijn.

Een weinig smalend vertrok zij haar rode mond.

Het zou Otto geen kwaad doen als zij hem een tijdje in onzekerheid liet over haar gevoelens. Hij was toch al te veel gewoon overal en dadelijk zijn zin te krijgen. Als hij het ernstig meende zou haar tegenstand zijn verliefdheid nog doen toenemen en kreeg zij hem geheel in haar macht.

Marianne's mooie ogen glansden. Otto van Elkema zou een schitterende partij voor haar zijn en haar eerzuchtig hartje droomde van een lokkende toekomst.

In haar verbeelding zag zij zich zelf al als jonge gevierde edelvrouw op een state, 's zomers veel reizend en 's winters grote partijen en feesten gevend. Maar om dat te bereiken, een leven waarnaar zij hunkerde, moest zij slim spelen en Otto weten vast te houden. En dat zou haar lukken, daaraan twijfelde zij geen ogenblik.

Ze wierp nog een vlugge, triomfantelijke blik in de spiegel naar haar stralende verschijning, toen begon ze voorzichtig de lange nauwe handschoenen aan te schuiven.

Een forse ruk aan de bel deed haar opschrikken.

— Daar is Otto, zei ze halfluid en was boos op zichzelf om de snelle slagen waarmee haar hart begon te bonzen.

Haastig wierp zij haar bontmantel om en greep haar handtasje.

Vol verwachting daalde zij de trap af, met de ene hand haar slepende japon wat ophoudend, zodat haar kleine sierlijke voeten in de hooggehakte avondschoentjes zichtbaar werden.

Jonker van Elkema stond beneden in de gang te wachten en in zijn overmoedige ogen stond duidelijk zijn verliefde bewondering te lezen.

— Wat zie je er verrukkelijk uit, Marianne ! Een droom !

— Vind je ! zei ze onverschillig en liep hem voorbij door de deur, die hij voor haar openhield.

In het rijtuig praatte zij druk; het was alsof ze vreesde dat er een stilte tussen hen zou vallen.

En Otto van Elkema, onberispelijk in zijn keurig avondkostuum, zat stijf rechtop aan haar zijde en sprak over allerlei onverschillige onderwerpen, terwijl hij van verlangen brandde haar de ontelbare verliefde woorden in de kleine oortjes te fluisteren, waarvan zijn hart vol was.

Hij smoorde met moeite een verwensing toen het rijtuig voor het feestelijk verlichte clubgebouw stilhield, zonder dat hij een stap nader was gekomen.

Ik lijk wel gek achter die kleine heks te blijven aanlopen, als er nog zoveel andere lieve meisjes in de wereld zijn ! dacht hij toornig.

Maar Marianne wendde zich met een betoverende glimlach om.

— Wat is de zaal aardig versierd, zei ze opgewekt. Vind je het geen vrolijk gezicht met al die gekleurde slingers ?

— 't Gaat wel, zei hij geringschattend. Voor Groningen werkelijk een buitengewone prestatie.

Het meisje keek onderzoekend in het aantrekkelijke jongensgelaat met de ontevreden gemelijke trek rond de mond.

— Mijnheer schijnt niet erg in zijn humeur te zijn, merkte ze spottend op en gaf hem een tikje op de arm met haar opgevouwen waaier. Toe, lach eens !

Maar zijn gezicht bleef de uitdrukking van verongelijktheid behouden.

Beledigd keerde zij zich af.

— Vaarwel dan ! Op zulk aangenaam gezelschap ben ik niet gesteld !

Zij liep verder de zaal in en met een gevoel van bitterheid zag van Elkema dat zij dadelijk omringd werd door een groep heren en hoe zij lachend hun vleiende bewondering in ontvangst nam.

Gedurende haar kort verblijf in het universiteitsstadje was Marianne heel populair geworden in de studentenkringen. Ze telde al een massa kennissen en werd bewonderd of gekritiseerd door half Groningen.

Zoals zij zelf spottend opmerkte, was zij een bron van ergernis voor de moeders met volwassen dochters, die haar beschouwden als een soort van vrijbuitster, een vrijgevochtene, die al de wetten van konventie en welvoeglijkheid met de voeten trad.

Doch Marianne stoorde zich niet aan die praatjes, dacht Otto, zij genoot zelfs van het feit dat zij het middelpunt was van alle gesprekken.

Kijk, daar walste ze met die kwast van Van Altena, die altijd om haar heen draaide. Een zogenaamde jeugdvriend !

Hij glimlachte smalend, terwijl hij zich een weg baande door de dansers en een korrekte buiging maakte voor een klein blond meisje, dat schuchter naast haar moeder op een van de roodfluwelen banken zat en blozend en verheerlijkt oprees, toen de meest gevierde jonkman van Groningen haar de eer aandeed, haar ten dans te vragen.

Het werd een levendige partij en Marianne vermaakte zich buitengewoon, niettegenstaande Otto's geveinsde onverschilligheid.

Maar er kwam een ogenblik dat zij al haar aanbidders afweerde en de zaal uitglipte. In de verlaten gang wandelde zij even op en neer. De koude lucht koelde haar gloeiende wangen af en bedaarde haar opwinding.

Achter zich hoorde zij vlugge voetstappen naderen.

Zonder zich om te wenden wist zij wel dat Otto van Elkema daar aankwam. Maar zij bleef onverschillig leunen tegen de vensterbank, neuriede met bijna gesloten mond een wijsje dat het orkest zo juist gespeeld had.

— Marianne !... klonk zijn dringende stem aan haar oor.

— Ik ben blij dat je mij niet helemaal vergeet, spotte zij en gluurde, van onder haar lange wimpers, naar het sombere gezicht van de jonge man.

— Je bent koket ! Dat heb ik je al meer dan eens gezegd !

Marianne moest er om lachen.

Hij boog zich iets dichter naar haar toe en zijn slanke vingers omklemden haar blanke, blote arm.

— Marianne, waarom plaag je me zo ?

Het meisje antwoordde niet op zijn verwijtende vraag; alleen de kuiltjes in haar wangen verdiepten zich, terwijl haar vingers achteloos speelden met de groen-zijden strik van haar ceintuur.

Maar Otto van Elkema stoorde zich niet meer aan haar onverschillige houding. Hij had zijn arm om haar schouders gelegd en zij hoorde dat zijn stem zacht en vleiend werd.

— Marianne, lieve Marianne, waarom ben je toch zo hard en ongevoelig tegen mij ? Ik hou immers van je en ik weet dat je me ook liefhebt ! Wees eens eerlijk, Marianne... Kijk me eens aan... Durf je nu nog ontkennen dat je van me houdt ?

En van haar schouder gleed zijn hand in haar hals. Ze boog haar hoofd achterover en zijn lippen vonden de hare.

Al Marianne's voorzichtige bedenkingen verdwenen plots. Ze wist alleen maar dat zij een meisje was, jong, begeerd en verliefd.

Binnen in de zaal speelde het orkest een mars, maar zij hoorden er niets van; ze hadden allebei tijd en plaats vergeten.

Doch plots maakte Marianne zich los uit zijn omhelzing en schoof een eindje van hem weg. Ze streek met haar hand over haar verwarde haren.

— Wat is er, Marianne ? vroeg hij.

Ze vocht als het ware om zelfbeheersing en toen ze sprak klonk haar stem even koel en onverschillig als anders.

— Wat wil je eigenlijk van mij ? Beschouw je mij nu als je zoveelste verovering, een flirt als zoveel anderen ?

Even staarde van Elkema haar aan in niet begrijpen. Langzaam drong de betekenis van haar woorden tot hem door.

Ha, dat wilde ze dus, daarom had zij hem zo lang op een afstand gehouden ! Zij wenste een officiële verloving !

Met een roekeloze beweging wierp hij het hoofd achterover. Goed, zij zou haar zin hebben ! Hij wilde haar veroveren kost wat kost en Marianne zou immers in alle opzichten een passende vrouw voor hem wezen : jong, mooi en elegant. Niemand zou zijn keuze kunnen afkeuren.

Hij boog zich weer tot haar over.

— Wat had je gedacht, Marianne ? Natuurlijk begeer ik je tot mijn verloofde ! Zeker, ik heb al veel meisjes gekend en ben een flirt geweest, dat zal ik niet tegenspreken. Maar jij, lieveling !... Die eerste avond in Zwitserland voelde ik het al... Je bent de ware, de enige vrouw waar ik altijd van zal houden !

Marianne keek naar zijn bewogen gezicht.

Ze keek naar die harde, scherpomlijnde mond...

Ze bedwong haar verlangen haar armen om zijn hals te slaan en bijna koel vroeg ze :

— Wat zal je vader er wel van zeggen als je hem een niet-adellijk meisje als toekomstige schoondochter voorstelt ?

— Net of me dat iets kan schelen ! zei Otto van Elkema onstuimig. Ik heb zijn toestemming niet nodig om mijn leven in te richten zoals ik het wil !

— Nee, maar wel zijn geld.

Hij greep haar bij de schouder.

— Zoiets kun je niet menen, Marianne ? smeekte hij wanhopig. Ik dacht dat jij mij ook liefhad !

— Zeker, ik vind je heel aardig en je hebt hoffelijke manieren, maar van liefde alleen kunnen wij niet leven ! Voor een meisje als ik, dat mooi en rijk en bovendien modern is, is het huwelijk een overeenkomst, die je met koel verstand moet sluiten.

Verstomd had jonker van Elkema geluisterd. Zoveel koude berekening en redenering had hij niet gezocht in dit mooie hoofdje. Hij moest er inwendig om glimlachen en haar tegenstand deed zijn verliefdheid nog toenemen. Ze was niet gemakkelijk te winnen, dat hooghartige trotse ding, dacht hij met toegeeflijke tederheid.

En terwijl hij zich weer naar haar toeneeg begon hij fluisterend en dringend te praten.

— Luister, Marianne. Mijn vader moet zijn toestemming geven en hij zal dat ook wel doen; hij volgt altijd mijn zin. Al die oude theorieën over adel en stand, lap ik aan mijn laars. Ik begeer je en niemand anders tot vrouw. Geloof je dat dan niet, liefste ?

Met wijd-open ogen staarde het meisje hem aan. O, waarom kon zij niet toegeven aan het verlangen om nu maar onmiddellijk ja te zeggen ?

Maar iets in haar innerlijk, een waarschuwend gevoel drong haar tot voorzichtigheid, ze kon zelf niet verklaren waarom.

— Als je mijn liefde dan zo op prijs stelt, begin dan eerst je leven wat te beteren. Je weet, ik hou ook van dansen en pret maken, maar als ik eenmaal trouw moet het niet zijn met iemand die de reputatie geniet de grootste boemelaar van Friesland te zijn. Toen ik gisteravond met Egbert Van Altena van een koncert terugkeerde, hebben wij jou zien voorbij rijden...

Even hing er een ademloze stilte tussen hen in en van Elkema's gelaat werd met een gloeiende blos overtogen.

Het meisje klemde haar trillende handen in elkaar.

— Je zag ons niet... Je was dronken en in gezelschap waaraan ik liever niet denk... Ik bedank ervoor om als plaatsvervangster van zo iemand te dienen...

Haar stem haperde en brak plotseling af.

— Marianne... liefste... dat zal niet meer gebeuren als jij mij je jawoord geeft, ik zweer het je... Toe, zeg het me, laat het me horen dat je van mij houdt ! Je kunt het niet menen, al die harde dingen die je daarnet gezegd hebt... We horen immers bij elkaar !

En voor zijn dringende woorden brak eindelijk haar weerstand.

Na een ogenblik hief zij haar gloeiend gezichtje tot hem op.

— We zullen het dan maar eens proberen, zei ze gewild luchtig. Jij lieve, dwaze jongen...

— Volgende week spreek ik met mijn vader, zei Otto snel.

Doch het meisje schudde afwerend haar donker hoofd.

— Neen, ik wil mij nog niet binden voor ik gemerkt heb, dat jij het werkelijk ernstig meent met je studie, Otto. Ik wil een echtgenoot die iets betekent in de wereld. Over een paar maanden kunnen wij dan verder zien. Maar nu moet ik terug naar binnen. Ze zullen toch al niet weten waar ik blijf.

— Toe, ga nog niet, smeekte van Elkema, maar zij wipte weg.

In haar binnenste zong een felle triomfantelijke vreugde om deze avond, die haar zo dicht bij de vervulling van haar vurigste wens had gebracht.

MOEDER EN ZOON

Johan Jongema stapte in het Leeuwardense station het perron op en neer. Hij wachtte op mevrouw Bosma. Ze had hem geschreven dat zij graag eens met hem zou praten over zijn nieuw leven en verzocht hem haar te komen afhalen aan de trein. Ze zouden dan samen ergens in de stad gezellig gaan dineren.

Zoals steeds als hij aan mevrouw Bosma dacht, voelde Johan een zenuwachtige gejaagdheid en ongeduld begon in hem te woelen. Hij vergeleek ieder ogenblik de stand van zijn uurwerk met die van de stationsklok.

Om hem heen gonsde de drukte van heen en weer lopende reizigers en roepende venters, maar hij lette er niet op en rekte telkens de hals om te zien of de verwachte trein nog niet kwam.

Eindelijk, eindelijk stoomde het gevaarte donderend onder de kap en hij drong zich haastig naar voren.

Bijna onmiddellijk bemerkte hij Tanna die uit een eerste klasse-afdeling stapte en bedaard naar de uitgang liep.

Toen kreeg zij Johan in het oog en een vriendelijke glimlach verleende haar stug, hooghartig gezicht een boeiende aantrekkelijkheid. Hartelijk begroette zij de jonge man.

Een beetje onwennig dan liepen zij naast elkaar door de drukke straten van het centrum, op weg naar het hotel, waar zij zouden middagmalen.

Beleefd informeerde Johan of mevrouw Bosma een goede reis gehad had en zij dwong zich om luchtig en onverschillig te antwoorden, hoewel haar hart bonsde door een ongekende ontroering, nu zij naast haar zoon liep, zo flink en aantrekkelijk in zijn goed zittende winterjas.

Het viel haar hoe langer hoe moeilijker om hem te blijven behandelen als een vreemde, hem die zij twintig jaar lang verwaarloosd had en naar wie haar hart hoe langer hoe meer begon uit te gaan. Hij was toch haar kind, haar eerstgeborene.

Ze aten in een deftig restaurant.

Tanna vroeg hem uit over zijn studie en zijn nieuw leven en Johan praatte druk.

Tanna verheugde en verbaasde zich over die manier waarop hij zich gedroeg en over zijn opgewekt gepraat.

— Het valt allemaal erg mee, mevrouw, zei hij. Maar ik zie wel in dat ik nog hard zal moeten werken om de verloren tijd in te halen. Ik ben ver ten achter door mijn gemis aan voorbereiding, dat kunt u wel begrijpen.

Tanna glimlachte rustig.

— Werk maar vlijtig, je zal je achterstand wel inhalen. Maar wees voorzichtig, span je niet te veel in. Van tijd tot tijd moet je afleiding zoeken. Doch je zult er wel komen, daarvoor ben ik niet bevreesd... Johan. Ik mag je toch wel bij de naam noemen, nietwaar ?

— Natuurlijk, mevrouw, stamelde Johan en begreep zelf niet waarom hij zich eensklaps zo zonderling ontroerd voelde.

Even bleven zij stil, ieder vervuld van zijn eigen gedachten. Tanna bespiedde het gelaat van haar zoon.

De jongen scheen toch nog niet volkomen gelukkig, dacht ze bezorgd.

Hartelijk boog ze zich voorover.

— Is er nog iets dat je hindert, Johan ? Vertel het me dan; misschien kan ik je helpen !

Jongema schrok op en een ogenblik sprong de vurige begeerte in hem op aan deze vreemde dame alles te vertellen van zijn voortdurende strijd, de martelende twijfel, die in hem was sinds zijn laatste ontmoeting met Liesbeth Van Altena. Maar hij drong dat dwaas verlangen onmiddellijk terug.

Iets in zijn binnenste waarschuwde hem dat mevrouw Bosma zijn liefde voor een dienstmeisje toch niet kon goedkeuren en Liesbeth's partij zou kiezen. Nee, dit was iets dat hij met Geertje zelf moest bepraten. En haastig weerde hij Tanna's belangstelling af. Hij gaf het gesprek een andere richting en begon over de politiek.

Binnenkort zouden zij een vergadering houden te Harlingen. Egbert Van Altena kwam er voor over uit Groningen. Mevrouw Bosma ging dadelijk op het onderwerp in. Ha, baron van Elkema zou ondervinden dat zij haar pogingen om zijn macht te fnuiken niet opgaf !

Na de maaltijd dronken ze koffie en bleven nog een halfuurtje praten. Doch Tanna wilde nog een vriendin bezoeken; het voorwendsel dat zij gebruikt had om een hele dag van huis weg te raken. Ze vermeed liever lastige vragen van haar man.

Johan keerde naar zijn boeken terug, voldaan door het gesprek met mevrouw Bosma. 't Was of deze ontmoeting hem innerlijk wat rustiger had gestemd.

GERUSTGESTELD

Woensdagavond. Behoedzaam sloop Geertje het huis uit. Haar hart bonsde, toen zij zo zacht mogelijk de zware voordeur achter

zich dichttrok. Een kwartier geleden was Jelle naar de zangvereniging gegaan en zij had hoofdpijn voorgewend om thuis te blijven. Iedereen in huis verkeerde nu in de waan dat zij boven op haar kamertje was. Geertje voelde zich schuldig, want ze hield niet van dit geknoei en gedraai. Maar wat moest zij doen ? Johan had haar geschreven dat hij haar kost wat kost wilde spreken. Verleden woensdag nog onder de indruk van haar ontmoeting met Johan en het vreemde meisje, was zij niet naar de afgesproken plaats gegaan en had Johan tevergeefs laten wachten. Doch dat kon zij niet volhouden, ze was trouwens nieuwsgierig naar wat Johan te zeggen had.

Toen Geertje bij de post kwam, zag zij dat Johan daar reeds wachtte, maar niet zoals anders voelde zij de diepe vreugde, die het zicht van zijn bekende gestalte haar altijd gaf. En bij zijn warme begroeting bleef zij koel, haast onverschillig.

Naast elkaar liepen zij daarna het park in, onwennig als vreemden. Een vage beklemming drukte hen beiden.

Eindelijk verbrak hij de stilte :

— Wat is er Geertje ? vroeg hij verontrust, je doet zo vreemd.

— Welnee, weerde zij onverschillig af, mij scheelt niets. Je moet je dat verbeelden. Ik ben net zoals anders.

— Nee, dat ben je niet, barstte Johan onstuimig los. Je doet zo koel, zo afwijzend. Wat is er dan, Geertje ? Hou jij niet meer van me ?

— Hoe kun je zoiets vragen, Johan ? zei ze onderdrukt-heftig. Dat weet je toch wel.

Johan trok haar naar zich toe.

— Lieveling ! fluisterde hij.

Toen liepen zij weer langzaam verder, de arm om elkaars middel. Johan voelde zich beklemd en schuldbewust. Wat had Geertje toch ? Er was iets met haar, dat merkte hij wel en hij vroeg :

— Geertje, ben je kwaad op me ?

— Kwaad ?... Op je ? Waarom ?... Maar ik dacht dat jij mij iets te zeggen had, Johan ?

— Ik wilde alleen maar weten waarom je zo vreemd doet de laatste tijd. Verleden woensdag ben je niet gekomen; je hebt ook niets van je laten horen. Waarom toch, Geertje ?

Het meisje slikte een brok weg in haar keel. Nu moest zij het zeggen, het moeilijke.

— Zie je, Johan, begon ze haperend, ik geloof dat wij beter zouden doen om uit elkaar te gaan. Jij studeert nu, krijgt nieuwe kennissen en ik zal een blok aan je been worden. Je bent al veel veranderd en je zult dat nog meer. Wij passen niet samen. Wat

moet nu een advokaat met een dienstmeisje zoals ik... Nee, Johan, dat gaat niet...

Verontwaardigd stoof Johan op.

— Begin je nu weer met die onzin, Geertje ! Ik dacht dat wij het daar nu al lang over eens waren ! Al ben ik dan ook advokaat, ik trouw met wie ik wil. Dat gaat niemand een steek aan. Waarom praat je daar nu weer over ?

Ze klemde haar bevende handen in elkaar.

— Ik zag je verleden week, toen je van het ijs terugkeerde. Een vreemd meisje liep naast je en ik heb wel gemerkt hoe jij haar aankeek. Je scheen toen zo ver van mij af, Johan, 't was of je iemand anders geworden was, een vreemde. Toen heb ik begrepen, dat het beter was dat wij uit elkaar gingen.

Geertje's stem brak in een snik.

Verbijsterd keek Jongema langs haar heen naar het getwinkel van de sterren. Haar woorden schokten hem. Ze had hem dus ontmoet met Liesbeth ?

Wat moest hij zeggen ?... Wat kon hij doen ?

Een warme stroom van medelijden stormde zijn hart binnen.

— Geertje, fluisterde hij, Geertje, toe schrei nu niet. Er is immers niets tussen ons veranderd. Dat meisje is een kennis, meer niet, ze staat trouwens ver boven mij.

— Je gaat er toch mee uit...

— Een toevallige ontmoeting op het ijs. Zij is de zuster van Egbert Van Altena, waar ik je wel eens over gesproken heb.

Geertje veegde haar ogen af, bedwong zich en slikte haar tranen weg.

— Zij zal later beter bij jou passen dan ik, zei ze gesmoord.

Johan trok haar wat dichter tegen zich aan.

— Luister, Geertje, zei hij ernstig. We moeten wat geduld hebben. Geen twee volle maanden meer en dan wordt je meerderjarig. Dan kunnen we ons openlijk verloven.

Blij verrast keek zij op.

— Meen je dat werkelijk, Johan ?

— Natuurlijk, kindje, wat dacht je dan ?

Zij stond stil, sloeg haar armen om zijn hals, kuste hem, drukte zich tegen hem aan, lachte zacht.

— Johan... Ik ben zo blij !

Jongema voelde een brok in zijn keel en slikte. Hij schaamde zich. Waarom was hij nu niet even blij ? Waarom vond hij nu geen woorden om zijn verlangen en liefde uit te drukken ?

— Ik verlang zo naar februari, zei Geertje zacht. Dan kan ik die akelige baron eindelijk eens de waarheid zeggen. Hij gelooft

dat het al lang tussen ons uit is en dat ik Jelle wel zal nemen. Maar binnen rwee maanden zal hij merken hoe erg hij zich vergist heeft.

Ze glimlachte triomfantelijk. Zwijgend liepen zij door de stille avond terug de stad in.

Geertje voelde zich tevreden en gerustgesteld, hoewel diep in haar hart toch nog enige twijfel overbleef. Johan leek vreemd stil, heel anders dan hij gewoon was.

Op de hoek van de laan, waar baron van Elkema woonde, namen zij afscheid.

— Zal je je nu niet meer van die onzinnige gedachten in het hoofd halen ? vroeg Johan.

— Nee, beloofde Geertje met een gelukkige glimlach.

— Dan is het goed. Tot volgende week. Kun je dan komen ?

— O ja, ik zal wel weten te ontsnappen ! zei Geertje roekeloos.

Johan keek haar na, tot het duister haar kleine gestalte opslokte. Langzaam wendde hij zich toen af en liep terug naar zijn kamers. Hij was tevreden dat hij het in orde gemaakt had met Geertje, al bleef een schuldbewust gevoel hem beklemmen, omdat hij niet, zoals zijn meisje, dat verlangen en die blijdschap om hun aanstaande verloving kon voelen...

VAN ELKEMA EN ZIJN ZOON

Het was twee weken voor kerstmis. De vorst, die dit jaar zo vroeg was ingevallen, was even snel weer verdwenen en een lage grijze lucht hing over de stad. Baron van Elkema zat op zijn ruime, rustige studeerkamer.

Hij zat voor het grote bureau van glimmend notenhout en zijn gelaat stond ontevreden.

In zijn hand hield hij een dagblad, waarin hij zo juist het artikel gelezen had, dat zozeer zijn ergernis opwekte.

Naar het scheen had die vervloekte Jongema weer eens vergadering gehouden te Harlingen, waarop hij veel succes behaalde. Natuurlijk een oproerkraaiende rede ! Kon hij, de machtige van Elkema, dan niets doen om de invloed van die jonge knaap te verhinderen ?

Hij zuchtte. Ja, hij had een ernstige vijandin in Tanna en zij zou hem blijven vervolgen. Op genade van haar kant moest hij niet rekenen.

Van Elkema nam zijn dagblad weer op. Daar stond het in duidelijke letters, het nieuws dat hem nog het meest van al verontrustte, Jongema zou de tweede kerstdag een lezing houden in zijn dorp, het dorp van de baron !

Van Elkema fronste de wenkbrauwen. Was het niet om uit je vel te springen van ergernis, als hij het bedacht dat die boerenknaap hem zou komen aanvallen in zijn eigen midden.

Daar moest tegen gehandeld worden.

Ongedurig stond hij op en keek door het raam in de goed onderhouden tuin. Hij zag er zijn zoon slenteren en plots driftig tikte hij op de ruit en wenkte hem.

Plots herinnerde hij zich met woede, dat de rekel gisteravond niet verschenen was aan het diner, nog wel te zijner ere gegeven.

Zijn plaats naast freule Van Berkensteyn was door iemand anders ingenomen.

Maar toen zijn zoon met een opgewekt : „Goede morgen, Papa !" voor hem stond, jong en zwierig, was de snelle drift van de vader al weer voorbij.

Want baron Van Elkema was trots op zijn zoon. Hij koesterde hoge verwachtingen van hem, hoewel deze in de twee-en-half jaar, dat hij nu in Groningen studeerde nog geen enkel examen had gedaan. Dat zou later wel komen, de wilde haren moesten eerst uitvallen.

Doch nu had van Elkema andere plannen en hij fronste reeds het voorhoofd van ergernis bij de gedachte aan een mogelijke mislukking.

— Ik wou graag uitleg, begon hij, waarom je je gisteravond niet hebt vertoond op ons feestmaal ? Behalve onbeleefd tegenover je ouders, was het ook onbeschoft tegenover onze gasten en vooral tegenover freule Van Berkensteyn, wiens tafelheer je moest zijn.

Otto dacht aan het blonde, spichtige freuletje dat zijn vader zeker aan hem wou koppelen. Maar daar bedankte hij feestelijk voor.

In zijn geest vergeleek hij haar even met Marianne, zijn bloeiend heerlijk meisje. Hoe lief en ongewoon zacht was ze geweest bij hun afscheid, nu een paar weken geleden !

En Otto antwoordde :

— Och, papa, u weet hoe ik over die familiemaaltijden denk. Al die stijve, uitgestreken gezichten. En nu ik hoor dat mijn plaats naast freule Van Berkensteyn was, ben ik al lang blij dat ik niet heel de avond in haar waterige verliefde ogen heb moeten staren.

— Ik moet toegeven dat freule Van Berkensteyn nu niet bepaald aanspraak mag maken op grote schoonheid, antwoordde zijn vader. Maar och, jongen, dat is waarlijk het voornaamste niet. Mooie gezichtjes zijn er genoeg in de wereld. Je zou hoogst verstandig doen freule Van Berkensteyn onverschillig voorbij te

gaan. Zij is heel rijk en haar ouders hebben grote invloed. Daarbij behoort zij tot de oudste adel.

— Net of me dat iets kan schelen, viel de zoon spottend uit. Die adel lap ik aan mijn laars, papa. Als ik trouw zal het met iemand zijn die mij bevalt en niet op kommando. En nog liever met een meisje uit de burgerstand dan met de een of ander verlepte freule.

Dreunend kwam baron van Elkema's hand op het blad van de schrijftafel neer.

— Dacht ik het niet ? zei hij heftig. Je bent zeker verliefd op het een of ander burgermeisje, daarom praat je nu zo.

— Je bent toch ook met een burgermeisje getrouwd.

— Dat was iets anders, de omstandigheden dwongen mij er toe. Ik heb me mijn handelwijze al dikwijls berouwd. Ik wil geen kwaad van je moeder zeggen, maar je ziet toch zelf dat zij niet in onze kringen past en er zich niet thuis voelt. En jij, een jongmens, die de beste partijen maar voor het grijpen hebt, mag niet aarzelen om je keus te doen. Van schoonheid en liefde alleen kun je niet leven. Daarom is het mijn wens dat jij je binnenkort met freule Van Berkensteyn verlooft. Anders kaapt iemand anders die schitterende partij nog voor je neus weg. Er zullen kandidaten genoeg zijn.

— Dat kan ! Maar ik bedank ervoor om te huwen met die spichtige freule met haar blauwe schelvisogen.

— Je bent zeker verliefd, hoonde van Elkema, daarom praat je als een dwaas. Durf je het ontkennen ?

— Ja, ik ben verliefd, gooide Otto er plots woedend uit, ik hou van een burgermeisje zoals jij dat noemt. Of zij rijk is weet ik niet, maar ik denk het wel. Marianne is lang niet het eerste het beste meisje. Zij is...

— Zwijg, viel van Elkema uit. Ik heb genoeg van dit dwaze gepraat. Ik wil je een goede raad geven : begin met iets te presteren, eer je zo vermetel wilt zijn zelf een vrouw te kiezen en over huwelijksplannen te spreken.

— Dat zal ik. In het voorjaar leg ik mijn eerste examen af, zei de jongen hard. U zal zien dat het mij ernst is...

Een schampere lach van zijn vader brak zijn woorden af.

— En wat zou dat ? Denk je dat ik dan mijn verbod om te trouwen met dat burgermeisje ophef ? Dat blijft bestaan.

— U kunt mij toch niet verbieden mijn eigen liefde te hebben.

— Neen, maar ik kan je gelukkig verbieden, die liefde openlijk te tonen, beet de baron hem toe. Weet, dat je morgen ophoudt student te zijn als je bij dit zotte gedacht blijft. En ga nu, ik wil niets meer horen.

Doch Otto van Elkema bleef staan.

Woedende woorden van protest gonsden in zijn hoofd, maar hij uitte ze niet. Want terwijl hij naar het starre hoogmoedige gelaat van zijn vader keek, besefte hij reeds dat zijn strijd verloren was.

Want wat zou het baten als hij zijn studententijd afbrak, de spot van zijn vrienden op zich haalde en probeerde in plaats van een aanzienlijk rechter, een bescheiden kantoorklerk te worden. Marianne zou van die opoffering niet gediend zijn. Ze had het hem duidelijk laten voelen; alleen met de goedkeuring van zijn vader wilde zij er in toestemmen hem te huwen. En dat die goedkeuring moeilijk te verkrijgen was, dat ondervond hij nu.

Maar terwijl Otto de kamer verliet, klemde hij zijn lippen koppig op elkaar. Hij gaf de moed zo gauw niet op. Voorlopig zou hij de kwestie nu maar laten rusten en doen of hij zich bij zijns vaders besluit neerlegde. Hij was misschien te haastig geweest. Langzaam moest hij de kleingeestige en bekrompen vooroordelen van zijn vader zien te overwinnen.

Marianne was het wel waard, dat hij zich enige moeite voor haar gaf.

Baron van Elkema zuchtte toen zijn zoon de kamer verlaten had. Met een mengeling van medelijden en minachting dacht hij aan Otto.

— Die jonge dwaas, om zich zo te laten meeslepen door een onnozele verliefdheid !

Dan was hij anders geweest in zijn jeugd. Hij had zich die hartszaken zo niet aangetrokken en alleen genoten van de vreugde van de liefde. En juist bijtijds had hij door een verstandshuwelijk zijn wankel fortuin hersteld.

Enfin, Otto zou wel moeten zwichten voor het onvermijdelijke. Trouwens, die bevlieging kon niet van lange duur zijn. 't Beste was maar die zaak niet ernstig op te nemen en als een kleinigheid te behandelen. Zo zou hij het vlugst genezen van die gril, besloot de baron.

TWEEDE KERSTDAG

Tot de laatste plaats was de zaal die tweede kerstavond gevuld. Uit nieuwsgierigheid en uit belangstelling om de hier algemeen bekende Jongema te horen, trotseerden de dorpelingen de regen, die tegen de avond rijkelijk was beginnen te vallen en enkele sjezen reden zelfs af en aan.

Egbert Van Altena, die met kerstvakantie thuis was, kwam per rijtuig van zijn dorp, vergezeld door zijn zuster. Hun binnentreden

wekte enige opschudding bij het publiek, dat hoofdzakelijk bestond uit neringdoenden en boeren.

Het roezige gefluister bedaarde eensklaps, toen een deur geopend werd en Jongema binnen trad.

Johan zag wat bleek; hij had geweigerd door Van Altena bij zijn toebehoorders ingeleid te worden, bewerend dat iedereen hem in dit dorp goed genoeg kende.

Jong en slank stond hij op het podium even de volle zaal te overzien voor hij ging spreken.

En Liesbeth Van Altena voelde haar hart zwellen van trots, dat deze aantrekkelijke en verstandige jongeman haar vriend was; even ving ze zijn blik, blozend en gelukkig knikte ze terug.

Toen boog Johan zich voorover en langzaam en nadrukkelijk begon hij zijn rede. Hij sprak over zijn aanvankelijke twijfel om hier in het midden, waar iedereen hem zo goed kende en waar hij als boerenknecht gewerkt had, een vergadering te komen houden, maar deze twijfel had hij zich spoedig uit het hoofd gepraat. Zijn vroegere mededorpelingen moesten niet denken, dat hij hier kwam uit trots en aanmatiging of om hen de les te spellen; slechts één ideaal dreef hem : liefde voor het volk, voor de wroeters, in wier midden hij zo lang gewerkt had en wier noden en behoeften hij steeds scherper en scherper voelde. Hij wilde strijden voor een verbetering in het lot van deze zwoegers, een menswaardiger bestaan.

Boer Blija, die op een van de achterste rijen zat, fronste de wenkbrauwen en een schampere glimlach trok om zijn mond. Begon Johan nu zo ? Hij was hier gekomen om de baron te horen aanvallen en niet om te luisteren naar de verdiensten van stomme luiaards zoals Boppe. Dat mankeerde er nog maar aan.

Er heerste al een geest van ontevredenheid genoeg bij de boerenknechten.

Met toenemende ergernis luisterde hij naar Jongema's gloedvolle woorden, waarmee deze pleitte voor de rechten van het volk.

Die Johan, dacht Blija in snel opschietende drift, zou hier beter weggebleven zijn. Hij doet niets anders dan het leger van ontevredenen nog maar vergroten...

Thans bleek Jongema aan de kern van zijn betoog gekomen.

— We moeten vechten, zei hij met verheffing van stem, vechten tegen de geest hier in dit duffe, bekrompen land, waar alles draait om deftigheid, stand en geld, waar alle onrecht goedgepraat wordt door de woorden degelijkheid en bezadigdheid. Ik voel dat ik behoor bij het volk en daarom wil ik het helpen; ik wil gaan leven om hun armoede en ziekte en ellende te bestrijden. De armen

hebben net zo goed recht op een menswaardig bestaan als de rijken, de machtigen, de aristokraten...

Blijkbaar was Johan thans waar hij wezen zou... Met gloed en overtuiging wijdde hij uit over de verbeteringen en sociale veranderingen, die moesten komen, verhoging van de lonen, meer veiligheid in de fabrieken, extra betaling van overwerk, meer vele tijd en vooral, vooral verbod om kinderen te exploiteren en evenveel of harder te laten werken dan volwassenen.

Liesbeth Van Altena zat stil te luisteren en klemde de handen in elkaar. Tranen van geluk stonden in haar wijdopen ogen.

Dan donderde plots langdurig applaus, hier en daar klonk zelfs bravogeroep.

Liesbeth schrok uit haar gepeins op, ze zag hoe Johan dankte voor de hem gebrachte hulde en daarna in de kamer achter de zaal verdween.

Ze voelde hoe Egbert haar bij de arm greep.

— Hij heeft prachtig gesproken, nietwaar, fluisterde hij opgewonden. Johan is een geboren redenaar.

Liesbeth knikte slechts; ze durfde haar broer niet aankijken uit vrees dat deze op haar gelaat haar geheim zou lezen.

Druk pratend en redenerend gingen de toehoorders naar buiten.

— Laat ons hier even wachten, stelde Egbert voor. Jongema zal wel zo dadelijk komen.

De zaal liep langzamerhand leeg en een ogenblik later verscheen Johan.

Hartelijk begroette hij zuster en broeder.

— Wat heb je weer goed gesproken, Johan. Ik kan niet zeggen hoe ik je bewonder en hoe dapper ik het van je vind om dat allemaal te durven zeggen.

Jongema staarde in het warme meisjesgezichtje met de opgewonden schitterende ogen en er kwam een lach op zijn gelaat, een vriendelijke zonnige lach, die de harde stugge lijnen opeens verzachtte.

— Het doet mij plezier dat mijn rede je bevallen heeft, zei hij eenvoudig.

— Wat zijn je plannen voor vanavond ? wilde Egbert weten.

— Ik keer nu naar Leeuwarden terug, ik kan er nog geraken met de laatste trein.

Doch Liesbeth schudde het hoofd.

— Niets van dat alles, zei ze luchtig. Johan, je keert met ons mee naar huis. Het lijkt al een eeuw geleden, dat we je te zien kregen en nu we je eindelijk te pakken hebben, laten wij je zo gauw niet los.

— Welja, drong ook Egbert aan, ga mee, Johan. Je kunt vannacht bij ons logeren.

Even aarzelde Jongema nog, hij wilde weigeren, maar een blik op Liesbeth's gloeiend smekend gezicht deed hem plots besluiten.

— Ik neem je uitnodiging dankbaar aan, zei hij opgewekt.

Gedrieën verliet zij de zaal. In het slecht verlichte voorportaal voelde Johan zich bij de mouw trekken.

Hij keek om en herkende Boppe.

— Een ogenblik, verontschuldigde hij zich haastig bij Liesbeth en Egbert.

Hij trad wat terzijde met zijn vroegere werkgezel.

— Ik wilde je toch nog even bedanken voor alles wat je vanavond gezegd hebt, zei Boppe en Jongema zag, wat hij nog nimmer gezien had, dat er tranen in de kleine ogen welden en langs de paarsige raspige wangen naar beneden gleden.

— Zie, ik ben maar een simpele boerenknecht, Johan, maar de woorden, die je daarnet gesproken hebt, zijn mij recht naar het hart gegaan. Het was allemaal zo waar, zo echt. Je kunt er zeker van zijn dat je op velen hier in de zaal een diepe indruk heb gemaakt.

— Ik ben blij dat je op mij gewacht hebt om me dat te zeggen, Boppe.

— Boer Blija was er ook, maar hij is dadelijk na afloop naar huis gegaan. Hij zag er niet zo tevreden uit, Johan.

— Neen, dat geloof ik wel, lachte Jongema. Hij heeft harde waarheden moeten slikken vanavond.

— Ja, en dat deed mij groot plezier. Hij is evengoed een uitbuiter van het volk als de baron, waarop hij altijd zit te schelden.

Jongema stak de knecht de hand toe.

— Nu moet ik heen, Boppe, je begrijpt mijn vrienden wachten.

Nieuwsgierig keek Boppe in de richting van de Van Altena's.

— Je houdt er tegenwoordig deftige kennissen op na, zei hij bewonderend. Maar ja, je bent ook een echte heer geworden, ik herkende je haast niet, Johan.

— Maar van binnen ben ik nog steeds dezelfde, Boppe.

— Ja, dat hebben we vanavond gemerkt. Jongen, jongen, wat heb je mooi gesproken.

Na een hartelijke handdruk scheidden zij.

In het rijtuig leunde Johan vermoeid maar voldaan achterover.

Liesbeth zat naast hem, terwijl Egbert tegenover hem had plaats genomen.

De beide jonge mannen spraken gedempt over hun indrukken van de afgelopen avond. Liesbeth zei niet veel, maar tuurde met

afgewend hoofd naar buiten in de donkere nacht, pogend iets van de weg te onderscheiden.

Met niets-ziende ogen staarde zij nog steeds naar buiten en trachtte tevergeefs haar stormende, wild-zoekende gedachten tot kalmte te dwingen.

Ik heb hem lief, bekende zij zich zelf. Ach, zij zou hem niet meer kunnen missen.

Wat kon het haar schelen dat hij een vondeling was en waarschijnlijk nooit zijn ouders kennen wou, wat gaf zij om het verschil van stand, in opvoeding. Al die bezwaren verdwenen als bij toverslag, door het besef van haar grote, alles verblindende liefde voor hem.

Het rijtuig zwenkte een zijweg op en even later stopte het voor het brede witgepleisterde huis.

— Gelukkig, we zijn er, hoorde zij Egbert's opgewekte stem.

Ze traden binnen in de gang, waar het dienstmeisje hoeden, mantels en jassen aannam.

— Mevrouw is al naar bed, zei ze toen zij zag hoe Liesbeth haar schreden naar de deur van de grote voorkamer richtte. Ze is vroeg naar boven gegaan, omdat zij hoofdpijn had. Maar op uw kamer is er vuur.

— Dan zullen wij daar maar naar toe gaan, stelde Liesbeth voor en geleidde hen over de brede, gebeeldhouwde trap naar boven.

Ze traden in de ruime, gezellige meisjeskamer.

Egbert schoof stoelen bij de helder brandende haard en presenteerde sigaren. Liesbeth schonk thee, smeerde broodjes, die het dienstmeisje op het buffet klaar gezet had en bediende hen.

Achterover leunend in zijn stoel volgde Johan haar met zijn blikken. Ze droeg een zwart-fluwelen japonnetje met wit-kanten kraag en Jongema vond haar die avond buitengewoon lief.

Egbert bemerkte zijn staren naar Liesbeth.

— Dacht je wel dat mijn zuster zo huishoudelijk kon zijn ?

Johan schrok glimlachend op.

— Eerlijk gezegd, nee ! Maar het gaat haar uitstekend af.

— Ja... zei Egbert en hij gaf Liesbeth, die zich juist over hem heen boog met een schaal met broodjes een tikje op de wang. Als ze maar wil, hé kind ?

— Doe niet zo vaderlijk, zei Liesbeth snibbig.

Ze viel neer op een stoeltje bij het vuur en staarde in de vlammen. Ze voelde een lome vermoeienis over zich glijden, het roesde in haar hoofd, terwijl het gesprek tussen haar broer en Johan langs haar heen gleed.

Opeens herinnerde Egbert zich plotseling dat hij Jongema enige boeken beloofd had en hij liep de kamer uit om ze te halen. Ze zaten tegenover elkaar bij het hoog opflikkerend houtvuur, Liesbeth achterover in haar stoel en luisterend naar wat Johan haar vertelde, zijn donkere hoofd vertrouwelijk naar haar toegebogen.

Toen hij eindelijk zweeg hief zij langzaam de ogen naar hem op.

Zij duizelde toen zijn hand zich opeens dwingend en heftig om de hare sloot, en vóór zij er zich rekenschap van kon geven was zijn knappe gezicht vlak bij het hare.

— Liesbeth !

Zij hoorde de ontsteltenis... dan de juichende blijdschap in zijn stem, en terwijl zijn mond zich drukte op haar frisse, koele lippen, gleden alle onrust en onzekerheid van haar af en beantwoordde zij zijn kus.

Maar opeens rukte Johan zich bijna ruw los.

Pijnlijk getroffen keek zij op in zijn gelaat, waarover een zenuwachtige trek gleed.

— Vergeef me, Liesbeth, zei hij dof, terwijl hij achteruitweek. Ik had dat niet mogen doen.

Liesbeth begreep. Met een geruststellende glimlach keek zij op.

Natuurlijk dacht Johan aan het verschil in stand en rijkdom. Net of dat nu nog meetelde.

Zij stond op en bijna schuchter legde zij haar hand op zijn jasmouw.

— Jij lieve, dwaze jongen, fluisterde zij teer, denk je nu werkelijk dat ik je zou laten om deftigheid, stand of geld ? Daar draait het leven niet om. Nee, als je mij liefhebt zoals ik jou, dan zullen wij samen werken en geluk vinden in een leven voor de armen. Dat beloof ik je.

Gemarteld staarde hij op haar neer.

— Dat is het niet alleen, Liesbeth, zei hij haperend en moeilijk. Ik handelde verkeerd toen ik je kuste, vergeef het mij. Ik had daar niet het recht toe.

Een droefheid joeg in Johan op, een redeloze lust om haar weer in zijn armen te nemen en zijn schuldige gedachten aan Geertje het zwijgen op te leggen.

Maar dan rees weer het beeld van zijn meisje voor hem op, van Geertje, die hem volkomen vertrouwde, die van hem hield met een liefde, die hij niet waard was. Wat had hij gedaan !

— Ik ben al sedert lang in stilte verloofd, Liesbeth, barstte hij onstuimig los, verloofd met een eenvoudig dienstmeisje... In februari wordt het openbaar...

Zij richtte zich met een schok op en rank en recht stond ze voor

hem, haar klein bewogen gezicht doodsbleek, haar ogen dof van woede en smart, recht in de zijne.

— En dat vertel je me nu eerst ! snauwde ze opeens schamper en verstikt van tranen.

— Vergeef me, stamelde Johan onhandig.

Ze draaide zich om en holde van hem weg, de kamer uit. De deur bonsde achter haar toe... en Johan voelde zich alleen en verloren staan in de drukkende stilte. Hij kon niet rustig en beheerst meer denken, hij had opeens alle vastheid verloren, nu hij zich ten volle was bewust geworden van zijn liefde voor Liesbeth. En nu had hij de hare voor altijd verloren, door zijn eigen schuld. Had hij dan niet anders kunnen handelen ? Mocht hij dan niet zijn recht op geluk en zijn recht op liefde eisen ?

Maar Geertje... hij had haar trouw beloofd en hij kon zijn woordt tegenover haar niet breken.

Johan sloeg zijn handen voor het gezicht en kreunde...

— Liesbeth, prevelden zijn lippen.

Het binnentreden van Egbert schrok hem op. Deze keek de kamer rond.

— Waar is Liesbeth gebleven ? vroeg hij bevreemd.

— Zij was moe en is naar bed gegaan, loog Johan en met moeite dwong hij zijn stem tot vastheid.

Boven op de grote slaapkamer, lag Liesbeth in vertwijfeling geknield voor haar bed en schreide lang en bitter.

— Ze zijn allemaal dezelfde... mompelde ze eindelijk, nog nasnikkend... alle mannen en Johan is niet waard dat ik nog een ogenblik om hem treur. In hun hart zijn ze allemaal even laf en trouweloos.

MEERDERJARIG

In de grote, met donker hout beschoten eetkamer in het huis van baron van Elkema was het middagmaal zwijgend verlopen.

Geertje, in haar simpel zwart japonnetje, bracht de koffie binnen. Haar schuwe ogen blikten van het ene hooghartig gelaat naar het andere. En dadelijk na het middagmaal nadat zij nog even bij het afwassen had geholpen, glipte zij naar boven, naar haar kamer.

Morgen werd ze meerderjarig, zou ze vrij zijn. Ze had een brief van Johan gekregen. Hij wenste dan met haar uit te gaan, ze zouden samen hun verloving vieren. De baron moest het nu weten; ze wilde hem voor het feit stellen. Maar bij dit besluit bonsde

haar hart met luide, felle slagen.

Ze moest nu naar de kamer van de baron gaan en het hem zeggen.

Schuchter tikte ze aan. Van achter de gesloten deur klonk een bevelend : binnen.

— Zo, Geertje, wat is er ? vroeg de baron, niet onvriendelijk.

Geertje klemde haar bevende handen in elkaar.

— Morgen word ik meerderjarig, begon zij haperend. Dan zal ik eindelijk vrij en onafhankelijk zijn. Niemand kan mij nog dwingen om iets tegen mijn zin te doen. En daar ben ik blij om, baron, want dan wil ik mij openlijk verloven met Johan Jongema. U zult mij dat niet meer kunnen beletten.

Geertje haalde diep adem. Ziezo, dat was er uit.

Van Elkema's vuist bonsde dreunend op het blad van het kleine tafeltje naast zijn stoel, dan rees hij op en kwam bij haar. Hij schudde haar bij haar schouder heen en weer.

— Je wilt toch niet zeggen, dat jij tegen ons uitdrukkelijk verbod in die oproerkraaier, die geweldenaar, nog ontmoet hebt, barstte hij woedend los. Hoe durf je ? Heb je dan niet het minste schaamtegevoel ?

Ze was doodsbleek als hij, maar zij gaf zich niet gewonnen.

— Wat moest ik anders doen. Ik diende wel mijn toevlucht tot een list te nemen. Ik kon Johan niet opgeven.

Ontzenuwd zonk de baron neer in zijn stoel.

Boze gedachten joegen door zijn hoofd. Wat kon hij doen ? Die verloving moest kost wat kost verhinderd worden, zoiets mocht niet doorgaan. Daar had hij zijn speciale reden voor. Maar hij moest voorzichtig zijn met zijn tegenstand. Niemand mocht iets vermoeden.

— Ik zou wel eens willen weten, zei hij veel kalmer nu, hoe jij er in gelukt bent telkens weg te komen om die jongen te ontmoeten. Iemand moet je geholpen hebben, want er wordt streng genoeg op je gelet.

Geertje's ogen knipperden. Ze dacht aan de tochtjes naar de zangvereniging. Maar ze wilde hierover niet praten, Jelle zou dan nog de schuld krijgen.

— Er waren altijd boodschappen te doen, antwoordde ze ontwijkend.

Van Elkema keek haar scherp aan.

— En heb je dan ook nog niet eens gedacht dat er nu tussen jou en Jongema een groot verschil is ? vroeg hij. Hij wordt een heer, terwijl jij altijd een eenvoudig meisje zult blijven.

— Johan en ik hebben daarover ook gepraat; dat is al lang in

orde tussen ons. Wij vrezen die bezwaren niet, omdat wij elkaar lief hebben.

— Geertje, waarom zoek je je geluk, daar waar het niet te vinden is ? vroeg de baron, plots veel kalmer. Als je je dan absoluut verloven wilt, waarom niet met Jelle ? Hij is een knappe, werkzame en goede jongen. Ik meende dat jullie beiden in de jongste tijd zulke dikke vrienden waren !

Om de kleine mond van het meisje gleed een spottend lachje.

— O, jawel, Jelle is een beste jongen en ik mag hem ook wel lijden. Maar dat is niet genoeg voor een huwelijk, baron. Van Johan hou ik meer dan van iemand anders.

Van Elkema zuchtte. Hij begreep dat zijn strijd verloren was; er diende een andere uitweg gevonden te worden om die ongewenste verloving te verhinderen. Doch hij moest slim spelen; niemand mocht achterdocht krijgen.

— Nu, je moet het dan maar zelf weten, besloot hij plots. Ik verzet mij niet meer tegen die verloving. Volg je zin ! Maar als het later misloopt met je huwelijk, dan zal het niet mijn schuld zijn. Morgen word je meerderjarig; je bent dus oud genoeg om te beseffen wat je doet.

Verrast keek Geertje op. Hoorde zij goed ? Het leek haar bijna een onmogelijkheid dat de baron nu zo maar, zoder verdere tegenstand, zijn toestemming gaf !

— Word ik dan niet weggestuurd ? vroeg ze schuchter.

— Als je flink je best doet en niet telkens wilt uitlopen om die jongen te ontmoeten, kun je voorlopig hier wel blijven, zei de baron genadig. Ik zal eens met mevrouw over je spreken.

Geertje was na een stil „Dank u wel, baron," de kamer uitgeglipt. Langzaam stond van Elkema op en ging naar de muurkast. Zoals altijd wanneer zorgen hem kwelden, zocht hij nu ook weer zijn troost in een paar borrels. Toen belde hij Lodewijk.

— Laat Jelle onmiddellijk hier komen ! beval hij.

Jelle kwam even bedaard en korrekt als altijd en zijn helblauwe, vrijmoedige ogen staarden onbevreesd van Elkema aan.

— U wenst mij te spreken, baron ?

— Ja, ik wilde je eens vragen hoe je eigenlijk je dienst opvat. Ik had je bevolen je veel met Geertje te bemoeien en haar liefde te zien winnen.

— Dat doe ik toch ook, baron, zei Jelle verbaasd. Maar een meisjeshart is niet iets dat zich ineens laat dwingen. Ik ga veel om met Geertje, niet alleen omdat u me dat bevolen hebt, maar omdat ik mij erg tot haar aangetrokken gevoel. Doch Geertje is een schuw meisje.

Met een schamper lachje luisterde van Elkema naar de jonge man, die steeds zo zorgzaam en weloverwogen zijn woorden koos.

— Ik merk weinig van je vorderingen, hoonde hij.

— In deze zaak kan ik niet voorzichtig genoeg zijn, baron.

— 't Is zeker door die voorzichtigheid, barstte van Elkema eensklaps woedend los, dat Geertje me daarnet is komen vertellen, dat zij morgen meerderjarig wordt en zich dan openlijk, wenst te verloven met die vervloekte Jongema ! O, jij stomme uil ! Dat praat over takt en beleid en laat zijn meisje voor de neus wegkapen !

Jelle's trekken hadden hun starre uitdrukking verloren; zijn ogen knipperden zenuwachtig en om zijn mond trok een vreemde rilling. Hij voelde zich bitter ontgoocheld. Geertje's liefde was niet voor hem; zij hoorde bij een ander. En hij, grote dwaas, had gemeend dat hij haar niet onverschillig was. Hij had zich laten begoochelen door haar lieve woordjes, haar kinderlijke manieren en haar hulpeloze droefheid. Smart, woede en schaamte streden om de voorrang in zijn hart.

— Wie had dat kunnen denken ? stamelde Jelle ter verontschuldiging. Ik meende dat die geschiedenis met Jongema al lang afgelopen was !

— Menen, menen, daar kom je niet ver mee, snauwde van Elkema. Je zit veel te veel met je neus in de boeken en aan de dingen, die om je heen gebeuren schenk je geen aandacht. Je valt me lelijk tegen. Ik had meer verstand en doorzicht van je verwacht ! Ga nu maar heen, wenkte hij ongeduldig; ik kan je op het ogenblik niet meer zien !

De ongelukkige Jelle verliet terneergeslagen de kamer. Van Elkema zuchtte en steunde het hoofd in zijn grote, blanke handen.

— Wat kan een mens last en moeite hebben van de dwaasheden uit zijn jeugd ? peinsde hij halfluid, zoals hij het reeds dikwijls gedacht had. Ik wist niet dat Geertje zo'n koppig nest was ! Ik zal haar niet van haar voornemen kunnen afbrengen...

Even bleef hij nog in zijn gebogen, moedeloze houding zitten.

— Ik zal dan tegen boer Jongema maar voor de waarheid moeten uitkomen ! mompelde hij mismoedig; die verloving moet tot alle prijs verbroken worden !

EEN ONTHULLING

Johan Jongema fietste op de smalle, rechte grintweg, die naar het dorp leidde, waar zijn pleegmoeder woonde. Gisteren had hij een brief van vrouw Jongema gekregen, in antwoord op de mede-

deling van zijn verloving met Geertje, die hij haar gezonden had. Zijn moeder schreef, dat zij zich een weinig ongesteld gevoelde en hem graag zou willen zien. Ze moest bovendien eens ernstig met hem praten.

Johan had dadelijk gevolg gegeven aan dit verzoek en was nu op weg naar haar.

Waarover wilde moeder hem spreken ? dacht hij met een vage onrust. Zeker over Geertje. Zij zou het ook wel niet eens zijn met zijn verloving.

Ook goed ! Al keurde de hele wereld zijn liefde voor Geertje af, dan nog bleef hij zijn meisje trouw.

Met vertederde ontroering dacht hij aan haar verrukking en blijdschap, toen zij hem vertelde dat de baron haar verloving niet langer zou tegenhouden en zij openlijk met hem kon omgaan. Lief meisje ! Wat hield zij van hem en hoe hoog zag zij tegen hem op !

Johan zuchtte. Hij was eigenlijk die grote liefde niet waard. Met een schuldbewust gevoel dacht hij aan Liesbeth. Hij had Van Altena's zuster niet meer teruggezien sinds die bewuste kerstavond, maar nog altijd gaf de herinnering aan haar stralende lieftalligheid, hem een gevoel van smart en berouw.

In de ruime, ouderwetse keuken trof Johan de meid aan, die roerde in een ketel met veevoeder.

— De vrouw ligt boven te bed, zei ze in antwoord op Johan's groet. Ze verwacht u.

— Is ze dan zo erg ziek ?

— Neen, maar ze moet veel rusten.

Johan ging de trap op, over het grote, lichte portaal naar zijn moeders kamer. Vrouw Jongema lag in de bedstee, in de achterwand van het ondiep, doch breed vertrek, met gekalkte wanden en geschilderde houten vloer.

— Maar moeder, wat is dat nu ? zei Johan op tedere toon, terwijl hij zich voorover boog om haar te omhelzen. U in bed en dat op een werkdag ?

— Ja jongen, dat ben je van je moeder niet gewoon, hé ? Maar ik voelde mij de laatste tijd niet erg goed en was steeds vermoeid. De dokter heeft bevolen, dat ik veel moet rusten. Och, erg ziek ben ik niet.

Johan zette zich stil aan het hoofdeind van het bed en zijn stevige vingers sloten zich vast om zijn moeders hand.

— Waar is vader ?

— Hij moest een hele dag uit voor zaken.

Liefdevol keek zij Johan aan.

— Je bent veranderd, je wordt een echte heer, vervolgde ze.

Maar je gelaat bevalt me niet, je bent bleek en hebt zulke kringen onder je ogen. Je werkt toch niet te hard, jongen ?

— Welnee, moeder, maakt u zich maar niet bezorgd, hoor. Ik voel me heel gezond.

— En je hebt je verloofd ? vroeg mevrouw Jongema zacht en Johan keek verwonderd op bij de weifelende klank in haar stem.

— Ja, moeder. Ik heb je al veel verteld over Geertje. Zij is een lief zacht meisje en zal later een goed vrouwtje voor me zijn. Als u het goedvindt, komen wij u eens spoedig opzoeken !

— Johan... hou je erg veel van dat meisje ?

— Natuurlijk moeder, waarom vraag je dat ?

— Zou het je veel pijn doen, jongen, als er een hinderpaal voor je verloving bestond ? fluisterde ze ontroerd.

— Wat bedoelt u toch, moeder ?

— Luister, ik heb je een moeilijke mededeling te doen. Het valt me erg zwaar en je moet moedig zijn, mijn lieve jongen. Je zult nooit met Geertje kunnen trouwen...

Johan vloog op.

— Waarom niet, moeder ? vroeg hij heftig. Wie zal me dat beletten ?

— Niemand, maar er is een reden, die je alles zal verklaren... Je kunt niet met dat meisje trouwen, omdat zij je eigen zuster is...

— Moeder... dat kan niet...

Als een wilde kreet klonken de woorden door de kamer. Johan knielde voor de bedstee en als verpletterd borg hij zijn donker hoofd in de dekens.

— Dat kan niet, dat is monsterachtig ! herhaalde hij gesmoord.

Bedarend streek vrouw Jongema's hand over zijn haar en tranen van medelijden om het verdriet, dat zij haar jongen moest aandoen, stroomden over haar gelaat.

— Blijf bedaard, Johan, smeekte zij. Ja, het is een vreselijke onthulling voor u, maar het is de waarheid. Geertje en jij hebben dezelfde vader...

Het duurde lang voor Johan iets zei; in de kamer hing weer de stilte als een ondraaglijke spanning; dan opeens wierp hij zijn hoofd achterover met een harde lach, die klonk als een schreeuw en zijn donker, bewogen gezicht was verbitterd en hard.

— Maar nu zul je mij ook zeggen, wie die vader is ! eiste hij dwingend. Ik wil de naam kennen van de man, die blijkbaar achter de schermen mijn leven schijnt te besturen.

— Geloof me, Johan, ik mag niet spreken. Geertje is je zuster, meer kan ik niet vertellen. Je zult nu zelf begrijpen waarom er van een huwelijk tussen jullie beiden niets kan komen.

De jongen beet zijn onderlip aan bloed. Verwarde gedachten gonsden hem door het hoofd; de onthulling was zo plots, zo wreed geweest.

Geertje !... Zijn hart kromp ineen. Hoe kon hij haar dat nieuws vertellen ? Ze was zo blij, zo innig gelukkig geweest, omdat de baron haar verloving niet langer tegenwerkte en nu was er deze onoverkomelijke hinderpaal. Alles zou nu ineens tussen hen uit moeten zijn. Ze waren broer en zuster ! Het leek iets onmogelijks, een wrede grap van het noodlot.

En plots vloeiden zijn tranen over zijn eigen leed en dat van zijn lief meisje.

— Johan, smeekte zijn moeder, kijk zo wanhopig niet. Ik weet wel, het lijkt nu vreselijk voor jou. Maar je moet er je in schikken, het moedig dragen. Er is immers geen andere uitweg. En je bent beiden nog zo jong; je zult leren vergeten. Twijfel niet aan de toekomst. Er is nog zoveel goeds voor je weggelegd...

— Ja, dat zal wel, zei Johan bitter.

Maar toen probeerde hij zich te beheersen. Zijn moeder kon er toch niets aan doen; het was voor haar al moeilijk genoeg geweest hem die pijnlijke onthulling te doen. Hij mocht haar nog niet ziekер maken.

— Laat er ons maar niet verder over praten, moeder, zei hij dof. Het helpt toch niet. Maar ik zou nu graag weggaan. U begrijpt wel dat ik liever alleen ben. Ik moet dit alles eerst voor mijzelf uitvechten.

Hij bukte zich en drukte een kus op haar wang.

— En een belofte verbiedt u mijn vader te noemen ? vroeg hij nog eens.

— Ja... O, wees moedig. Ik zal voor jullie bidden.

Zacht verliet Johan de ziekenkamer en ging naar beneden. Als werktuigelijk liep hij de keuken door en vergat de meid te groeten, die hem met een verwonderd gezicht nakeek. Even later had hij zijn fiets gegrepen en reed heen.

Stormende gedachten joegen door zijn hoofd. Hij was diep geschokt door die onverwachte onthulling en het meest leed hij nog om Geertje. Voor haar zou hun scheiding nog het wreedst zijn; zij had al haar hoop en al haar verwachtingen op hun verbintenis gesteld, veel meer nog dan hij.

In hem was sinds zijn kennismaking met Liesbeth verkoeling van zijn liefde voor Geertje gekomen, een verkoeling die hij wou wegdringen, omdat hij ze onzinnig vond, omdat hij er Geertje onrecht en verdriet mee deed... Het bracht hem in een wonderlijke verwarring van tegenstrijdige gevoelens. Maar Geertje hield van

hem met een liefde, waarvoor hij eerbied voelde. En nu moest hij haar zo'n zware slag toebrengen. Als een berg zag hij tegen hun ontmoeting op.

GEERTJE

's Zaterdagsavonds wandelde Johan met Geertje. Hij had haar geschreven dat hij haar eens ernstig moest spreken. En het meisje was gekomen, verwonderd en met een vage vrees in haar hart om iets, wat zij als onheil vermoedde.

Bijna zwijgend waren ze de stad uitgelopen, een landweg op, die tussen weilanden lag.

Johan voelde zich beklemd. Nu diende hij te spreken, maar hij kon niet, hij durfde niet. 't Was of de woorden niet over zijn strakke lippen wilden komen.

Ver buiten de stad zei hij :

— Geertje... ik moet je iets vertellen.

Zijn stem trilde. Doch plots vermande hij zich, hij moest het nu zeggen, het kon niet anders.

— Geertje, begon hij weer, je zult moedig zijn, lieveling, want er is niets aan te doen... We moeten onze verloving verbreken; we zullen nooit kunnen trouwen. Er is een hinderpaal gekomen, kindje, iets dat niemand had kunnen voorzien... Ach, ik weet haast niet hoe ik het je moet zeggen... Geertje, wij zijn beiden immers vondelingen... Nu, het schijnt dat we dezelfde vader hebben, dat we dus broer en zuster zijn...

Even was er een stilte, een stilte waarin Jongema het gebons van zijn hart meende te horen.

Toen stiet Geertje een klagende kreet uit en met een onderdrukte snik bleef zij staan.

— Toe, Johan... laat mij alleen, kreunde ze. Ik... ik schaam me zo...

Verbijsterd keek hij op haar neer.

— Schamen ?... Waarvoor ?... Wij kunnen hier toch niets aan doen... Het is een wreed toeval dat ons samen gebracht heeft. Als er hier iemand schuld heeft is het wel onze onbekende vader, die zich laf schuil houdt. Hij moest zich schamen...

Jongema lachte bitter.

— Ik moet nu weg, Johan... Nee, je moet niet meegaan; werkelijk, ik blijf liever alleen...

En voor hij het haar kon verhinderen, had ze zich losgerukt van zijn dwingende greep om haar arm en snelde ze heen, de smalle weg af in de richting van de stad.

Geertje wist zelf niet hoelang ze was voortgehold met wild bonzend hart. Eindelijk stond ze stil en wachtte... totdat ze het waagde om te zien.

Ze was alleen. Johan.... Wat had hij gezegd ?

Met brandende ogen tuurde ze naar de verre gloed van de stad. Ze moest naar huis, de lange weg terug. En morgen moest ze weer haar dagelijkse bezigheden hervatten, kalm, of er niets gebeurd was. Niemand mocht iets merken van dat vreselijke, dat zij nu wist.

Als verdoofd ging zij de weg naar huis en pas, toen ze voor de brede deur stond, besefte ze met een schok, dat het al heel laat was en dat zij geen sleutel had. Schuchter belde zij aan. Het was gelukkig Jelle, die de deur voor haar opende.

Met een gesmoord goedeavond wilde Geertje hem voorbijglippen, maar hij, met een blik op haar bleek, ontredderd gezichtje, vergat de onverschilligheid, die hij haar sinds haar verloving met Jongema toonde en greep haar verschrikt bij de arm.

— Geertje, wat is er ?

— Laat mij door ! zei ze fel.

In driftige haast rende ze de trappen op, maar op de eerste verdieping trad de baron haar in de weg. Hij opende de deur van zijn studeerkamer.

— Kom hier even binnen, beval hij.

Van Elkema wierp een half-schuwe, half medelijdende blik op Geertje.

— Ze weet de waarheid, dacht hij, toch met een voldaan gevoel.

— Wat is er gebeurd, meisje ? vroeg hij ongewoon vriendelijk en dwong haar te gaan zitten.

En hier, in de warme, lichte kamer, kon Geertje zich niet langer beheersen en brak haar droefheid los in een tomeloos kinderlijk schreien. In een vloed van klagende, gesnikte woorden vertelde de baron alles, wat hij toch al wist. Pas toen zij, uitgeput, ophield waagde van Elkema het iets te zeggen.

— Je moet je dat zo erg niet aantrekken, Geertje, sprak hij onhandig. Ik heb het je immers al meer gezegd : die Jongema had je toch nooit gelukkig kunnen maken. Troost je maar; je zult hem wel spoedig vergeten. Er zijn nog jongens genoeg op de wereld. Kijk maar eens naar Jelle...

Geertje sprong recht in trillende verontwaardiging.

— Hoe kunt u nu daarover spreken ! zei ze hakkelend van drift. Ik verbied u iets kwaads van Johan te zeggen. Ik...

— Ik zal maar aannemen dat je helemaal overstuur bent en niet

goed meer weet tegen wie je spreekt ! viel van Elkema haar op koude toon in de rede. Ga naar je kamer; morgen zul je wel wat kalmer zijn !

Met ogen verblind door tranen, rende Geertje hem voorbij, de deur uit.

Baron van Elkema zuchtte even en als werktuigelijk streek hij met zijn hand over het voorhoofd.

— Ziezo dat is ook weer afgelopen, mompelde hij. En ze heeft gelukkig niet het minste vermoeden. Ze is nu wanhopig en verdrietig, maar dat zal spoedig slijten; ze is nog een kind.

EEN HUWELIJKSAANZOEK

Het was een wonderlijk zoele namiddag. Marianne zat in haar kamer bij het open raam, waarvoor ritselend aan de ringetjes, de slappe, dunne gordijnen zoetjes wapperden bij de laatste korte vleugjes van de moegeblazen wind. Ze steunde het donkere hoofd in haar handen en staarde de tuin in.

Ze zuchtte ongedurig. Voor de eerste maal in haar meisjesleven dacht ze over de "liefde" na. Toen Otto van Elkema haar in het begin van de winter zijn hulde begon te bewijzen, had ze zich gevleid en gelukkig gevoeld.

Maar het was nu al bijna maart en ze waren nog geen stap verder gekomen. Zeker, Otto had haar gezegd, dat hij met zijn vader over hun verloving gesproken had, maar dat de baron er niets over wilde horen. Hij had zijn zoon zelfs niet laten uitspreken.

— We moeten geduld hebben, lieveling, had Otto tot haar gezegd; langzamerhand zal ik mijn vader's bezwaren weten te overwinnen.

Schamper trokken Marianne's mondhoeken neer. Ze wachtte nu al zolang ! Hun verhouding was ongewijzigd gebleven. Hij was nog steeds haar toegewijde dienaar; zond bloemen en vruchten, haalde haar af voor wandelingen, praatte vertrouwelijk en teder over zijn toekomstplannen. Maar de toestemming van zijn vader bleef uit. Als zij er naar vroeg ontweek hij een antwoord, kuste haar bezwaren weg en mompelde iets van geduld hebben. En het leek Marianne, in die ondraaglijke spanning van wachten op een beslissing of ze nu pas echt op van Elkema verliefd was geworden.

Wat gaf het of zij nu nog probeerde zich van hem los te maken, totaal te breken met hem ? Zij kon het niet meer. Ze was een meisje zonder fierheid. Waarom stuurde ze Otto niet weg tot hij met zijn vaders toestemming bij haar kwam ?

Een klop op de deur deed Marianne opschrikken. Het was de meid van haar hospita.

— Een heer voor u, beneden in het salon, mompelde zij geheimzinnig.

Snel richtte het meisje zich op.

— Breng mijnheer naar boven, zei ze koel.

Een ogenblik later trad Egbert Van Altena binnen. Bij het zien van zijn open, trouwhartig gezicht, doorvlijmde Marianne een teleurstelling. Ze had zo vast op Otto's bezoek gerekend. Ze beheerste zich.

— Ga zitten, Egbert. Ik zal je dadelijk een kopje thee geven, zei ze.

Hij keek naar het vlugge bewegen van haar ranke figuur, terwijl zij langs hem heen slipte naar de lage theetafel in de hoek bij de deur.

— Ik heb iets voor je meegebracht, Marianne.

Pas nu zag Marianne het smalle pakje op de tafel en voorzichtig scheurde zij het krakende papier open. Een weelde van blauwe viooltjes overstroomde het donkere tafelkleed.

— Hé, hoe heerlijk ! Dank je wel, Egbert !

Met verlangende ogen keek Van Altena toe hoe haar kleine, vlugge vingers de bloemen in de vaas schikten. Toen kwam ze tegenover hem zitten.

— Vertel me nu eens iets ! vroeg ze luchtig. 't Is hier zo stil vanmiddag !

Egbert legde met een schuwe beweging zijn hand op de hare en hij boog zich dicht naar haar toe.

— Marianne, zei hij hees, waarom ben je zo veranderd de laatste tijd ? Er is iets, ik voel het... Waarom ben je zo koel, zo onverschillig tegenover mij ? We zijn zulke oude vrienden; vroeger heerste er altijd zo'n prettige vertrouwelijkheid tussen ons.

Haar mond vertrok even.

— Er is immers niets, Egbert, zei ze onverschillig. Je verbeeldt je wat.

— Dat is niet waar. Je ontwijkt me. Ik merk het duidelijk genoeg.

Snel en onrustig bonsde haar hart. Nu moest ze hem afweren met een koel en afdoend zinnetje.

Maar opeens, voor ze het had kunnen verhinderen, was hij op haar toegekomen en de sterke greep van zijn armen omvatte haar.

— Marianne, ik heb je lief, meer dan iemand anders op de hele wereld. Trouw met mij. Zeg dat je het wilt, Marianne, dat je mijn liefde aanneemt. Ik weet wel, ik ben geen man om een meisje het

hof te maken, om vleierijtjes en lievigheden te bedenken. Ik ben maar een nuchtere, alledaagse kerel... en ik weet er geen mooie woorden voor; alleen weet ik dat mijn vrouw het goed bij mij zal hebben.

Ze kruiste de armen voor haar borst als kon ze zich zo alleen beheersen om ze niet uit te strekken naar dat smekende, trouwhartige gelaat. Waarom zou zij hem niet nemen ? Hij was jong, knap en rijk. Waarom bleef zij wachten op van Elkema, die misschien nooit de toestemming van zijn vader zou krijgen ? Wie trouwt er met zijn eerste liefde ? Was dit niet de kans, die ze grijpen moest, de vervulling, o, niet van het grote geweldige, waarvan ze gedroomd had, maar van dat, wat voor een vrouw toch het doel van het leven is ?...

Doch tegelijk met deze gedachten kwam de herinnering aan Otto's warme, vleiende stem en zijn hoffelijke manieren en als in een fel visioen zag zij zijn knap, aantrekkelijk gezicht voor zich. Hoe kon zij hem opgeven ? Nee, ze moest nog maar wat geduld hebben, het zou wel in orde komen tussen Otto en haar. Ze waren beiden nog zo jong.

Met een ruk maakte Marianne zich uit Egbert's omarming los en met een stelligheid, die haar zelf ontroerde, zei ze :

— Ik kan nooit met je trouwen, Egbert. Ik hou veel van je, maar niet zoals jij wilt. We zijn goede vrienden, niets meer...

— Dus dan is het toch... toch om die van Elkema ! barstte Egbert uit met een ruwe heftigheid, die ze niet van hem kende. Net als de rest loop je achter geld en een adellijke titel aan. Maar kind, weet je dan zelf niet dat je veel te goed bent voor die verwaande boemelaar, die je alleen wil omdat hij beu van meiden en van fuiven is ?

Marianne's gezichtje werd wit. Hooghartig-minachtend bogen haar lippen neer, terwijl haar donkere ogen koel en kritisch zijn opgewonden gelaat monsterden.

— Als je zo begint, doe je beter heen te gaan, zei haar hoge meisjesstem smalend. Je hebt het recht niet daarover te oordelen.

— Je hebt gelijk, Marianne, erkende hij; ik behoorde daarover niet te spreken. Maar ik kan het niet zien dat jij je zo vergooit aan die slappeling van een van Elkema, een rijke pretmaker.

— Zwijg daar nu over, gebood zij kort.

— Maar ik wil toch... Ik wil je vriend blijven... Toe... doe of er niets tussen ons veranderd is...

— Goed, zei ze zuchtend.

Hij greep het smalle handje, dat zij hem toestak en drukte het krampachtig.

— Kind... lieveling... hoorde zij hem fluisteren; dan ging hij.

In de stille kamer, waar de avondschemering reeds naar binnen vlood, bleef Marianne staan, haar armen slap langs het lichaam.

EEN BEWOGEN AVOND

Over het stille grachtje met de nog kale bomen, druilde de schemering van de vochtige namiddag. Ergens in de buurt sloeg een torenklok.

Met een wrevelig gebaar schoof Johan Jongema zijn boeken van zich af en trad tot voor het brede raam. Het werken vlotte vandaag niet. Hij staarde met strakke ogen door de beslagen ruit zonder iets te zien.

Zoals steeds sedert zijn afscheid van Geertje, een week geleden, dwaalden ook nu zijn gedachten weer om hetzelfde onderwerp heen. Na de pijnlijke en schokkende onthulling over zijn verhouding tot Geertje, had Johan geen innerlijke vrede meer gekend.

Het bleek dus wel, zoals hij het al zolang vermoedde, dat zijn onbekende vader hier in de omgeving moest leven en trouw van zijn doen en laten op de hoogte werd gesteld.

Johan's voorhoofd rimpelde zich en zijn wrok laaide weer hevig op tegen de mensen, die hem als kind hulpeloos aan zijn lot overlieten.

Met een ongeduldige zucht keerde Jongema zich van het raam af en hij wierp zich op de sofa.

— Hoe kan ik nu nog telkens aan Liesbeth denken ? verweet hij zich zelf. Moest het verdriet om Geertje dan niet de eerste plaats innemen in zijn hart ?

Arm Geertje ! Hij had haar niet meer gezien sedert ze zo verward en bedroefd van hem heen gevlucht was. Och, het was misschien maar beter zo. Er viel immers toch niet meer te praten en te redeneren. Ze moesten het onvermijdelijke aanvaarden,

Een klop op de deur deed Johan opschrikken uit zijn gemijmer, te verwezen om „binnen !" te roepen. Een dame trad de kamer in en verrast sprong Johan op, toen hij de bezoekster herkende. Het was mevrouw Bosma.

— Ik ben maar dadelijk door naar boven gelopen, zei ze glimlachend na de hartelijke begroeting. Ik wist de weg.

Wat ijverig-onhandig, maar innerlijk toch verheugd om dit bezoek, schoof Johan een gemakkelijke stoel naar voren. Hij trok de gordijnen dicht en stak het gas aan.

— Zo, kom nu hier tegenover mij zitten, zei Tanna. Ik moest in de stad zijn en wilde je eens komen opzoeken.

— Dat is heel vriendelijk van u...

Johan voelde, dat hij bloosde onder de onderzoekende blik van haar donkere ogen en verlegen en geërgerd wendde hij het hoofd af. Mevrouw Bosma merkte met ongerustheid hoe slecht de jongen er uit zag, zo zenuwachtig en gejaagd. Zijn ogen stonden somberder dan zij ze ooit gezien had en om zijn mond lag een bittere trek.

— Bevalt het studeren je nog altijd goed ? vroeg ze.

Ze zag zijn gezicht opleven toen hij haar antwoordde :

— Steeds beter en beter, mevrouw. Ik raak er nu meer in thuis.

Zij ademde verlicht op. Gelukkig, dat was het dus niet. Er moest een andere reden zijn voor zijn somber gelaat. Ze boog zich een weinig voorover.

— Is er iets, Johan ? vroeg zij op hartelijke toon. Ik vind dat je er niet gelukkig uitziet ! Wil je mij dan niet vertellen wat je hindert ?

Plotseling voelde Johan de lust zijn hart bij mevrouw Bosma uit te storten, haar alles op te biechten over Geertje en hem, haar te vertellen over de pijnlijke onthulling, die hem gedaan was. En voor hij het zelf besefte, begon hij te spreken met een vloed van wilde, opstandige woorden.

Tanna liet hem praten en luisterde stil toe. Maar naarmate hij verder met zijn verhaal vorderde, begon haar hart te bonzen en toen hij aan de ontknoping kwam, was het of zij het bloed voelde wegvloeien uit haar witte gezicht.

Ook dat nog ! Zij hoorde hoe de jongen uitvoer over zijn onbekende familie, die hem, toen hij klein was, zonder erbarming aan zijn lot overliet en zich nu met hem ging bemoeien. Hij moest het eens weten dat ik zijn moeder ben, vloog het door haar denken. Hij zou zich dan zeker ook vol bitterheid van mij afkeren.

Nee, Johan mocht de waarheid nooit vermoeden ! Ze zou het nu niet meer kunnen dragen als hij haar van zich afstootte, vol verachting en misprijzen. Ze kon hem niet meer missen, de soms nog zo onbehouwen jongen, voor wiens geringste toenadering zij zich week en dankbaar voelde. Ze besefte nu pas hoe ontzettend arm haar leven was geweest, vóór zij haar zoon had leren kennen. Hij mocht het nooit te weten komen, hoe zij het was, die hem bij zijn geboorte verloochend had en hem zonder enige tegenstand van zich had laten afnemen.

En terwijl haar geest zich nog bezighield met het verleden, zocht zij moeilijk naar troostwoorden.

— Hield je erg veel van dat meisje ? vroeg ze eindelijk, aarzelend.

Johan boog het hoofd. Zou hij nu over Liesbeth spreken ? Maar dat kon hij niet; het gevoel voor Van Altena's zuster lag diep in zijn hart begraven; hij wilde er met niemand over praten.

— Natuurlijk hield ik van haar. Zij is een verschoppeling zoals ik en het lot had ons samengebracht. Zij is een lief, zacht meisje, en voor haar is onze scheiding misschien nog wel het ergste. Ik heb nog zoveel andere dingen om mij af te leiden.

— Misschien is het nog het beste zo, Johan, begon Tanna voorzichtig. Natuurlijk, nu lijkt alles heel erg en ik begrijp dat jij het je zwaar aantrekt en heb medelijden met jullie beiden. Maar als je eens goed nadenkt, zul je toch wel moeten toegeven dat dat meisje geen omgang meer voor je was, dat je toch nooit gelukkig met haar zou geworden zijn. Ja, ik geloof wel, dat zij een lief, net meisje is, ging Tanna op sussende toon voort, toen zij het driftig opkijken van Johan bemerkte, en ik voel wel dat voor haar die onthulling vreselijk was, maar vroeg of laat zou het toch tot een botsing tussen jullie gekomen zijn. Jij hebt nu zo'n heel andere weg gekozen; je wordt een gestudeerd man en zult heel andere opvattingen krijgen.

Jongema's ogen vlamden heftig op.

— Ja, zo zullen ze allemaal wel praten, mijn deftige kennissen, zei hij hard en smalend. Maar aan Geertje denken ze niet. Dat is immers maar een arm dienstmeisje, veel te min om de verloofde te zijn van een arme advokaat. Net of zij niet evengoed een hart heeft dat kan liefhebben en lijden om onze scheiding...

Verschrikt luisterde Tanna toe. Nog nooit was Johan zo heftig, zo onbeheerst tegen haar uitgevaren. Bedarend legde zij haar smalle hand op zijn schouder.

— Wind je zo niet op, jongen ! Ik voel immers ook wel dat het vreselijk hard moet zijn voor je meisje om je te missen. Denk je dan dat ik zo onbarmhartig ben ? Doch er is immers niets aan te doen en in elk geval moeten wij de lichtpunten zoeken.

— Neem het mij niet kwalijk dat ik zo uitgevaren ben, mevrouw, verontschuldigde hij zich onhandig.

— Welnee, jongen maak je daar niet bezorgd over. Ik weet wel dat je nu een moeilijke tijd doormaakt. Je moet maar wat afleiding zoeken; veel wandelen; wat beweging in de buitenlucht nemen. Sluit je niet te veel op met je sombere gedachten. Dat is niet goed. Ik zou niet graag willen dat je door al dat tobben ziek wordt, hoor !

Ze bemoedigde hem nog met vriendelijke woorden.

— Kom, ik moet gaan. 't Is tijd voor mijn trein. Breng je me niet naar het station, Johan ? Dan ben je er nog even uit, zei ze.

Samen verlieten zij dan het huis. Het was nevelig geworden buiten. De lantaarns waren aangestoken en verbreidden gouden lichtpunten in de dikke mist. Schimmen schoven aan en weg. Johan voelde scherp het naargeestige van de dompige avond.

— Leeuwarden ziet er ook niet erg levendig uit bij mist en regenweer, merkte mevrouw Bosma op, maar het dorp waar ik vandaan kom is nu helemaal onbewoonbaar.

Zij voelde zich toch dankbaar gestemd dat de jongen haar zijn vertrouwen geschonken had en zij nu wist wat hem hinderde. De tijd zou zijn verdriet wel koelen, hoopte ze. Voor het verlichte stationsgebouw heerste wat meer drukte. Mevrouw Bosma was laat; ze moest zich haasten om de trein nog te halen. Hun afscheid was vluchtig en gejaagd.

Een ogenblik bleef Johan nog op het perron staan en keek het wegrollende gevaarte na. Toen wendde hij zich met een onderdrukte zucht af en keerde langzaam terug.

In de stationshal, onder het witte koude licht van de grote booglamp en midden in de drukte van heen en weer lopende reizigers zag Johan plots Liesbeth Van Altena. Wild joeg het bloed hem naar het hoofd. Hij wilde vluchten, maar reeds had het meisje hem ook opgemerkt en kwam op hem af. Onbevangen reikte zij hem de hand, op haar klein, hoogmoedig gezicht viel geen ontroering te bespeuren en haar stem klonk koel en beheerst.

— Dag Johan, wat een toeval ! Het is al heel lang geleden sinds wij elkaar gezien hebben. Hoe maak je het ?

— O, ik stel het goed, zei hij vaag.

Hij keek neer in haar mooie ogen, die ongedwongen naar hem opkeken. Juist alsof er nooit iets tussen ons geweest is, dacht hij smartelijk. Liesbeth trok de hoge bontkraag wat dichter om haar smal gezichtje.

— En hoe maakt je verloofde het ? vroeg ze, weer op dezelfde koude, spottende toon, die Johan als iets vreemds-vijandigs kwetste.

Hij kromp als ineen.

— Ik ben niet meer verloofd, antwoordde hij kort.

Ze trok vragend de fijne wenkbrauwen op. Even trilden haar wimpers, maar ze beheerste zich onmiddellijk.

En voor Jongema er zich zelf rekenschap van gaf, vertelde hij haar alles in enkele radde zinnen. Nu tenminste, wilde hij volkomen oprecht tegen haar wezen. Met terneergeslagen ogen luisterde Liesbeth en even vloog er een half smartelijke, half triomfantelijke uitdrukking over haar gelaat. Doch ze liet niets blijken van de gevoelens, die haar innerlijk bestormden. Toen Johan zweeg viel

er even een beklemmende stilte tussen hen. Om hen heen roesde de drukte nog altijd voort, maar ze bemerkten er beiden niets van. Eindelijk keek Liesbeth op, haar gezichtje stond star en onbewogen.

— Ach, hoe treurig voor je, zei ze en het leek Johan of haar hooghartige stem iets smalends had. Het is een wreed toeval !

— Voor haar is het nog erger dan voor mij. Haar liefde was zoveel echter, zoveel trouwer dan de mijne. Ik werd reeds lang door andere gevoelens bestormd...

Doch Liesbeth ging niet in op de toespeling in zijn woorden en zij wendde haar ogen af voor zijn dwingende smekende blik.

— Ja, voor een meisje is zoiets meestal erger, zei ze koud. Jongens vergeten veel gemakkelijker.

Ze wierp een vluchtige oogopslag op haar armbandhorloge.

— Nu moet ik weg, ik zou mijn trein niet graag missen. Moeder verwacht me vanavond. Dag Johan, het deed mij werkelijk genoegen je eens te zien.

Doch hij bleef haar hand vasthouden.

— Ik ga even mee tot aan de trein.

Ze trok zich haastig terug.

— Dank je wel, doe geen moeite, Johan. Ik kom er wel alleen ! Vaarwel...

Hij bleef haar kleine, sierlijke gestalte nakijken en zag haar verdwijnen tussen de dringende mensen. En zich schamend over de hete tranen, die eensklaps in zijn ogen sprongen liep hij de hal uit, de mistige avond in. Hevig verdriet schrijnde in zijn binnenste. Koel en uit de hoogte als een vreemde had ze tegenover hem gestaan, een andere Liesbeth, dan het meisje uit zijn dromen.

O, was ze maar boos geweest, had ze hem verwijten gedaan en hem beschuldigd ! Alles had hij beter kunnen verdragen dan die tergende onverschilligheid.

Ze had het hem duidelijk getoond, juist alsof zij het in woorden gezegd had : ze voelde niets meer voor hem, totaal niets meer.

Hij had hen beiden verloren; Liesbeth en Geertje.

TWEE VRIENDEN

Johan Jongema liep van het Groningse station naar de kamers van Egbert Van Altena. Zijn vriend had reeds meermalen gevraagd hem eens op te zoeken en eindelijk gaf hij gehoor aan die uitnodiging. Het was zoel weer, een vroege lentenamiddag. Egbert wist niets van zijn komst; hij wilde hem verrassen.

Hij vond Egbert lezend, lui uitgestrekt op zijn sofa, een glas

wijn op een tafeltje onder het bereik van zijn hand. Verrast sprong hij op toen hij Johan zag binnentreden.

— Wel kerel, daar doe je goed aan, zei hij op hartelijke toon en gaf Johan een stevige handdruk.

Egbert schoof een paar stoelen voor een van de hoge, brede vensters, die uitzagen op een tuin. De kamer zelf was ruim, met antieke gebeeldhouwde meubels en een groot tapijt op de vloer.

Verbaasd zat Johan rond te kijken.

— Wat een gezellige kamer heb je hier !

— Ja, dat gaat wel, antwoordde Egbert onverschillig. Die meubels zijn van mij. Maar wat wil je drinken, Johan : een glas wijn of heb je liever thee ?

— Ik kan nu op 't ogenblik niet aan drank denken, bekende Johan oprecht.

— Dus thee !

Egbert belde en gaf het binnentredend dienstmeisje een bevel.

Verwonderd zat Johan zijn vriend aan te staren. Hij zag er slecht uit, Egbert. Nu eerst merkte hij het op.

Doch Van Altena lachte jongensachtig en schoof hem een doos met sigaretten toe.

— Wat zit je te suffen, Johan ? Vertel me liever eens hoe je het maakt en hoe of je studie vordert ?

Verlicht keek Jongema op. Die hartelijk belangstellende stem, die vriendelijke ogen, dat was toch weer de oude Egbert. Het was misschien allemaal maar verbeelding van hem !

Het dienstmeisje bracht de thee binnen en vulde de kopjes. Toen verdween ze stil. En Johan begon druk te vertellen, over zijn werk, zijn boeken, zijn laatste vergadering waarop Egbert niet had kunnen komen, tot hij eensklaps merkte dat Van Altena helemaal niet scheen te luisteren en somber de tuin zat in te staren.

Verward zweeg Johan. Toen legde hij aarzelend zijn hand op de schouder van zijn vriend.

— Egbert, wat is er ? vroeg hij stil. Je ziet er slecht uit. Ben je ziek ?

Verschrikt en schuw keek Van Altena hem aan. Dan wendde hij de blik langzaam ter zijde met een korte lach :

— Neen, ziek ben ik niet. Maar och, er is wel eens iets dat je hindert. Let er maar niet op. Het leven is niet altijd gemakkelijk. Je ziet er ook niet volkomen gelukkig uit, Johan ! Heb je soms moeilijkheden ? Kan ik je niet helpen ?

Nadenkend staarde Jongema voor zich uit. Waarom zou hij zijn hart niet eens uitstorten bij Liesbeth's broer ? dacht hij. Egbert was bescheiden; hij kon hem ten volle vertrouwen.

En voor hij het zelf besefte, boog Johan zich voorover en op gedempte toon begon hij zijn vriend alles te vertellen, wat hem de laatste tijd zo kwelde. Hij sprak over zijn liefde voor Geertje, zijn tweestrijd, toen Liesbeth in zijn leven kwam, zijn besluit om Geertje trouw te blijven en de ongelukkige ontknoping, die daarna volgde.

Ditmaal luisterde Egbert aandachtig en toen Johan geëindigd had, vroeg hij kalm :

— Hou je nog van Liesbeth ?

Jongema schrok op, aarzelde even.

Daarop schokte hij onwillig met de schouders, zei peinzend :

— Van haar houden ? Och, Egbert, ik wil het je nu wel zeggen. Ik heb haar eigenlijk lief gehad van het ogenblik af, dat ik haar voor het eerst zag. Maar ik heb dat mezelf nooit willen bekennen; er was zoveel dat ons scheidde. Ten eerste had ik Geertje, mijn verloofde; dan was er het verschil in stand en opvoeding. Ik wou en mocht niet toegeven aan mijn verlangen. Tot het eindelijk tot een uitbarsting kwam op die bewuste kerstavond. We konden onze gevoelens voor elkaar niet langer verbergen. Liesbeth was woedend toen ik haar over mijn verloving sprak.

— Dat begrijp ik. Waarom had je haar dat ook niet eerder verteld, Johan ?

Jongema boog schuldbewust het hoofd.

— Ja, dat had ik moeten doen, erkende hij. Ik heb meermalen op het punt gestaan te spreken, maar telkens was er iets, dat mij weerhield. Was het de vrees voor een scheiding, die onvermijdelijk het gevolg ervan zou zijn ? Ik weet het niet ! Maar ik voel nu wel dat ik tegenover Liesbeth niet eerlijk heb gehandeld en ik vrees dat ze mij dat nooit zal vergeven...

Van Altena glimlachte geruststellend.

— Je moet zo gauw de moed niet opgeven, Johan ! Als Liesbeth werkelijk van je houdt, zal ze niet haar hele leven blijven wrokken over je daad. Daarvoor ken ik mijn zuster veel te goed.

— Maar houdt ze nog van mij, dat is juist de vraag ! zei Johan wanhopig. Ik heb haar verleden week even ontmoet en ze behandelde mij onverschillig en uit de hoogte alsof ik een totaal vreemde voor haar was.

— Wat ben je toch nog een slechte mensenkenner, Johan ! Begrijp je dan niet dat Liesbeth op dat ogenblik niet anders kon handelen ? Je hebt haar trots een gevoelige knak toegebracht en zo gemakkelijk zal ze dat niet vergeten. Ze acht zich door jou voor de gek gehouden... Ja, ik weet wel dat je dat zo niet gemeend hebt, vervolgde Egbert, met een handbeweging Johan's verontwaardigd

protest bedwingend, maar zij heeft dat toch zo opgevat. Je moet wat geduld hebben en de tijd wat over die geschiedenis laten heengaan. Ik zal wel eens met Liesbeth spreken...

— Als je dat zou willen doen ! zei Johan dankbaar.

— Waarom niet ? We zijn toch vrienden en die moeten elkander helpen. Wees gerust, jongen, alles zal wel in orde komen. Geloof me, jouw zaak staat er tenminste beter voor dan de mijne.

Van Altena greep een karaf met wijn, schonk zich een glas in en dronk het in één teug uit. Dan wendde hij zich tot Johan die hem vol ongerustheid zat aan te staren.

— Ik heb een meisje ten huwelijk gevraagd, Johan... en ik ben afgewezen. Je ziet, ik heb al van alles geprobeerd om mij te troosten.

Van Altena brak af en wees met een spottend lachje op de lege wijnkaraf.

— Maar dat mag je toch niet doen, Egbert, drong Johan, verschrikt en ongerust. Je zult er je later zelf over schamen. Zoek andere afleiding : je hebt toch je werk, je studie ! Je was altijd zo sterk, zo evenwichtig; ke zult je nu toch niet laten neerslaan door een meisje ! Dat is geen een vrouw ter wereld waard ! Daarvoor ben je veel te goed !

Egbert haalde de schouders op.

— Wat is het eigenlijk voor een meisje ? vroeg Jongema aarzelend, bang zich te veel in te dringen in het vertrouwen van zijn vriend.

Doch Van Altena scheen blij zijn hart eens te kunnen luchten en met zachte stem begon hij te vertellen :

— Ik ken haar al heel lang. Ze is een jeugdvriendin van Liesbeth en kwam vroeger dikwijls bij ons logeren. Wij gingen heel vertrouwelijk met elkaar om, bijna als broer en zuster. Maar eigenlijk was ik dan reeds op haar verliefd, hoewel ik er me toen nog geen rekenschap van gaf. Je zult haar misschien ook al eens ontmoet hebben Johan, zij is de dochter van mevrouw Bosma.
sterk, zo evenwichtig; je zult je nu toch niet laten neerslaan door

— En zij ? Voelt zij helemaal niets voor jou ?

— Maar ? Nee, ik heb haar nog nooit gezien, maar ik heb mevrouw Bosma wel eens over haar horen spreken. Zij is niet thuis, meen ik.

— Neen, ze is jaren op een kostschool geweest en heeft daarna in het buitenland gereisd. Nu studeert ze hier in Groningen. Dat is juist het moeilijkste van al, Johan ! Bijna elke dag loop ik kans haar te ontmoeten; hoe wil je dan dat ik haar zo gauw mogelijk kan vergeten ?

— En zij ? Voelt zij helemaal niets voor u ?

— Och, zij is een mooi, gevierd meisje, en telt haar aanbidders bij dozijnen. Ze was heel lief voor mij, maar ze beschouwt me als een broeder, een goede vriend, meer niet. Net of ik daarmee tevreden ben.

— Misschien verandert zij nog wel, als je maar volhoudt. Meisjes zijn soms grillig.

— Geloof dat niet, zei Egbert bitter. Neen, Johan, voor mij is er niet de minste kans. Ze flirt met jonker van Elkema. En als die nu maar iets betekende, iets waard was, dan zou ik mij er nog bij kunnen neerleggen, barstte Egbert plots heftig los. Maar dat ik de plaats moet ruimen voor zo'n verwaande, onbetekende salonjonker, dat is het, wat ik niet verdragen kan. Ik begrijp Marianne niet ! Maar zij schijnt reddeloos verliefd op zijn knap gezicht en hoffelijke manieren en ziet niet door het laagje vernis heen. Hij studeert hier in Groningen, ten minste in naam, maar veel anders dan boemelen en fuiven heeft hij tot hiertoe niet gedaan.

— Hij heeft dus een aardje van zijn vaartje.

— Ja, dat schijnt, hoewel zijn gedrag in de laatste tijd toch wat verbeterd is. Hij wil zeker in een goed blaadje komen bij Marianne. Maar hoelang zal die verbetering duren ? Zij zal nooit gelukkig worden met hem... Maar wat helpt het of ik haar waarschuw. Ze wordt boos als ik er over begin en wil naar geen rede luisteren.

Met een zucht boog Van Altena het hoofd in de handen.

Johan zat strak voor zich uit te turen.

Wat kon hij nog zeggen om zijn vriend te troosten. Hier viel immers niets te doen. Hij voelde zich verward door het gehoorde. De dochter van mevrouw Bosma, die verliefd was op een jonker Van Elkema ! Wat een zonderlinge samenloop van omstandigheden. Johan wist maar al te goed hoe hevig mevrouw Bosma de baron haatte. Wat zou zij wel zeggen, als ze vernam dat haar dochter zulke goede vrienden was met de zoon van haar vijand ? Maar hij zou er zich wel voor wachten zich te mengen in die kwestie, die hem absoluut niet aanging. Wat kon die Marianne hem schelen ? Doch hij voelde medelijden met Egbert, die daar zo somber zat en zijn wrevel groeide tegen het onbekende meisje, dat zijn enigste vriend zoveel leed berokkende.

Van Altena hief het hoofd op.

— Ik ben geen erg gezellige gastheer, hé ? zei hij op wildluchtige toon. Je ziet, Johan, dat iedereen zijn last en zijn moeilijkheden heeft. Laat ons er maar niet meer aan denken; er verder over praten helpt toch niet, hoewel het mij goed heeft gedaan er met iemand over te spreken.

Johan zag dat zijn vriend zich blijkbaar schaamde, omdat hij zich had laten gaan en koos een ander onderwerp. Ze praatten nog wat en gingen toen samen eten in de stad. Johan merkte op dat Groningen groter en levendiger was dan Leeuwarden. Maar hij kon niet lang meer blijven.

Egbert bracht hem naar de trein en bij het afscheid drukte hij Johan stevig de hand.

— Het beste jongen. Hou maar goede moed. Jouw geval met Liesbeth komt wel in orde.

Johan glimlachte, verward en dankbaar.

— Ik wilde dat ik hetzelfde tegen jou kon zeggen.

Doch Egbert wuifde Johans bezorgde woorden af, liet hem instappen in de trein, die reeds voorstond en zwaaide nog even met de arm.

GEERTJES BESLUIT

Geertje, stil en bleek, met de somber-peinzende uitdrukking, die haar rond gezichtje de laatste tijd meer en meer had aangenomen, zat in de vensterbank van de keuken en poetste het zilverwerk.

Buiten bloeide de vroege lente; maar Geertje merkte hier niets van; ze was te veel vervuld van haar gedachten.

In de eerste weken na de bruuske en pijnlijke ontknoping van haar verloving met Johan, had Geertje werktuigelijk en als verdoofd door de grote golf van leed, die over haar heengeslagen was, haar dagelijkse bezigheden verricht. Alles was in die tijd langs haar heengegleden : de ongewone vriendelijkheid van de baron, de nieuwsgierige vragen van Famke en Lodewijk, de onhandige pogingen van Jelle om haar te troosten.

Ze liep door het huis met een strak, wit gezichtje en niets verried ze van de wilde buien van machteloze opstandigheid tegen haar lot, de vlagen van wanhopig verdriet, die haar kwelden in de lange, slapeloze nachten.

Haar trots hield Geertje op; ze wilde niemand iets laten merken van haar innerlijk leed.

En langzamerhand was de berusting gekomen, een soort van doffe gelatenheid. Wat hielp het om te tobben en te treuren, er was immers toch niets aan te doen ? Van Johan had ze niets meer gehoord. Dat was maar het beste ook. Ze zou het voorlopig niet kunnen dragen hem weer te zien; ze schrok terug voor een ontmoeting, als voor iets ongeoorloofds, iets vreselijks.

En uit die vrees voor een ontmoeting met Johan, was in Geertje een plan gegroeid. Ze wilde weg uit Leeuwarden, dat ze begonnen

was te haten; ze zou een andere dienst zoeken, ergens buiten bij boerenmensen, waar het vredig en stil zou zijn en waar niemand iets afwist van haar verdriet.

Met ongekende wilskracht had ze heimelijk naar een andere betrekking gezocht, van haar opgespaard geld een advertentie in een groot provincieblad geplaatst. En eindelijk was ze geslaagd. In haar zak had ze de brief. Ze was aangenomen als dienstbode in een druk landbouwersgezin, ergens in een dorp in het Noorden. Het was gelukkig ver weg van Leeuwarden en ook niet in de buurt van de gemeente, waar baron van Elkema de zomermaanden doorbracht.

Alles was nu geregeld, na veel heen en weer schrijven. Geertje zou niet veel verdienen, maar daar gaf ze niet om.

Geertje zuchtte. Vanavond wilde ze met mevrouw spreken, haar de toestemming vragen zo gauw mogelijk te vertrekken. Mevrouw zou haar verlangen om weg te komen misschien kunnen begrijpen.

In de gang ontmoette ze Jelle en vertelde hem haar plan.

Ze zag hoe volslagen haar mededeling hem overrompelde. Ongeloof, verdriet, ontsteltenis, zag ze op zijn jongensachtig gelaat.

— Jij weg gaan, dat kun je niet menen, Geertje... Je mag niet, je zult niet. Waar wil je naar toe, een onervaren meisje zoals jij... Je weet niet waar je terecht kunt komen, zei hij. Ga niet weg ! Blijf hier... ik smeek het je, Geertje.

Opeens, voor ze het had kunnen verhinderen, voelde zij zich omvat door Jelle's armen.

— Waarom zou je heengaan ? vroeg hij. Als je niet in dienst wil blijven van de baron, trouw dan met mij. Ik zal altijd goed voor je zijn, ik zal je helpen om die Jongema te vergeten. Ik hou al zolang van je, waarom wil je dat niet zien ?...

Verschrikt worstelde zij om los te komen, haar kleine, gebalde handen duwden hem van zich af.

— Hou op, Jelle, smeekte zij gepijnigd, praat niet verder. Ik kan immers nooit met je trouwen. Denk je dan, dat... dat het zo gemakkelijk gaat om Johan te vergeten ?

Haar stem haperde en brandende tranen sprongen opnieuw in haar ogen. Jelle balde de vuisten om zich te beheersen.

— Dat begrijp ik, Geertje, zei hij hees. Maar ik vraag niet veel van je, ik kan geduldig zijn. Eens zal je verdriet toch slijten... Laat mij op je mogen wachten, blijf voorlopig hier en laat mij je vriend en beschermer zijn.

— Ik zal zo gauw niet aan trouwen denken, Jelle, en hier hou ik het niet meer uit. Ik wil vrij zijn, niet meer afhankelijk van de baron.

Zwijgend keek Jelle toe, hoe zij wegglipte uit de kamer.

De avondmaaltijd was afgelopen. Baron van Elkema was naar zijn club vertrokken en nu achtte Geertje eindelijk het ogenblik gekomen om met haar moeilijke boodschap naar mevrouw te gaan.

Toen ze na haar schuchter klopje op de deur de verlichte kamer binnentrad, vond zij mevrouw voor de kleine schrijftafel bezig met het in orde brengen van haar huishoudboek, iets wat zij altijd zelf deed, keurig en nauwgezet. De gordijnen waren gesloten en het was dompig koel in de grote, spaarzaam verwarmde kamer.

Mevrouw keek op toen zij binnentrad.

— Wel Geertje, wat is er ? vroeg ze.

Geertje haalde diep adem.

— Mevrouw, ik zou graag, als het u tenminste schikt, de eerste van de volgende maand vertrekken, begon zij aarzelend.

— Ah !

Snel keek de barones op.

— Bevalt het u niet meer bij ons, Geertje ?

— Ik heb een andere dienst gevonden, mevrouw , zei ze als in triomf. Ergens buiten; ik kan hier in Leeuwarden niet langer blijven.

Het streng gelaat van de barones verzachtte wat. Die afkeer van het stadsleven kon zij begrijpen. Voelde zij die ook niet ?

— Ik versta dat je terug naar het buitenleven verlangt, Geertje, maar dat is toch geen reden om ons te verlaten. Het is lente. Binnen een maand vertrekken wij naar ons landgoed, je kunt dan weer met ons mee.

Het meisje voelde een brok in de keel. Hoe kon zij er aan denken ooit weer naar ginder te keren, daar waar ieder paadje, iedere dijk, herinnerde aan de lange wandelingen met Johan, de heerlijke tijd van hun kennismaking ?

— Daar wil ik nooit meer terug, mevrouw, zei ze met een beslistheid, die haar zelf ontroerde.

Verwonderd luisterde mevrouw van Elkema toe bij die toon, die zo anders was dan zij gewoonlijk hoorde van haar personeel. Wat scheelde dat meisje ? Ze richtte haar onderzoekende blik op Geertje en eerst nu trof het haar hoe slecht het kind er uit zag.

Ze herinnerde zich eensklaps ook weer, dat haar echtgenoot haar enige weken geleden medegedeeld had, dat Geertje's verloving met Jongema, waar zij allen zo tegen gekant waren geweest, eensklaps verbroken was. Ze had weinig aandacht aan zijn woorden geschonken, daar zij weinig belang hechtte aan de omgang

van haar dienstmeisje met die Jongema. Maar nu werd zij getroffen door Geertje's moedeloze houding en doffe ogen.

— Zeg me eens, wat is er eigenlijk tussen jou en Johan Jongema voorgevallen ? vroeg zij eensklaps.

Het meisje schrok op; zenuwachtig knipperden haar ogen. Waarom begon mevrouw daar nu over ? Het deed zo'n pijn, die hele geschiedenis weer te moeten oprakelen. Doch de barones boog zich voorover.

— Vertel mij er eens alles van, zei ze en haar stem klonk ongewoon zacht en vriendelijk.

In enkele hakkelende gejaagde zinnen zei Geertje haar de waarheid en toen zij zweeg, staarde van Elkema's echtgenote peinzend voor zich uit.

— Ja, meisje, dat was een harde slag voor je, maar je moet je tegen je verdriet verzetten. Er is immers niets aan te doen en je mag je daarom niet ziek maken.

Geertje antwoordde niet; met gebogen hoofd kampte zij tegen haar tranen.

— Hield je erg veel van die jongen ? vroeg de barones aarzelend.

— Ja, meer dan van iemand anders ter wereld.

Mevrouw van Elkema zuchtte. Eens had zij ook, zoals dit meisje hier, gemeend dat zij iemand boven alles ter wereld liefhad en hem niet kon missen. Zij had haar zin gekregen, hij was haar echtgenoot geworden, de knappe, gevierde jonker van Elkema ! Maar welke pijnlijke ontgoochelingen had dit huwelijk haar gebracht; hoe verbitterd en hard had het haar gemaakt ? Misschien werd dit jonge kind voor veel leed gespaard, door het afbreken van haar verloving ! Het was nooit goed zich met hart en ziel aan een man te schenken en hem de voldoening te geven, dat hij macht over je bezat, ze had het zelf ondervonden. Maar dit kon zij natuurlijk niet tot het bedroefde meisje zeggen; ze zou het niet begrijpen.

Geertje was naderbij gekomen en haar gelaat, nat van tranen, boog zich naar dat van de barones.

— Toe, mevrouw, vind het goed, dat ik zo gauw mogelijk heenga. Ik wil niet ondankbaar zijn, maar ik kan het hier niet meer uithouden. Iedereen in huis kent mijn verdriet, in de keuken spotten ze er mee. Ik wil weg, ver weg. Spreekt u met de baron, mevrouw, u zult hem beter kunnen overtuigen...

— Ben je heel zeker, dat je heen wil, Geertje ?

— Ja, mevrouw, heel zeker.

— En Jelle dan ? Ik meende dat jullie beiden zulke goede vrienden waren !

Een vluchtig rood overwaasde het bleke gelaat van het meisje.

— Het kan mij niets schelen om Jelle te verlaten, mevrouw; ik verlang om alleen te zijn.

— Dan is er niets aan te doen, Geertje, ik kan je niet weerhouden. Je bent nu oud genoeg om je eigen zin te volgen. Maar het spijt me, dat je ons gaat verlaten. Je hebt mij altijd goed gediend. Doch ik kan het begrijpen, dat je toestand hier pijnlijk is geworden en daarom wil ik je zoveel mogelijk terwille zijn. We scheiden als goede vrienden, nietwaar ?

— O ja, mevrouw ! Ik dank u voor alles wat u voor mij gedaan hebt... Het spijt mij ook dat ik moet weggaan, stamelde Geertje en hoe vreemd het ook was, op dit ogenblik meende zij het volkomen.

Even heerste er een stilte tussen hen, ze voelden zich beiden zonderling ontroerd. Nog nooit waren ze elkaar zo na geweest : de trotse, hooghartige barones en haar eenvoudige dienstmeisje.

Doch mevrouw van Elkema verbrak de stilte.

— 't Is goed, Geertje, je kunt gaan. Ik zal morgen met de baron over je geval spreken. Maak je maar niet ongerust, dat komt wel in orde.

Verlicht, nu de moeilijke boodschap achter de rug was en het onderhoud zo boven verwachting meeviel, verliet Geertje de kamer.

Driftig liep baron van Elkema zijn studeerkamer op en neer. Zijn knap hoogmoedig gelaat stond wrevelig en nors en zenuwachtig balde hij de vuisten.

Zo juist had zijn echtgenote hem verlaten na een heftig onderhoud. Zij was komen vertellen, dat Geertje gisteravond om haar ontslag gevraagd had en dat zij haar dit gegeven had.

In luide, boze woorden had hij zijn echtgenote haar toegeeflijkheid verweten, maar zij was hem niet in de rede gevallen en had geluisterd naar zijn driftige uitvallen met een minachtend lachje op haar strak, bleek gelaat, een lachje, dat hem razend had gemaakt. En toen hij eindelijk zweeg, had ze hem er met haar koele, koude stem op gewezen, dat hij toch niets kon veranderen aan Geetje's besluit, dat het meisje meerderjarig was...

En daarna had ze de kamer verlaten, hem alleen latend met zijn woede en verontwaardiging.

Van Elkema mompelde een verwensing.

— Geertje zal niet gaan... dacht hij opeens, in weer oplaaiende drift; zij zal ervaren, dat een meisje geen eigen wil heeft ! Ik wil haar niet uit het oog verliezen; zij moet onder mijn macht blijven !

Toen belde hij Lodewijk en gaf deze bevel Geertje te roepen. Even later trad ze binnen, bleek maar vastberaden.

— Zo, ik heb daar fraaie dingen over je vernomen ! begon van Elkema aanstonds. Het schijnt dat je ons wilt verlaten ?

— Ik heb gisteravond mevrouw verwittigd en gevraagd of het haar schikte dat ik de eerste van de volgende maand heenging... Mevrouw vond het goed.

— Is dat je dankbaarheid voor de zorg en de liefde, waarmee wij je in ons huis hebben opgenomen ? Je moet je schamen.

— Dat doe ik niet, zei Geertje bevend en tranen sprongen in haar blauwe ogen. Ik heb u altijd goed gediend, maar nu wil ik vrij zijn, mijn eigen weg gaan.

— Kind, je weet niet waarover je praat. Te veel vrijheid is niet goed voor jonge meisjes. Nooit krijg je mijn toestemming tot je vertrek ! Je hebt hier bij ons een goede dienst, ik weet niet waarom je ons zou verlaten...

— Ik ben meerderjarig, zei Geertje vastberaden, ik heb uw toestemming niet meer nodig.

Het duurde minuten voor baron van Elkema zich van zijn sprakeloze verontwaardiging hersteld had; toen sprak hij met een minachtend lachje :

— En dacht je waarlijk, dat men je ergens in dienst zou nemen, wanneer ik mij daartegen verzette, wanneer ik op de naar je ingestelde informaties te kennen gaf, dat jij brutaal en oneerbiedig bent ?

Een triomfantelijk lachje gleed over Geertje's strak gezicht.

— Uw inlichtingen zijn niet meer nodig, baron; ik heb al een andere dienst gevonden en aan het einde van deze maand vertrek ik.

Van Elkema was rechtgesprongen en zocht tevergeefs om zijn kalmte te bewaren.

— Wel, jij sluw en listig meisje ! barstte hij woedend los. Hoe durf je mij zo tegenspreken ? Zeg op, waar is die nieuwe dienst ?

Doch Geertje klemde vastbesloten de lippen op elkaar en antwoordde niet. Ditmaal zou de baron haar niet kunnen verhinderen haar voornemen uit te voeren, al maakte hij zich nog zo driftig.

Toornig wendde van Elkema zich af.

— Je wilt dus niet spreken ? snauwde hij. Ook dat heb je in het geheim bekonkeld ! Ba, ik wist niet dat jij zo sluw was !

Maar zijn schampere woorden drongen slechts vaag tot Geertje door. Ze hield haar blonde hoofd gebogen en bleef hardnekkig naar de grond staren.

— Waarom wil je weg, Geertje ? vroeg hij veel kalmer.

Het meisje aarzelde.

— Ik kan hier niet langer blijven; ik verlang naar wat anders...

— Ze wil hier weg; natuurlijk uit verdriet om die Jongema ! vloog het door van Elkema's hoofd. Is zij daar dan nog niet over heen ?

Even dacht hij na.

— Als je dan absoluut wilt vertrekken, waarom zo overijld ? zei hij toen. Ik wil je helpen ! Heb nog wat geduld; ik zal je een goede plaats bezorgen bij een van mijn pachters...

Doch Geertje schudde het hoofd.

— Dank u wel, baron, antwoordde ze zacht, maar beslist, doe verder geen moeite voor mij. Ik heb al een dienst; alles is geregeld.

— Maar ik zou liever op de hoeve van een van mijn pachters zien. Dan blijf je nog een weinig onder mijn hoede.

— Maar dat wil ik juist niet. Ik wil nu helemaal vrij zijn...

Een ademloze stilte hing in het vertrek na Geertje's verklaring.

Baron van Elkema stond voor het raam met de rug naar haar toegekeerd en zijn zenuwachtige vingers trommelden een ongeduldige roffel op de ruit. Toen hij zich eindelijk omwendde stond zijn gelaat hard.

— Je bent een koppig en ondankbaar meisje, zei hij boos. Het zal nog wel eens slecht met je aflopen. Ga uit mijn ogen, ik wil je niet meer zien.

Met een bons viel de deur achter Geertje dicht. Baron van Elkema zuchtte en als werktuigelijk streek hij met de hand over zijn voorhoofd, dat kalm aanvoelde.

— Vervloekt nog toe, mompelde hij, terwijl het bloed hem heet naar het hoofd schoot, het schijnt dat iedereen mij begint af te vallen.

MOEDER EN DOCHTER

De lentedag was koel en regenachtig met een eentonige grijze lucht.

Marianne Bosma liep zonder veel te zien snel door op de grintweg, die naar het huis van haar ouders voerde. Ze had de kraag van haar regenmantel hoog toegeknoopt en haar handen tot over de polsen in de zakken gestopt.

Ze voelde zich gelukkig, als gedragen door een lichte vreugde.

Ze dacht aan Otto Van Elkema, aan hun afscheid van de vorige dag. Hij was lief en teder geweest, als nooit te voren en had haar stellig beloofd deze vakantie met zijn ouders te spreken over hun

aanstaande verloving. Weer glimlachte Marianne. Alles kwam nu in orde, ze was er zeker van. Ze zou Otto niet moeten opgeven, niet moeten missen. En die zekerheid stemde haar week en dankbaar.

Gisteravond was zij uit Groningen thuisgekomen. Vanmorgen had ze lang geslapen en was dadelijk na het middagmaal er op uitgetrokken voor een grote wandeling in een vreemde rusteloosheid, die haar naar buiten dreef. Het lopen had Marianne goed gedaan en met een jongensachtige beweging zwaaide zij de voordeur achter zich dicht.

Ze vond mevrouw Bosma in de huiskamer.

— Dag moeder ! Wat een heerlijk weer.

Glimlachend keek Tanna haar dochter aan. Het kind zag er goed uit, vond ze, en ze was zo lief en zacht geworden, vloog niet meer zo gauw op als een paar maanden geleden.

Marianne liet zich in een lage stoel neer.

— Verveelt u zich nog altijd zo in dit dorp, moeder ? vroeg ze plots.

— Och, kind, men leert zich op de duur in alles schikken. Ik heb mijn werk, mijn boeken. Men moet nooit te veel van het leven verwachten.

— Ik zou er niet mee tevreden zijn, zei Marianne. Ik zou het hier nooit gewoon worden. Nu ja, enkele weken is het wel vol te houden, juist de tijd om eens tot rust te komen. Maar langer kan ik het niet uithouden.

— Je bent nog jong, kind, en zult nog veel leren. Het leven beantwoordt weinig aan dat, waarvan men in zijn jeugd droomt.

Bevreemd staarde het meisje haar aan. Moeders woorden wekten in haar hart een vage vrees. Moeder was toch ook eens een mooi, jong, gevierd meisje geweest ! In haar jeugd zou ze ook wel gedroomd hebben van een ander leven dan dit hier ! En wat was er geworden van die idealen ?

Nu woonde ze hier, in een afgelegen dorp, met een onbehouwen, boerse echtgenoot, waar ze niet van hield.

Want reeds als vroeg wijs kind, had Marianne de ongelukkige, gespannen verhouding tussen haar ouders opgemerkt en altijd had ze de partij gekozen van haar mooie, elegante moeder, terwijl ze haar vader zoveel mogelijk uit de weg ging, met een heimelijke vrees voor zijn driftbuien.

Later, toen zij opgroeide, was dat een minachtende geringschatting voor de man, die zo slecht in hun midden scheen te passen.

Nee, het huwelijk van haar moeder was geen succes geweest.

Marianne richtte haar mooie ogen onderzoekend op haar moe-

der, die op een stoel bij het raam had plaats genomen en peinzend naar buiten staarde.

— Moeder, waarom bent u toch eigenlijk met vader getrouwd ?

Tanna schrok op bij die onverwachte vraag. Een gloeiende blos overdekte haar bleek gelaat.

Doch Marianne was onbarmhartig.

— U houdt toch niet van hem, moeder. Waarom bent u dan met hem getrouwd ? Een schitterende partij was hij ook niet en u zult toch wel meer keus gehad hebben. Waarom hebt u dat dan toch gedaan ? Ik begrijp het niet.

— Zwijg, Marianne. Je bent onbescheiden.

De stem klonk scherp en afwijzend, maar het jonge meisje sloeg er geen acht op.

— Waarom ? drong zij verder aan, doch haar moeder wendde zich driftig naar haar toe.

— Geen woord wil ik er nog over horen, gebood zij kort. Het mag dan in jouw kringen te Groningen de gewoonte zijn om vrij en zonder enige terughouding over de meest intieme dingen in iemands leven te spreken, hier in mijn huis duld ik dat niet en allerminst van jou. Begrepen ?

Marianne krulde spottend de rode lippen.

— Zoals u wilt, moeder, zei ze hooghartig. Wind u niet zo op.

Tanna's gelaat leek een witte vlek. Marianne staarde er naar en haar hoofd bewoog zich onrustig. Zou haar moeder nu erg boos zijn of was zij alleen maar verdrietig ?

Zacht stond zij recht en op haar tenen sloop zij naar het venster.

— Moeder, zei haar lieve stem plagend en vleiend, terwijl ze zich dieper toeboog naar haar, bent u boos ?

Langzaam, als vermoeid, keerde mevrouw Bosma zich naar haar dochter.

— Ach, welnee, kind, maar je moet voortaan zulke vragen niet meer stellen. Je kunt dat alles nog niet begrijpen.

— Doe toch niet alsof ik een onnozel kind ben, zei Marianne spottend. Ik begrijp meer dan u denkt.

Getroffen keek Tanna haar dochter aan. Nee, Marianne, die zo rustig en zelfbewust haar weg scheen te gaan, was al lang geen kind meer, dacht ze met een zucht. Maar toen hoorde zij opeens Marianne's stem weer, zacht, bijna verlegen.

— Moeder, ik moet u iets vertellen, ik ben zo gelukkig. Kunt u het niet raden ?

Mevrouw Bosma glimlachte vertederd en haar hand streelde de zachte gloeiende wang van haar dochter.

— Je bent zeker verliefd, kindje ?

— Ja !

Het antwoord klonk als een juichkreet.

— En wie is de gelukkige ? vroeg Tanna voorzichtig.

— Een knappe jonge man, moeder, en bovendien een schitterende partij. Ik hou dolveel van hem en ik ben zeker dat hij u ook zal bevallen. Hij zal een welkome schoonzoon zijn.

— Is het dan al zo ver tussen u beiden ?

— Neen, alles is nog niet in orde tussen ons. Er zijn allerlei moeilijkheden, die moeten overwonnen worden, antwoordde Marianne langzaam.

— Wat dan ?

— Hij is van adel, weet u, en zijn vader, een lastige oude pruik geloof ik, verzet zich tegen de verloving, omdat ik niet adellijk ben. Hij houdt er nog van die dwaze bekrompen beginselen op na. Maar u zult zien, alles komt terecht. Otto zal met zijn moeder spreken, zij is rijk en moet ons steunen. De baron kan dan razen en tieren zoveel hij wil, wij storen ons er niet aan.

Tanna was bleek geworden, haar vingers omklemden krampachtig de leuning van haar stoel. Een angstig voorgevoel deed haar huiveren.

— Hoe heet hij ? vroeg ze en ze hoorde zelf hoe gejaagd en zenuwachtig haar stem klonk.

Verwonderd keek het meisje op en ondanks de toenemende schemering, zag zij de hevige spanning op haar moeders gelaat.

— Otto van Elkema, antwoordde ze aarzelend. U hebt zijn naam wel eens gehoord.

Er was een lange stilte. Tanna Bosma staarde voor zich uit. Herinneringen vlogen haar door het hoofd. Eenmaal ook was zij geweest als dit kind, hunkerend en verlangend naar een man, die haar liefde niet waard was geweest, die haar hele toekomst had vernietigd. Wonderlijke gril van het noodlot. Zou Marianne nu dezelfde ellende moeten doormaken als zij. Marianne, haar mooie, fiere dochter verliefd op de zoon van haar aartsvijand, een boemelaar als zijn vader. Dat mocht niet.

— Waarom zegt u niets, moeder ?

Marianne was bij Tanna's stoel neergeknield en haar warme, sterke vingers omklemden de koude, machteloze hand van haar moeder. Wat is er ? fluisterde zij.

Maar Tanna schudde de hand van het meisje af en greep haar bij de schouder, alsof zij haar wakker wou schudden uit een afschuwelijke droom.

— Kind... zei ze, en even sloot zij de ogen om de beelden te

verjagen, die haar dochters bekentenis hadden opgeroepen, kind, kom tot jezelf. Hoe kun je vertrouwen op het woord van een van Elkema ? Een bedrieger is hij... zoals zijn vader.

Gekwetst en verbaasd rukte het meisje zich los.

— Wat weet u daarvan, moeder ? vroeg ze verwijtend. U kent hem niet eens.

— Ik heb zijn vader gekend. Hij werd eens de grootste boemelaar van Friesland genoemd en heeft ontelbare meisjes het hoofd op hol gebracht.

Ongeduldig sprong Marianne recht en trok wrevelig de fijne wenkbrauwen op.

— Wat kan het mij schelen wat de vader in zijn jeugd uitgespookt heeft, zei ze boos. Met hem heb ik immers niets te maken.

— Maar ik heb gehoord dat de zoon al niet veel beter is dan zijn vader.

Marianne vocht tegen een gevoel van onrust, die haar moeders woorden in haar wekte.

— Otto is erg veranderd sedert hij mij kent, verdedigde ze haar verloofde. Hij is niet zoals zijn vader, hij meent het ernstig met mij.

— Dat denk je nu. De van Elkema's zijn altijd sterk geweest in mooie praatjes.

— Maar ik zeg u toch, dat wij ons na de vakantie openlijk zullen verloven. Hij zal met zijn moeder spreken.

— Ja, dat heeft hij je beloofd. Hij wil je aan het lijntje houden.

Maar nu richtte Marianne zich op, er lag een trek van spot om haar hoogmoedige mond en haar stem klonk scherp en snijdend.

— Denkt u nu waarlijk, moeder, dat ik mij voor de gek zal laten houden ? Kent u mij nog niet beter ? Otto is dol verliefd op mij, dat voel ik Maar er moet een oplossing komen; ik wil mij officieel verloven. Als hij na deze vakantie niet met de toestemming van zijn vader of zijn moeder bij me komt, dan...

— Dan ?... onderbrak Tanna in ademloze spanning.

— Wel, dan maak ik alles af tussen mij en hem. Onherroepelijk.

Mevrouw Bosma haalde verlicht adem, terwijl ze haar kloppend hoofd in haar beide handen steunde. Gelukkig zou de jongen wel nooit de toestemming van zijn ouders krijgen, dacht ze hoopvol. Daar kon ze gerust in wezen. Even voelde zij een week medelijden met Marianne, die zo stralend verzekerd was van een goede oplossing. Maar ze verzette zich tegen dat gevoel. Beter een korte pijn dan een lange.

Een van Elkema was nooit te vertrouwen. Daarbij, ze zou het

een ondraaglijke gedachte vinden, haar dochter getrouwd te weten met een zoon van haar vijand. Nee, dat mocht nooit gebeuren. De Bosma's en de van Elkema's moesten gescheiden blijven.

Maar ze wilde voorzichtig zijn, Marianne mocht niet tot verzet geprikkeld worden. Na de vakantie zou ze haar vergissing wel inzien en met die jongen afbreken.

— 't Is goed kindje, zei ze kalm, ik hoop dat je verstandig zult zijn. Je bent veel te goed om als speelbal te dienen van zo'n verwaande jonker.

— Dat weet Otto ook wel, antwoordde Marianne ongeduldig. Laat ons er niet verder over praten, moeder.

— Zoals je wilt. Steek het licht dan maar aan, het is hier helemaal donker geworden.

En terwijl Marianne tastend naar de lucifers zocht, sloot Tanna de ogen. Ze voelde zich plotseling oud en moe, een verbitterde eenzame vrouw, zonder verlangens en eisen.

EEN POGING

Otto van Elkema zat tegenover zijn moeder voor het venster. Hij keek naar haar, zoals ze rechtop en rustig op de hooggerugde stoel zat. Hij keek naar haar breiende handen en naar de doffe gelatenheid in haar stil, kleurloos gelaat.

O, er was sinds lange jaren een verkoeling tussen hem en zijn moeder; hij had grieven, die hij zichzelf niet wilde bekennen, maar als kleine jongen had hij haar toch lief gehad.

Maar nu waren ze volkomen van elkaar vervreemd. Hij vond zijn moeder ouderwets in haar opvattingen, zwaartillend en vervelend en hoe langer hoe meer had hij zijn ouderlijk huis ontvlucht. Hij was geen kind meer, hij duldde geen inmenging in zijn zaken en hij wenste zijn eigen leven in te richten, zoals hij dat wilde.

Otto keek weer naar zijn moeder en onwillekeurig zuchtte hij even.

De stem van zijn moeder wekte hem uit zijn broeiend gepeins.

— Wel, Otto, het doet goed je eens bij me te hebben. Dat gebeurt niet dikwijls.

— Hier kom ik eindelijk weer eens tot rust, antwoordde hij glimlachend.

Zijn moeders stille, heldere ogen zagen op van haar breiende handen en bleven onderzoekend op het knappe, ontevreden gelaat van haar zoon rusten.

— Er was wat met de jongen, dacht zij bezorgd. Hij had iets, dat hem hinderde.

Zij zuchtte. Wat kon er nu aan haperen ? Otto had altijd alles wat hij wilde : hij bezat alle denkbare vrijheid, hij kon zoveel genoegens en pleziertjes hebben als hij wenste, en toch scheen hij niet tevreden en opgewekt.

Zij voelde wel dat hij gedrukt was door moeilijkheden en het stemde haar plots dankbaar en trots dat hij er mee naar haar was gekomen, zo al niet om hulp en raad, dan toch in een behoefte vertrouwelijk te zijn en zich uit te spreken.

Ze hoorde opeens Otto's stem, ongewoon zacht, bijna verlegen :

— Mama, ik heb iets met u te bepraten, dat ik u al lang had willen zeggen.

— Wat is er dan, jongen ?

— Ik heb me in Groningen verloofd, mama.

Mevrouw van Elkema keek op en in ontstelde ergernis fronste zij de wenkbrauwen.

— Maar, Otto, dat gaat zo maar niet. Zoiets doe je toch niet zonder onze toestemming !

Hij glimlachte bedarend om haar verontwaardigd protest.

— Stel u gerust, mama. Ik ben natuurlijk nog niet officieel verloofd. Ik begrijp wel dat ik daartoe uw beider toestemming moet hebben. Maar u moet mij helpen... Luister, ik zal er u alles van vertellen. Zij heet Marianne Bosma en is een lief, bekoorlijk meisje. Ik ken haar al verscheidene maanden en ben veel van haar gaan houden. Toen ik hier met kerstvakantie was heb ik met papa over haar gesproken. Maar hij wilde er niets van horen. Hij spotte met mijn gevoelens, sprak van een amouretje, van een grap zoals studenten er wel meer uithalen. Maar dat is het niet, moeder, het is mijn volle ernst.

Mevrouw van Elkema zweeg, meer ontroerd en getroffen, dan zij haar zoon wilde laten merken.

Otto was nog veel te jong om nu al aan een huwelijk te denken. Hij had nog bijna zijn hele studie voor de boeg. En daarbij, zou het hem ernst blijven, zou hij altijd van dat meisje houden ? Hij had immers te veel het karakter van zijn vader, dat zij kon geloven dat zijn gevoelens langdurig zouden zijn.

— Je bent nog jong, vond zij eindelijk moeilijk haar woorden. Zou het werkelijk niet verstandig zijn, Otto, als je je gevoelens voor dat meisje eerst eens een beetje liet bezinken ? Dat bedoelde je vader waarschijnlijk ook, toen hij over een studentenverliefdheid sprak. Als jij niet eens de moed en het geduld hebt om een paar jaar op haar te wachten, tot je afgestudeerd bent.

— Och nee, mama, antwoordde de jongen. Van wachten is

geen sprake, dat willen we immers allebei niet. Een lange verloving is tegenwoordig uit de boze. Zo dringend is mijn studie niet, ik kan op mijn gemak afstuderen als ik eenmaal getrouwd ben. Maar er is iets anders. Als ik wilde huwen met die uitgedroogde freule, die papa voor mij uitgezocht heeft, zou hij dadelijk zijn toestemming geven, maar nu ik verliefd geworden ben op een burgermeisje krijg ik die niet. Dat is de ware reden, begrijpt u, mama. Hij wil een adellijke schoondochter !

Mevrouw van Elkema trok de wenkbrauwen omhoog en zweeg. Zij kende de principes van haar echtgenoot op dit punt. Had hij het niet zijn hele leven berouwd, dat hij zelf met een meisje uit de burgerstand gehuwd was ? Op de meest vernederende wijze, had hij haar dit hele huwelijk door laten voelen.

Ik dacht wel dat papa weer met zulke dwaze en bekrompen tegenwerpingen zou komen, hoorde zij de verbitterde stem van haar zoon, maar ik ben vastbesloten mij er niet aan te storen. Hij rekent er natuurlijk stellig op, dat ik nog van hem afhankelijk ben en wel tot andere gedachten zal komen, maar ik verzeker u, moeder, dat het mij ditmaal heilige ernst is en dat niets, niets, verstaat u, mij er van zal weerhouden met Marianne te trouwen.

— Maar wat wil je dan ? Je bent afhankelijk van je vader, Otto !

— Daarom kom ik bij u, mama.

Hij was opgesprongen en stond vlak voor haar, zijn knap, beweeglijk gezicht hoogrood.

— U kunt het toch niet eens zijn met papa's opvattingen, zei hij dringend. U bent toch zelf ook niet van adel; voor u telt dat bezwaar niet. U moet ons helpen, mama, dat wilt u toch wel ? Over enkele maanden ben ik meerderjarig, dan heb ik papa's toestemming niet meer nodig. Maar ik bezit geen cent; zonder uw steun kunnen we niets beginnen. U bent rijk; zelfs als papa zijn handen van me aftrekt kunt u mij helpen.

Mevrouw van Elkema had haar breiwerk in haar schoot laten vallen; ze keek erop neer met nietsziende ogen.

— En haar ouders ? Hoe denken zij over uw verloving ? ben je al zeker van hun goedkeuring ? vroeg zij eensklaps.

Op Otto's gelaat verscheen dezelfde hoogmoedige trek, die haar zozeer aan zijn vader herinnerde.

— Ik meen wel dat zij er niets op tegen zullen hebben, antwoordde hij hooghartig. Ben ik geen goede partij voor hun dochter ? Een van Elkema is toch de eerste, de beste niet !

— Als haar ouders er zo maar over oordelen, zei mevrouw van Elkema een weinig ironisch. Ik durf het je eerlijk bekennen, Otto,

dat ik als moeder wel een weinig zou aarzelen eer ik mijn kind aan jou toevertrouwde. Je moet er niet boos om worden, beste jongen, maar een van Elkema heeft een moeilijk karakter. Hij is hoogmoedig en wispelturig en lichtzinnig. Ik heb het immers zelf in mijn huwelijksleven ondervonden.

— U hebt geen erg hoog denkbeeld van mij, mama, zei Otto.

— Och, jongen, ik ken je al zolang. Je bent net je vader en ik weet dat een vrouw het niet gemakkelijk bij je zal hebben.

Otto's gelaat stond ernstig, terwijl hij zich naar haar overboog :

— Geloof me, mama, u beoordeelt mij verkeerd. Ik heb Marianne oprecht lief. Ik weet wel, dat u niet gelukkig bent in uw huwelijk, dat heb ik reeds als kind gemerkt. Doch ik kan u verzekeren, dat ik uit alle macht zal trachten een goede echtgenoot voor mijn vrouw te wezen en haar gelukkiger te maken, dan u geworden bent.

Mevrouw van Elkema sloot haar lippen vast opeen bij de woorden van haar zoon.

— Je vaders opvattingen deel ik natuurlijk niet, antwoordde ze eindelijk. Het kan mij niet schelen of je trouwt met een adellijk- of burgermeisje, als zij maar een goede, ernstige vrouw voor je zal zijn. Doch ik heb andere bezwaren, Otto. Je bent nog te jong om al aan trouwen te denken. Eerst moet je afgestudeerd zijn. Als je nu niet koppig doordrijft, als je verstandig wilt wachten tot over een paar jaar, dan beloof ik je te helpen, indien je dan nog van plan bent dat meisje te huwen. Doch eerst moet je klaar zijn in Groningen.

— Dan pas ! barstte Otto teleurgesteld uit. Nog jaren wachten, terwijl wij er allebei naar snakken getrouwd te zijn. Hoe kunt u dat eisen, mama ?

Ontmoedigd wendde Otto zich af en viel weer in zijn stoel neer.

— U begrijpt er niets van, mama, zei hij. Het is niet meer zoals in uw tijd. Denkt u dat we ons nog tevreden stellen met een verloving, die eindeloze jaren duurt ? U praat gemakkelijk over geduld en afwachten. Net of dat zo maar gaat.

— Neen, zei mevrouw van Elkema, na een lange pauze, gemakkelijk is het misschien niet. Doch ik weet wel hoe onervaren en wispelturig je nog bent, hoewel je nu meent dat je de wijsheid in pacht hebt. Je kent mijn beslissing, Otto. Ik wil je helpen, maar eerst moet je mij tonen dat het je ernst is. Studeer kalm af, later zullen wij dan wel verder zien. Dat zijn mijn laatste woorden.

— Die neem ik dan niet aan !

Otto van Elkema richtte zich hoog op en groef zijn handen in de zakken.

— Wij willen niet langer wachten, ik zal er dan wel iets anders op vinden. Het moet dan maar oorlog zijn tussen ons, tot u en papa inzien dat u me toch niet kunt dwingen.

Meteen draaide hij zich om en verliet de kamer. Op het stille portaal bleef hij staan en haalde diep adem.

— Verloren, dacht hij moedeloos. Zelfs mama wil mij niet helpen.

Wat zou Marianne zeggen ?

— Marianne, prevelde hij en hij dwong zich te denken aan de zaligheid van hun liefde, aan de teder-plagende blik van haar ogen.

En achter de gesloten deur bleef mevrouw van Elkema alleen in de stille kamer en hield haar handen gevouwen.

— Ik ken mijn eigen zoon niet meer, dacht ze, terwijl een gevoel van eindeloze moeheid haar bekroop. Wat blijft er mij nu nog over ?

EEN VERMETEL PLAN

Marianne en Otto zaten tegenover elkaar in een van de grote vensterbanken in de tuinkamer van Marianne's pension, voor het hoogopgeschoven raam. Het was een stille, zoele lenteavond en de oude tuin was vol zilveren maanlicht en milde seringengeuren.

Maar het gelaat van het meisje scheen betrokken.

— Nu zijn we nog niets verder, dacht ze bitter.

Het was hun eerste ontmoeting na de paasvakantie en Otto had haar zojuist het onderhoud met zijn moeder verteld. Ook daarvan scheen dus geen steun te verwachten.

En nu zat Otto van Elkema tegenover haar en zij zwegen beiden onder de druk van het zo juist gesprokene.

Marianne dacht aan haar moeders woorden :

— Vertrouw nooit op het woord van een van Elkema !

Ze bleef machteloos zitten.

Grote hemel... wat was ze begonnen ? Waarom kon zij nu niet met hem breken ? Wilde zij dan haar mooiste jaren opofferen om op hem te blijven wachten ? Ach ! Zij was toch geen onnozel bakvisje meer, zij was een wereldwijs meisje...

— Ik moet het hem zeggen, dacht zij in onrust, dat het zo niet langer gaat.

Maar tegelijk begonnen langzaam de tranen over haar rond, blozend gezicht te glijden. Verschrikt boog van Elkema zich voorover en trok haar naar zich toe; nu lag haar hoofd aan zijn borst en voelde ze de ruige stof van zijn vest tegen haar gloeiende wang.

— Huil daar niet om, Marianne, dwong hij. Er is immers niets verloren. Luister, ik heb een plan.

Hoopvol keek zij in zijn knap, geesdriftig gelaat.

— Wat bedoel je ?

— We huwen, Marianne; ik ben vastbesloten. We zullen het eerste paartje niet zijn, dat trouwen durft tegen de wil van onze ouders.

Met een ruk maakte zij zich los uit zijn omarming en ging rechtop zitten.

— Maar je meent toch niet...

Ze streek zenuwachtig over haar krullend haar.

— Ik meen dat wij ergens zullen trouwen, waar wij de toestemming van mijn vader niet nodig hebben.

— Maar dan moeten wij naar Engeland gaan, zei Marianne haperend en met grote ontstelde ogen. Daar alleen is zoiets mogelijk.

— Wel, dan gaan wij daar naartoe, antwoordde Otto zonder aarzelen. Schud niet neen, Marianne. Geloof me, dat is de beste oplossing om mijn vader te dwingen.

— Maar dat gaat toch ook niet zo gemakkelijk.

— Wat geeft dat ? betoogde van Elkema hartstochtelijk. Is het geluk van heel ons leven dan niet wat moeilijkheden waard ? Ik heb alles goed overdacht, Marianne. We vertrekken naar Engeland en zullen daar drie weken moeten verblijven. Dan hebben we aan de wettelijke formaliteiten voldaan en kunnen we trouwen. Mijn ouders en ook de jouwe denken dat wij rustig in Groningen zitten; zij zullen ons zo gauw niet missen. En als wij eenmaal gehuwd zijn, zend ik aan mijn vader een brief om hem alles uit te leggen. Zijn verzet zal dan niets meer baten; wij stellen hem voor een voldongen feit.

— Maar wat zal je doen, als hij in zijn boosheid de handen van je aftrekt ? Waarvan zullen we dan leven ? vroeg Marianne.

— Papa zal zich wel tweemaal bedenken eer hij zoiets doet. Dat zou hem immers te veel in opspraak brengen en zijn politieke loopbaan schade doen. Neen, hij zal al heel blij zijn als hij de zaak kan stilhouden, wees daar maar gerust in, Marianne. Hij zal eerst razen en opspelen, maar hij moet toch eindigen met toegeven. Het zou te veel opspraak wekken als hij anders deed.

Met gloeiende wangen en stralende ogen had Marianne geluisterd en ook zij begon zich op te winden voor het vermetel plan.

Waarom zou zij deze kans niet grijpen ? Alles zou immers goed aflopen als ze maar eenmaal getrouwd waren. Otto opgeven, dat kon zij niet meer, dat was haar daarnet duidelijk geworden. Hier

lag de enige oplossing. Ook het romantische van het geval trok haar aan. Was het niet precies een boek ?

Ze voelde hoe van Elkema's slanke vingers haar pols omklemden.

— Nu, lieveling, wat denk je over mijn plan ? fluisterde hij dringend. Geloof me, dit is het enige wat ons te doen blijft.

— Ik ga mee, antwoordde ze vastberaden. We zullen aan allen hier tonen dat we geen kleine kinderen zijn en men ons niet kan dwingen. Daarbij, een reisje naar Engeland lokt me wel aan. Ik heb in Londen nog een kostschoolvriendin. Zij heeft me reeds dikwijls uitgenodigd om bij haar te komen logeren. Ik zal haar morgen dadelijk schrijven en voor enige weken belet vragen.

— Dat is uitstekend, zei van Elkema opgewonden. Je zult zien, alles komt zonder de minste moeite in orde. In Engeland zijn de huwelijksformaliteiten heel eenvoudig. De toestemming van de ouders is daar niet nodig, de enige vereiste is dat men drie weken in het land woont.

— Maar zo'n huwelijk is hier niet geldig.

— Wat geeft dat ? We zijn dan toch voor de Engelse wet in orde. We kunnen hier in alle stilte nog eens overtrouwen. Dat gebeurt meestal zo.

Marianne kneep haar trillende vingers in elkaar; haar donkere ogen schitterden.

— Het is een vermetel plan en het zal heel wat opschudding in Groningen wekken, als het bekend wordt.

— Daar geef jij toch niet om ?

— Neen, dat vind ik juist heerlijk. Ik voer graag dingen uit, waar iedereen over spreekt.

Van Elkema omhelsde haar onstuimig.

— Dat is dus afgesproken. We zullen zo gauw mogelijk handelen. Morgen maak ik ons reisplan op.

— Heb je geld ? vroeg Marianne voorzichtig. Je moet bijna een hele maand in een hotel logeren en Engeland is een duur land.

Otto glimlachte hooghartig.

— Laat dat maar aan mij over, kindje. Van geld voorziet papa mij altijd ruim; daar moeten we ons niet bezorgd om maken.

— Ik zal mijn vader ook om een check schrijven, want ik heb nog verscheiden nieuwe dingen nodig voor ik op reis ga, besliste het meisje.

— Je zult hem toch niets vertellen over ons plan ?

— Natuurlijk niet. Hoe kom je eraan ? Bovendien, ik heb met mijn moeder over jou gesproken en ik geloof niet dat zij erg ingenomen was met haar aanstaande schoonzoon. Zij vreest dat je

veel op je vader lijkt, die in zijn jeugd een echte boemelaar en een meisjesgek moet geweest zijn.

Van Elkema sloeg zijn armen om haar heen.

— Wat kunnen ons al die oude voorzichtige mensen schelen, liefste ? We hebben elkaar en van de rest trekken we ons niets aan ! We moeten ons eigen leven inrichten.

Marianne bewoog zich onrustig.

Wat gingen ze doen ? vloog het nog even door haar heen. Was het werkelijk niet te onvoorzichtig en te vermetel, hun plan ?

Maar terwijl zij zijn kussen op haar geheven gezicht voelde, vervaagden alle wijze en voorzichtige gedachten. Het mocht dan onverantwoordelijk dom zijn, er mocht van komen wat wil, zij liet hem niet meer los en ging mee...

EEN BEMIDDELAAR

De regen viel bij stromen uit de hemel. Zware wolken hingen over het land en goten onafgebroken en regelmatig dichte stralen uit. Het was mistroostig weer.

Liesbeth Van Altena lag op de rustbank in haar kamer en tuurde met een verveelde blik naar de beslagen ruiten.

Er stond een lang artikel over Johan Jongema in een blad en ze was boos op zichzelf om de gretige belangstelling waarmee ze het gelezen had.

Ze zuchtte ongeduldig en vouwde de armen onder het hoofd.

— Hoe kan ik nu nog altijd aan die jongen denken ? dacht ze minachtend en fronste haar fijne wenkbrauwen. Heb ik dan geen trots meer ?

Een tikje op de deur deed haar opschrikken uit haar gepeins. Haar broer trad binnen.

Verrast richtte Liesbeth zich op.

— Egbert, zei ze verheugd. Hoe kom jij zo ineens binnengewaaid ?

In een paar stappen was hij bij de rustbank en kuste zijn zuster. Toen nam hij naast haar plaats.

Snel legde Liesbeth haar hand op de zijne.

— Hoe maak je het, Egbert ? Je lijkt moe, jongen, je ziet er niet goed uit. Is er wat ?

Doch haar broer trok langzaam zijn hand onder haar strelende vingers uit.

— Wat zou er zijn ? vroeg hij met een moedeloos schokken van zijn schouders, behalve dat ik de jongste tijd hard gewerkt heb en mij erg vermoeid voel.

Liesbeth drong niet verder aan, maar terwijl haar heldere grijze ogen onderzoekend op hem bleven rusten, vorsten haar gedachten angstig naar wat haar broer onder dat schijnbaar kalme en gesloten gelaat verborg.

Maar Egbert scheen niet geneigd haar in zijn vertrouwen te laten dringen en hij ontweek haar blik.

— Waar is moeder ? vroeg hij.

— Ze had vandaag weer een van haar hoofdpijnaanvallen en is in bed gebleven. Je kunt nu niet bij haar gaan, Egbert, ik geloof dat zij juist slaapt. Maar waaraan hebben wij je onverwacht bezoek te danken ?

— Wel, morgen moet ik een lezing houden hier in de buurt. Heb je het niet gehoord ?

— Neen, ik heb er nog niets over gehoord.

— Jongema komt ook. Ik vroeg hem om hier te komen logeren, maar hij weigerde.

Een gloeiende blos kleurde Liesbeth's gezicht.

— Zo, antwoordde zij onverschillig.

— Ga je niet mee, morgen ?

— Ik denk het niet, ik heb er niet veel zin in.

Egbert sloeg zijn arm om haar tengere schouders en dwong haar hem aan te zien.

— Waarom niet, Liesbeth ? Vroeger ging je toch altijd graag mee.

Een onwillige trek verscheen om haar mond en haar ogen ontweken zijn vorsende blik.

— Ja, vroeger, gaf ze toe. Maar er is sedertdien veel veranderd.

— Is het om Johan ?

— Juist, ik wil hem liever niet meer ontmoeten. Je zult misschien wel al weten wat er tussen ons voorgevallen is.

— Ja, hij heeft er me alles van verteld. Hij is misschien niet erg oprecht geweest, maar hij heeft er genoeg berouw over gehad. En hij hield van jou, Liesbeth. Daarom aarzelde hij om je over zijn verloving te spreken. Hij was bang je ineens te verliezen.

Het meisje bleef zwijgen en met nietsziende ogen staarde zij voor zich uit.

Egbert boog zich tot haar over.

— Je weet dat zijn verloving afgeraakt is. Het is uit tussen dat meisje en hem.

— Net goed, zei Liesbeth hooghartig. Nu heeft hij ons allebei verloren. 't Is zijn verdiende loon.

— Oordeel je nu niet een beetje hard, zusje ? Johan houdt nog altijd van je.

Haar lippen begonnen te beven en plots sprongen haar ogen vol brandende tranen.

— Praat er niet verder over, Egbert, fluisterde zij gesmoord. Dit moet ik met mezelf uitmaken. Ik kan... ik kan niet zo gauw vergeten.

Zacht legde hij zijn beschermende hand op haar vingers.

— Het is in orde, Liesbeth; we spreken er niet meer over. Maar laat ik je nog een raad mogen geven. Wees niet te koppig en vergooi je geluk niet door gekwetste ijdelheid. Wat komt dat er allemaal op aan als je van elkaar houdt ? Liefde is toch het voornaamste, het enige dat in het leven de moeite waard moet zijn. Bedenk dat wel, meisje.

Liesbeth antwoordde niet.

Toen sprong zij van de rustbank op.

— Heb je al iets gegeten, Egbert ? Zal ik iets voor je laten klaarmaken ?

Doch de jonge man hield haar terug.

— Laat maar, Liesbeth, ik heb nergens behoefte aan. Kom liever nog wat bij me zitten en zeg eens hoe het hier thuis gaat en wat het laatste dorpsnieuws is.

Liesbeth begon te vertellen; ze gaf een nauwgezet verslag van de kleine alledaagse feiten uit haar kalm leventje, waarnaar Egbert met aandacht scheen te luisteren.

Maar terwijl zij sprak, vorsten de gedachten van Liesbeth weer, zoals daarnet, naar wat haar broer verborg onder dat schijnbaar rustig gezicht. Er was wat met Egbert, dat voelde zij duidelijk. Hij zag er slecht en vermoeid uit en in zijn ogen lag een sombere blik, die haar pijnlijk trof.

Egbert was altijd kalm en opgewekt, zo evenwichtig geweest en nu scheen hij gejaagd en rusteloos, hoe goed hij dat ook probeerde te verbergen.

En terwijl Liesbeth vertelde over een strubbeling met een van de dienstboden, vroeg zij zich zorgvol af : tobde haar broer misschien over zijn werk of had hij ook een ongelukkige liefde ?

Zij voelde schroom om het te vragen, maar het was haar aard niet om een moeilijkheid te ontwijken en plots, midden in een zin, onderbrak zij haar verhaal en legde snel en vastbesloten haar hand op zijn schouder :

— Egbert, beste jongen, ik voel dat er jou iets hindert... Ik dring me niet in je vertrouwen, maar zou het je niet helpen, als je er met mij over kon praten ?

En ineens gaf Van Altena zich gewonnen. Hij boog het blonde hoofd.

— Je hebt gelijk, Liesbeth, er is iets. Het is... om Marianne Bosma.

Er was een lange pauze. Liesbeth zat als geslagen. Dit had zij allerminst verwacht. Marianne ! Zij herinnerde zich het mooist vriendinnetje uit haar kinderjaren en later uit haar meisjestijd. Ze had haar sinds lang niet meer gezien, hoewel ze nog nu en dan een kort, oppervlakkig briefje van haar kreeg.

Met gefronste wenkbrauwen trachtte zij zich Marianne weer voor de geest te halen; ze stelde zich het knappe, fijn besneden gezichtje voor met de donkere, koele ogen, die alles schenen te zien en op te merken.

Hoe was het mogelijk dat haar kalme, ernstige broer op zo'n meisje verliefd was geraakt ? dacht Liesbeth, terwijl haar vingers troostend over zijn gebogen hoofd streelden.

— En zij ? aarzelde ze.

— Zij wil niets van me weten, antwoordde Egbert bitter. Zij houdt van iemand anders : de zoon van baron van Elkema, een doordraaier, een echte flierefluiter, maar met hoffelijke manieren en een knap gezicht. En voor zo'n nul laat zij mij...

Zijn stem, die eerst nog altijd kalm en beheerst had geklonken, sloeg opeens om in een snik... Hij begroef het gelaat in de handen en met een driftig gebaar weerde hij de troostende vingers van Liesbeth.

— Treur toch niet om haar, Egbert. Zij is immers je liefde niet waard ! Hoe kun je nog iets voelen voor zo'n oppervlakkig, aanstellerig kind ? Je bent toch de man niet om zo'n meisje...

Maar Egbert was met een ruk overeind gekomen en in het grauwe licht van de regendag, schrok zijn zuster van zijn smartelijk gezicht.

— Zwijg Liesbeth, je kunt dat niet begrijpen. Reeds van kindsaf was ik onbewust op Marianne verliefd en dat is altijd zo gebleven, al die jaren door...

— Nee, ik kan het zeker niet begrijpen, antwoordde Liesbeth treurig. Zie je dan niet in, Egbert, dat je veel te goed, veel te ernstig voor zo'n wuft werelds meisje bent ? Jullie zouden immers samen nooit gelukkig worden. Geloof me, jongen, het is beter zo. Zet haar uit je hart en laat haar zich verloven met die jonker van Elkema. Op die manier blijft je misschien veel ellende gespaard.

Met een vermoeid gebaar streek Van Altena het haar uit zijn ogen.

— Och, laat ons er maar niet verder op doorgaan. Wat heeft het voor nut ? Je weet nu wat mij hindert, Liesbeth, voor jou behoef ik althans geen komedie te spelen.

— Ja, zei Liesbeth, laat er ons niet verder over praten en proberen te vergeten, Egbert. We hebben nu beiden ons hart eens uitgestort, maar we mogen niet langer bij de pakken blijven neerzitten. Kom, kijk wat vrolijker, er komen nog wel eens betere tijden. We zijn toch nog veel te jong om te blijven treuren over iets dan niet kan zijn. Zie, het heeft opgehouden met regenen. Trek je jas aan, dan zullen we een flinke wandeling doen. De wind zal al onze sombere gedachten wel verjagen.

De jonge man glimlachte om haar woorden, maar toch stond hij op om haar te volgen.

DE NIEUWE DIENST

De vroege morgen was nat en koud en Geertje huiverde toen zij naar beneden sloop om het keukenvuur aan te maken.

Daarna ging ze naar buiten om de varkens en kippen te voeren en ze rilde toen ze door de vochtige ochtendschemering naar haar werk ging. Maar bij de schuur zag ze de forse gestalte van een jonge man, die klaarblijkelijk op haar stond te wachten.

— Arnold ! zei ze verrast. Waarom ben je zo vroeg hier ?

De jongen keek haar aan met een mengeling van verlegenheid en uitdaging op zijn breed, trouwhartig gelaat.

— Ik ben gekomen om de beesten te voeren, Geertje. Dat is geen werk voor jou. O, hier is het warme kippenvoer. Ga jij maar in huis, ik zorg wel voor alles.

Het was geen verzoek. Het was een bevel en terwijl hij sprak, nam hij alles uit haar handen met een rotsvaste zekerheid, waartegen ze voelde totaal machteloos te zijn en waaraan ze verbluft gehoorzaamde.

— Dank je wel, Arnold ! was alles wat ze kon uitbrengen.

Maar de jongen antwoordde niet en verdween in de stal. Doch toen Geertje terugging naar de warme keuken lag er een diepe rimpel tussen haar ogen en terwijl ze voortging met haar werk, dacht ze na over de zonderlinge houding van Arnold, de enige knecht op deze kleine hoeve.

— Als hij maar niet verliefd gaat doen, vreesde zij bijna, daar heb ik nu vooreerst genoeg van.

Maar ze moest zelf glimlachen om haar gedachten. Arnold, die onbehouwen, boerse knaap, zou hij daaraan denken ? Het leek haar onmogelijk. Nee, het was zijn goed hart, dat hem zo deed handelen, anders niet.

Boven haar hoofd hoorde zij druk gestommel en het gedraaf van vlugge kindervoeten.

Geertje repte zich nog meer en handig begon zij de vele boterhammen te snijden, die er elke morgen nodig waren. Straks kwam heel de bende beneden en dan moest alles klaar zijn.

De boer was reeds, bijna nog midden in de nacht, met een kar groenten naar de markt in het naburige stadje vertrokken en de boerin, vroeg oud door het geslaaf en gewroet, was ziekelijk en kwam pas laat beneden.

Op Geertje rustte dus bijna heel de zorg voor het drukke, roezemoerige huishouden en elke nieuwe dag was gevuld met veel werk en ontelbare plichten. Doch Geertje was tevreden in haar nieuwe dienst. De drukke arbeid schonk haar afleiding en de mensen waren vriendelijk voor haar. Ze voelde zich gelukkiger dan in Leeuwarden.

Nu kwam ze tot zichzelf en het werd langzaam of niet alles zo uitzichtloos en troosteloos meer was, als zij aanvankelijk gemeend had. De laatste, wanhopige weken in Leeuwarden leken reeds ver achter haar te liggen en schenen haar een boze droom.

Het benedenkomen van de kinderen stoorde haar in haar gepeins. Er waren er acht, vijf meisjes en drie jongens, waarvan het oudste nog maar twaalf en 't jongste twee jaar was.

De ruime keuken was aanstonds vol drukte en lawaai en Geertje had geen tijd meer om zich aan haar gedachten over te geven. Ze kwam pas enigszins tot verademing toen het grootste deel naar school getrokken was en de twee kleinsten rustig aan het spelen waren met enige blokjes hout.

Van Arnold had ze niets meer gemerkt. Die was zeker ook al druk aan het werk op de akker, die hij voor vanavond moest omploegen. De lege bak van het voer vond zij aan de achterdeur.

— Hij is toch wel een goede jongen, zei ze tegen zichzelf, terwijl ze verder met haar werk ging.

De lentemorgen bleef grauw en kil. Geen zonnestraaltje brak door de wolken. Om tien uur klonk de stap van zware laarzen buiten het raam en toen Geertje opkeek, zag ze de postbode.

De man glimlachte toen hij haar opmerkte.

— Goede morgen, meisje. Ditmaal heb ik een brief voor jou, hij komt uit Leeuwarden. Zeker van de een of andere vrijer.

Geertje bloosde, terwijl ze de witte omslag aannam, waarop met fraaie gekrulde letters haar naam en adres geschreven waren, en zonder verder te letten op de postbode keerde zij in huis terug.

Zeker van Jelle, schoot het door haar heen en ze ontroerde door de blijdschap, die deze gedachte haar schonk. Zenuwachtig ritste ze de enveloppe open en begon te lezen :

Lieve Geertje,

Je bent nu al bijna twee weken weg en het huis lijkt mij uitgestorven zonder jou. De dagen verlopen kalm en eentonig, nu er zelfs niet eens meer kans bestaat op een vluchtige ontmoeting met jou. Denk je ook nog wel eens aan mij, Geertje ? Hoe bevalt het je in je nieuwe dienst ? Ben je het er al gewoon en moet je niet te hard werken ? Antwoord mij eens op deze vragen, ik ben verlangend iets van je te horen.

Hier is er niet veel nieuws. De baron is lastiger dan ooit, je mag tevreden zijn, dat je er nog bijtijds uitgetrokken bent. Soms kom ik wel eens in de verzoeking je voorbeeld te volgen en er ook de brui aan te geven. Maar wat moet ik dan beginnen, ik vrees dat ik niet erg geschikt ben voor het landbouwwerk.

De zoon van de baron, jonker Otto, is een week met vakantie thuis geweest. Hij is sinds eergisteren weer vertrokken. Ik ben er niet rouwig om; hij is al even veeleisend en verwaand als zijn vader en gunt een mens geen behoorlijk woord. Maar ik geloof dat mevrouw heel blij was met zijn komst; zij fleurde tenminste helemaal op.

Het nieuwe meisje doet goed haar best, doch het lijkt mij dat ze erg veel moeite heeft om het hier gewoon te worden. Het doet mij nog altijd pijn, haar in jouw plaats te zien.

Maar nu ga ik eindigen, ik moet naar de baron.

Het ga je wel, Geertje. In gedachten geef ik je een zoen, wees er niet boos om. Schrijf gauw terug.

Je Jelle.

Geertje glimlachte voor zich heen, terwijl hij langzaam het papier ineenvouwde.

— Neen, ik ben niet boos, goede, beste Jelle, fluisterde ze, maar toen sprong ze op, verlegen voor haar eigen gedachten.

Doch Jelle's brief borg zij zorgvuldig weg.

Hij schrijft als een echte heer, peinsde ze trots, terwijl zij verder ging met haar werk.

En de hele dag bleef haar het gevoel bij, dat er iets prettigs gebeurd was.

WEGGESTUURD

Mevrouw van Elkema kwam de eetkamer binnen en juist zag zij hoe haar echtgenoot Famke kuste. Ze bleef even staan, verstomd

over deze bruuske ontdekking. In twee tellen was de baron de kamer uitgeglipt en stond mevrouw van Elkema alleen tegenover het meisje, dat purperrood en zenuwachtig van schrik haar verwarde haren poogde glad te strijken.

De barones bleef haar aanstaren.

— Ik kan er ook niets aan doen... hakkelde Famke opeens heftig, bijna uitdagend. Ik kan toch niet tegen de baron op... Hij is mijn meester...

Mevrouw van Elkema's gezicht was als een strak masker.

Hoe was het mogelijk dat van Elkema, met zijn zo verfijnde smaak, met zijn aristokratentrots, zich op zo'n meisje kon verlieven ? dacht ze.

— En je bent verloofd, Famke. Hoe kon je dat vergeten ?

— Wat doet dat ertoe ? vroeg Famke uitdagend. Hij weet het immers niet en wat niet weet, deert niet. Hij zal ook wel eens een ander zoenen, als we in maanden niet bij elkaar zijn.

— Maar voel je dan niet, meisje, dat je slecht en oneerlijk handelt ? Als je nu al zo begint, hoe kan er dan ooit iets goeds komen van je huwelijk ?

Famke viel op een stoel neer, legde haar hand in haar armen en begon heftig en wanhopig te schreien.

Doch mevrouw van Elkema stond er onbewogen bij. Ze voelde geen medelijden met Famke.

— Houd alstublieft op met schreien; je had toch wel kunnen begrijpen, dat het zo moest eindigen. Je verstaat wel dat ik je niet langer kan houden; je moet vanavond nog weg. Het moet dan maar heten voor de anderen... dat er bij jou thuis plotseling iemand ziek geworden is.

— Ik zal een trein voor je opzoeken, zei de barones nog, terwijl ze de kamer verliet. Ga je koffer maar inpakken !

Toen mevrouw van Elkema de deur achter zich gesloten had, huiverde ze even, maar aanstonds daarop rechtte zich haar rug en langzaam ging zij de trap op naar het studeervertrek van haar echtgenoot.

Rustig trad ze binnen.

De baron zat voor zijn schrijftafel en onmiddellijk trof haar, als iets dat zij totaal niet had verwacht, hoe pijnlijk en zorgvol zijn gelaat stond, hoe moe en gedrukt de houding van het hoofd en schouders was. Hij tuurde voor zich uit over een brief, die hij niet las, er was een diepe voor tussen zijn wenkbrauwen en twee harde vouwen lagen langs zijn mond.

Hij schrok op toen hij haar zag binnenkomen en zij trad vlak naast hem, beheerst bleek en met kille lippen.

En met een ijzige stem zei ze :

— Ik heb Famke weggestuurd !

Baron van Elkema keek zijn vrouw niet aan. Er was een stilte... eindeloos... niet te dragen.

Toen hief hij het hoofd op, een uitdagende blik in zijn harde ogen.

— Was dat nu ineens nodig ? Hoe zal het personeel daarover oordelen ?

Een bittere glimlach trok even om mevrouw van Elkema's mond.

— De anderen, ja, daar denk jij natuurlijk aan. Maar, wat ik moet dulden en verdragen; daarom bekommer je je niet !

De baron haalde ongeduldig de schouders op.

— Overdrijf niet. Wat is er nu eigenlijk gebeurd ? Een onnozel kusje ! Je neemt alles ook zo zwaar op. Je kunt dat niet begrijpen. Een man is anders in die dingen... dan een vrouw als jij, die zo kalm bent en zo beheerst. Jij hebt daar zo geen verstand van.

— Ja, dat merk ik. Maar ik wil je toch wel zeggen, dat ik zoiets in mijn eigen huis niet verdraag. Wat je elders uitvoert, kan me niet schelen. De tijd is lang voorbij dat ik me daar bezorgd en verdrietig om maakte. Doch ik meen toch wel van je te mogen eisen, dat je tenminste hier onder mijn eigen ogen je fatsoen ophoudt. Zulke vernederingen kun je me voortaan besparen !

Baron van Elkema smoorde een verwensing.

— 't Is goed, zei hij, met zijn handen in de zakken tot vuisten gebald en hij keek haar met koude ogen aan. Ik weet het nu alweer !

Ze keken elkaar aan en beiden verwonderden ze zich over de hardheid in elkanders ogen.

— Je weet het nu. Famke vertrekt vanavond nog, zei mevrouw van Elkema eindelijk, terwijl ze zich omkeerde om het vertrek te verlaten...

EEN VRIEND

Hoog boven de stad stond glanzig de diep-blauwe lucht. Het was een uitgezochte vroege zomerdag.

Marianne Bosma drentelde langs de winkeluitstallingen en bekeek de nieuwste zomerkleding. Ze zag er fleurig uit in haar luchtig gebloemd kleedje en met de grote stohoed op haar donkere krullen.

Doch haar gedachten waren niet zo zonnig als haar lieve verschijning.

— Als alles gelopen was zoals wij ons eerst voorgesteld hadden, waren we nu al getrouwd, peinsde zij, terwijl zij voor een van de ramen doelloos bleef staren naar een pop in een flanel sportkostuum. Dan was alles al achter de rug.

Maar hun plan was niet zo gemakkelijk ten uitvoer te brengen als zij aanvankelijk gemeend hadden. Zolang ze niet meerderjarig waren konden zij zelfs in Engeland niet trouwen. Ze hadden dus nog enige maanden moeten wachten tot zij beiden die leeftijd zouden bereiken.

Marianne was een paar dagen geleden een-en-twintig jaar geworden; van Elkema zou over enige weken zo ver zijn. Dan pas konden zij aan de verwezenlijking van hun plan denken.

Een opgewekte stem naast haar deed haar opschrikken.

— Dag, Marianne; hoe maak je het ?

Het meisje wendde zich om en stond tegenover Egbert Van Altena.

Verheugd stak zij hem de hand toe.

— Dag Egbert ! Wat is dat lang geleden dat ik je gezien heb ! Waar ben je toch geweest al die tijd ?

— Nergens. Maar ik heb hard gewerkt.

Naast elkander liepen zij voort.

Egbert's gelaat straalde van vreugde om deze onverwachte ontmoeting.

Van terzijde blikte hij naar het meisje en pas nu besefte hij hoe erg hij haar gemist had in al die maanden, die achter hem lagen.

Zij keek tot hem op met een vertrouwelijk knikje en trok hem even aan zijn mouw.

— Wat doe jij hier op dit uur ?

— Ik moest eigenlijk naar een lezing gaan... maar ik voelde dat ik je snappen kon en... ziedaar !

— Ach... je bent niet wijs ! lachte Marianne.

Er klonk gevleidheid in die lach en een zekere triomf. Van Altena boog zich tot haar over.

— Waar ga je naartoe ?

— Nergens... ik wandel...

De jonge man legde zijn hand op haar arm.

— Ik weet wat, zei hij, even stilstaande. We gaan ergens op een terras wat drinken.

Hij wenkte een langzaam voorthobbelend rijtuig en hielp Marianne er in.

— Het is te warm om te lopen, verklaarde hij, toen ze protesteerde.

Voor een deftig hotel, aan de buitenzijde van de stad, hield het

rijtuig stil. Hoffelijk hielp Egbert haar uitstappen en rekende toen met de koetsier af. Op het terras zaten veel mensen en ze werden door talrijke bekenden gegroet. Dit streelde Marianne's ijdelheid. Ze keken even rond naar een plaatsje en vonden nog een tafeltje in de hoek,wat afgezonderd van de andere verbruikers.

— Willen we daar gaan zitten ? vroeg Van Altena weifelend.

— Best, antwoordde ze onverschillig.

En toen zaten ze in de schaduw van een grote palm op een rieten kanapé en dronken thee.

Marianne, behagelijk in een hoekje geleund, glimlachte.

Zij voelde zich blij gestemd over deze plotselinge ontmoeting. Ze keek even naar Van Altena, vond zijn gezicht sympathiek. Hij was toch ook een knappe jongen ! Ze vond hem wat magerder geworden, maar dat stond hem wel goed, maakte hem interessanter. Ze schoof naar voren, legde beide armen op het tafeltje en glimlachte hem toe.

— Hoe staat het met je studie ? Schiet je goed op ?

— Och, dat gaat wel. Ik heb in de jongste tijd hard gewerkt. Maar jij ? Voer je nog weleens wat uit ?

Marianne ging weer achterover leunen, sloot half de ogen.

— Daarover praten we nu niet, besliste zij. 't Is veel te heerlijk weer om over die stoffige boeken te praten.

Ze glimlachte ondeugend.

— Vertel me liever eens hoe het met de liefde staat. Heb je al een ander meisje ?

De jonge man bloosde, verschoof zenuwachtig.

— Dat weet je ook wel, zei hij verwijtend. Mijn keus is gemaakt.

Zij schudde haar hoofd.

— Onverbeterlijk ben je... een lastige jongen...

Van Altena boog zich naar haar toe en vatte haar kleine hand.

— Ben je nog niet veranderd, Marianne ? vroeg hij smekend. Kun je nog altijd niets voor mij voelen ?

Ze keek hem peinzend van terzijde aan.

— Ik hou veel van jou, Egbert, maar als vriend, meer niet.

Ontgoocheld trok hij zijn hand terug.

— Denk je dat ik daar tevreden mee ben ? Waarom ben je zo hard, Marianne ?... Is het nog altijd die van Elkema ?

— Ja, antwoordde ze op vaste toon.

Haar donkere ogen straalden en eensklaps voelde zij een onweerstaanbare lust haar vriend alles over hun plannen mee te delen. Ze wist zelf niet waarom, maar zij wilde Van Altena's oordeel horen.

— Luister, Egbert, ik zal je iets vertellen. Maar het is een geheim, onthou dat goed. Otto en ik zijn besloten over een paar weken in Engeland te trouwen !

Marianne genoot van het effekt dat haar woorden op Van Altena maakten en zij lachte uitgelaten om het verblufte, verbaasde gelaat, waarmee hij haar bleef aanstaren. Eindelijk voelde zij de vaste greep van zijn stevige vingers om haar arm.

— Marianne, zei hij dringend, wat vertel je nu voor onzin ? Zoiets kun je toch niet menen !

Ze trok zich los en streek zich het haar uit het gezicht met een onrustig, zenuwachtig gebaar, dat hij niet van haar kende.

— Zeker meen ik dat ! Luister, ik zal je alles vertellen.

Zij begon te spreken, kalm en zakelijk en Van Altena luisterde met toenemende ergernis en onrust.

Hij voelde een woedende drift in zich oplaaien jegens jonker van Elkema, die zoiets van haar durfde eisen. Zag Marianne dan het onzinnige, het onmogelijke van dat plan niet in ?

Toen Marianne uitgesproken had, bleef het even stil. Ze wierp een half uitdagende, half schuwe blik op zijn strak gelaat.

— Is het geen goed plan ? vroeg ze onzeker. Je merkt wel, dat wij ons niet als kleine kinderen laten behandelen.

— Marianne, voel je dan niet het onmogelijke van je voornemen ?

Ze wierp het hoofd achterover.

— Welnee, zei ze koppig. Ik zie het onmogelijke er niet van in.

Egbert trok haar naar zich toe.

— Kindje, luister nu eens goed naar goede raad. Je gelooft toch wel dat ik het goed met je meen, hé ? Welnu, ik ben een paar jaar ouder dan jij en een man. Ik weet dus meer van het leven af. Ik ken van Elkema, ik weet welk een nietsnut en wat een boemelaar hij is. Neen, daar moet je nu niet boos om worden... ik zeg het terwille van jezelf en het is de waarheid. Hoe kun je vertrouwen op zijn woord, Marianne; hij heeft al zoveel meisjes voor de gek gehouden, zo jong als hij is. Als hij het eerlijk meent, waarom wil hij dan niet een paar jaar op je wachten, totdat hij afgestudeerd en onafhankelijk is ?

— Omdat ikzelf dat niet wil !

Marianne's stem klonk scherp van boosheid en met een ruk maakte zij zich uit zijn greep los.

— Ik begrijp niet wat je bezielt, Egbert, vervolgde zij heftig. Je hebt het recht niet om zo tegen mij te spreken. Ik kan toch zeker doen en laten wat ik wil en heb je daar geen rekenschap van te geven !

— Waarom heb je mij dat onzinnige plan dan verteld ?

— Och, ik weet het niet. Ik wilde er met iemand over praten en ik dacht dat jij het wel zou begrijpen. Maar nu je zo oordeelt, heb ik spijt, dat ik erover begonnen ben...

Haar stem trilde verdacht en ze boog het hoofd lager, opdat hij de tranen niet zou zien, die plots in haar ogen opwelden.

— Lieveling, wat is dat nu ? vroeg Egbert verschrikt. Je gaat toch niet schreien om wat ik gezegd heb ?

— Nee... zei ze, alweer lachend. Maar jij met je sombere bedenkingen haalt mijn stemming altijd neer.

— Het is een ernstige waarschuwing.

— Die heb ik niet nodig. Ik weet wat ik doe.

— Marianne, ik maak me dikwijls angstig over jou... angstig, zie je.

— Toe, zwijg nu maar, je maakt je nodeloos ongerust. Ik ben best in staat om op mij zelf te passen en Otto van Elkema zal mij niet voor de gek houden, dat kan ik je verzekeren. Hij houdt van mij en ik van hem en ik vertrouw hem. Al je voorspellingen kunnen mij niets schelen; ik blijf bij mijn plan. En nu spreken wij er niet verder over.

Van Altena leunde berustend achterover. Hij kende Marianne en wist uit ondervinding, dat zij toch niet meer zou luisteren naar zijn waarschuwende woorden.

Maar een koppige trek verscheen om zijn mond. Dat roekeloze plan zou niet doorgaan, daar zou hij wel voor zorgen. Als Marianne dan de onzinnigheid en het gevaar ervan niet wilde inzien en niet wou horen naar goede raad, dan zou hij wel maken dat ze verhinderd werd in de uitvoering van haar voornemen. Ze leverde nu duidelijk genoeg het bewijs, dat ze niet in staat was op zichzelf te passen. Hij zou haar moeder waarschuwen; zij alleen kon haar dochter van die onberaden stap terughouden.

En wat gerustgesteld door dat voornemen, wendde Van Altena zich weer tot Marianne, die zwijgend voor zich uit zat te staren, haar lippen pruilend samengetrokken. Hij maakte een schertsende opmerking over een kennis, die in hun buurt zat en hoewel het meisje dadelijk inging op zijn luchtige toon, bleef er toch iets onaangenaams hangen tussen hen beiden. De vredige blijde stemming van daarnet was vervlogen en ze voelden zich beiden verlicht, toen het tijd werd om heen te gaan.

Van Altena bracht Marianne tot aan haar pension. Aan de deur namen zij afscheid van elkaar, haastig en gedwongen.

Mevrouw Bosma was ijverig bezig om te zorgen, dat nergens

stof lag in het weinig gebruikt vertrek. Ze verwachtte het bezoek van baron van Elkema. Ze had hem gevraagd om haar deze namiddag te komen opzoeken, daar zij hem dringend en ernstig spreken moest. Haar man was niet thuis, daar had ze voor gezorgd en haar hart klopte met luide, gejaagde slagen, terwijl ze een stofje wegblies van de glanzende salontafel.

Met een gevoel van onrust en naderende zorg dacht zij aan de brief, die ze een paar dagen geleden ontvangen had, de brief waarin Egbert Van Altena haar op de hoogte bracht van Marianne's roekeloze plannen en waarin hij haar smeekte haar dochter van die stap te weerhouden. Het was een beleefde brief, maar de ernstig waarschuwende toon ervan had haar getroffen en ze had dadelijk geweten, dat zij moest handelen.

Marianne, haar dwaas, luchthartig kind, moest worden tegengehouden.

Er dienden afdoende maatregelen getroffen. Ze had onmiddellijk naar van Elkema geschreven, want hij ook moest op de hoogte gebracht van het voornemen van zijn zoon en met ongeduld verwachtte ze nu zijn komst.

Tanna klemde de handen ineen en als steeds sedert de ontvangst van die waarschuwende brief moest zij weer denken aan haar eigen geschiedenis, nu ongeveer drie-en-twintig jaar geleden. Ook zij was even onverstandig en overmoedig als Marianne geweest; ook zij had willen trouwen zonder de toestemming van haar ouders. Wat was daarvan terecht gekomen ?

Een bittere glimlach trok even om Tanna's mond. Hoewel het reeds zolang geleden was, kon zij nog altijd niet aan die vreselijke weken in Schotland denken, zonder een gevoel van brandende schaamte en grievende vernedering. En dan later Zeeland, waar Johan geboren werd. Het kalm Zeeuws landschap kwam haar nu dikwijls voor de geest. Ze had er dikwijls naar zitten staren, maar het stormde dan in haar gemoed.

O, die vernedering. En Marianne, haar mooie, wispelturige dochter, zou diezelfde weg opgaan als zij niet oppaste. Zag, Marianne, die zich steeds zo voorstond op haar ondervinding en wereldwijsheid, het gevaar van haar onbezonnen handelwijze dan niet in ? Hoe kon zij op het woord van die jonge losbol vertrouwen ?

Tanna zuchtte diep. Ook zij had niet naar goede raad willen luisteren en de waarschuwing van haar ouders en broer in de wind geslagen. Slechts door bittere ervaring en door veel schande had zij de wijsheid gekocht, die zij nu bezat. Maar Marianne had nog het geloof en het vertrouwen van de jeugd en Tanna wist het reeds

bij voorbaat : haar dochter zou spotten met haar waarschuwing en kalm haar eigen weg gaan. Het was treurig om te zeggen, doch zij had niet de minste invloed op haar kind.

Nee, in deze zaak moest krachtiger worden ingegrepen. Baron van Elkema diende op de hoogte gebracht, hij moest zijn zoon dwingen te breken met Marianne. Dit was de enige goede oplossing.

Tanna haalde verlicht adem bij deze gedachte en wendde zich naar het raam. Juist toen zij door de witte gordijnen in de stille, verlaten dorpsstraat gluurde, zag ze baron van Elkema, keurig in zijn donker kostuum met doffe hoge hoed en ebbenhouten wandelstok, de hoek omslaan.

Een ogenblik later leidde het dienstmeisje hem binnen. Van Elkema bleef bij de deur staan en maakte een korrekte buiging.

— Goedemiddag, mevrouw Bosma, zei hij vormelijk.

— Dag. Ga zitten.

Tanna schoof een rood fluwelen fauteuil bij. Ze was nu plots zeer kalm geworden en haar koele, donkere ogen ontmoetten zonder knipperen zijn wantrouwige, onderzoekende blik.

Hij zag er slecht uit, oud en wat gebogen in de schouders; zijn ogen hadden een harde, onrustige uitdrukking, die haar bij zijn begroeting niet was ontgaan. Terwijl zij zich op haar plaats zette en de brede, zijden stroken van haar japon glad streek, dacht ze met triomfantelijke voldoening aan wat men haar verteld had van de ergernis van de baron over het optreden van de radikalen, die na de jongste verkiezingen meer en meer veld wonnen.

„Wacht maar, van Elkema, schoot het door haar brein, de last en moeilijkheden zullen u ook niet gespaard blijven, daar zorg ik wel voor. Het zal u zwaar vallen in de toekomst uw positie te handhaven. Uw verwaande aristokratische partij heeft afgedaan."

De autoritaire en ongeduldige stem van de baron riep Tanna tot aandacht.

— U hebt mij geschreven, dat u mij wenst te spreken, mevrouw ?

— Ja, dat is ook zo. Het gaat hier om een moeilijk geval. Wilt u dat eens lezen ?

Tanna haalde de brief van Egbert Van Altena te voorschijn en overhandigde hem aan de baron. Deze wierp een verwonderde blik op haar strak gelaat en een weinig aarzelend nam bij de brief aan en begon te lezen. Tanna sloeg hem aandachtig gade en naarmate hij vorderde zag zij hoe zijn trekken beurtelings verbazing, ongeloof en drift aftekenden. Het bleef even stil na de lezing van de brief en de vrouw en de man keken elkaar aan, beiden

hielden zich op dat ogenblik met dezelfde herinnering bezig. Toen sprong de baron recht uit zijn stoel en met lange, driftige passen begon hij de kamer op en neer te lopen, en snauwde :

— Dus, dat is het waarover u mij spreken wilt ! Het is fraai, dat moet ik zeggen. Zo'n kwajongen, wat verbeeldt hij zich wel ? Ik zal hem... Dat mag niet gebeuren... nooit, begrijp me goed.

Hij wond zich meer en meer op en na zijn laatste woorden bleef hij beschuldigend voor Tanna staan. Maar nu richtte zij zich ook op, haar bleek gelaat was vertrokken van woede.

— U denkt toch zeker niet, dat ik dit huwelijk begeer, barstte zij driftig uit. U doet alsof dat onzalig plan mijn instemming heeft. Beeld u dat niet in ! Ik kan me geen ongelukkiger lot indenken, dan de vrouw van een van Elkema te zijn.

— Er was toch een tijd, dat je daar anders over dacht, merkte de baron sarrend op.

— Toen was ik een dwaas, onervaren meisje, dat zich liet begoochelen door een knap gezicht en een adellijke titel. Die na" teit heb ik duur genoeg moeten bekopen. En juist omdat ik mijn dochter voor het leven met iemand als jij, wil sparen, wil ik dat die plannen kost wat kost verijdeld worden.

Van Elkema keek haar aan en plots werd hij getroffen door haar schoonheid, zoals ze daar voor hem stond met trillende lippen en schitterende ogen. Ja, ze was nog altijd mooi, zijn Tanna. Uit het bekoorlijke meisje van lang geleden, waarop hij zo smoorlijk verliefd was geweest, was een prachtvrouw gegroeid. Er kwam een zachtere uitdrukking in zijn ogen en zijn stem kreeg weer iets van de oude bekoring, toen hij weer begon te spreken.

— Kom, Tanna, wat baat het als wij ons driftig maken ? Het leidt tot niets. Laat ons gaan zitten en eens rustig samen praten.

Haar woedende drift bedaarde eensklaps en als ontzenuwd viel zij terug in haar stoel neer. Ze merkte niet op dat van Elkema het vormelijke mevrouw had laten varen en haar weer bij de naam noemde en tutoyeerde zoals vroeger.

— Wist je iets van die verhouding tussen je dochter en mijn zoon ? vroeg de baron voorzichtig, bang haar boosheid weer op te wekken.

— Ja, tijdens de paasvakantie vertelde zij er iets over. Ik schrok er wel van en heb haar toen gewaarschuwd. Maar ik nam het geval niet al te ernstig op, daar ik ervan overtuigd was, dat zij toch nooit je toestemming voor een verloving of een huwelijk zouden krijgen. Ik was het hele geval bijna vergeten, toen ik een paar dagen geleden deze brief ontving. Ik heb je toen onmiddellijk geschreven.

Van Elkema fronste de wenkbrauwen.

— Ja, voor een paar maanden heeft mijn zoon over iets dergelijks gesproken. Ik geloof zelfs dat hij mijn toestemming voor een verloving gevraagd heeft. Ik schonk niet veel aandacht aan zijn woorden. Ik dacht aan een vluchtige verliefdheid, een bevlieging zoals studenten er wel meer hebben. Maar het blijkt nu dieper te gaan, dan ik ooit kon vermoeden. Zo'n kwajongen !

— Wat wil je nu doen om dat zotte plan te verhinderen ? Ik beken je eerlijk dat Marianne gewend is haar eigen zin te volgen en niet gemakkelijk toegeeft als zij zich iets in het hoofd gezet heeft. Naar mijn waarschuwingen zal ze niet luisteren. Misschien is je zoon gewilliger en kun jij hem dwingen je gehoorzaam te zijn.

— Natuurlijk zal ik dat; er komt niets van dat huwelijk !

Van Elkema wond zich weer op.

— De jongen is nog geheel afhankelijk van mij; een arme student zonder een cent. Dat huwelijk kan niet doorgaan ! herhaalde hij weer.

— Dat is evenmin mijn wens, ik heb het je reeds gezegd. Ik zou de gedachte niet kunnen verdragen mijn dochter met een van Elkema getrouwd te weten !

De baron boog zich naar haar toe.

— Waarom ben je toch nog altijd zo haatdragend en verbitterd, Tanna ? Kun je dan het verleden niet laten rusten ? We hadden toch beiden schuld ! Ik zou graag weer goede vrienden met je worden.

Tanna ontweek zijn smekende blik.

— Praat er niet over, zei ze zenuwachtig; dat kan toch nooit.

— Valt het je dan zo moeilijk mij te vergeven ? Zie, Tanna, ik wil oprecht jegens je zijn; we moeten geen komedie tegen elkaar spelen. Ik weet wel dat ik slecht gehandeld heb en je veel leed deed. Maar ik was jong, overmoedig en lichtzinnig. Denk niet dat ik ook niet genoeg gestraft ben. Mijn huwelijk is een totale mislukking geworden; mijn zoon voelt niets voor mij; hij beschouwt mij slechts als een middel om aan geld te raken. Geloof jij niet dat ik dat diep voel ? Jij bent ook niet gelukkig, dat weet ik. Waarom zouden wij onze troost niet bij elkander zoeken ? We zijn beiden ouder en wijzer geworden; laat ons het verleden vergeten en vriendschap sluiten !

Tanna zat roerloos en met neergeslagen ogen. Zijn vleiende stem omving haar met de oude, bedwelmende bekoring. Even lokte haar het beeld, dat hij opriep : een ander leven met nieuwe, opwindende mogelijkheden. Zij richtte zich een weinig omhoog

en haar blik viel op de lage spiegel aan de muur tegenover haar, en die haar beeld weerkaatste.

Ze staarde er naar met harde ogen en eensklaps zag zij zich zelf zoals ze eigenlijk was : een niet meer jeugdige, verbitterde vrouw, somber geworden door een eentonig leven in deze uithoek en dat alles door de schuld van de man, die nu tegenover haar zat met hongerende ogen en een verlangende stem. Hoe kon zij ooit vergeten wat hij haar had aangedaan ? Een schampere lach ontwrong zich aan haar keel.

— We zijn hier niet bijeengekomen om over ons zelf te praten, maar over onze kinderen, verlies dat niet uit het oog, zei ze uit de hoogte.

Met een besef van volslagen belachelijkheid, terwijl woede in hem opjoeg om de vernedering, waartoe hij zich had laten gaan, klemde van Elkema de handen om de leuning van zijn stoel.

— Zoals je wilt ! barstte hij opeens woedend los. Dit is de laatste maal dat ik je de hand tot verzoening reik !

— Ik hoop het, want ik zal ze nooit aannemen ! spotte Tanna's stem. Maar vertel me nu liever, wat je met je zoon van plan bent !

— Dat heb ik je al gezegd. Ik zal hem dwingen totaal met je dochter te breken en hem een tijdje uit Groningen weghalen. Ze hebben dan geen gelegenheid meer elkander te ontmoeten.

— Dat zal nog het beste zijn; ik wil ook nog eens met Marianne spreken, al vrees ik, dat het niet veel zal helpen.

Baron van Elkema stond op.

— Ik geloof dat er verder niets meer te bepalen valt, zei hij koel. U kunt gerust zijn, mevrouw; die verhouding, die door ons beiden niet gewenst wordt, zal volledig afgebroken worden.

— Ik hoop het, antwoordde Tanna, terwijl zij het dienstmeisje belde om de bezoeker uit te laten.

Zij verbeet een minachtende lach om de wijziging in van Elkema's toon en zij beantwoordde zijn hooghartige groet met een koel knikje. Een ogenblik later schoof zijn gestalte langs het raam en Tanna slaakte een zucht van verlichting.

Ziezo, dit moeilijk onderhoud was achter de rug en bevredigend afgelopen. Marianne zou wel genezen worden van haar dwaasheid, als zij maar eenmaal gescheiden was van de jongen van Elkema.

GETEMD

Op Otto van Elkema's weelderige kamer zat de baron in een leren zetel en overstelpte zijn zoon met verwijten.

Zwijgend luisterde Otto en bitter verwenste hij in zijn hart de zorgeloze luchthartigheid van Marianne, die ongetwijfeld iets had laten uitlekken van hun plannen.

Toen zijn vader van een liefdesavontuurtje praatte, van een grap zoals de studenten er wel meer uithaalden, maar die toch niet te ver mocht gedreven worden, begon hij zich heftig te verweren; hij koesterde ernstige gevoelens voor Marianne, hij wenste haar tot zijn vrouw.

Toen viel de oude van Elkema hem in de rede met een harde, daverende stem, waarnaar zijn zoon verschrikt luisterde.

— Je zult je toekomst en je loopbaan niet vergooien, daarvoor heb ik mij niet al die kosten voor je opvoeding getroost... Je zult dat burgermeisje niet trouwen, reken daar niet op. Beloof me dat je onmiddellijk je verhouding met haar afbreekt.

— Dat kan niet, zei Otto. Geloof me, papa, ik kan haar niet meer missen, het is geen gril.

— Niets daarvan ! Beloof mij dat je nooit of nimmer dat meisje zult trouwen ! herhaalde de baron.

— En als ik dat weiger ?

Otto gooide met een koppig gebaar het hoofd in de nek.

— Als je weigert, wel dan trek ik mijn handen van je af, dan erken ik je niet meer als mijn zoon en moet je zelf maar zien, dat je je door het leven slaat. Geen cent trek je nog van mij !

De jongen keek nog strakker. Hier stuitte hij weer op dezelfde bedreiging, waarvoor alle verzet moest wijken. Zelfs indien hij niet toegaf en trachtte op de een of de andere manier zijn brood te verdienen, zelfs dan was er nog geen uitweg. Marianne wilde immers niet trouwen met een arm man, hoewel zij ook van hem hield. Zij vreesde een leven vol geldzorgen, moeilijkheden. En had zij geen gelijk ? Zij beiden waren niet geschapen voor zulk een bestaan.

— Papa, probeerde hij opeens smekend, waarom bent u toch zo hard ? Kunt u uw bekrompen vooroordelen over stand dan niet wijzigen ? Wilt u dan volstrekt mijn geluk in de weg staan ?

— Juist omdat ik dat niet wil, verzet ik mij tegen je onzinnig huwelijk, zei de baron. Ik wens voor je een schitterend huwelijk, Otto, een verbintenis met een van de oudste, adellijke geslachten van Friesland.

— Net of dat mij iets kan schelen.

— Nu praat je zo, jongen, maar later zul je mij dankbaar zijn. Je bent mijn stamhouder en je moet onze oude naam hoog houden ! Kom, wees niet koppig en zet die onzinnige verliefdheid uit je hoofd. Daar kan toch nooit wat van komen.

Otto kwam een paar stappen nader en met al zijn overredingskracht pleitte hij voor zijn liefde...

Maar de baron viel hem in de rede.

— Dring niet verder aan, Otto, zei hij vastbesloten. Je kent nu mijn eis. Beloof me dat je met dat meisje zult breken en schrijf haar een brief waarin je haar alles uitlegt. Vanavond nog keer je met mij terug naar Leeuwarden. Je moet je studie dan maar wat vroeger onderbreken, de zomervakanties beginnen toch over een maand en de lucht hier deugt niet voor jou, dat heb ik reeds gemerkt.

Weer steigerden de oude opstandige gevoelens in Otto op, maar hij beheerste zich.

— Laat ik dan met haar mogen spreken ? vroeg hij enkel. Laat ik haar alles mogen uitleggen.

Maar de baron schudde het hoofd.

— Geloof mij en schrijf haar ! zei hij minder streng dan zoëven. Schrijf haar een vriendelijke en waardige brief en leg haar uit dat er van een huwelijk niets kan komen en je voor enkele maanden de stad verlaat, daar het voor jullie beiden te pijnlijk zou zijn om elkaar vooreerst te ontmoeten. Zeg haar duidelijk en onomwonden waar het op staat en voeg er gerust bij dat dit mijn uitdrukkelijke wil is en jij van mij afhankelijk bent. Als zij een verstandig meisje is zal zij dit wel begrijpen en je verder gerust laten...

Otto van Elkema ging zwijgend naar zijn schrijftafel en zocht naar postpapier. Hij voelde zich plots eindeloos moe en hij gaf de strijd op. Een andere oplossing zag hij niet meer. Maar terwijl hij begon te schrijven met grote, mannelijke letters, welden er tranen in zijn grijze ogen.

Was dit nu het armzalige einde van hun zo heerlijk begonnen liefdesroman ? Hij staarde naar het harde, onverbiddelijke gelaat van zijn vader, die zwijgend naar buiten zat te turen en met een zucht boog de jongen zich weer over zijn papier. Hij schreef ;

Lieve Marianne,

Zojuist is mijn vader hier gekomen. Hij was op de hoogte van onze plannen gebracht en viel woedend tegen mij uit. Wie ons verraden heeft, weet ik niet. Heb jij soms tegen iemand over ons voornemen gesproken ? Dat moet wel zijn, vermits ik gezwegen heb als een graf. Lieveling, die onvoorzichtigheid moeten wij duur betalen; onze mooie droom zal een einde nemen. Mijn vader wil dat wij zullen scheiden; hij dreigt mij te onterven als ik hem ongehoorzaam blijf. Ik heb lang met hem gepraat, gepleit, ge-

smeekt, maar hij is onverbiddelijk. Ik kan niets anders doen dan toegeven. O, geloof mij, Marianne, om jouwentwille zou ik graag mijn studie opgeven en trachten een baantje te krijgen op het een of andere kantoor. Maar ik weet wat jij daarop zult antwoorden; je zou niet eens mijn opoffering waarderen. Je wilt immers niet met een arm man trouwen. Dus blijft er niets anders over dan uit elkaar te gaan. Vanavond nog vertrek ik met mijn vader naar Leeuwarden; we zullen elkander vooreerst niet meer ontmoeten.

Vaarwel, lieveling, tracht mij te vergeten en wordt gelukkig.

In gedachten kus ik je voor de laatste maal,

Je Otto.

— Ziezo, ik ben klaar.

De stem van de jonge man klonk gesmoord en zijn lippen beefden. Van Elkema strekte aarzelend de hand uit.

— Laat mij eens lezen wat je haar geschreven hebt ? vroeg hij.

Maar Otto vouwde het papier in elkaar.

— Is het nog niet genoeg, papa, dat je mij als een kwajongen terug mee naar huis neemt ? Wil je nu ook nog mijn brieven kontroleren ? vroeg hij bitter.

— Ik wou alleen maar zien of je wel volledig met dat meisje afgebroken hebt.

Otto maakte een heftige beweging en zijn ogen, dof van woede en smart, drongen in die van zijn vader.

— U kunt gerust zijn, zei hij hooghartig. Mijn woord hou ik altijd !

— Dan is het goed, antwoordde de baron.

Hij voelde zich niets op zijn gemak door het strakke, bleke gelaat van de jongen en in een behoefte aan een poging tot toenadering stak hij hem de hand toe :

— Kom, Otto, we behoeven daarom toch geen kwade vrienden te zijn. Het gebeurt voor je bestwil.

Doch zijn zoon wendde zich verbitterd af.

— U hebt gelijk, ik ben afhankelijk van u en ik moet mij bukken voor uw wil. Maar verwacht van mij niet dat ik u hiervoor ooit dankbaar zal zijn of dat ik u dit kan vergeven.

Berustend haalde de baron zijn schouders op.

Geduld maar, hield hij zichzelf bemoedigend voor; de jongen verandert wel. Hij is nu verdrietig en gekrenkt, maar dat zal slijten.

Zwijgend keek hij toe hoe zijn zoon zijn koffers pakte en de laatste toebereidselen maakte voor zijn vertrek. Een paar uur later, toen alles geregeld was, reden zij in een hobbelende huurkoets naar het station.

MARIANNES TUSSENKOMST

Twee dagen na de terugkeer van zijn zoon, zat baron van Elkema in de morgen op zijn grote, rustige studeerkamer. Hij steunde zijn hoofd in de hand en met ergernis dacht hij aan de ongenaakbare houding, die zijn zoon, sedert hij thuis was, tegenover hem aannam. 't Leek wel of hij jegens de jongen een onvergeeflijke misdaad had begaan, in plaats van hem te behoeden voor een dwaze en overijlde stap, dacht van Elkema wrevelig.

Een tikje op de deur schrok hem op uit zijn gepeins. Lodewijk trad binnen.

— Een dame om u te spreken, mijnheer de baron.

Van Elkema staarde lang op het naamkaartje, dat de knecht hem overhandigde.

— Marianne Bosma, las hij halfluid.

Hij stond verbluft. Tanna's dochter ! Het meisje waarop zijn zoon verliefd was ! Hoe waagde zij het nog te komen ?

— Vlug. Breng haar onmiddellijk hier ! gebood hij.

De knecht verliet de kamer en even later leidde hij het jonge meisje binnen, waarna hij zich snel en bescheiden terugtrok. Marianne zag er mooi en lief uit en niets in haar klein, onbewogen gelaat verried iets van de zenuwachtige spanning, die haar innerlijk verteerde.

Baron van Elkema was opgerezen van zijn stoel en met opengesperde ogen staarde hij zijn jonge bezoekster aan. Een stroom van verbijsterende, wervelende gewaarwordingen ging opeens door zijn gedachten... zijn jeugd, zijn jacht, een zomermorgen... en hij staande tegenover juist zo'n meisje in het wit... Tanna, op wie hij eens zo hevig verliefd was geweest, een verliefdheid zoals hij nooit later... nooit meer in heel zijn lange, aan liefdesavonturen zo rijke leven had gekend. En nu stond hij tegenover haar dochter, haar bloeiend, bekoorlijk evenbeeld. Juist zulke donkere, overmoedige ogen had Tanna bezeten, dezelfde mooie trotse mond had eens zijn kussen beantwoord.

— Ga zitten, juffrouw Bosma. Waarmee kan ik je van dienst zijn ? zei hij.

— Ik ben gekomen om u uitleg te vragen over uw handelwijze, zei het meisje en hij kon zien hoe onder het rode hoedje haar oogleden zenuwachtig trilden.

— Mijn handelwijze ?

De baron veinsde verwondering.

Maar opeens keek Marianne hem aan, haar klein, donker gezicht doodsbleek, haar felle ogen recht in de zijne.

— Wie geeft u het recht om ons te scheiden ? beet zij opeens schamper en verstikt van tranen. Otto en ik houden van elkaar en u verzet u daartegen, alleen uit dwaze en bekrompen trots. Is dat eerlijk ?

— Daarover kunt u niet oordelen, antwoordde van Elkema driftig. Ik verwonder mij over uw brutaliteit, meisje.

— Waarom ? Omdat ik durf te vechten voor onze liefde ? Ik geef Otto zo gauw niet op. Ik ontving zijn brief, waarin hij me schreef, dat u hem dreigde met onterving als hij mij niet verliet. Vind u het fair hem op deze manier te dwingen ?

— Ik heb voor mijn zoon reeds een bruid bestemd, zei hij rustig. En mijn wil is wet voor hem, onthou dat goed, meisje.

— Maar hij houdt van mij !

Als een kreet klonken haar woorden. De baron glimlachte geringschattend.

— Een jeugdige verliefdheid, die zal spoedig overgaan, hoop ik.

In trillende bewegingen veerde Marianne op.

— O tiran, zei ze onderdrukt-heftig, hoe durft u ons zo te behandelen ? Aan uw armzalige, kleinzielige trots moet onze liefde dus opgeofferd worden.

Zij balde de kleine handen in machteloze woede.

— Ik haat u ! slingerde zij hem in het gelaat. O, hoe haat ik u...

— Nu is het genoeg, zei de baron streng, terwijl hij opstond en op de belknop drukte. Ik wil je onzinnig gepraat niet langer aanhoren. Er valt hier voor jou niets meer te bereiken, bedenk dat goed.

Marianne wilde weer heftig uitvallen, maar het binnentreden van de knecht deed haar zwijgen.

— Leid deze dame naar buiten, Lodewijk, gebood de baron ijzig.

Marianne wierp hem een minachtende blik toe uit haar donkere ogen en zonder groeten verliet zij de kamer. In het ruime, koele portaal kwam haar woedende drift tot bedaren en met moeite trachtte zij haar snikken in te houden, terwijl zij achter de stijve, statige knecht de trappen afdaalde.

— Alles tevergeefs ! dacht zij wanhopig. Wat had ik dan eigenlijk gehoopt ?

Lodewijk hield de deur voor haar open en juist wilde zij naar buiten treden, toen zij bij de arm gegrepen werd.

— Marianne, jij hier ? klonk een verwonderde stem, hees van ontroering.

— Otto ! zei ze dof.

Een verlangen joeg in haar op om haar armen om zijn hals te

slaan en uit te barsten in een vloed van snikkende woorden, maar toen zij opkeek en als door een mist van tranen in zijn knap gelaat staarde, voelde ze opeens een wilde woede jegens hem. Het leek haar, dat hij de oorzaak was van het verdriet dat zijn brief haar had aangedaan, dat hij ook schuld droeg aan de vernederende nederlaag, die zij daarnet ondergaan had bij zijn vader. Ze wrong haar arm los en dan zei zij één woord uit het diepst van haar hart :

— Lafaard !...

Ze hoorde haar eigen onheilspellende, triomfantelijke lach en terwijl hij verschrikt achteruit week, snelde zij Lodewijk voorbij, naar buiten zonder te letten op het verbaasde gelaat van de knecht.

Lodewijk stond daar spottend.

Marianne verlangde opeens naar huis, naar haar moeder, een verlangen zo hevig als ze sedert haar kinderjaren niet meer gekend had en ze besloot een trein te nemen naar het Noorden.

Marianne had geluk. In het station hoorde zij dat er al een trein gereed stond en over een tien minuten zou vertrekken. Ze zocht zich aan 't voorgedeelte een lege eerste klas-afdeling uit en zette zich in een hoekje. Ze was alleen. Ze nam haar hoed af.

De tijd verstreek langzaam. De portieren werden gesloten. Eindelijk werd het vertreksein gegeven.

Toen opende iemand haastig het portier en stapte in.

— Ik heb je dan toch, zei Otto van Elkema rustig, terwijl de lokomotief aanzette en de trein onder de overkapping uitgleed.

Zijn armen gingen om haar heen, trokken haar dicht naar zich toe. En nu was 't daar weer : de zalige blijdschap om elkanders bijzijn, het heerlijke gevoel van innige saamhorigheid.

— Och Marianne !...

Ze veerde omhoog, haar gezicht opgeheven naar het zijne. De zo lang teruggehouden tranen welden in haar mooie, donkere ogen.

— O, Otto, hoe heb je dat kunnen doen !...

Hij nam haar hoofd in beide handen en kuste haar.

— Liefste, kon ik anders ? Je hebt nu mijn vader leren kennen. Merk je niet wat voor een dwingeland hij is ? Hij dreigde mij op staande voet in de steek te laten. Toen moest ik immers wel toegeven. Maar, als ik mijn vader trotseerde, Marianne, en probeerde ergens een baantje te vinden, zou jij dan met mij willen trouwen ?

Ze glimlachte met gesloten ogen.

— Nee... antwoordde ze langzaam, ik geloof niet dat wij gelukkig zouden worden, Otto. Wij beiden zijn niet gemaakt voor

een leven vol geldzorgen en ontberingen, jij evenmin als ik. Is er dan helemaal niets op te vinden, Otto ? vroeg ze met iets van wanhoop in haar stem.

Hij streelde haar vingers.

— Ik vrees van niet, kindje. Mijn vader is onvermurwbaar, hij wil niets van een huwelijk tussen ons horen. En trouwen zonder zijn toestemming gaat nu niet meer, hij zou me niet als zijn zoon erkennen. Dat geeft hij me stellig verzekerd.

— Maar dan ?...

Ze wendde zich heftig naar hem toe, maar het binnenkomen van een kaartjesknipper hield de woorden op haar lippen terug. Toen de man verdwenen was, wierp Marianne een nieuwsgierige blik op het spoorkaartje, dat Otto in de hand hield.

— Waar ga je eigenlijk naar toe ? vroeg ze.

— Wel, toen jij mij zo woedend voorbij liep in mijn vaders huis, wilde ik je achterna, zo gauw mogelijk. Zonder aan iets te denken ben ik naar het station gelopen. Ik ben eerst aan de trein voor Groningen gaan kijken, maar daar vond ik je niet. Toen vermoedde ik dat je van plan was naar huis te gaan. Ik vroeg een kaartje naar je dorp en op het laatste nippertje kreeg ik je nog te pakken.

Hij keek haar aan met iets smekends in zijn ogen.

— Wat betekende dat lelijk woord, dat je mij toeriep toen ik je vastgreep, Marianne ?

Ze kleurde.

— Ik was toen woedend, buiten mezelf en wist niet goed wat ik zei, antwoordde ze onzeker. Je vader heeft me erg grof ontvangen, Otto.

Hij nam haar weer in zijn armen.

— Moedig, klein meisje. Al je moeite was zeker tevergeefs ?

— Natuurlijk. Het enige wat ik bereikte was dat hij heel driftig werd. Maar ik heb hem toch eens flink de waarheid gezegd, hem een tiran genoemd, een man met bekrompen vooroordelen.

— Hoe zou mijn vader onze plannen te weten zijn gekomen ? Heb jij er met iemand over gesproken ?

Marianne's gezicht werd donker van boosheid.

— Ja, met Egbert van Altena. Ha, als hij mij heeft verraden, dan zal hij het bekopen.

— Met Van Altena ? Die zedepreker ! Hoe kon je zo iets doen ?

Marianne haalde onwillig de schouders op.

— Ach, ik weet het ook niet. Praat er maar niet verder over. Het is nu toch gebeurd.

Gedurende de verdere, lange, eentonige reis zaten zij zwijgend,

hand in hand, slechts af en toe elkaar aankijkend met een blik vol liefde en verlangen.

Eindelijk toch stopte de trein naar Marianne's woonplaats.

Samen verlieten ze het kleine stationsgebouw. Op de eenzame landweg, die naar het dorp leidde, bleef Marianne staan.

— Nu kun je niet verder mee, Otto, laat ons hier afscheid nemen. Over een uur heb je een trein terug, zei ze.

Ze hief haar bleek gezichtje naar hem op; haar lippen trilden. Ze stak hem haar hand toe. Hij nam haar nog eenmaal op, zoals ze voor hen stond in het stralende zonlicht : een slank figuurtje in het wit, met ogen dof van ongeschreide tranen en een lieve mond, die nog dapper poogde te glimlachen.

— Marianne, zei hij ineens hevig, je voelt wel dat dat geen afscheid is. We zien elkaar terug.

Ze antwoordde niet, maar ze sloeg haar slanke armen om zijn hals. Ze kusten elkaar, lang en dikwijls; toen wendde zij zich af.

— Ga nu, Otto ! zei ze enkel.

Ze keek hem na toen hij zich verwijderde in de richting van het station. Nog eenmaal keerde hij zich om. Hoog hief hij zijn hoed en ze zag zijn blonde haren stralen in de goudflonkerende zon. Ze wuifde hem toe en voelde haar hart zwaar worden. Tranen brandden in haar ogen; haar keel zwol.

— Dag lieve, lieve jongen ! prevelde zij zacht. Nu kom je niet meer terug.

Toen liep zij door. Haar rug was iets gebogen en ze voelde zich oneindig moe. Vanwaar kwam nu die afschuwelijke leegte ?

Ze ging werktuigelijk door en hijgend dacht ze :

— Ik moet terug... Ik hou dit niet uit...

EEN BEKENTENIS

Mevrouw Bosma zat rustig te naaien in haar huiskamer, toen Marianne binnenkwam, en dadelijk bemerkte ze aan het ontredderd, verslagen gelaat, dat er iets gebeurd was. Ze stond vlug op en liep op haar dochter toe. Ze voelde iets als schuld bij het zien van die vreemd-trillende mond en die wanhopige ogen.

— Marianne... kindje, wat is er ? vroeg ze onzeker en zacht legde zij haar hand op haar schouder.

Doch Marianne weerde driftig haar moeder af. Ze viel neer op een stoel bij de tafel en met haar hoofd op de armen begon zij te schreien, heftig en onstuimig. Hulpeloos stond Tanna er bij. Ze wist niet wat te doen. Nog nooit had ze Marianne zo onbeheerst, zo wanhopig geweten. En terwijl de korte hevige snikken in de

stille kamer opklonken, zocht ze radeloos naar troostwoorden, naar iets om die wilde uitbarsting van verdriet te bedaren. Maar ze kon niets uitbrengen dan een stamelend :

— Maar wat is er toch, liefje ? Waarom huil je ?

Met een ruk hief Marianne haar hoofd op en haar trillende hand streek de krullende haren uit haar ogen. Ze slikte een paar maal in een wanhopige poging om zich te beheersen.

— Wat is er ? zei ze hees en als verstikt door tranen. U kunt blij zijn, moeder, het is uit tussen mij en Otto van Elkema. Nu hebt u uw zin.

En ze barstte uit in een nieuwe tranenvloed. Medelijdend boog Tanna zich over haar heen.

— Kind, ik wens het toch maar voor je bestwil.

— Mijn bestwil...

De stem van Marianne klonk somber en toen zij haar moeder aankeek stonden haar ogen hard.

— Ja, zo denkt u er over. Maar wat u mij aandoet, dat telt u niet !

Marianne balde haar kleine handen.

— O, als ik maar zeker wist wie onze plannen aan Otto's vader verraden heeft ! zei ze in een woedeuitbarsting.

— Dat ben ik geweest !

Met opengesperde ogen staarde het meisje haar moeder aan :

— U !

— Ja, ik ! antwoordde de moeder kalm. Ik heb baron van Elkema op de hoogte gebracht van je roekeloos voornemen. Egbert Van Altena had mij daarover geschreven, omdat jij niet naar zijn waarschuwingen wilde luisteren.

— Zo'n verrader ! mompelde Marianne.

— Neen, kind, Egbert heeft heel wijs gehandeld. Gelukkig, dat ik nog bijtijds je onzinnige plannen vernam. Wie weet wat er anders zou gebeuren ?

— Dan zouden wij trouwen, niets anders. En nu hebt u ons dat verhinderd. U mag er trots op zijn, moeder ! Ik vergeef het u nooit !

Tanna schrok van de verbitterde stem van haar dochter.

— Kom, kom, Marianne. Vat het niet te tragisch op. Het is toch maar een jeugdverliefdheid en je verdriet zul je spoedig vergeten. Later, als je ogen opengaan, zul je mij dankbaar zijn voor mijn ingrijpen. Je hebt me in de vakantie toch zelf gezegd, dat je met die jonge man zou breken, als hij de toestemming van zijn vader niet kreeg ?

— Ja, toen... Ik kende mezelf nog niet. En daarbij, als u niet

tussenbeide was gekomen, zouden wij immers getrouwd zijn zonder het goedvinden van de baron !

Tanna schudde het hoofd.

— Kind, hoe kun je toch nog zo dom zijn... Dat hele plan om naar Engeland te gaan en daar te trouwen, is immers onzinnig. Welk verstandig meisje zou zoiets doen ? Zie je dan zelf niet in hoe roekeloos en gevaarlijk je voornemen was, Marianne ? Geloof je dan maar grif alles wat die losbollige jonker je influistert ?

— Altijd die eeuwige achterdocht. U kent Otto toch niet, waarom probeert u dan hem te beoordelen ? Hij is niet zoals u denkt. Hij meent het ernstig met mij en ik heb het volste vertrouwen in hem.

— Op het woord van een van Elkema kun je geen staat maken ! zei Tanna hard. Ik ken zijn vader. Hij was in zijn jeugd een echte boemelaar en een meisjesverleider. En naar wat ik reeds over de zoon heb horen vertellen, geloof ik niet, dat die een haar beter is.

— Otto is veel veranderd sedert hij mij kent.

— Ja, ik weet wat zulk een bekering waard is. Geloof me, zijn ware aard zal wel weer bovenkomen.

Marianne liep op het raam toe en drukte haar voorhoofd tegen de ruit.

— Ja, als u zo oordeelt zullen we er maar niet verder over spreken, zei ze met eindeloze bitterheid. U beseft niet wat u mij aangedaan hebt, anders zou u zo niet praten !

Tanna antwoordde niet. Ze staarde naar het moedeloze meisjesfiguur bij het venster en ze voelde een brok in haar keel. Arme Marianne ! Ze scheen het zich werkelijk erg aan te trekken. De moeder voelde iets als berouw over haar inmenging, maar aanstonds verjoeg ze dit gevoel. Nee, ze had niet anders kunnen handelen. Ze moest aan haar eigen geschiedenis denken. Voor die vernedering had ze Marianne, haar hooghartig, fier dochtertje willen sparen.

Marianne mocht haar leven niet breken door een lichtzinnige jonker zoals eens haar moeder had gedaan. Dat wilde zij voorkomen, kost wat kost. Maar wat baatte het dit alles tot Marianne te zeggen ? Ze was verbitterd en gekrenkt en zou haar niet geloven. Zij vertrouwde de jonge man die zij liefhad en wilde naar geen rede luisteren.

Tanna zuchtte. Ach, was zij ook niet zo geweest : jong en vol vertrouwen in de toekomst ? Maar ze had haar goedgelovigheid duur moeten bekopen en die ontgoochelingen wilde zij haar dochter besparen, hoeveel pijn zij haar nu ook moest doen.

— Je weet toch wel, lieveling, dat ik niets anders dan het goede met je voorheb, zei mevrouw Bosma.

— Juich maar niet te vroeg, ik geef de strijd nog zo gauw niet op ! Ik zal er wel iets anders op vinden ! riep Marianne uit.

Tanna hoorde aan de vastberaden stem dat ze meende wat ze zei. En plots voelde zij onrust.

Wat zou Marianne nog allemaal uihalen ? Ze was geen kind meer en liet zich niet dwingen. Nu had ze blijkbaar al haar verlangen op die jonker gezet en wilde niet horen naar wijze raad. En eensklaps nam Tanna een besluit.

Zacht raakte zij haar dochters schouder aan.

— Marianne...

Tanna leidde haar mee naar de rustbank.

— Luister, kindje, ik zal je iets vertellen.

— Moet dat juist nu, moeder ? Ik ben moe en helemaal niet in de stemming om verhaaltjes te aanhoren.

Tanna streek langzaam met de hand over haar voorhoofd.

— Het is voor jou bestemd, dat wat ik je nu ga zeggen, Marianne. Geloof me, kind, het valt mij heel moeilijk, maar ik voel dat er wat moet gedaan worden om je de ogen te openen. Ik maak me soms ongerust over je. Je bent nog zo jong, zo luchthartig en ik zou je graag bewaren voor al het leed, dat ik, door diezelfde eigenschappen, over mij gebracht heb.

Bevreemd keek Marianne haar moeder aan. Voor het eerst werd zij diep getroffen door de lijnen van verborgen verdriet en bitterheid in Tanna's gelaat en haar boosheid over haar moeders tussenkomst bedaarde enigszins.

— Wat heeft mijn geschiedenis met de uwe te maken ? vroeg ze toch nog onwillig, maar er klonk een nieuwsgierige toon in haar stem.

— Luister, Marianne, zei Tanna moeilijk. Een tijd geleden heb je mij eens gevraagd waarom ik toch eigenlijk met je vader getrouwd ben ? Je merkt ook wel dat ons huwelijk niet gelukkig is. Ik werd toen boos om je onbescheiden vraag en wilde je niet antwoorden. Maar nu voel ik, dat het nodig is voor je geluk, dat ik je een verklaring geef. Ik hoop dat jij mijn waarschuwing van harte zult nemen en je mooi jong leven niet zult vergooien zoals ik dat gedaan heb...

Weer zweeg Tanna. Haar biecht kostte haar meer moeite dan zij gedacht had. Doch Marianne legde met een vlugge beweging haar kleine, warme hand op Tanna's kille vingers.

— Spreek toch verder, moeder ! drong ze ongeduldig. U houdt telkens op.

Tanna staarde met grote ogen voor zich uit. 't Was of zij terugblikte in het verleden.

— Eens was ik een meisje zoals jij, Marianne, vertelde zij met zachte stem. Ik was jong, mooi, bekoorlijk en wist dat maar al te goed. Ik woonde in Dollum, dat klein, saai stadje en verveelde mij erg. Mijn vader was streng en liet mij veel minder vrijheid dan jij nu hebt. Ik kon niet dikwijls uitvliegen, zoals jij. Ik voelde mij dus miskend en ontevreden en droomde van een ander rijker leven. Toen kwam jonker van Elkema, de vader van de jongen, waarop jij verliefd bent. Hij kwam bij mijn vader aan huis. Wat er nu volgde, kun je begrijpen. Jonker van Elkema was knap, innemend en rijk, kortom, hij had alles wat een jong meisje kan dromen. Hij flirtte met mij en ik werd hevig verliefd op hem. Hij bezat een jacht en soms maakten we uitstapjes. Onze liefde groeide. Van Elkema zwoer dat hij van niemand anders hield dan van mij en mij wilde trouwen. Je kunt begrijpen hoe gelukkig ik was; ik zou edelvrouwe worden en op een state wonen. Maar mijn broer, je oom Maarten, vernam wat een lichtzinnige boemelaar van Elkema was en mijn vader ontzegde hem het huis. Doch ik wilde, evenals jij nu, geen kwaad van mijn held horen en ontmoette hem in het geheim.

Tanna hield op. Ze haalde gejaagd adem en even rustte haar blik op het opgewonden, gretige meisjesgelaat, dat naar haar toegewend was en langzaam ging zij weer verder met haar moeilijke bekentenis :

— Maar de toestand kon zo niet blijven duren; ik verlangde naar een oplossing. Toen kwam van Elkema met een voorstel : wij zouden met zijn jacht naar Schotland varen en daar trouwen zonder de toestemming van mijn ouders...

— O, moeder...

Marianne boog zich voorover en legde haar gloeiende wang tegen haar moeders schouder. De overeenkomst in hun beider geschiedenis trof haar.

— Luister verder. Na enige aarzeling stemde ik toe : ik zag geen andere uitweg. Maar onderweg kreeg ik reeds berouw en wilde terug. Doch van Elkema luisterde niet naar mijn smeken, hij lachte met mijn bezwaren. In Schotland merkte ik pas hoe gemeen ik bedrogen werd. Van Elkema konkelde met zijn knecht tegen mij en hij vertelde me leugens. Maar ik was nu in zijn macht. Ik voelde me diep vernederd en durfde niet naar huis terugkeren.

Een rilling beroerde Marianne's tenger lichaam, maar ze bleef zwijgen, terwijl haar moeder doorsprak met verre, eentonige stem :

— Mijn vader en mijn broer spoorden me op en kwamen mij halen. Dit was het treurige einde van mijn korte droom van macht en rijkdom. Onteerd en gebroken kwam ik weer thuis in Dollum, waar iedereen van mijn avonturen wist en over mij babbelde. Je kunt denken wat dit alles voor mij was, ik vroeger zo trots en hooghartig. Mijn vader stuurde mij uit logeren bij een nicht en daar werd ook mijn kind geboren...

— Moeder !

Marianne richtte zich vol angstige verwarring op.

— Ben... ik dat kind ?... vroeg ze hulpeloos, met bevende lippen.

— Nee, lieveling, jij niet. Het... was een jongen... Mijn vader nam het mij dadelijk af; ik geloof dat het uitbesteed werd. Ik gaf er toen niet om, ik kon het kind niet zien...

— Dat kan ik begrijpen, zei Marianne huiverend.

Even bleef het stil. Marianne peinsde over het gehoorde na. Ze was geschokt en voelde zich gekwetst en tegelijk reeds welde er een vaag medelijden in haar op voor haar moeder, die dit vernederende, dit neerhalende had moeten doormaken.

Tanna keek door het hoge raam naar buiten. Ze voelde zich verlicht, dat alles nu gezegd was. Alleen wilde zij voor haar dochter verzwijgen, dat Johan Jongema de zoon van haar en van baron van Elkema was. Daar had ze niets mee nodig.

Ze wendde zich weer tot haar dochter :

— Je ziet wel, Marianne, hoe duur ik mijn lichtzinnig vertrouwen in van Elkema heb betaald. Hij heeft mijn leven gebroken. Kort na de geboorte van het kind, huwde ik met je vader. Ik hield niet van hem, maar nam hem om weg te komen uit mijn huis en uit Dollum, dat ik nog meer haatte dan vroeger. Nooit ben ik gelukkig geworden.

— Weet vader dit alles ? vroeg haar dochter haastig.

— Natuurlijk niet. Wat ik je nu verteld heb is een diep geheim, onthou dat goed, Marianne. Het verleden moet begraven blijven. Ik heb het voor je opgerakeld, omdat ik je wilde waarschuwen voor een lot als het mijne. Je moet inzien dat ik verstandig handel door je van die jonker te scheiden.

— Maar Otto is niet als zijn vader. Hij mag dan lichtzinnig zijn en veel van uitgaan houden, Zo laf en gemeen als zijn vader zou hij nooit handelen, dat weet ik zeker, moeder.

— Zo sprak ik vroeger ook.

— Ik zou mij niet laten beetnemen als u, vergeef me dat ik dit zeg, moeder. Maar Otto is oprecht in zijn liefde voor mij; ik vertrouw hem volkomen.

Tanna schudde het hoofd.

— Kind, kind, heeft mijn geschiedenis je dan nog niet wijzer gemaakt ? Ik begrijp je niet.

— En ik u niet. Omdat vader nu zo'n schelm was, daarom is het toch niet noodzakelijk dat de zoon zijn evenbeeld is. Ik heb het u al meer gezegd, u beoordeelt Otto helemaal verkeerd, alleen omdat u gehoord hebt dat hij van een vrolijk leventje houdt en veel uitgaat. Net als ik.

Tanna stond op.

— We zullen er dan maar niet verder over praten, zei ze met een vermoeid gebaar. Ik besef, dat je niet horen wilt. Gelukkig dan maar dat baron van Elkema zijn zoon beter in zijn macht heeft en hem zal beletten je nog te ontmoeten.

Marianne sprong op. Ze strekte haar jonge gestalte en wierp haar schouders achterover. In haar helle, donkere ogen blonk iets triomfantelijks.

— Ik weet nog zo juist niet of Otto en ik elkander niet meer zullen terugzien, zei ze langzaam.

— Wat bedoel je ? vroeg haar moeder ongerust.

— Wel, er is nu veel veranderd sedert een uur geleden, ziet u dat niet in ? Ik ken nu het geheim van baron van Elkema en ben vast van plan daar gebruik van te maken. Door wat ik weet zal ik Otto's vader dwingen zijn toestemming tot ons huwelijk te geven.

— Marianne !

— Ja, moeder, het is de enige oplossing. Als hij niet toegeeft, maak ik alles aan zijn vrouw bekend.

— Marianne, vergeet niet dat zijn geheim ook het mijne is, zei Tanna, zich tot kalmte dwingend.

— Dat weet ik wel, moeder, maar daar kan ik nu niet op letten. Het gaat hier om mijn levensgeluk en ik zal me door niets laten tegenhouden.

— Vind je het eerlijk misbruik te maken van hetgeen ik je in het diepste vertrouwen verteld heb ?

Marianne haalde de schouders op.

— Misschien niet. Maar heeft Egbert Van Altena zo eerlijk gehandeld toen hij u mijn plan verraadde ? Dat keurde u toch goed. En maakte u er geen misbruik van door Otto's vader in te lichten ?

— Dat gebeurde om je bestwil.

— Zo denkt u. Maar ik oordeel er anders over en ik zal vechten voor mijn geluk, met alle middelen die ik heb. U moet mij dat niet kwalijk nemen, moeder, ik handel maar juist zoals u en Egbert gedaan hebben.

Tanna liep op haar dochter toe en greep haar bij de schouders.

— Kind, dat kun je niet menen, zoiets zul je niet doen, zei ze dringend. Denk eens wat je mij daardoor aandoet !

— Het spijt mij voor u, moeder, maar ik ben vastbesloten te handelen. Ik kan mij bij uw besluit niet neerleggen en rustig toezien hoe ze Otto van mij afnemen. U bent niet jong meer; uw leven is voorbij, u hebt het daarnet zelf gezegd. Maar het mijne begint pas en ik wil het niet laten breken om die oude geschiedenis, die tussen u en de baron bestaan heeft. Otto en ik kunnen ons daar niet aan storen. Dat begrijpt u toch wel, moeder ! Wij hebben het recht onze eigen weg te kiezen en kunnen ons niet laten weerhouden door sentimentele herinneringen en oude grieven !

— Denk je dus niet aan al wat ik al geleden heb en nog zal moeten lijden als jij je plannen doorzet ?

Een brandende kleur vloog over Marianne's bleek gezichtje.

— En mijn verdriet ? vroeg ze heftig. Telt dat niet mee ? U doet maar alsof het voor mij slechts een spel is, een vluchtige verliefdheid. Dat was het misschien in het begin, maar ik kan u verzekeren, moeder, dat dit reeds lang niet meer het geval is. Ik hou van Otto meer dan ik ooit van iemand gehouden heb. U spreekt over een gebroken leven. Is het dan nog niet genoeg dat er een is ? Moet er nu ook nog een tweede ongelukkig gemaakt worden om die oude geschiedenis ?

Marianne liep naar het raam en staarde de straat op. Achter zich hoorde zij haar moeder snikken maar ze verhardde zich en klemde haar lippen op elkaar. Ze wilde niet toegeven, moeder had het recht niet zo'n offer van haar te eisen. Ze zou strijden voor haar liefde.

Eensklaps keerde Marianne zich om.

— Daar komt vader aan, waarschuwde zij vlug. Hij moet niets merken van ons gesprek.

Tanna had zich reeds van haar ontroering hersteld. Zij kwam op haar dochter toe en sloeg een arm om haar heen.

— Marianne, beloof me dat je je zult bedenken ? vroeg ze smekend.

— U weet het nu, moeder, ik wacht niet langer. Morgen ga ik naar de baron van Elkema en zal niet rusten voor hij mij zijn toestemming geeft.

Tanna wilde nog wat antwoorden, maar haar man trad binnen. Marianne liep kalm op hem toe en reikte hem de hand.

— Dag, vader ! groete zij zonder veel hartelijkheid.

— Zo, meisje, eens overgewaaid uit Groningen ? Of ben je het ginder beu en kom je weer voor goed thuis ?

— Nee, hoor, ik zou geen raad weten. Morgen ga ik weer terug.

Mijnheer Bosma keek van Marianne's opgewonden uitdagende ogen naar het betrokken gelaat van zijn vrouw. Hij merkte dat ze geschreid had.

— Is er wat gebeurd ? vroeg hij onzeker.

— Wel nee, snauwde Tanna, plots driftig om zijn hoogrood, goedmoedig gezicht. Wat zou er zijn ? Je ziet ook eeuwig en altijd iets !

— Ook goed, ik zeg al niets meer ! bromde Bosma, van zijn stuk gebracht.

Hij liet zich in een stoel neer en vouwde krakend zijn dagblad open. Er was onweer in de lucht, zeker in verband met Marianne. Tanna scheen erg geprikkeld, hij kende dat. 't Beste was nu maar niet te veel te zeggen en de storm te laten overwaaien.

Marianne stond nog altijd bij het raam en ze keek naar haar vader.

Tegelijk met de minachting, die ze voelde voor zijn grof uiterlijk, zijn slordige manieren, welde nu ook iets als medelijden met hem op. Ze dacht aan wat Tanna verteld had. Zou haar vader vermoeden hoe hij bedrogen was bij zijn huwelijk en nu nog ? Hij moest toch gemerkt hebben hoe weinig haar moeder om hem gaf.

Bah !

Haar keel neep zich toe en ze voelde plots een walging voor zulk een bestaan. Hoe hielden haar ouders dat uit ? Dan nog honderdmaal liever al de last en moeilijkheden voor een man, die men liefheeft, dan zo'n leven naast elkaar, vol onverschilligheid en wrok. Zo mocht haar huwelijk niet zijn.

Ze wendde zich bruusk af en verliet de kamer. Boven in de brede vensterbank, met een prachtig vergezicht over de wijde zomervelden, zat Marianne en dacht na over het onderhoud dat zij met de baron zou hebben.

VERLOOFD

Marianne Bosma liep haastig en dicht langs de huizen door de laan, die naar de woning voerde van baron van Elkema. Om haar mooie mond lag een vastberaden trek en haar gedachten draaiden steeds om een en hetzelfde punt : het onderhoud dat haar wachtte. Ze voelde zich onrustig en gejaagd, toen ze een ogenblik later op de stoep van het huis stond.

— Nu moedig zijn, Marianne, sprak zij tot zichzelve. Je hebt de troeven in je hand en zult winnen.

Zij had de koperen schel overgehaald en vroeg aan de knecht, die zij nog herkende van de vorige keer, om baron van Elkema te mogen spreken. Hij gluurde naar haar uit de hoeken van zijn ogen.

— Ik weet niet of de baron u wel ontvangen kan ! weifelde hij.

Marianne duwde hem opzij en stapte binnen.

— Ga dan maar eens eerst horen ! zei ze uit de hoogte.

De knecht, een beetje beduusd door haar besliste manieren, opende de deur van het spreekkamertje.

— Wilt u hier even wachten ? vroeg hij veel beleefder nu.

Even later kwam hij terug.

— Wilt u mij maar volgen; de baron verwacht u.

Met een kloppend hart liep Marianne de brede, koele gang door en besteeg de trap. In de kamer voelde zij de stekende, achterdochtige blik van van Elkema op zich rusten.

— Jij weer hier ! Wat wil je nu nog ? Ik dacht dat ik gisteren duidelijk genoeg geweest was ! zei hij.

Ze kwamen onbevangen nader en nam plaats in de lage stoel, die tegenover de schrijftafel stond. Ze sloeg haar slanke benen over elkaar, vouwde de handen om haar knieën.

— Ja, maar sedert gisteren is er veel veranderd, zei ze rustig.

Baron van Elkema antwoordde niet dadelijk. Hij bleef haar aankijken, weer geboeid door haar schoonheid. Nee, een slechte smaak had Otto zeker niet.

— Wat is er dan veranderd ? vroeg hij kort.

— Moeder heeft me gisteren het een en ander verteld over haar verleden. Ze heeft me ook gezegd welk een rol u daarin gespeeld hebt. Dat was nu niet zo'n bijzondere fraaie.

Van Elkema was rechtgesprongen. Verbazing, ongeloof, schrik wisselden zich op zijn gelaat af.

— Wat !... Heeft uw moeder daarover gesproken ? bracht hij moeilijk uit.

— Ja, ik weet alles, alles over uw avonturen, uw reis naar Schotland... ook over uw onwettige zoon...

Baron van Elkema liep met grote passen de kamer op en neer.

— Maar is uw moeder dan gek geworden ? zei hij driftig. Zoiets vertellen aan een kind als jij ! Hoe kan ze !

— Ik ben lang zo geen kind als u meent. Ik zou mij niet laten beetnemen als mijn moeder, baron. Maar ik geloof niet dat Otto ooit zo laf en gemeen zou handelen !

Haar heldere, minachtende stem bracht van Elkema tot bezinning. Hij kwam op haar af en bleef voor haar stoel staan.

— Wat wil je nu eigenlijk ? vroeg hij.

— Ik kom u de toestemming vragen voor mijn huwelijk met Otto ! zei Marianne zacht maar beslist.

— Begin je daar weer over ? Je kent mijn besluit.

— U vergeet dat ik nu uw geheim weet. Zou u willen, dat het openbaar werd ?

Met een ruk wierp van Elkema zijn hoofd achterover, maar hij beheerste aanstonds zijn angst en zijn verwarring.

— Het is ook het geheim van je moeder, verlies dat niet uit het oog ! zei hij ijzig.

— Dat geeft niet. Ik heb het ook tegen mijn moeder gezegd; zij weet dat ik vast van plan ben om voor mijn geluk te vechten en alle middelen te grijpen, die ik kan krijgen !

— En vind zij dat goed ?

— Natuurlijk niet; zij is even bang voor een onthulling als u !

De baron sprong weer op en kwam op haar toe. Marianne voelde de zware druk van zijn hand op haar schouder.

— Wat ben je dan voor een dochter ? Wil je je moeders schande openbaar maken ?

— Ja, en ook de uwe ! Het is de enige uitweg die overblijft. Ik wil Otto hebben, tot alle prijs. We houden van elkaar en u hebt het recht niet ons te scheiden om die oude geschiedenis. Als u geen medelijden voor ons toont, verwacht er dan ook geen van mij ! Als u mij Otto niet geeft, zal ik uw geschiedenis vertellen... aan allemaal, aan mijn vader, aan uw vrouw, aan uw politieke vijanden. Iedereen zal het dan vernemen dat de deftige, adellijke baron van Elkema een onechte zoon heeft...

Er was een stilte na haar hees-gefluisterde woorden, een stilte waarin zij zijn heftig ademen hoorde en het getjilp van de mussen in de tuin.

Baron van Elkema staarde met nietsziende ogen in de hof. Het bloed was hem naar het hoofd geschoten en ontelbare gedachten wervelden door hem heen. Wat kon hij doen ? Hij twijfelde er geen ogenblik aan, de kleine kat zou haar bedreigingen ten uitvoer brengen, indien hij niet toegaf.

Het angstzweet brak hem uit. Hij dacht aan zijn vrouw. Wat zou zij zeggen als zij dit vernam ? De baron sloot zijn ogen als om de beelden te verjagen, die dit alles bij hem opriep.

Johan Jongema !... Dit meisje wist van zijn bestaan af. Zou Tanna de onvoorzichtigheid werkelijk zo ver gedreven hebben om de naam van haar zoon te noemen ? Hij durfde er niet naar vragen. Het zou zijn of hij haar een nieuw wapen in de hand gaf.

Wat zou er gebeuren als zij die dolle driftkop wijsmaakte wie zijn eigenlijke vader was ? Het zou een schandaal worden !

Van Elkema mompelde een verwensing, terwijl hij zich zwaar in zijn stoel liet neervallen. Hij voelde zich plots eindeloos moe, moe van zijn hele leven. Zijn hevig verzet begon langzaam te wijken.

— Ik zal moeten toegeven ! dacht hij met een plotselinge onverschilligheid. Wij, ouders, kunnen onze kinderen toch niet meer baas !

En even, terwijl een bittere glimlach over zijn knap, hoogmoedig gezicht vloog, dacht hij aan de wet der vergelding. Was dit nie de straf voor wat hij jegens Tanna misdaan had ?

Hij keek Marianne aan, die voor hem stond, bleek en vastberaden, maar vol ingehouden spanning. Hoe durfde dit jonge, tengere meisje hem weerstreven ? Even vlamde weer zijn woede op, maar hij beheerste zich aanstonds. Er was niets aan te doen, hij had de strijd verloren.

Zij had hem in haar macht door dat onzalig geheim. Voor niets ter wereld zou hij willen, dat zijn strenge, korrekte omgeving achter deze jeugdzonde kwam. Hij moest zijn naam en stand hooghouden. Och, en wat kon het hem tenslotte nog schelen of Otto zijn leven wilde vergooien ? Hij had al last genoeg met zijn eigen moeilijkheden.

— 't Is goed, zei hij koud en onverschillig. Als je dan niet luisteren wilt, moet je het maar weten. Mijn toestemming heb je.

Een glans van vreugde vloog over Marianne's gelaat en ontnam er al het bittere en opstandige aan. In een gevoel van grote dankbaarheid en opluchting kwam zij nader en met een gebaar van verzoening strekte zij de hand uit.

— Kom, willen wij nu ook goede vrienden worden ? vroeg ze, bijna verlegen. Laat ons alles vergeten wat achter ons ligt.

Doch van Elkema week terug.

— Ik wil niet veinzen, zei hij op ijzige toon. Je hebt mij min of meer gedwongen mijn toestemming te geven. Verwacht nu niet dat ik dadelijk kan doen alsof er niets gebeurd is.

— Zoals u wilt, antwoordde Marianne, nu ook koel.

Toen vroeg ze gretig :

— Mag ik Otto nu zien ?

Van Elkema belde. Een ogenblik later verscheen een jonge man. Marianne keek hem nieuwsgierig aan. 't Leek geen knecht, bijna een heer, vond ze.

— Jelle, vraag of mijnheer Otto hier wil komen ! gebood de baron.

Na een vluchtige tik op de deur trad Otto binnen. Hij wierp een verwonderde blik op zijn vader en Marianne en hij liep dadelijk op haar toe.

— Lieveling, jij hier ? zei hij.

Marianne sloeg haar armen om zijn hals.

— Otto, ik ben zo gelukkig, juichte ze bijna. Je vader heeft zijn toestemming gegeven !

Otto wierp een verbijsterde blik op het strak gelaat van zijn vader.

— Ja, juffrouw Bosma zegt de waarheid. Ik verzet mij niet langer tegen je verloving. Je moet zelf maar weten wat je doet, zei van Elkema op koele toon.

— Papa !

Verrast liep Otto op hem toe en drukte hem de hand.

— Dank u wel, papa. U maakt ons zo gelukkig !

Doch van Elkema weerde ongeduldig zijn zoon af.

— Ja, ja, 't is al goed. Jullie, moderne jeugd, moet toch altijd je zin hebben. Enfin, je weet het nu. Mijn toestemming heb je. Maar laat me nu alleen, ik heb nog werk.

Bij de deur riep hij hen nog even terug.

— Otto, je moet juffrouw Bosma aan je moeder voorstellen. Ze is boven op haar kamer. Breng haar het nieuws van je verloving en zeg dat ik erin toestem.

— Goed, papa, antwoordde Otto onderworpen.

Maar buiten de kamer, op het stille portaal, nam hij Marianne in zijn armen.

— Lieveling, is het werkelijk waar ? Ik durf nog nauwelijks geloven aan ons geluk ! Hoe heb je dat klaargespeeld ?

— Dat vertel ik later wel eens, beloofde ze in een kus. Breng mij nu eerst naar je moeder.

— Je moet niet schrikken als mama je een beetje koel ontvangt. Zij is natuurlijk niet voorbereid op dit nieuws. Daarbij mijn moeder is tamelijk ouderwets en ze houdt niet van die vroege, overhaastige verlovingen. Je zult wel zien, ze heeft met alle ijdelheid afgedaan. Ze draagt altijd gladde zwarte japonnen en ze heeft haar haar in een knoetje op haar hoofd.

Marianne glimlachte.

— Gelukkig, dat jij zo heel anders bent... zei Otto nog, terwijl hij keek naar het frisse linnen japonnetje en het kokette hoedje van zijn meisje.

Ze stonden stil voor de deur van mevrouw van Elkema's kamer, zijn arm lag om haar schouder en terwijl Otto klopte keken zij elkander aan als stoute kinderen... Toen er niet dadelijk een antwoord kwam, zoende hij snel haar warme lippen, zolang tot ze zich met een kreetje en de druk van haar handen tegen zijn borst moest bevrijden.

— Pas op, Otto, je moeder zal ons horen.

Zijn vingers roffelden nogmaals op de deur en nu klonk er een antwoord vanuit de kamer.

Stil traden ze binnen. Het zonlicht viel door de kleine ruiten en mevrouw van Elkema zat in haar leunstoel voor het linkervenster. Ze wendde haar gelaat naar de deur en haar verwonderde ogen namen de beide jonge gestalten op. Ze zei echter niets. En plots trof Marianne de eigenaardige atmosfeer van deze rustige kamer.

Het was alsof alles in het vertrek in ademloze stilte zweeg en wachtte... wachtte alsof het had geweten van de komst, van de jongen en het meisje, die nu op de drempel stonden en daar toefden in een vreemde schroom.

Marianne voelde zich beven van angstige spanning; en onwillekeurig drong ze zich wat dichter tegen Otto aan. Hij duwde haar zachtjes naar voren.

— Mama, dat is Marianne Bosma, het meisje waar ik u reeds over gesproken heb. Papa heeft zojuist zijn toestemming voor onze verloving gegeven. Nu komen wij om de uwe, zei hij.

Mevrouw van Elkema schrok op. Woorden van protest welden naar haar lippen. Dus dit alles was weer buiten haar om geregeld ! Men stelde haar voor een voldongen feit, Otto's vraag om haar toestemming was louter een formaliteit, dat begreep zij ook wel.

Maar toen zij opkeek om iets te zeggen, werd ze eensklaps getroffen door het glanzend geluk op de beide jonge gezichten, die zo vol verwachting naar haar toegewend waren en toen deed zij het enige wat zij op dit ogenblik kon doen. Zij ging op Marianne toe en kuste haar.

— Welkom, hier, mijn kind. Ik hoop dat jullie beiden gelukkig mogen zijn je hele leven lang, zei ze.

VERZOEND

Johan Jongema zat aan het ontbijt. Door de openstaande ramen van zijn kamer viel het uitbundig zonlicht op de keurig gedekte tafel met het vrolijk gebloemde servies. Johan voelde zich zeldzaam opgewekt en terwijl hij de enkele brieven, die de post hem zojuist gebracht had, nakeek, neuriede hij zachtjes voor zich heen.

Toen vouwde hij zijn dagblad open en dadelijk viel zijn oog op een grote advertentie op het tweede blad. 't Was een verlovingsbericht.

Langzaam las Johan de namen :

Marianne Bosma en Otto van Elkema.

— Dus toch, dacht hij in pijnlijke verbazing. Hoe is dat moge-

lijk ? De dochter van mevrouw Bosma verloofd met de zoon van haar aartsvijand ! Hoe heeft ze dat kunnen goedkeuren ?

Arme Egbert ! Het zou voor hem weer een zware dag zijn, vandaag. Toch had hij opgemerkt dat Van Altena reeds wat heen was over zijn grote teleurstelling. Bij hun laatste ontmoeting was hij tenminste niet zo diep in de put geweest en stelde weer wat meer belang in zijn studie en zijn werk.

— Och, dat was ook maar het beste, dacht Johan, terwijl hij zijn laatste slokje thee opdronk.

Hij zelf had ook al het verlangen en al het verdriet om wat niet zijn kon, opzij geduwd en zich met verdubbelde ijver op zijn boeken geworpen. Waarom blijven treuren om iets onmogelijks ? En terwijl hij opstond en voor de spiegel zijn nieuwe zijden das rechttrok neuriede hij weer. Niets kon hem uit zijn humeur brengen vandaag.

De zon scheen, het was een heerlijke zomerdag en hij ging op reis.

Mevrouw Bosma had hem geschreven. Zij verwachtte hem vandaag bij haar thuis. 't Was de eerste maal dat hij haar in haar eigen omgeving zou ontmoeten en zoals steeds voor een samenkomst met mevrouw Bosma voelde Johan zich blij gestemd.

Een kwartiertje later was hij reeds op weg naar het station; een flinke, knappe verschijning in zijn grijs zomerpak en met zijn open, gebruind gelaat, waarin de donkere ogen nu schitterden. Menige belangstellende meisjesblik trof hem, maar Johan scheen het niet op te merken.

Na de vrij lange reis kwam hij in het Noorderdorp.

Hij moest niet lang zoeken naar het huis van mevrouw Bosma. De eerste de beste kleine jongen, aan wie hij er naar vroeg, wees het hem.

Mevrouw Bosma wachtte hem op in de koele tuinkamer, gezellig ingericht met rieten meubelen en veel kussens. Ze trad Johan al op de drempel tegemoet en verwelkomde hem hartelijk. Hij keek haar bewonderend aan. Hij had haar sinds lang niet gezien en weer trof het hem hoe jong en mooi zij er nog uitzag, in haar luchtige gebloemde japon. Ook Tanna nam met welbehagen de lenige slanke jongeman op, die voor haar stond. Ze voelde haar hart kloppen van blijde ontroering. Haar zoon ! Hoe flink zag hij eruit, hij werd een echte heer. Ze was trots op hem.

Ze schoof een gemakkelijke stoel voor hem aan, schonk limonade in. Het was haar een vreugde hem zo te mogen bedienen. Haar ogen ontmoetten de zijne en ze glimlachte hem toe.

— Moe van de reis ? vroeg ze.

— Neen, mevrouw, maar het is al warm.

— Ja, het zal weer een hete dag worden.

Johan liet zijn donker hoofd tegen de leuning van zijn stoel rusten. Door de open tuindeuren kwam de geur van rozen, vermengd met die van gemaaid gras.

— Hé, wat is het toch prettig om buiten te wonen, merkte hij op.

— Vind je ? vroeg Tanna onverschillig. Ja, in de zomer gaat het wel, maar in de winter is het hier niet om uit te houden. Zo stil en eenzaam.

Johan wierp een onderzoekende blik op Tanna's gelaat. Mevrouw Bosma zag er niet gelukkig uit, vond hij.

— Bent u dikwijls alleen ? vroeg hij.

— Ja, heel vaak. Mijn man is veel voor zaken op reis. Nu ook is hij weer voor een hele week vertrokken. En mijn dochter haat het buitenleven. Zij is meestal in Groningen.

— Ik las vanmorgen een verlovingsbericht van uw dochter met jonker van Elkema, begon hij aarzelend. Mag ik u feliciteren, mevrouw ?

Tanna hief afwerend de hand op en een schaduw gleed over haar gelaat.

— Laat dat maar, Johan ! Och, ik wil het jou wel zeggen en je zult het ook wel begrijpen, die verloving heeft mijn instemming niet, evenmin als die van baron van Elkema. Maar wat wil je ? De kinderen hadden er nu eenmaal hun zin opgezet; ze waren niet van hun plan af te brengen. Och, ze moeten het nu zelf maar weten.

Johan wist niet wat te antwoorden. Hij hoorde wel aan de toon van mevrouw Bosma's stem, dat zij verdriet had over die verloving en hij durfde geen nadere bijzonderheden vragen.

Zijn blik viel op het portret van een jong meisje, dat in een zilveren lijstje op een tafeltje in zijn buurt stond.

— Is dat uw dochter, mevrouw ? vroeg hij.

— Ja, Johan, bekijk haar maar eens. Je zult wel zien dat zij niet iemand is, die zo gemakkelijk van haar plannen af te brengen is.

Hij boog zich voorover en nam het lijstje voorzichtig in de hand. Hij zag een in zonneschijn genomen foto van een heel slank meisje in het wit, met een mooi uitdagend gezichtje.

Dus dat was nu die Marianne, waarop zijn vriend zo hevig verliefd was ? Ze leek een kleine kat.

Was zij het wel waard dat die goede, trouwe Egbert zoveel verdriet om haar had ? En plotseling zette hij de foto weer op haar plaats, zo bruusk dat zijn vingers schrijnden tegen de scherpe rand van het zilveren lijstje.

Tanna vroeg niets, glimlachend zat ze zijn gezicht te bestuderen. Hoe zou Johan zijn zuster vinden ? Ze voelde een bijna onhoudbare lust om hem die vraag te stellen, zomaar ineens, zonder voorbereiding. En eensklaps bang voor dat onbezonnen verlangen, vroeg ze hem haastig naar zijn studie.

Maar hun vertrouwelijk gepraat werd gestoord door een bescheiden ruk aan de bel.

— Dat zal Liesbeth zijn, zei Tanna kalm.

Liesbeth !

Johan voelde het hete bloed naar zijn hoofd stijgen en zijn handen omklemden stevig de leuning van zijn stoel. Tanna knikte hem toe.

— Ja, Liesbeth Van Altena. Zij logeert sinds een paar dagen bij mij. Ik had haar gevraagd om mij een weekje gezelschap te komen houden, nu mijn man op reis is. Je kent haar immers ook goed, ze praat tenminste genoeg over jou.

Johan voelde zich snel en schuldig blozen bij mevrouw Bosma's begrijpend glimlachje.

— Weet... weet zij dat ik hier ben ? vroeg hij stamelend.

— Ja, ik heb haar gezegd dat ik je verwachtte. Ik zal haar nu eens gauw vertellen dat je hier al bent. Verontschuldig me een kwartiertje, Johan, ik moet even in de keuken zijn. Ik zal Liesbeth sturen om je gezelschap te houden.

En met hetzelfde plagende glimlachje om de lippen verliet Tanna de kamer, Johan in een hopeloze verwarring achterlatend. Hij hoorde mevrouw Bosma's schreden zich verwijderen in de gang. Zij klom de trap op. Nu ging ze zeker naar boven, naar Liesbeth's kamer.

Zenuwachtig kneep hij zijn handen in elkaar en hij bleef zitten turen naar de diep-blauwe hemel, boven de tuin. En opeens werd het of dat stuk mooie zomerhemel een gevoel in hem losmaakte, een gevoel dat reeds de ganse dag in hem gesluimerd had : blijheid, volle juichende blijheid... verlangen dat op vervulling toeging.

Hoe verlangde hij opeens, nu hij wist dat hij binnen enkele ogenblikken Liesbeth zou zien !

Nu pas, voor het eerst in al die maanden van hard werken en blokken om maar te vergeten, durfde hij zich bekennen, hoe hij haar gemist had. O, die grauwe, troosteloze avond van hun laatste ontmoeting aan het station, toen ze hem zo afwijzend en uit de hoogte had behandeld. Zou ze nu weer zo zijn ? Nee, dat kon niet, dat mocht niet. Het moest in orde komen, tussen hen beiden, hij had nu genoeg geboet voor zijn fout.

Johan glimlachte zegevierend. Het was of er geen vrees en aarzeling meer bestonden. Hij ging immers het geluk tegemoet, nog een ogenblik en hij wou het grijpen, bezitten !

Hij stond op en drentelde zenuwachtig naar de piano, las werktuigelijk de woorden van de nieuwste wals, en toen... opeens... gekraak van fijne schoentjes op de rieten mat, geritsel van kleren en de oude, dierbare geur van viooltjes.

In Johans hart gebeurde iets wonderlijks. Duizend zalige herinneringen die zolang verbannen hadden gelegen, stormden op hem aan. Als een onstuimige golf voelde hij het geluk naderen en hem omvatten Hij wendde zich om. Liesbeth stond voor hem, liever dan ooit met lichtende ogen en een teder, halfverlegen glimlachje om haar mond. En opeens voelde hij haar armen om zijn hals, haar warme, verlangende lippen op de zijne en haar slanke, trillende lichaam onder de streling van zijn handen.

— Johan !...

— O, Liesbeth, lieveling ! Wat heb ik naar je verlangd...

Daarna zat Johan in een van de rieten stoelen, die tegen de wand stonden en Liesbeth op een paar kussens aan zijn voeten. Haar hoofd lag tegen zijn knie en Johans handen streelden het blonde wuivende haar.

— Heb je mij dan toch vergeven, Liesbeth ?

Ze keek tot hem op.

— Stil jongen, daar praten we niet meer over. We zijn allebei heel dom geweest. Dat zullen we nu goedmaken.

Ze glimlachte hem toe. Johan voelde zich ontroerd, het was of hij zijn groot geluk nog niet omvatten kon. Liesbeth scheen hem veranderd. Zachter en toch minder kinderlijk geworden. Er was een donkere, innige klank in haar stem, die hij zich van vroeger niet herinnerde. En haar gezicht, die grote ogen vol tranen en vol liefde...

Hoe hield hij van haar. Hoe had hij toch kunnen denken, dat hij haar zou kunnen vergeten, dat er zonder haar nog geluk of vrede voor hem mogelijk zou zijn ?

— Je maakt me zo gelukkig, Liesbeth, zei hij zacht. Wil je toch werkelijk mijn vrouw worden ?

— Maar natuurlijk, domme jongen.

Johan slikte moeilijk.

— Je weet al dat ik een vondeling ben, Liesbeth, dat ik geen cent bezit. Ik zal je niet de weelde kunnen geven, waaraan je gewoon bent. Binnen enkele jaren ben ik slechts een arme, pas beginnende advokaat.

— Dat weet ik immers allemaal wel, zei ze een beetje ongeduldig. Denk je dat rijkdom mij geluk gebracht heeft ? We houden van elkaar, Johan, wat kan al het andere ons dan nog schelen.

Hij trok haar omhoog in zijn armen, wat was ze toch licht als een vogeltje.

— Ik heb je al eens over mijn pleegmoeder gesproken, lieveling. Zij is een goede, lieve boerenvrouw en zij heeft mij grootgebracht alsof ik haar eigen kind was. Ik zou je graag aan haar voorstellen, zei hij.

— Wel, we zullen haar samen eens gaan spreken. Na al wat ik over haar gehoord heb, verlang ik er naar kennis met haar te maken. En jij moet ook mijn hand komen vragen aan mijn moeder.

— Zou je moeder niet tegen onze verloving zijn ? vroeg hij aarzelend.

— Wel nee, verzekerde Liesbeth luchtig. Moeder doet alles wat wij willen. Sedert de dood van mijn vader is zij ziekelijk en stelt weinig belang in de dingen om haar heen. Als wij gelukkig en tevreden zijn, dan is het voor haar goed. En Egbert... Egbert zal heel blij zijn als hij het nieuws hoort, dat weet ik zeker.

— Ja, dat geloof ik ook. Ik heb reeds met hem over onze liefde gesproken, hij beloofde mij toen me te helpen.

— En dat heeft hij ook gedaan. Arme Egbert ! Zijn liefdesgeschiedenis neemt zo'n gelukkig einde niet !

— Neen, zei Johan. Ik las vanmorgen het verlovingsbericht in de krant.

— Ik heb natuurlijk veel medelijden met Egbert, maar toch ben ik blij, dat hij Marianne niet gekregen heeft. Zij is geen geschikte vrouw voor mijn broer en zij zouden samen nooit gelukkig geworden zijn.

Zo vast waren haar armen om zijn hals, of ze hem nooit meer zou loslaten.

Er klonken schreden in de gang en Liesbeth sprong haastig op.

— Mevrouw Bosma is daar ! fluisterde ze.

Tanna trad binnen. Ze bleef midden in de kamer staan en haar blik zwierf van het ene jonge gelukkige gelaat naar het andere. Toen kon Liesbeth zich niet meer goedhouden. Ze vloog op Tanna toe en onarmde haar bijna stormachtig en juichte :

— O, mevrouw Bosma, ik ben zo gelukkig ! Johan en ik hebben ons verloofd !

Een glans van genoegen verscheen op Tanna's gezicht.

— Wel, daar ben ik blij om ! zei ze hartelijk, echt blij !

Ze kuste Liesbeth en stak Jongema de hand toe en zei :

— Mijn beste gelukwensen ! Ik hoop dat jullie heel gelukkig mogen worden !

Toen wendde zij zich om en keek de tuin in om haar ontroering te verbergen.

Johan, haar zoon ! Ze was zo blij dat hij nu het meisje vond, dat hij lief had en dat hij ook nodig had. Liesbeth zou later een lieve, passende vrouw voor hem worden, iemand die hem kon steunen en vooruithelpen.

Tanna voelde de tranen naar haar ogen dringen. 't Was of deze verloving weer een klein stukje van haar schuld jegens Johan uitwiste. Zou alles tenslotte dan nog goed met hem worden ?

OPSTANDIG

In de ruime keuken van de ouderlijke hoeve stond Aagje over de strijkplank gebogen. Stil en bleek, met de somberpeinzende blik, die haar rond gezichtje, de jongste tijd meer en meer aangenomen had, verrichtte zij haar werk. Sedert de zomerarbeid op het land al het personeel vergde, kwamen de huishoudelijke bezigheden en de karweitjes in schuur en stal op de dochters des huizes neer.

Aagje haatte het leven op de hoeve hoe langer hoe meer. De lente had haar niet gebracht wat zij hoopte. Alles was zo mogelijk nog eentoniger en vervelender geworden dan het in de winter was. Telkens moest zij vergelijkingen maken met verleden jaar, toen Johan bij hen in dienst kwam en haar liefde voor hem aan het ontluiken was. Wat een heerlijke tijd, vergeleken bij nu !

Aagje zuchtte, maar tegelijk keek zij verschrikt om naar vrouw Blija, die een koperen ketel aan 't poetsen was. Gelukkig, moeder scheen niets gemerkt te hebben.

Ze werd al genoeg geplaagd en bespot om haar sombere buien. Iedereen scheen haar geheim te kennen : haar ouders, haar zusters, zelfs haar vriendinnen lachten er om.

Buiten bloeide de zomer in volle uitbundigheid en door het open raam dreef het geluid van kwetterende mussen en de heerlijke geur van rozen naar binnen. Doch Aagje lette er niet op. Haar gedachten draaiden steeds om hetzelfde onderwerp heen.

Waarom lieten vader en moeder haar ook niet een tijdje uit logeren gaan ? wrokte het in haar. Ze zagen toch wel dat zij afleiding nodig had. Hier in deze omgeving, die zij was beginnen te haten, zou zij nooit leren vergeten. Mijnheer en mevrouw Bosma waren een paar weken geleden hier geweest en weer had mevrouw haar uitgenodigd.

Maar haar vader weigerde; alleen uit koppigheid omdat de nieuwe onderhandelingen met mijnheer Bosma, over de oprichting van een zuivelfabriek, afgesprongen waren. En moeder wilde niet eens een goed woordje voor haar doen. Ze zei dat een goede dochter tevreden met haar ouderlijk huis behoorde te zijn.

Met een driftige beweging zette Aagje het strijkijzer neer. Net of ieder jong meisje van tijd tot tijd niet eens behoefte had aan een afwisseling ! Moeder besefte niet wat haar toekwam.

Toen werd de deur van de keuken opeens opengeduwd en boer Blija stapte binnen. Hijgend viel hij op een stoel neer.

— Hé, hé, wat is het warm ! Aagje, meid, geef mij iets te drinken ! zei hij.

— Schiet je nogal op met het werk ? vroeg vrouw Blija.

— Dat gaat wel. Maar Boppe is een luiaard; bij hem gaat alles even langzaam.

— Och, hij is niet meer van de sterksten, vergoelijkte zijn echtgenote.

— Ja, ja, maar daar komen we niet mee vooruit.

Boer Blija wreef met een grote, bonten zakdoek over zijn gelaat.

— Boppe had een nieuwtje, vervolgde hij langzaam.

— Wat dan ?

— Wel, het schijnt dat hij gisteravond Johan Jongema heeft ontmoet. En je raadt nooit met wie ?

— Met een meisje.

Boer Blija wierp een blik op Aagje. Hij wilde dat zijn dochter het nieuws zou horen. Ze moest nu maar eens en voor altijd weten, dat het uit moest zijn met dat vergeefse treuren om die Jongema.

Doch zij klemde de lippen op elkaar, terwijl ze zich nog wat dieper over de strijkplank boog, om de gloeiende blos te verbergen, die het noemen van Johans naam bij haar te voorschijn had geroepen.

— Ja, met een meisje, zei boer Blija en 't leek Aagje of hij het uitbazuinde; zo hard klonk zijn stem door de stille keuken. En een rijk meisje ! Hij schijnt met haar verloofd te zijn. Het is de dochter van mevrouw Van Altena, uit Dollum. Ik ken de moeder wel, een fijne dame.

Het ijzer ontglipte bijna aan Aagje's bevende handen en een ogenblik keken haar ogen, groot van wanhoop, in die van haar vader.

— Wel, wèl, zo'n jongen ! hoorde zij haar moeders verwonderde stem zeggen en het leek haar of het geluid van heel ver kwam.

Zo, nu was alles uit ! Nu moest zij niet meer hopen op een terugkeer van Johan ! Hij was verloofd; hij had iemand anders gevonden, iemand, veel voornamer en fijner dan zij.

Een bittere glimlach trok even om haar mond. Dus, zijn trouw tegenover dat dienstmeisje, die Geertje, was toch ook maar wankel gebleken. Johan zocht het hoger !

Toen voelde zij haar moeders hand op haar schouder en een zachte stem :

— Ga de groenten schoonmaken, Aagje, ik zal wel strijken.

Dankbaar keek Aagje haar moeder aan en verdween in de bijkeuken. Gelukkig, ze was alleen. Als werktuigelijk zocht ze de sla bijeen en op het witgeschuurd aanrecht gezeten, begon zij de groenten schoon te maken.

Maar toen, alsof nu het nieuws pas in zijn volle omvang tot haar doordrong, begon zij eensklaps te schreien.

Ze ging hier weg, ze moest een tijdje weg uit dit hatelijke dorp. Er zou dan toch geen kans meer voor haar bestaan om Johan nog eens te ontmoeten.

En indien haar ouders haar niet lieten gaan, dan vertrok zij stilletjes.

Mevrouw Bosma zou haar wel een paar weken logeren; ze had haar steeds dikwijls uitgenodigd. Vader en moeder konden dan zien, wat er van kwam, als zij hun kinderen niet een beetje vrijheid lieten.

En met gloeiende wangen en brandende ogen, haar verdriet voor een ogenblik vergetend, verdiepte Aagje zich in de mogelijkheid van een logeerpartij bij mevrouw Bosma, de dame, waarnaar ze opzag en die zij heimelijk bewonderde om haar fraaie kleren en elegante manieren.

Aagje bleef de hele verdere dag stil en ontweek de bezorgde blik van haar moeder. Ze stond een hele tijd peinzend in de hof. Ze meed haar plagende zusters.

— Wacht maar, dacht zij met enige zelfvoldoening; als ik vertrokken ben zul je niet langer spotten.

Na het eten, toen het avondwerk gedaan was, sloop Aagje opzij van het huis en ging naar de stal, waar Boppe nog bezig was. Deze keek verwonderd op, toen de jongste dochter van zijn baas eensklaps naast hem opdook. Nog altijd, sedert die noodlottige avond, nu al vele maanden geleden, toen zij hem bij vergissing gekust had, ontweek Aagje hem, als schuwde zij zijn tegenwoordigheid.

Even aarzelde ze nog toen ze het nieuwsgierig gelaat van de knecht zag, maar dan won de brandende begeerte om alles te weten, het van haar afkeer voor Boppe.

— Ik wilde je maar even vragen of het werkelijk waar is, dat Johan Jongema zich verloofd heeft ? zei ze zenuwachtig.

Boppe grijnsde. Dus daarom kwam het trots Aagje nu bij hem in de stal. Dom kind, om zo haar verliefdheid op Johan te tonen ! Nu, hij zou haar niet sparen.

— Ja, juffrouw, het is de waarheid, antwoordde hij beleefd.

— Weet je het zeker, Boppe ?

— Absoluut, juffrouw. Ik ben Johan immers tegengekomen met zijn meisje.

— En vertelde hij hetzelf dat hij met haar verloofd was ?

— Ja, juffrouw, loog Boppe en hij scheen erg gelukkig te zijn. De vreugde straalde van zijn gelaat.

Met leedvermaak bemerkte de knecht hoe een trek van pijn zich om Aagje's mond groefde.

— Net goed, dacht hij voldaan; zij mag ook wel eens weten wat verdriet is. Zij is de schuld, dat de boer mij zo geslagen heeft.

Even aarzelde Aagje.

— Hoe zag zij eruit, Boppe ? vroeg ze dan. Is ze mooi ?

De knecht krabde zich achter het oor.

— Ja, daar heb ik eigenlijk zo geen verstand van, juffrouw. Maar ze is een dametje, dat kun je dadelijk zien. Fijn gekleed was ze ook. Ze scheen maar klein en smal, maar ze heeft prachtige ogen en blond haar. En Johan is dol op haar, dat merkte ik wel.

Boppe grinnikte.

— Ik zeg maar, hij is een echte geluksvogel. Zo'n rijk voornaam meisje en daarbij...

— 't Is goed, Boppe, ik weet het nu, onderbrak Aagje hem met een trots knikje. Goedeavond.

Ze rechtte haar rug en liep hem hooghartig voorbij, de stal uit. Ze merkte wel dat de knecht plezier had in haar vernedering en had zich zelf wel kunnen slaan, dat ze toch weer zo dom was geweest om Boppe haar belangstelling in Johan te tonen.

— Dus het is toch waar ! dacht ze smartelijk; ik hoef niet te twijfelen. Alles is nu voor goed uit !

Door de gesloten deur van de woonkamer drong verward stemmengeluid tot haar door.

— Nu hebben ze het natuurlijk weer over mij ! mompelde Aagje bitter. Ach, laat ze maar !

Zachtjes klom ze de trap op, naar boven. Ze wilde nu alleen zijn. Voor het smalle raam van haar slaapvertrek bleef zij staan en telkens zocht haar gloeiend voorhoofd een andere plek van het koele gras, terwijl zij dacht, met een gevoel van brandende pijn, aan hetgeen Boppe haar zojuist verteld had.

Dus fijn en blond was het meisje, waar Johan zijn hart aan verloren had. Een dametje natuurlijk, heel wat anders dan zij, die maar een boerendochter was. Aagje balde de handen en plotseling voelde zij dat ze dat onbekende meisje haatte. Wat deed dat kind bij Johan ? Zij hoorde er niet. Want Johan was toch ook een boerenzoon, al studeerde hij nu voor advokaat. Wat moest hij met zo'n voornaam, verfijnd dametje, dat natuurlijk een hele andere levenswijze gewoon was ?

— O, Johan ! kreunde ze zachtjes, hoe heb je dat kunnen doen ? Met mij zou je toch ook gelukkig geworden zijn...

Maar dan gooide ze met een ruk het hoofd achterover en dwong haar gedachten in een andere richting. Wat hielp het nog langer te treuren om iets wat niet kon zijn ? Johan was voor goed voor haar verloren, ze wist het nu.

Doch meteen stond Aagje's besluit ook vast. Ze zou een tijdje weggaan; ze hield het hier niet langer meer uit. Ze had genoeg van de driftige verwijten van haar vader, het geplaag van haar zusters en het gehate spottende gelaat van Boppe.

Morgen vertrok ze. Ze wilde niemand iets zeggen van haar plan; later, als ze goed en wel bij mevrouw Bosma was, zou ze schrijven. Even voelde Aagje nog zelfverwijt bij de gedachte aan haar moeders tranen, maar ze verdreef dit vlug. Ze deed toch niets slechts. Moeder moest dan maar begrijpen dat ze behoefte had aan een weinig afleiding.

— Ik zal de trein van elf uur nemen, dacht ze nog. Ik zeg dat ik een boodschap in het dorp heb en vertrek heimelijk, zodat niemand mij ziet weggaan. Een paar uur later ben ik veilig en wel bij mevrouw Bosma.

EEN LOGEE

Tanna Bosma zat achter haar sierlijke kleine schrijftafel. In haar hand hield zij een brief, die zij zo juist gelezen had en haar ogen zwierven weg van de dichtbeschreven velletjes en staarden peinzend de tuin in. Het was een brief van Marianne, waarin zij zich op haar gewone kordate manier verontschuldigde over haar koppig doorzetten.

— Maar u moet begrijpen, dat ik niet anders kan, moeder, schreef ze.

Tanna begreep wel dat het schrijven bedoeld was als een poging tot benadering en de onhandige, half verlegen smeekbede om een verzoening, die tussen de regels in te lezen was, ontroerde haar meer dan zij het zich zelf bekennen wilde.

Er sprak zoveel juichend geluk uit die enkele bladzijden, dat Tanna haar boosheid voelde wijken. Och, tenslotte had het kind toch maar voor haar liefde gestreden met voorbijzien van alle andere belangen. Zij mocht het haar niet te kwalijk nemen en kon alleen maar hopen dat Marianne's roman beter mocht eindigen dan de hare.

Met een zucht schoof zij de velletjes papier weer in de omslag en borg de brief weg.

— Volgende week moet Marianne dan maar eens komen om haar verloofde aan mij voor te stellen ! dacht ze. Ik dien nu door de zure appel heen te bijten en kennis te maken met mijn aanstaande schoonzoon. Het kan nu eenmaal niet anders en Marianne is tenslotte mijn dochter. Ik moet haar dit vergeven.

En bevredigd door haar besluit stond Tanna op en ging een boek zoeken. Doch een ruk aan de bel schrok haar op.

Wie kon daar nu zijn, op dit stille middaguur ? Luisterend bleef zij staan in het midden van de kamer.

— Mevrouw, een jong meisje om u te spreken, meldde de binnentredende dienstbode.

— Goed. Breng haar hier.

Even later zag zij tot haar grote verbazing Aagje Blija binnentreden. Maar Tanna merkte dadelijk hoe opgewonden en zenuwachtig het meisje was en ze trad vriendelijk op haar jeugdige bezoekster toe.

— Wel, Aagje, dat is lief van je, dat je me nu eindelijk eens komt opzoeken ? Ga hier zitten, kind, en maak het je gemakkelijk. Het is nog een lange wandeling vanaf het station tot hier. Heb je het zonder moeite kunnen vinden ?

— Ja, mevrouw, stamelde Aagje.

In haar moede hoofd warrelden de ontelbare indrukken van de laatste uren dooreen : haar vertrek uit huis, zo stil en heimelijk, dat het bijna een vlucht leek; de lange, eentonige reis in de lokaaltrein, de herinnering aan de namen van de ontelbare kleine dorpen, die zij voorbijgereden was.

— En hoe maken je ouders het ? hoorde zij mevrouw Bosma vragen.

— Heel goed, dank u wel, antwoordde Aagje verward.

Tanna trachtte haar bevreemding te verbergen. Wat zag het kind er zenuwachtig uit ! Zou ze komen logeren ? Waarom had zij dan eerst niet geschreven ?

— Hebben uw ouders dan toch besloten hun jongste dochter eens voor een paar weken aan mij af te staan ? vroeg ze, toch vriendelijk.

— Vader en moeder weten niet dat ik hier ben. Ik vertrok heimelijk.

Tanna trok de wenkbrauwen omhoog en zweeg even op deze bekentenis.

— Maar, Aagje, zei ze dan, zoiets had je niet mogen doen. Je begrijpt toch wel, dat ik je niet tegen de wil van je ouders in, hier kan houden. Dat wil ik niet.

Doch eensklaps legde Aagje haar hoofd op de leuning van haar stoel en begon ze te snikken, geluidloos en stil, met alleen een heftig schokken van haar lichaam.

Tanna stond er als radeloos bij, niet wetend wat te beginnen om die uitbarsting van verdriet te doen bedaren.

— Ik zal haar maar rustig laten uitschreien, zo komt ze het vlugst tot kalmte, dacht ze.

Maar het meisje richtte zich weer op en terwijl zij wild haar haren uit het gezicht streek en haar ogen in wanhoop dwaalden door het vertrek, barstte zij uit met een heftigheid, die Tanna niet achter het stille Aagje had gezocht :

— Wat moet ik toch doen ? Stuur mij niet weg, mevrouw ! Ik hou het thuis niet meer uit; alles is even ondraaglijk. Ik wil zo niet langer leven, geloof me, dat kan ik niet !

— Weer een met moeilijkheden, dacht Tanna wanhopig.

Ze had lust het meisje onmiddellijk weer naar huis te sturen, maar een blik op het bedroefde, verslagen gezichtje ontroerde haar.

Even bleef zij nadenken, terwijl Aagje, ineens verlegen na haar wilde uitbarsting van verdriet, met heftige bewegingen van haar witte zakdoek haar tranen droogde.

Van onder haar wimpers begluurde zij [illegible] Tanna's gelaat. Wat zou mevrouw Bosma doen ? Zou [illegible] houden of weer terugsturen ? Was dan alle moeite tevergeefs geweest ?

Tanna scheen plots een besluit genomen te hebben en kwam op Aagje toe. Even streelde zij haar wang.

— Luister goed, lief kind, we moeten eens samen praten, zei ze vriendelijk, terwijl zij tegenover Aagje plaats nam.

— Ja, mevrouw Bosma, antwoordde Aagje onderworpen.

— Je zegt dat je stilletjes van huis weggelopen bent. Dat was heel onverstandig van je maar ach, je bent hier nu. Heb je een brief achtergelaten ?

— Nee, ik wilde schrijven, zodra ik hier zou zijn.

— Maar, Aagje, je ouders zullen dodelijk ongerust worden, als zij je vanavond niet zien terugkeren. Heb je daar niet aan gedacht ?

Aagje mompelde iets.

— Ik zal dadelijk een telegram sturen, dat je veilig en wel bij mij bent. Wie weet wat ze anders denken ! hernam mevrouw Bosma.

Aagje ademde verlicht op. Gelukkig, ze werd tenminste niet dadelijk weggestuurd.

— En wat zou je nu eigenlijk willen ? vroeg Tanna.

— O, mevrouw, kunt u me niet een tijdje logeren ? haperde zij. Heus ik kan er niet aan denken naar huis terug te moeten.

Haar ogen schoten weer vol tranen.

— En u hebt me toch zelf uitgenodigd, voegde ze er bij.

— Ja, Aagje, maar ik bedoelde natuurlijk met de toestemming van je ouders. Begrijp je niet dat dit nu een moeilijk geval voor mij is ?

— Och toe, mevrouw Bosma, vindt het maar goed dat ik hier blijf. U kunt er wel wat op vinden. Als u alles wist, zou u mij niet terugsturen.

Weer dacht Tanna na. Het aandringen van Aagje, die anders zo schuchter en verlegen was, trof haar. Ze begreep wel, dat er iets achter zat; het meisje leek helemaal overstuur !

Zeker weer een liefdeshistorie ! En och, het was ook geen bestaan voor een jong, levenslustig meisje als Aagje, daar hele dagen op die eenzame boerenhoeve te zitten kniezen met een zwaartillende moeder en een brommerige vader. Voor Aagje's zusters was het heel wat anders; dat waren echte boerenmeisjes en ze hielden van hun bedrijf. Aagje scheen van een andere soort. Zij was fijner, verwachtte meer van het leven.

Kom, zij zou het meisje helpen, besloot zij plots. En zich tot haar wendend, zei ze vriendelijk :

— Luister, ik zou je graag een tijdje bij me houden. Ik ben dikwijls alleen en dan heb ik gezelschap. Maar tegen de zin van je ouders kan ik je natuurlijk niet houden. Ik zal nu eerst een telegram laten wegbrengen en dan zal ik je vader een brief schrijven waarin ik hem vertel, dat je hier overspannen en zenuwachtig bent aangekomen en dat ik denk, dat een andere omgeving je goed zal doen. We zullen dan de beslissing overlaten aan je vader en moeder. Vind je dat goed ?

— Ja, mevrouw.

Tanna stond op en glimlachte.

— Kom, zet dan maar een vrolijker gezicht, zei ze. Alles zal wel in orde komen, hou maar moed. Ik zal je nu je kamer wijzen. Je kunt je wat opfrissen, terwijl ik het telegram en de brief schrijf. Daarna drinken wij samen thee.

Ze klopte Aagje bemoedigend op de schouder en ging haar toen voor, de trap op. Boven op de kleine, maar vrolijke logeerkamer stond Aagje voor het raam, nadat mevrouw Bosma haar verlaten had. En dan keek ze in de schone, goed-onderhouden tuin met zijn geschoren grasvelden en grote bloemenperken, terwijl haar hart bonsde van vreugde. Gelukt ! Ze mocht blijven. Nu zij eenmaal van huis weg was, zou haar vader haar niet dadelijk laten terugkomen. Mevrouw Bosma zou haar wel weten te verontschuldigen en het voor haar in orde maken.

Aagje glimlachte gelukkig. Eindelijk dan toch was ze vrij, voor een tijdje weg uit dat gehate boerenleven

EEN HULPKREET

Jelle zat in het kleine kamertje naast het studeervertrek van baron van Elkema en sorteerde de morgenpost. Vanuit het kleine raam had hij een prachtig vergezicht over de groene weilanden en het rimpelige water van de brede gracht, die om Elkema-state heen vloeide.

Ze waren sinds een week hier buiten en het scheen wel, dat iedereen genoot van de verandering. De jongste weken in Leeuwarden waren ook ver van aangenaam geweest. Baron van elkema was in een uiterst prikkelbaar humeur en telkens had hij lange twistgesprekken met mevrouw gehad.

Jelle wist wel waarom. Al die stribbelingen waren ontstaan door de verloving van jonker van Elkema en hij vermoedde wel, dat de baron zijn toestemming slechts gedwongen had gegeven. Vandaar diens opvliegendheid.

Maar nu scheen zijn meester zich er bij neergelegd te hebben en hier buiten leek hij wat tot kalmte te komen.

Gelukkig maar, dacht Jelle, terwijl bij de dagbladen en brochures voor de baron opzij schoof. Er waren nog enkele brieven en terwijl hij ze uitzocht viel zijn oog op een romig-gele enveloppe, die aan hem geadresseerd was.

Een blos van verrassing kroop op Jelle's gelaat, toen hij het ronde kinderlijke schrift herkende en zijn hart begon sneller te kloppen.

Een brief van Geertje !

Hij had haar een paar dagen geleden geschreven om haar zijn adresverandering te melden en nu antwoordde zij hem reeds. Dat was vlug. Gejaagd ritste hij de omslag open en gretig boog hij zich over het papier en begon te lezen.

Beste Jelle,

Dank je wel voor je brief, ik vind het altijd prettig iets van je te horen. Dus je bent weer naar buiten vertrokken. Bevalt het je ginder ?

Maar Jelle, ik heb een verzoek. Kun je mij niet eens komen opzoeken ? Ik voel me soms zo eenzaam.

De boer en de boerin zijn heel goed voor mij, maar er is hier een knecht, Arnold heet hij, en die valt me voortdurend lastig. Ik geloof dat hij verliefd op mij is en ik ben bang voor hem, Jelle. Hij zegt weinig en gaat kalm zijn gang, maar hij is zo zelfbewust en volgt zo rustig zijn zin, dat het net is alsof ik machteloos tegenover hem sta. Ik kan je dat allemaal zo niet uitleggen, maar het is vreselijk. Soms lijkt het mij dat ik mij niet langer tegen hem kan verzetten.

Gisteren, toen ik in de stal bezig was, kwam hij ook binnen en kuste mij opeens, zo maar, zonder iets te zeggen of te vragen. Ik stond versteld.

„Ik zal je wel krijgen, klein trots ding" zei hij toen en ging weg.

Wat moet ik toch doen, Jelle ? Boos worden helpt niets, hij trekt er zich niets van aan.

De boer lacht mij uit als ik er over begin en zegt, dat ik niet zo preuts moet zijn.

Ik geloof dat hij graag zou zien, dat ik met Arnold trouwde omdat wij dan beiden in zijn dienst konden blijven. En ik, ik ben bang voor Arnold.

Kom zo gauw je kunt, Jelle, ik heb je nodig. We moeten eens samen praten.

Vele groeten,

Geertje

Jelle bleef even roerloos zitten toen hij de brief gelezen had en een gevoel van geluk doorstroomde hem. Nu kwam het eindelijk, waarop hij zo geduldig gewacht had. Geertje had hem nodig, ze riep hem.

Toen dacht hij aan wat Geertje over Arnold schreef en in machteloze woede balde hij de handen. Zo'n schavuit ! Wat verbeeldde hij zich wel. Hij, Jelle, zou het hem eens anders leren. Straks nog vroeg hij een dag verlof aan de baron en morgenvroeg vertrok hij met de eerste trein.

Geertje had hem nodig, hij zou haar niet langer laten wachten.

Hij wist nu wat hem te doen stond. En vastbesloten stond Jelle op en ging naar de studeerkamer van baron van Elkema.

— Goedemorgen, baron, groette hij. Hier is de post.

— Dank je.

Met een achteloos gebaar nam van Elkema het stapeltje aan.

— Wel, is er nog iets ? vroeg hij dan, ziende dat Jelle bleef staan.

— Ja, baron, ik wilde u vragen of u mij morgen een dag vrijaf kunt geven ?

Van Elkema wendde zich eensklaps om en wierp een doordringende blik op zijn bediende. Tot zijn grote ergernis voelde Jelle zich kleuren.

— Zo ineens ! Is er iemand bij u thuis ziek geworden ? klonk het.

— Neen, baron.

— Waarom hebt je dan zo plotseling een dag nodig ? Kun je me de reden niet zeggen ?

Jelle wierp met een ruk het hoofd achterover en antwoordde :

— Als u er volstrekt op staat.

— Ja, ik ben graag op de hoogte van wat mijn personeel uitvoert.

— Welnu, baron, ik zou Geertje graag eens opzoeken. Ze heeft mij geschreven, dat zij mij dringend wil spreken.

Van Elkema trok verwonderd zijn wenkbrauwen op.

— Geertje ! Ben je dan nog met haar in betrekking ? En ik dacht dat je mij verteld had dat er niets bestond tussen jullie beiden !

— Dat is ook zo. We zijn alleen maar vrienden.

— Dan moet dat maar uit zijn, zei van Elkema uit de hoogte. Ik ben er niets op gesteld, dat je nog in briefwisseling bent met dat meisje. Ze heeft hier niets meer te maken.

— Maar, baron, eerst wilde u toch zelf dat ik...

— Ja, dat was vroeger, viel van Elkema Jelle in de rede. Toen was Geertje nog in mijn dienst en moest ik over haar welzijn waken. Ik wilde ze met u laten trouwen omdat er dan een einde zou komen aan haar ongelukkige omgang met die wilde oproerkraaier van een Jongema. Doch nu is alles veranderd. Geertje heeft zich jegens mij heel ongepast en brutaal gedragen. Ze is blijkbaar vergeten, al wat ik voor haar gedaan heb. Ik wil liever niets meer horen over dat ondankbare meisje. Ze is uit eigen beweging hier vertrokken; laat haar dan ook verder met rust. Ze moet nu maar zelf zien, dat ze zich door het leven slaat. Wie niet horen wil, moet voelen !

En van Elkema, voldaan over deze laatste gevolgtrekking wendde zich weer om, als beschouwde hij het onderhoud als afgelopen.

Jelle bleef even verbluft staan.

— En mijn vrije dag ? vroeg hij dan.

Weer wierp van Elkema hem een scherpe blik toe.

— Ben ik nog niet duidelijk genoeg geweest ? Je begrijpt toch zeker wel, Jelle, dat ik het niet kan dulden, dat een lid van mijn personeel nog met dat opstandige meisje omgaat ! Als jij een vrije dag nodig hebt, zal ik je die graag geven, maar niet om zo'n reden. En maak ook maar een einde aan je briefwisseling !

Maar nu verloor Jelle eensklaps zijn onderdanige houding.

— Nee, dat doe ik niet ! schreeuwde hij bijna. Ik heb toch zeker wel het recht om te gaan met wie ik wil ?

Even bleef van Elkema zwijgen, als sprakeloos van verontwaardiging.

Dan bonsde zijn vuist dreunend neer op het blad van zijn schrijftafel.

— Wat ? Durf jij van rechten spreken, jij, een jongen zonder een cent, die ik als het ware van de straat heb opgeraapt ? Je plicht heb je te doen, meer niet !

Jelle was bleek geworden.

— U kunt mij toch niet verbieden vriendschap voor iemand te hebben ? zei hij langzaam en nadrukkelijk.

Maar die kalmte bracht de baron tot het uiterste.

— Ik kan je gelukkig wel verbieden die "vriendschap" openlijk te tonen, zolang je nog in mijn dienst staat ! snauwde hij.

Er was een stilte. Dan vroeg de jonge man onzeker :

— U bedoelt...

— Ik bedoel, dat ik je morgen aan de dag je betrekking opzeg, als je me niet belooft... op je erewoord belooft, alle betrekkingen met Geertje te verbreken en haar niet meer te schrijven !

Als een felle vlam sloeg de boosheid in Jelle op en hij moest zich bedwingen, om die man daar voor hem, met zijn dwingende ogen en zijn hooghartige stem, niet in het gezicht te slaan.

Doch hij slaagde erin zich te beheersen en hoewel zijn bleek gelaat verbeten en hard stond, klonk zijn stem toch volkomen kalm, toen hij zich weer tot van Elkema wendde :

— Dan verlaat ik uw dienst maar, baron; ik voel me hier trouwens al lang niet meer gelukkig. Ik zal wel iets anders vinden, waar ik niet slaafs en willoos zal moeten gehoorzamen, zoals u dit van mij eist. Ik heb mij lang genoeg beheerst, maar nu geef ik het op. Geen enkele vrije Fries zou zo'n behandeling dulden !

Jelle had met bijna pathetische heftigheid gesproken. Nu draaide hij zich om en een ogenblik later had hij de kamer verlaten, waarin de stilte groot en plechtig bleef hangen.

Als versuft bleef van Elkema hem nastaren. Toen opeens smeet hij de pen, die hij als werktuigelijk in de hand genomen had, in een opwelling van woede tegen de grond, terwijl het bloed hem heet naar het hoofd steeg.

— Heb ik dan helemaal geen macht meer over die jeugdige heethoofden ? mompelde hij verbitterd. Eerst Geertje, dan mijn eigen zoon, nu Jelle weer ! Waar moet dat naar toe ?

Somber gestemd bleef hij nog even zitten peinzen. Jelle, die brutale rakker, zou op staande voet vertrekken. Hij kon dan maar naar Geertje gaan; hij trok zich van die twee niets meer aan. Hij duldde geen opstandigheid in zijn huis. Wie zich niet wilde buigen voor zijn wil moest maar gaan.

Langzaam stond van Elkema op en met bevende hand schonk hij zich een borrel in. In een teug ledigde hij het glas en vulde het dadelijk weer bij.

Ziezo, dat deed goed ! Zoiets knapte hem altijd op, maakte zijn zorgen minder zwaar. Hij zou ze wel temmen, die moderne, opstandige jeugd ! Jelle zou het zich nog wel eens bitter beklagen, zo zijn fortuin met de voeten vertreden te hebben.

FAMKE

Famke stond op haar kamertje, hoog boven in het huis, voor de kleine ovalen spiegel en paste haar nieuwe zomerhoed met de bengelende kersen, op haar blonde haren.

Even glimlachte ze tevreden. Hij stond goed.

Maar toen ze zich van het spiegeltje afkeerde, kreeg haar gelaat een zorgelijk-peinzende trek en ze dacht aan het onderhoud, dat haar wachtte.

Het was haar vrije middag en Krelis, haar verloofde, wachtte haar in de stad.

Toen barones van Elkema haar, nu al bijna twee maanden geleden, de dienst had opgezegd, was zij niet naar huis teruggekeerd, zoals mevrouw haar bevolen had. Dat durfde zij niet. Zij kon een paar dagen bij een vriendin in Leeuwarden logeren en had dadelijk een andere dienst gezocht. En het geluk was met haar. Vrij spoedig vond zij iets geschikts bij een kleine familie : vader, moeder en twee kinderen.

Het was een eenvoudige dienst, heel wat anders dan de statige, deftige huishouding van de van Elkema's, maar Famke was al

tevreden, dat men haar aannam en niet te veel vroeg naar bijzonderheden over haar vorige betrekking.

Toen pas had zij naar huis en naar haar verloofde geschreven, dat zij niet meer bij baron van Elkema diende. Zij gaf slechts een vage uitleg over de reden van haar weggaan en ze kreeg twee brieven terug, vol achterdochtige vragen en verwonderde uitroepen.

De argwaan van haar ouders kon Famke gemakkelijk sussen, maar Krelis om de tuin te leiden bleek moeilijker dan zij gedacht had. En een paar dagen geleden schreef hij, dat hij haar eens kwam opzoeken. En nu binnen een kwartiertje zou ze hem zien.

Famke's hart klopte onrustig toen zij de trappen afging. Ze verlangde wel naar de ontmoeting met Krelis, maar zag er toch ook tegen op.

Ze kende haar verloofde. Hij was een goede jongen, maar kon soms driftig uitvaren als iets hem niet beviel.

Famke verliet het huis en liep de straat af, die baadde in het zonlicht.

Krelis had haar geschreven, dat hij haar zou opwachten op de grote markt en toen Famke daar aankwam zag ze bloedrood van 't haastige lopen en de warmte. Reeds van ver herkende zij Krelis stijf en houterig in zijn zondagspak. Hij had zijn pet in de hand genomen en met een grote bonten zakdoek wiste hij zich telkens het voorhoofd af.

— Wat is hij toch een lomperik ! dacht Famke en haar mondhoeken trokken misprijzend omlaag.

Ze voelde ineens haar zenuwachtige spanning en gejaagdheid wijken. Waarom moest zij tegen een ontmoeting met Krelis opzien ? Wat kon het haar eigenlijk schelen hoe hij over haar dacht en wat hij vermoedde ?

Ze voelde plots hoezeer zij van hem vervreemd was in al die maanden, dat zij hem niet meer ontmoet had.

Krelis zag haar nu ook en dadelijk kwam hij op haar af.

— Dag, Famke, groette hij verlicht. Gelukkig, dat je er bent. Ik was bang dat je niet zou komen.

— Wat is dat nu voor een gedachte ? bitste het meisje. Ik ben toch maar tien minuten te laat. Denk je soms dat het zo gemakkelijk gaat om uit een dienst weg te komen ?

— Nee, natuurlijk niet, dat begrijp ik wel, zei Krelis haastig. Krijg ik niet eens een zoen, Famke ? vroeg hij toen.

Zij wendde zich wrevelig af.

— Och, nee, hier toch niet. Iedereen ziet ons, bromde ze.

— Ook goed !

Hij wierp een blik over het verlaten marktplein, maar hij drong niet verder aan en een norse trek versomberde zijn rond, blozend gelaat.

— Waar wil je naartoe, Famke ? vroeg hij toch.

— Laat ons maar naar het park gaan. Het is te warm om hier te wandelen en daar is het tenminste koel.

Zwijgend liepen ze naast elkander voort. Van terzijde spiedde Famke naar Krelis nors-kijkend gelaat en haar gedachten werkten snel. Was zij niet te haastig en kortaf geweest tegen hem ? Ze moest oppassen, want ze zou Krelis niet willen verliezen. Hij was een goede jongen en een hard werker, al zag hij er dan lomp uit.

Een heer was voor haar toch niet weggelegd en ze wilde trouwen, niet heel haar leven dienstbode spelen. En och, ze hield toch ook wel van hem. Het was de warmte, die haar zo prikkelbaar maakte. En plots aanhalig stak ze haar arm door de zijne en drukte zich tegen hem aan.

— Ik ben blij, dat je gekomen bent, Krelis, fleemde ze.

— Ja, dat merk ik, bromde de jongen, toch al halfoverwonnen. Je snauwde me daareven niet weinig af.

— Och, dat was de warmte, verontschuldigde Famke zich.

— En je wilt mij niet eens een zoen geven.

— Hier dan, daar heb je er een.

Famke bleef staan en wierp een blik in de stille straat. Toen hief zij zich op de tenen en kuste Krelis vluchtig.

Maar hij klemde zijn armen om haar heen en drukte haar vast tegen zich aan.

— Je bent van mij, onthou dat goed, zei hij hees. En zulke kunsten als daarnet, verdraag ik niet meer.

Halfboos, halflachend bevrijdde Famke zich, toch meer verschrikt dan zij wilde bekennen, door zijn opgewonden toon.

— Begin je weer ? vroeg zij pruilend.

Krelis greep haar arm en keek haar diep in de ogen.

— Hou je nog van mij, Famke ?

— Maar natuurlijk, domme jongen. Wat doe je vreemd !

— Dan is het goed, zei Krelis bevredigd.

Stijf gearmd slenterden zij verder, het park in, tot aan een uitspanning.

— Hé, laten we hier even gaan zitten, stelde Famke voor. Het is zo warm om te wandelen.

Het was nog vroeg in de namiddag en er waren nog bijna geen mensen in de tuin. Ze zaten op het grasveld onder grote bomen.

Famke leunde moe achterover in haar stoel en genoot met kleine teugen van de limonade, die Krelis besteld had. Ze voelde

hoe haar verloofde haar zat aan te kijken en weer maakte dit haar wrevelig. Wat wilde hij dan toch van haar ?

Ze ontweek zijn ogen en staarde door een opening in de bladeren naar de strakke, diepblauwe hemel. Langzamerhand voelde zij zich soezerig en slaperig worden; haar gedachten vervaagden; ze was helemaal de stille nabijheid van Krelis vergeten.

Doch eensklaps met een bruuske vraag verstoorde hij haar dromerige rust. Ze kwam verschrikt recht in haar stoel

— Wat zeg je ?

Krelis herhaalde zijn woorden, onverstoorbaar, maar met een klank van koppige vasthoudendheid in zijn stem.

— Waarom ben je bij baron van Elkema weggestuurd ? Famke wierp het hoofd in de nek.

— Dat heb ik je toch geschreven, antwoordde ze.

— Niet duidelijk. Wat is er eigenlijk gebeurd ?

Famke bloosde. Toen lachte ze.

— Och, niets, zei ze luchtig. Het kwam alleen maar door de malle jaloersheid van mevrouw.

— Wat bedoel je ?

Famke treuzelde met een antwoord.

— Nu ?... drong Krelis aan.

Ze keek op en ontmoette zijn wantrouwende blik.

— Ik bedoel niets, zei ze hoog. Mevrouw van Elkema kon niet eens verdragen, dat de baron mij vriendelijk aankeek.

— Dat hoefde hij ook niet te doen ! viel Krelis uit. Zo'n oude gluiper ! Dat hij zich liever wat meer met zijn eigen vrouw bemoeit, dat zou beter zijn !

Famke lachte weer en legde haar ronde, stevige arm om zijn nek.

— Ben je jaloers ? plaagde zij.

Maar hij duwde haar bijna ruw van zich af.

— Laat dat ! zei hij stug. Vertel me liever wat er tussen jou en de baron gebeurd is. Mevrouw zal je niet weggestuurd hebben zonder reden.

— Kan ik er wat aan doen, dat de baron mij altijd lastig viel ? pruilde Famke. Hij is mijn meester en ik kon hem toch geen slag in zijn gezicht geven, als hij mij probeerde te kussen.

— Wat ?

Krelis was half rechtgesprongen en zijn grote, bonkige vuist dreunde op het glanzende tafelvlak, zodat de glazen rinkelden. Zijn gezicht leek nog roder dan gewoonlijk en zijn kleine ogen schitterden van kwaadheid. Famke staarde hem aan, halfverlegen, halfuitdagend :

— Ja, je weet het nu. Mevrouw kwam binnen, juist toen de baron mij kuste, vervolgde ze.

— En jij liet dat toe... jij, een verloofd meisje ? Ba, schaam je.

Krelis stotterde van verontwaardiging. Famke, pots onverschillig, haalde de schouders op :

— Wat kon ik anders doen ?

— Hem een klap in zijn gezicht geven, verduiveld ! Hij wist toch dat je met mij verkeert.

— Dan was ik weggestuurd.

— Nu ook en om een veel vernederende reden. Ik begrijp je niet. Ben jij een fatsoenlijk meisje ? Je laten aflekken door zo'n oude boemelaar !

— Roep zo niet, zei Famke. Ginder zitten nog mensen; ze kijken al naar hier.

— Dat kan me niets schelen ! snauwde Krelis. Ha, ik zou je kunnen dooreen rammelen ! Ik, die van je hield, die je vertrouwde ! Wie weet hoelang je al met die baron konkelt en wat er allemaal gebeurd is !

— Niets dan enkele kussen, dat zweer ik je ! zei Famke snel en legde bedarend haar vingers op zijn arm.

Doch hij schudde haar hand af. Zijn drift was eensklaps geslonken.

— Ik weet niet, wat ik er allemaal van moet denken ! zuchtte hij moedeloos. Ik kan je niet meer geloven, Famke !

Famke antwoordde niet; zij trok het gouden kettinkje om haar hals wat op, zette haar hoed wat rechter. Die kalme, onverschillige houding maakte Krelis razend.

— Als je zo doet, moet het maar uit zijn tussen ons ! zei hij hard. Ik wil geen meisje, dat mij achter mijn rug bedriegt en zich door Jan en alleman laat kussen !

Hij rukte zijn verlovingsring van de vinger en wierp hem neer.

— Daar heb je je ring ! Geef de mijne ook terug ! beval hij.

Het smalle, gouden bandje rolde over het tafeltje en viel in het gras. Famke keek verschrikt op.

— Nee, dat niet... dat niet, Krelis ! wilde zij schreeuwen. Ik heb er spijt van !

Maar haar trots en eigenliefde verzetten zich.

— Zoals je wilt ! zei ze hakkelend van drift, terwijl ze met haastige, rukkende bewegingen haar ring van de vinger trok en hem Krelis toewierp. Als jij zo kleinzielig en achterdochtig bent, wil ik niet eens met je trouwen ! Daar !

Er stonden tranen van spijt en boosheid in haar blauwe ogen en toen hij zich bukte om in het gras naar haar ring te zoeken, beet zij

op de lippen om niet in snikken uit te barsten. Want zij voelde het : dit was ernst. Krelis meende het, hij zou niet meer terugkomen. In zijn boerse koppigheid en vasthoudendheid geloofde hij natuurlijk het ergste van haar. Ach, had zij hem maar anders, wat voorzichtiger aangepakt ! Nu was ze haar verloofde ook nog kwijt !

Lang bleef Famke in het gras zoeken en, toen ze zich eindelijk weer oprichtte, waren de tranen uit haar ogen verdwenen en stond haar gelaat verbeten en hard. Ze wierp een uitdagende blik op Krelis, die somber voor zich uit zat te staren.

— Nu, dan zal ik maar gaan, zei ze smalend. Denk niet dat ik om je zal treuren, hoor ! Voor zo'n lomperik als jij vind ik gemakkelijk iets beters ! Mannen genoeg in de wereld.

Maar terwijl zij hel en spottend lachte, wist Famke dat zijzelf niet geloofde in die luchtige woorden. Hier in de stad zou zij niet zo gemakkelijk zo'n ernstige, degelijke jongen als Krelis vinden. Op een spoedig huwelijk moest zij niet meer hopen.

Krelis boog zich naar haar toe en even leek het of hij haar een slag zou geven. Famke bleef roerloos zitten, de spottende glimlach als verstard op haar gelaat, doch Krelis wendde zich met een onderdrukte verwensing van haar af en riep de kelner.

Terwijl hij afrekende, zocht Famke haar tasje en haar handschoenen bijeen. Ze wilde weg, zo gauw mogelijk. En nog vóór Krelis klaar was met de kelner, vluchtte zij heen met haastige, struikelende passen, de tuin uit, de weg op.

In een opgewonden stemming bereikte Krelis het station. Hij moest nog meer dan een uur wachten, voor er een trein naar zijn dorp vertrok. Terwijl de tijd langzaam voortkroop, draaiden zijn gedachten steeds om een en hetzelfde onderwerp.

Hij werd als het ware heen en weer geslingerd door verschillende gevoelens. Nu eens won het verdriet om het verlies van Famke en de ineenstorting van al zijn toekomstplannen het; dan weer overheerste de woede over Famke's gedrag en de houding van de baron, al het andere.

Eindelijk, eindelijk dan toch, werd zijn trein afgeroepen en Krelis kwam overeind en stapte het perron op. Hij vond een lege afdeling en gedurende de eentonige reis bleef hij alleen.

Krelis was er blij om. Hij was nu allerminst in stemming om een gemoedelijk praatje over het weer of over de veldvruchten te houden.

Het was al vrij laat in de middag toen Krelis uitstapte aan het kleine station van zijn dorp. Een vleugje wind bracht wat verkoeling na de hete zomerdag en de jongen haalde diep adem,

Bij een bocht van de weg zag Krelis in de verte Elkema-state liggen en het zicht van de mooie, uitgestrekte buitenplaats, deed zijn drift weer oplaaien. En plots nam hij een besluit ! Hij zou baron van Elkema eens duchtig de waarheid gaan zeggen. Wat verbeeldde die rijke bluffer zich ! Dat hij zo maar ongestraft het meisje van een ander kon kussen. Hij zou hem dat eens anders leren !

En zich opzwepend, stapte Krelis haastig voort in de richting van het buitengoed. Elkema-state lag stil en trots onder het gouden schijnsel van de ondergaande zon toen Krelis de brug overstapte. In het portiershuis was niemand te zien en de jongen raakte ongehinderd tot aan de voordeur. Hij gaf een harde ruk aan de zware koperen bel en wachtte ongeduldig tot iemand kwam opendoen.

't Was Lodewijk, die na een ogenblik, zijn hoofd door een kier van de deur stak. Hij herkende Famke's verloofde onmiddellijk en, wantrouwend gluurde hij naar diens opgewonden gelaat en vroeg :

— Wat verlang je ?

— Ik moet je meester spreken, bromde Krelis.

Lodewijk aarzelde.

— Dat zal moeilijk gaan, zei hij dan. De baron wil niet gestoord worden.

Doch Krelis liet zich zo gemakkelijk niet afschepen.

Met een forse stoot duwde hij de deur wat verder open en stapte de gang in, voor dat de verblufte Lodewijk het kon verhinderen.

— En wil je nu een, twee, drie wel eens maken, dat je mij bij je meester aandient. Anders zal ik hem zelf wel weten te vinden.

Krelis' stem klonk zo dreigend, dat de huisknecht niet langer durfde weigeren en schoorvoetend het onaangename bezoek aan de baron ging melden. Maar Krelis volgde hem op de voet en bij de deur van van Elkema's kamer duwde hij Lodewijk opzij en zonder aangediend te zijn trad hij binnen.

De knecht bleef aarzelen. Wat zou hij doen ? Krelis volgen of maar weggaan. Hij stond op het punt om aan te kloppen, en de deur van de kamer te openen, toen hij erachter opeens een zware stem boze woorden hoorde zeggen en ontsteld bleef hij staan. Dat was Krelis' stem en nu zei de baron er hooghartig iets tegen in...

Hij moest heengaan, niet blijven staan en horen, wat er gesproken werd tussen zijn meester en Famke's verloofde. Als de baron hem betrapte op luistervink spelen, werd hij misschien wel weggezonden. De baron was toch zo prikkelbaar de jongste tijd. Jelle had ook al zijn ontslag gekregen. Maar juist toen Lodewijk zich

omkeerde om terug te sluipen, ving hij Famke's naam op en nieuwsgierig bleef hij staan.

Ha, nu begreep hij het ! Krelis was zeker achter de reden gekomen van Famke's doorzending en kwam daarover opspelen. Nu kon Lodewijk niets anders meer dan luisteren...

— Wat Famke je wijsgemaakt heeft, kan mij niets schelen en doet hier niets ter zake, alleen wil ik je zeggen, dat het geen manier is om hier onaangediend komen binnen te stormen. Van die ruwe onbeschaafde streken ben ik niet gediend, knoop dat goed in de oren. Je bent hier niet thuis, hoor !

De stem van de baron klonk kalm en korrekt, zonder een zweem van opwinding, maar op een vlijmende toon, en bruusk, ruw, viel Krelis' grove stem met het platte accent er overheen :

— Ik ben geen melkmuil en laat me niet overdonderen door uw mooie praatjes. Famke liegt niet, wat ze mij verteld heeft is waar. U moest zich schamen... daar ! Omdat u baron bent en wat meer centen bezit dan een ander, denkt u zeker met onze meisjes te kunnen doen wat u wilt. En wij zouden kalm moeten toezien en dan nog niets zeggen. Maar ik verdom het nog langer aan uw leiband te lopen.

— Genoeg, antwoordde de baron spottend. Als je eens wilt uitbulderen, omdat je meisje je de bons heeft gegeven, doe dat dan elders, maar hier niet. Je moet niet alles geloven, wat Famke je wijsgemaakt heeft, jongen. Ze heeft dat maar gezegd om je kwaad te maken en op die manier van je af te komen. Ze zal nu zeker al lang bij de een of andere vrijer in de stad zitten en spotten om je goedgelovigheid. Je laat je gemakkelijk om de tuin leiden.

En dan was er opeens een stilte, een dreigende, vreemde stilte, zodat Lodewijk opnieuw naar de deurknop greep. Je kon nooit weten. Zo'n dolleman zou tot alles in staat zijn !

Doch dan ademde de knecht bevrijd op, want weer sprak Krelis en zijn stem klonk langzaam, moeilijk als van iemand die zich met ontzaglijke moeite tracht te beheersen.

— Schoft, u weet net zo goed als ik dat het geen leugens zijn, die Famke mij verteld heeft ! Ik zie het aan uw gezicht ! Mijn handen jeuken om u een pak rammel te geven, zoals u er nog wel nooit een zult gehad hebben in uw leven ! Maar ik moet mij inhouden; ik heb geen zin om voor u in de gevangenis te raken. Maar ik wil u toch eens vertellen hoe ik over u denk, gemene meisjesverleider ! En iedereen zal het weten. Denk niet dat ik u zal sparen !

Van Elkema lachte, een schamper, ongelovig lachje.

— Wat ? Wil jij mij dreigen, jongen ? Pas op ! Voor laster kun je ook in de gevangenis raken, evengoed als voor geweld !

— Hetgeen ik van u zal zeggen is geen laster, zei Krelis honend. Het is de volle waarheid. Denk niet dat ik bang ben voor uw bluf en uw grote woorden ! Laat voortaan onze meisjes met rust. Iedereen in het dorp zal het ook te weten komen ! U bent nu gewaarschuwd...

Lodewijk klemde van opwinding de handen in elkaar. In zijn hart genoot hij van dit toneel. Wat durfde die Krelis allemaal zeggen ?

Dan werd plots de deur van de studeerkamer opengeworpen en opeens, voor hij er zich rekenschap van had gegeven, vloog Krelis hem voorbij, de gang door, de voordeur uit.

Lodewijk staarde hem verschrikt na, maar het snerpend geluid van het belletje op de schrijftafel van de baron schrok hem op. Hij wachtte nog even en trad toen, na een bescheiden tikje, binnen. Van Elkema stond bij het raam en in het binnenvallende licht zag zijn gelaat asgrauw.

— Waarom heb je die brutale vlegel hier binnengelaten ? snauwde hij dadelijk. Wat zijn dat voor manieren ?

— Ik kon er niet aan doen, baron. Hij duwde mij opzij en stormde op uw kamer af, nog voor ik de tijd had hem aan te melden.

Van Elkema sloeg met de vuist op de vensterbank.

— Je had maar moeten zorgen dat die driftkop de voordeur niet inkwam. En hoe is hij over de brug geraakt ? Waar was de portier ? Lieve hemel, ik vraag mij soms af waarvoor ik mijn personeel heb ! De eerste de beste vagebond kan hier binnendringen, zonder dat er iemand is, die hem dat belet. Waarom betaal ik jullie, bende luiaards ?

Lodewijk stond met gebogen hoofd en liet de storm kalm over zich heenrazen. Hij kende dit en was er aan gewoon. 't Beste was maar niet te veel te antwoorden, want dat maakte zijn meester nog razender.

Doch van Elkema's drift zakte vrij spoedig.

— Ga uit mijn ogen, grote domkop en zorg dat zoiets in 't vervolg niet meer voorvalt, gebood hij kort. Anders kun je Jelle's voorbeeld volgen en ga je ook de laan uit. Vooruit... verdwijn...

Haastig gehoorzaamde de knecht aan dit bevel.

De baron bleef voor het raam staan en zijn sombere ogen zwierven door het prachtige, goed onderhouden park. Hij was meer geschrokken en ontsteld door het bezoek van de opgewonden Krelis, dan hij het zichzelf wilde bekennen. Alles kwam achter elkaar en 't scheen dat iedereen hem dreigde : Tanna Bosma, haar dochter, Johan Jongema, nu weer Krelis.

Waar was de tijd dat hij om al die bedreigingen spottend zijn schouders kon ophalen, er onbezorgd om kon glimlachen ? Nu beangstigden al die verbitterde mensen hem, bezorgden hem slapeloze nachten. Soms leek het hem of de grond onder zijn voeten begon te wankelen, of hij door iedereen verlaten werd. Was hij dan niet langer een gelukskind meer ?

Van Elkema zuchtte diep en streek zich met de hand over het voorhoofd. Waar moest dit alles eindigen ! Wat zou er terecht komen van de eerzuchtige dromen, die hij voor zich en zijn zoon koesterde, hij de machtige van Elkema, die zovelen benijdden, wie het zijn gans leven zo voor de wind was gegaan ?

De baron keerde zich af van het venster; hij voelde zich moe en eindeloos eenzaam, eenzaam als nog nooit in zijn leven, een oud man, die reeds met alles afgedaan had.

En ergens in ditzelfde huis, in een van de fraai gemeubelde vertrekken, zat zijn echtgenote, eenzaam als hij, want er was niets dat hen bond, niets dat hen naar elkander toetrok. Een diepe afgrond scheidde hen, een afgrond, die nooit meer te overbruggen was.

Van Elkema viel in zijn stoel neer en met een diepe zucht greep hij naar zijn papieren. Hij wilde afleiding zoeken in zijn werk...

GEERTJE EN JELLE

Aagje Blija liep met vlugge passen de stille dorpsstraat door. Ze ging enkele boodschappen doen voor mevrouw Bosma en voelde zich licht en blij gestemd. Want vanmorgen was er een brief gekomen van haar vader, waarin hij haar duchtig de les las, maar toch eindigde met erin toe te stemmen, dat zij voorlopig bij de Bosma's bleef logeren.

Mevrouw had geglimlacht om haar vreugde.

— Ik zal proberen je een prettige tijd te bezorgen, mijn kind, had ze gezegd.

Aagje glimlachte. Dat zou niet moeilijk zijn. Ze voelde zich al gelukkig weg te zijn van de hoeve en het hatelijke boerenwerk. 't Was net of haar verdriet om Johan hier ook veel minder werd, of de herinnering aan hem vervaagde.

Toen zij de hoek van de straat omsloeg, botste Aagje bijna tegen een jong meisje aan. Ze bleven elkander aanstaren, een vage herinnering in beide ogen. Toen lachte Aagje, een aarzelend, half-verlegen lachje :

— Ben jij niet, Geertje, het meisje... van Johan, wilde zij zeggen, maar zij verbeterde zich... dat bij baron van Elkema diende ?

— Ja, en jij bent de dochter van boer Blija... Ik heb je wel eens gezien.

Een gloeiende blos trok over Geertje's gelaat en zij trilde van zenuwachtigheid over deze vreemde ontmoeting, hier in het hoge noorderdorp.

Aagje Blija stond haar met nieuwsgierige ogen op te nemen. Dus, dit was het meisje waarvoor Johan haar vroeger verstoten had. Ze zag er lief uit, liever dan zij zich herinnerde.

— Wat voer je hier uit ? Ben je weg bij baron van Elkema ?

— Ja, al een paar maanden; ik heb hier een dienst.

— Hoe wonderlijk dat wij elkander nu ontmoeten. Ik logeer bij mevrouw Bosma. Ken je haar ?

Geertje haalde de schouders op.

— Ik ken weinig mensen hier. De boer, waar ik bij dien, woont een heel eind buiten het dorp en ik kom maar af en toe hier om boodschappen te doen.

Even zwegen de beide meisjes. Herinneringen aan de zomer van verleden jaar stormden op hen aan. Dit alles leek nu zo ver... zo onwezenlijk.

Dan vroeg Aagje en haar stem klonk onzeker :

— Hoor je nog wel eens iets over Johan Jongema ?

Geertje schrok op en zij knipperde zenuwachtig met de ogen. Doch zij beheerste zich dadelijk.

— Nee, antwoordde zij rustig, terwijl zij het hoofd ophief en Aagje met iets uitdagends aankeek. Het is al lang geleden uit tussen ons.

— O, zei Aagje enkel.

Ze staarde naar Geertje's kalm, onbewogen gezichtje. Zou zij haar verloving met Johan afgemaakt hebben ? Het leek haar bijna onmogelijk, maar toch, Geertje zo rustig, zo volkomen in haar evenwicht. Ook Geertje's gedachten werkten snel en een dringende vraag brandde haar op de lippen.

Wist Aagje Blija iets van Johan ? Zij had toch altijd veel belang in hem gesteld en Johan was jegens haar ook niet onverschillig geweest.

Geertje herinnerde zich de praatjes die verleden zomer over die twee in omloop waren. Johan had later wel alles uitgelegd, maar toch... Was hij na hun scheiding niet bij haar teruggekeerd ?

Geertje's hart kromp bij die gedachte in elkaar. Even aarzelde zij nog, maar dan vroeg zij met een stem, waaraan zij tevergeefs poogde enige vastheid te geven :

— En jij ? Weet jij iets over Johan ?

— Ik ? antwoordde Aagje. Natuurlijk niet; hij is immers allang

niet meer bij ons in dienst. Maar toevallig hoorde ik gisteren een nieuwtje over hem vertellen.

— Wat dan ? vroeg Geertje ademloos.

— Hij is verloofd...

— Verloofd... Met wie ?

Geertje's vraag klonk als een zucht en pas nu merkte Aagje hoe bleek het meisje tegenover haar was geworden. Zij voelde iets als medelijden in zich opwellen. Dus zij toch ook... zij treurde nog om Johan.

En veel zachter dan daareven antwoordde zij :

— Met Liesbeth Van Altena, een rijk en voornaam meisje uit Dollum. Heb je nooit over haar gehoord ?

— Nee, zei Geertje toonloos.

Zij keek om zich heen en verlangde plots hevig om weg te komen, hier vandaan, weg van die heldere, nieuwsgierige ogen van Aagje Blija, die haar verdriet en eenzaamheid doorzagen.

— Ik moet terug; ik heb mij al te lang opgehouden, zei zij gejaagd. Goedemiddag.

Doch Aagje, in een opwelling van medevoelen, greep haar hand en drukte die hartelijk.

— Vaarwel, Geertje... Ik zal je misschien nog wel eens zien, want ik blijf hier een tijdje. Tot ziens dus.

De meisjes gingen van elkaar en haastig liep Geertje de straat uit en sloeg de richting in naar haar meesters hoeve. Buiten het dorp, op de stille, zonnige landweg, hield zij haar schreden wat in. Ze voelde plots dat zij hoofdpijn had; haar slapen klopten en hamerden.

Hoewel zij reeds gewoon begon te worden aan de gedachte dat Johan nu voor goed uit haar leven verdwenen was, trof het onverwachte nieuws van zijn verloving haar hevig en pijnlijk. Hij had zich dus gauwer getroost dan zij, dacht ze een beetje bitter.

Verder liep ze. Haar schouders waren gebogen en ze voelde zich eindeloos moe.

Zij dacht aan de brief, die Jelle geschreven had. Er was nog geen antwoord gekomen. Dat kon ook nog niet; zij had de brief eergisteren pas gepost. Geertje sleepte zich naar huis.

Dicht bij de hoeve stond Arnold haar op te wachten. Het drong slechts tot haar door, toen hij haar bij de schouder nam en haar tegenhield.

— Wat ben je lang weggebleven ! stelde hij op zijn gewone, bedaarde manier vast. Wat heb je zolang in het dorp uitgevoerd ?

Geertje stond een ogenblik star; drift en woede om zijn dwingende toon bruisten in haar op.

— Nu, drong de jongen aan. Waar heb je heel die tijd gezeten ?

— Dat gaat je niet aan ! zei ze fel.

Toen wilde zij verder gaan, maar weer hield Arnold haar tegen.

— Laat mij dadelijk los !

Geertje stampvoette van boosheid, doch Arnold gehoorzaamde niet en keek op haar neer met een tergende, bedaarde glimlach, die het meisje tot het uiterste dreef.

— Er is bezoek voor je, zei hij langzaam; een jonge man. Hij zit in de keuken op je te wachten.

Geertje's zenuwen ontspanden zich.

— Jelle ! juichte het in haar, eindelijk...

Arnold boog zich naar haar toe :

— Wie is dat ?

Minachtend keek het meisje hem aan :

— Daar heb jij niets mee te maken. Je bent veel te nieuwsgierig.

— Daar vergis jij je in; ik stel belang in je, dat is alles. En onthou het goed, Geertje, je kunt tegen die jongen in de keuken vertellen wat je wilt, maar met mij zul je trouwen. Hoe je je ook verzet, ik zal je wel krijgen. Je weet het nu.

Zijn stem klonk vast en overtuigend, maar Geertje voelde nu niet, zoals anders, vrees voor zijn heerszuchtige manieren en zijn dwingende woorden.

Zij rukte zich los.

— O, jij schooier, zei ze snijdend; wat verbeeldt jij je wel ?

In het half-donkere gangetje, dat naar de keuken leidde, bleef zij even staan op op adem te komen. Toen duwde zij vastbesloten de deur open.

Jelle was alleen en hij zat in de oude rieten stoel bij het raam. Hij stond onmiddellijk op toen hij haar bemerkte en Geertje zag de mengeling van vreugde en verlangen op zijn gelaat. Zij deed een paar korte, vlugge passen in zijn richting en stak hem haar beide handen toe, die hij dadelijk vatte in zijn warme, veilige greep.

— O, Jelle, hoe lief van je om zo dadelijk te komen !

Geertje's spanning brak, haar stem trilde en een weke ontroering dreef opnieuw tranen naar haar ogen.

— Geertje, kind, wat is er ? Waarom huil je nu ?

— 't Is niets, let er maar niet op.

Zij keek hem aan en door haar tranen heen glimlachte ze hem toe.

— Domme jongen, kijk toch niet zo angstig; het komt zeker van blijdschap.

Haar woorden maakten Jelle gelukkig; hij drukte haar kleine handen, die hij nog steeds in de zijne hield.

— Je bent dus blij dat ik gekomen ben, Geertje ?

Hij zag haar mond trillen; ze had de tanden in haar onderlip geklemd.

Maar toen zij hem aankeek stond haar gezicht weer volkomen kalm en zij bevrijdde zacht haar handen.

— Natuurlijk ben ik heel blij, Jelle. Ik verlangde er naar eens een goede bekende te zien. Liet de baron je dadelijk gaan ?

— Ik ben niet meer in dienst bij hem ! zei Jelle kort.

— Wat ! Hoe komt dat zo ineens ?

Haar ogen vorsten angstig in de zijne, vermoedden de waarheid reeds.

— Wel, hij wilde mij geen dag vrijaf geven om je te komen opzoeken. Hij eiste dat ik alle briefwisseling met jou zou verbreken. Dat heb ik natuurlijk vlakaf geweigerd, met het bekende gevolg...

Het meisje boog zich snel voorover.

— O, Jelle, wat spijt me dat ! Zo'n goede betrekking ! En die ben je nu kwijt door mijn schuld !

Haar stem beefde.

— Trek er je maar niets van aan, Geertje, stelde de jonge man haar gerust. Ik geef er niets om, integendeel, ik ben blij dat ik bij van Elkema weg ben. Het hing mij al lang de keel uit, daar. Ik ben jong, ik kan werken en zal gemakkelijk een andere betrekking krijgen. Ik heb ginder toch wat geleerd en een weinig ondervinding opgedaan. Het een of andere kantoor in Leeuwarden zal wel een plaatsje voor mij hebben.

— Ik hoop het maar. Ik zou het mij zelf altijd verwijten, als je niet spoedig iets geschikt vond.

— Je moet je daar niet bezorgd over maken, Geertje; jij kunt er immers niets aan doen. Het moest toch tot een botsing komen tussen de baron en mij. Zijn verwaande, heerszuchtige manieren waren op de duur niet te verdragen.

Een schaduw schoof voorbij het venster.

Jelle keek er naar.

— Is dat die Arnold, waarover je mij geschreven hebt ?

Geertje's gelaat verduisterde en onwillekeurig dempte zij haar stem, toen zij hem antwoordde :

— Ja, dat is hij. Een afschuwelijke jongen.

Zij lachte.

— Maar nu ben ik niet bang meer voor hem, nu jij hier bent.

— Ik zal wel eens een ferm woordje met dat heerschap spreken, zei Jelle strijdlustig. Hij moet je voortaan gerust laten; wat verbeeldt hij zich wel ?

— Neen, doe dat maar niet. Je moet geen ruzie om mij maken. De boer is erg op hem gesteld en het zou maar op mijn hoofd neerkomen. Ik zal er wel iets anders op vinden om hem van mij af te houden.

Jelle wierp een verlangende blik naar buiten en fluisterde :

— Kun je je niet een uurtje vrijmaken om wat met mij te gaan wandelen ? Het is hier zo benauwd en warm en ik zou je graag eens rustig willen spreken. Ik heb je wat te vragen.

Geertje wendde zich naar de deur om de gloeiende blos te verbergen, die Jelle's ernstige stem bij haar te voorschijn riep.

— Ik denk het wel. Wacht even. De boerin is in het melkhuis.

Vlug glipte ze de keuken uit. En na een ogenblik was zij reeds terug.

— Kom maar, wenkte zij; het is in orde. Ik ben vrij tot aan het avondeten, dus hebben we nog meer dan een uur.

Ze stond in de geopende deur en het zonlicht viel op haar blonde haar. Het trof Jelle weer, hoe lief zij er uit zag in haar gebloemd katoenen kleedje en met die verlegen kinderlijke uitdrukking in haar blauwe ogen.

— Zou zij er nu eindelijk in toestemmen zijn meisje te worden ? dacht hij hoopvol, terwijl hij haar naar buiten volgde.

Voor de poort van de grote schuur, die zij voorbij moesten, stond Arnold en zijn ogen rustten onafgebroken op Geertje. Zij wierp hem een uitdagende blik toe en gehoorzamend aan een plotse opwelling, stak zij haar arm door die van Jelle en drong zich tegen hem aan in een behoefte om steun en bescherming.

Op de dijk, die ze tot wandeling gekozen hadden, duwde zo'n stevige wind hen in de rug, dat Jelle al gauw naar een zoelere omgeving verlangde, waar het rustiger praten zou zijn.

— Zullen we die landweg niet liever nemen ? stelde hij voor.

Geertje stemde lachend toe en zo liepen ze naast elkaar, gedwongen-vlug, het schuine dijkpad af, het smalle bruggetje over dat uitlag boven een met kroos bedekte sloot. Op de bochtige weg, waar aan weerszij de groene weiden lagen, vertraagden zij hun pas.

Geertje keek tersluiks naar hem op. Ze zag de strakke ernst van Jelle's gelaat met de helblauwe, peinzende ogen.

En wat onzeker, riep ze hem, na een aarzeling, tot de werkelijkheid terug met haar schuchter-verlangende vraag :

— Wel, en wat had je mij nu te zeggen, Jelle ?

Hij keerde zich verrast naar haar toe. Stelde zij daar werkelijk zoveel belang in, dat zij zijn verklaring nauwelijks afwachten kon ?

Maar dan durfde hij ook voluit spreken. En met een onderdrukte jubelkreet antwoordde hij haar :

— Geertje, kind, ik wou je nog eens zeggen dat ik zoveel van je hou. Kun je nu nog niet besluiten om mijn meisje te worden en later mijn vrouw ?

Hij boog zich even naar voren om haar tot zich te trekken.

— Geertje, ik weet wel dat ik nu allerminst het recht heb om zo te spreken, want ik kan je niets aanbieden. Ik ben arm, zonder betrekking. Maar toch kan ik niet langer wachten, ik verlang zo naar je. Als je mij maar een beetje hoop geeft, dan zou je mij zo gelukkig maken. Ik zal ander werk zoeken en dat vinden, geloof me, Geertje. O, ik weet wel, dat ik nooit voor je zal kunnen worden, wat die Jongema eens voor je was. Dat verlang ik ook niet. Ik vraag niets dan wat genegenheid, een klein deel van je liefde. Veeleisend zal ik niet zijn...

Langzamerhand was Jelle's stem van ontroering heftig geworden — er kwam zelfs even iets bitters in toen hij sprak over haar gevoel voor Johan.

Geertje's stap werd steeds gejaagder, terwijl haar ogen, de zijne ontwijkend, star naar de weg tuurden. Ze voelde zich vreemd ontroerd. Dit was het, wat ze in het diepste van haar hart verlangde, dit had zij door haar tegemoetkomende houding uitgelokt, maar toch, nu zij een beslissing moest nemen, deinsde zij terug.

Hield ze wel genoeg van Jelle ?

Zeker, zij vond hem een beste jongen; zij was blij dat hij gekomen was en de gedachte, dat hij ook voor goed uit haar leven zou gaan, als zij nu nee zei, deed haar ondragelijk pijn.

Maar toch, het gevoel dat zij eens voor Johan gekoesterd had, dat alles omvattende verlangen, die grote tederheid... dat had ze nu niet, nee.

— Geertje, wil je mij niet antwoorden ? Kijk mij eens aan ! Geertje...

Ze keek hem aan... weifelend... onzeker, maar toen werd zij getroffen door zijn ogen vol goedheid en liefde en ineens besefte zij het : ze hield van Jelle, wel niet zoveel als eens van Johan, maar ze had hem nodig, ze kon hem niet meer missen. Met hem kon zij weer gelukkig worden.

Ze stak haar hand naar hem uit; er sprongen tranen in haar ogen van een plotselinge, vreemde weemoed.

— 't Is goed, Jelle... Ik wil wel, antwoordde zij stil.

Hij greep de hand, die zij hem reikte. Zo stond hij een ogenblik stil op haar neer te kijken.

— Geertje, weet je het zeker ?

— Ja, ja, zei ze haastig.

Hij sloeg zijn armen om haar heen, kuste haar.

— Geertje, lieveling, juichte hij bijna. Dat ik je nu toch waarlijk heb ! Ik heb zolang op je gewacht; soms gaf ik de moed bijna op als jij zo koel en zo teruggetrokken was. Ik heb er veel verdriet over gehad, maar nu is alles goed.

Ze duwde hem zacht van zich af en legde de handen op zijn schouders. Ze wilde nu zo graag iets liefs zeggen, iets dat hem het geleden verdriet wat zou vergoeden.

Hakkelend zei ze :

— Je moet maar wat geduld met me hebben, Jelle... Ik ben vroeger niet altijd lief tegen je geweest, maar ik zal wel erg mijn best doen... nu...

Hij trok haar weer tegen zich aan.

— Praat er niet over... 't is immers alles goed. Ik begrijp het wel, hoor. Het voornaamste is, dat je mij wilt hebben en een klein beetje van mij houdt. En dat doe je toch wel, hé ?

De toon van zijn stem klonk zo angstig-smekend en zijn trouwe, blauwe ogen waren zo overvol van dankbare liefde, dat het haar een schok van ontroering gaf. In een spontane opwelling sloeg zij haar armen om zijn hals en hief haar gezicht naar het zijne :

— Maar dat doe ik ook, Jelle; ik hou heel veel van je, betuigde zij snel.

Hij beantwoordde haar kus; toen liepen zij, dicht gearmd verder, zonder veel te spreken.

Tot Geertje plots staan bleef : een torenklok had zes geslagen !

— We hebben helemaal de tijd vergeten, zei ze. We moeten terug.

— Ik zal straks met de boer spreken en hem onze verloving mededelen. Hij kan dan maar zorgen, dat die Arnold voortaan uit je weg blijft.

— Je zult toch geen ruzie maken ?

Jelle drukte jongensachtig-uitgelaten haar hand.

— Wees maar gerust, meisje. Maar ze moeten ginder weten waar het op staat. Zul je nu nog bang voor die knecht zijn ?

— Neen, nu niet meer.

Ze lachte plots overmoedig.

— Ik heb nu immers een beschermer gevonden !

— Vanavond ga ik naar huis, naar mijn ouders. Ik zal ze alles over je vertellen. Ze weten ook nog niet, dat ik bij baron van Elkema weg ben. Dat zal hun minder plezier doen. Maar ik zal gauw een andere betrekking vinden en zodra ik maar enigszins genoeg verdien, trouwen wij, Geertje. Beloof je me dat ?

— Ja, zo gauw mogelijk, Jelle. Ik ben ook niet bang om te werken. Ik kan best wat bijverdienen met wassen of strijken.

— We zullen zien, maar ik hoop dat het niet nodig zal zijn. Je hebt al hard genoeg gewerkt in je leven, Geertje; je moet er nu van gaan genieten.

Zij glimlachte gelukkig, zijn tedere zorgzaamheid trof haar en toen zij hem weer aankeek, waren haar ogen troebel van ontroering.

— Alles zal wel goed worden, Jelle, zei ze zacht. We moeten nog maar wat geduld hebben.

Hij streelde zwijgend haar hand.

Jelle sprak op de hoeve met de baas en de bazin. Toen die avond de boer nog eens naar 't dorp moest, zei hij tot Arnold, dat hij voortaan Geertje met rust kon laten, want ze was verloofd.

Arnold keek zeer beteuterd.

WAAR IS GEERTJE ?

Ze zaten met hun drieën op Liesbeth Van Altena's kamer : Liesbeth, Johan en Egbert. Het was een druilerige zondagnamiddag. Af en toe kletterden de regenvlagen tegen de ruiten en de bomen voor het huis dropen van het nat.

— Hoe vervelend ! zei Liesbeth uit haar humeur. Nu kunnen we niet wandelen.

Ze stond voor het raam en blikte lusteloos naar buiten. Johan sloeg zijn arm om haar schouders en vroeg :

— Waarom niet ? Trek je regenmantel aan en een paar stevige schoenen, dan lopen we een flink eind.

Liesbeth keek weifelend naar haar broer.

— Ga jij dan ook mee ?

— Dank je wel, weerde deze af; ik stoor niet graag jong geluk.

Liesbeth en Johan keken elkaar aan en glimlachten.

— Nee, dan gaan wij ook maar niet, besliste het meisje opverend uit haar luttelоosheid. We zullen het ons hier maar wat prettig maken. Voor die enkele zondag, dat Egbert overkomt, laat ik hem niet een hele namiddag alleen. Ik zal eens gauw thee zetten.

Ze streelde even over haar broers haar, terwijl zij langs hem heenging, om te bellen.

Het dienstmeisje bracht een stomend keteltje warm water boven en handig en vlug schepte Liesbeth de thee in de zilveren trekpot en goot er heet water op.

— Zo, dat is klaar, nu vast suiker in de kopjes...

Johan was naast Egbert gaan zitten en ze praatten samen over

hun werk. Johan wilde in het najaar zijn toelatingsexamen doen voor de universiteit en hij blokte hard om er te komen.

Hij had nu van alles te vragen aan Egbert, die immers reeds zoveel verder was en die hem met raad en daad bijstond.

Liesbeth's broer scheen zich wat heen te zetten over het verdriet om Marianne Bosma's verloving en om afleiding te zoeken, had hij zich met verdubbelde ijver op zijn werk geworpen.

Hij kwam nu ook meer naar huis en voor zijn kennissen leek hij weer de kalme, maar toch opgewekte jonge man, die hij altijd geweest was.

Zelfs Liesbeth vermoedde niet wat hij nog altijd leed en hoe dikwijls hij in opstand kwam tegen het lot, dat hem het liefste ontnam, het enige meisje, waarvan hij ooit had gehouden.

Maar hij verborg die gevoelens diep in zijn hart en nu, terwijl hij met Johan zat te praten, schonk hij hem zijn volle aandacht, zonder iets te laten merken van zijn onrust en eenzaamheid.

Maar Liesbeth stoorde hun druk geredeneer.

Zij boog zich langs hen heen om de kopjes rond te geven en nam toen plaats op de leuning van Johan's stoel.

Johan nam haar kleine hand, drukte er vlug een kus op.

— Ik ben blij dat je me niet helemaal vergeet, zei hij zacht.

Ze dronk een paar kleine slokjes, keek hem daarbij aan, haar ogen wijdopen.

— En als ik je nu eens vergat ? vroeg ze plagend.

Johan glimlachte.

— Koket nest ! was alles wat hij antwoordde.

Liesbeth wendde zich van hem af en betrok haar broer in het gesprek.

Maar een ruk aan de bel verstoorde de stille zondagrust, die in het hele huis heerste.

Liesbeth sprong op en liep naar het raam.

— Een rijtuig, zei ze verwonderd.

Even bleef zij nog kijken, toen keerde zij zich vlug om.

— Mevrouw Bosma stapt eruit. Ze komt ons zeker opzoeken. Ik zal haar tegemoet gaan, want moeder slaapt nog.

Liesbeth liep naar beneden, even later hoorden de beide jonge mannen haar hoge stem opklinken in de gang.

Egbert was bleek geworden.

— Ik ga even naar mijn kamer, zei hij zenuwachtig tot Johan. 'Ik moet nog wat toilet maken, straks kom ik wel.

Haastig verdween hij en begrijpend staarde Johan hem na.

Arme Egbert ! Hij vond een ontmoeting met Marianne's moeder zeker een beetje pijnlijk.

De deur werd geopend en mevrouw Bosma en Liesbeth traden binnen.

— Hier is Johan, zei het meisje opgewekt. Ze zag dadelijk, dat haar broer verdwenen was.

De begroeting tussen Tanna en Jongema was heel hartelijk.

Liesbeth schoof een stoel bij.

— Ga zitten, mevrouw, noodde zij. Ik zal vlug een kop thee inschenken. Uw bezoek is werkelijk een verrassing met dit slechte weer.

— En een prettige verrassing, merkte Johan op.

Tanna knipperde zenuwachtig met de ogen getroffen door de vriendelijke woorden van haar zoon.

Zou hij het menen ? Was hij werkelijk blij met haar komst ?

Ze wierp een vorsende blik op zijn tevreden gelaat. Ja, ze geloofde het wel en ze voelde zich dankbaar en ontroerd door dit kleine bewijs van hartelijkheid.

En weer begreep zij hoe ontzettend arm haar leven toch eigenlijk was, dat zij reeds dankbaar moest zijn voor de geringste vriendelijkheid.

Maar Tanna beheerste zich en wendde zich glimlachend tot de twee jonge mensen.

— Ja, ik verveelde mij vanmiddag zo erg, dat ik het rijtuig heb laten inspannen om eens tot hier te rijden. Ik vermoedde wel dat ik jullie allen zou thuis treffen. Mijn man is met een logeetje van mij naar de uitvoering van een zangvereniging. Ik had echter geen zin om mee te gaan.

— Hebt u weer een logee, mevrouw ? vroeg Liesbeth belangstellend.

— Ja, een boerenmeisje, de jongste dochter van een zakenkennis van mijn man. Ze verveelde zich erg op de hoeve en kon het er niet meer uithouden. Nu blijft ze voorlopig bij mij. Och, ik vind het wel gezellig zo'n jong meisje in huis, het geeft nog wat vertier en afleiding. Het is een lief kind. Aagje Blija heet ze. Johan kent haar wel !

Tot zijn ergernis voelde Johan dat hij hevig bloosde.

— O, is het dat meisje ? zei Liesbeth verwonderd. Johan heeft me wel eens over haar gesproken. Jullie waren immers nogal goede vrienden ?

Ze keek Johan snel aan; haar ogen vol plagend plezier lichtten.

Tanna bemerkte Johan's verwarring en ineens vermoedde zij ook de reden van Aagje's verdriet, haar plotselinge komst.

— Hoe gaat het met je moeder, Liesbeth ? vroeg ze om het gesprek in een andere richting te leiden.

— Goed, mevrouw, dank u. Moeder rust altijd een paar uur na het eten, daarom heb ik u naar hier gebracht. Maar ik denk wel dat moeder nu wakker is, en ze zal blij zijn u te zien. Verontschuldig mij een ogenblik, ik zal haar even zeggen dat u hier bent.

Het meisje glipte de kamer uit en Tanna en Johan bleven alleen. Even hing er een beklemmend zwijgen tussen hen, toen verbrak mevrouw Bosma de stilte :

— Vond je het niet prettig dat ik over Aagje Blija praatte, Johan ?

— Och...

Hij bloosde weer onder haar vorsende blik en enigszins onwillig haalde hij de schouders op.

— Was het omdat het je herinnerde aan je vroeger leven, ik bedoel, toen je nog knecht was ?

— Natuurlijk niet, u weet wel dat ik me daar niet over schaam.

Jongema's stem klonk verontwaardigd.

— Is Aagje soms verliefd op je geweest ? vroeg Tanna rustig.

Jongema aarzelde. Waarom hoorde mevrouw Bosma hem zo uit ?

— Dat is mijn geheim, mevrouw, antwoordde hij dan. En och, het is alles nu verleden. Laten wij er niet meer over praten.

— Goed maar ik vermoedde toch al zoiets. Ik neem het ook niet ernstig op, hoor. Een jonge meisjesgril.

Weer hing de stilte tussen hen in.

Jongema luisterde naar het eentonige getik van de regendruppels op de ruiten. Hij voelde zich onrustig, hij wist zelf niet waarom. Kwam Liesbeth maar terug.

— Ben je volkomen gelukkig, Johan ?

De jongeman schrok op. Wat scheelde mevrouw Bosma toch ? De toon van haar stem klonk zo angstig-dringend alsof heel haar levensgeluk afhing van zijn antwoord.

— Natuurlijk, mevrouw, zei hij bevreemd.

— Heb je nu niets meer te wensen ?

Johan weifelde.

— Och, er is natuurlijk altijd wel iets dat ik anders zou willen.

— Wat dan ?

Tanna vroeg het bijna ademloos.

— Bijvoorbeeld het feit, dat ik niet weet wie mijn ouders zijn. Zoiets blijft op je drukken, je hele leven.

Tanna liet zich weer achterover in de stoel vallen, haar ogen stonden plots treurig.

Jongema zag het en hij voelde zich ongerust.

Mevrouw Bosma had al zoveel voor hem gedaan : ze betaalde

zijn boeken, zijn studie, zijn kostgeld, alles wat hij nodig had en zij was het ook, die in zekere zin zijn verzoening met Liesbeth bewerkt had. Ze zou toch niet menen, dat hij dit niet diep voelde en er haar niet dankbaar om was.

Hij boog zich voorover en legde zijn hand over de hare.

— Denk daarom niet dat ik ongelukkig ben, mevrouw, zei hij dringend. Iedereen heeft wel eens iets in zijn leven, dat hem hindert. Maar u hebt al zoveel goed gemaakt voor mij. Denk eens aan : ik heb goede vrienden gekregen, ik heb Liesbeth en mijn studie. Dat alles dank ik u.

— Praat daar niet over, Johan, ik doe dat graag voor jou.

Tanna's stem klonk hees en zij wendde zich haastig af om de opschietende tranen te bedwingen.

Ja, veel had zij al goed gemaakt van haar grote schuld, dacht zij bitter, alleen dit ene, dat kon zij niet, durfde zij niet.

Ze bedwong zich en toen zij zich weer naar Johan wendde stond haar gelaat volkomen onbewogen.

— Denk je nog wel eens aan Geertje ? vroeg zij plots.

Jongema's gelaat betrok.

— Tegenwoordig heel dikwijls, mevrouw, bekende hij. Ziet u, ik maak mij eigenlijk een beetje ongerust over haar. Ik heb horen vertellen dat zij niet meer in dienst is bij van Elkema en niemand weet waar zij naartoe is gegaan. Ik maak er mij bezorgd over; ze is toch mijn zuster...

— Maar dan kan ik u helpen, Johan, zei Tanna verheugd. Hoe toevallig ! Aagje vertelde mij gisteren juist dat zij Geertje was tegengekomen in het dorp.

— Geertje... hoe is dat mogelijk ? Heeft zij zich niet vergist ?

— Neen, want Aagje heeft zelfs met het meisje gesproken. Ze vertelde dat zij daar een dienst had bij een boer in de omtrek en ze vroeg ook nog naar jou. Aagje heeft haar verteld, dat je verloofd bent, dus dat weet zij nu al.

Jongema streek zich met de hand over het voorhoofd.

— Wat een vreemd toeval, zei hij langzaam. Maar ik ben heel blij dat ik nu toch eindelijk op de hoogte ben van Geertje's verblijfplaats. Kent u haar adres, mevrouw ?

— Nee, maar dat kan ik gemakkelijk te weten komen. Ik zal er aanstonds naar vragen als ik weer thuis kom en het u dadelijk schrijven.

— Dank u wel. Ik ben van plan haar eens op te zoeken, ik mag haar niet helemaal uit het oog verliezen. Ik moet met haar praten.

— Zul je Liesbeth hiervan iets zeggen ?

— Natuurlijk, antwoordde Jongema met een rustige glimlach,

Op dit ogenblik stak het jonge meisje haar blonde hoofd om de deur.

Even trok een vage verwondering door haar heen toen zij Tanna en Johan zo vertrouwelijk bij elkaar zag zitten.

Hoe komt het toch, dat mevrouw Bosma zo bijzonder op Johan gesteld is, terwijl zij zich tegenover anderen zo moeilijk geeft, dacht zij, maar ze had geen tijd om hierover lang te peinzen, want haar verloofde sprong op en liep op haar toe.

— Moeder vraagt of we allemaal beneden komen, zei het meisje, terwijl zij haar arm door die van Johan stak en naar hem opkeek met een tedere glimlach.

TROUWPLANNEN

Het applaus, aan het slot van de avond, riep de zangers herhaaldelijk terug. Het geluid kletterde langs de rijen... het zwol aan... dempte... zwol nog eens en duurde hardnekkig tot weer de brede gordijnen openplooiden en de gehuldigden buigend dankten.

— Nog niet ! Nog niet ! weerde Marianne opgewonden.

Haar ogen straalden.

— Was het niet schitterend ? zei ze tot Otto, die achter haar stond. Toe zeg, klap mee... Ze moeten nog eens komen.

— Laten we nu gaan, drong Otto ongeduldig aan, daar 't meeste publiek zich al naar de uitgang begon te wenden.

— Was het niet schitterend ? herhaalde zij weer.

— Ja, prachtig, beaamde hij.

— Jammer, dat ze hier in Groningen geen vaste opera hebben, peinsde Marianne hardop. Ik ging er elke week naartoe.

Otto lachte en schudde haar bij de arm.

— Kom, laat ons gaan, lieveling.

Teder legde hij de grote met bonte bloemen geborduurde sjaal, die over de leuning van haar stoel had gehangen, over haar blote schouders.

Hij opende de logedeur, langzaam schuifelde een opeengepakte mensen-massa door de gangen.

— Blijf hier even wachten, zei van Elkema. Ik zal onze kleren halen.

Marianne leunde tegen een van de brede zuilen; ze huiverde in haar dun zijden kleed en trok de plooien van haar sjaal wat strakker om zich heen.

De donkere mensenstroom stuwde reeds naar de uitgangen; de groene tochtdeuren flapten geluidloos open en toe.

Opeens voelde Marianne dat er iemand naar haar staarde en opkijkend, herkende zij tot haar verrassing Liesbeth Van Altena, vergezeld van een lange, donkere jongman.

Glimlachend en zelfbewust liep Marianne op hen beiden toe, en omhelsde haar vroegere vriendin met uitbundige hartelijkheid.

— Dag, Liesbeth ! Wat een heerlijk toeval dat ik je hier ontmoet. Het is al een eeuwigheid geleden sinds ik je gezien heb. Hoe maak je het ?

Een weinig koel trok Liesbeth zich terug.

— Ik maak het heel goed, Marianne, zei ze rustig. En jij ? Maar dat moet ik niet vragen. Je ziet er stralend uit. Mag ik je even voorstellen : mijn verloofde, Johan Jongema, Marianne Bosma, een vriendin.

Jongema maakte een stugge buiging, maar Marianne reikte hem onbevangen de hand en ontwapende zijn beleefde, maar koele houding door haar bekorende lach.

— Dus jij bent Johan Jongema, waarover ik al zoveel gehoord heb ? Je kent mijn moeder immers ook ?

De jonge man mompelde een bevestigend antwoord, en bleef op haar neerkijken.

Dus dit was Marianne Bosma : dit tengere meisje met haar donker zigeunergezicht en haar overmoedige, bewonderingeisende ogen; dit kleine brutale ding in haar strakke nauwsluitende wit-zijden kleed.

Ze was heel mooi, ongetwijfeld, maar hij moest Liesbeth gelijk geven; zij was niet de rechte vrouw voor Egbert : zij zouden allebei even ongelukkig geworden zijn.

Terwijl Marianne met Liesbeth praatte, monsterden haar ogen de verloofde van haar vriendin. Hm, het was een heel knappe jongen, dat moest zij toegeven. Nu kon zij het beter begrijpen dat Liesbeth zich met hem verloofd had : men zag het hem helemaal niet aan dat hij vroeger slechts een boerenknecht geweest was. Hij scheen goede manieren te hebben, had een heel aantrekkelijk uiterlijk en zou later toch advokaat worden.

Liesbeth had nog zo geen slechte partij gedaan, vooropgezet dat zij in dat saaie dorp, waar zij woonde, toch nooit een bekoorlijk iemand ontmoette.

Maar wat keek die Jongema ernstig, om er bang voor te worden. Ze zou eens proberen hem wat te ontdooien.

Met een vlugge beweging wendde Marianne zich tot Johan, en wierp hem van onder haar lange wimpers een kokette blik toe.

— En hoe vond u Carmen, mijnheer Jongema ? Was zij niet prachtig ?

— Zeker, zij is een schitterende zangeres, antwoordde de jongeman beleefd.

— Kom, Johan, we moeten gaan, zei Liesbeth.

— Och, wacht nog even, verzocht haar vriendin, dan kan ik je voorstellen aan jonker van Elkema, mijn verloofde. Hij is even onze kleren gaan halen, maar hij blijft zolang weg.

Ongeduldig rekte zij zich op de tenen om de nu veel leger geworden gang te overzien, terwijl zij met heimelijk plezier dacht aan Otto's verwonderde, hooghartig gezicht, als zij hem Johan Jongema zou voorstellen, de politieke vijand van zijn vader en waarover hij zo smalend kon spreken.

Doch Liesbeth reikte haar vastberaden de hand.

— Nee, Marianne, ik mag werkelijk niet langer blijven. Zie je, ik logeer hier bij een nicht en dan kan ik niet zo laat thuiskomen. Het spijt me, maar ik zal dan later wel eens kennis maken met je verloofde.

— Nu, zoals je wilt, antwoordde Marianne opeens koel en uit de hoogte.

Ze gaf hen beiden een vluchtige handdruk en bleef hen toen nakijken met gefronste wenkbrauwen.

Die Liesbeth, wat verbeeldde zij zich wel ? Ze was zeker bang dat zij zou gaan flirten met die verloofde van haar, daarom nam zij hem zo gauw mee. Vervelend kind !

Zij tuitte minachtend de lippen en keek toen weer ongeduldig de lange gang af. Waar bleef Otto toch ?

Ha, daar kwam hij aan. Eindelijk ! Hij hief triomfantelijk haar mantel omhoog.

— 't Heeft lang geduurd, hé ? Maar er was ook zo'n gedrum en je weet, ik hou er niet van door al die drukte heen te dringen.

— Nee, heel vlug ben je nooit geweest, snibde het meisje.

Maar toen moest ze ineens lachen om zijn verongelijkt gezicht.

— Kom, laat ons nu maar gaan, hernam ze. Anders krijgen we nog ruzie.

Samen liepen ze de gang af. In de nu verlaten gang doofden de grote booglampen één voor één; een ongeduldige portier monsterde hen.

Ze traden buiten en even bleven ze op de hoge stoep van het gebouw staan.

— Zullen wij een rijtuig nemen ? stelde van Elkema voor.

Maar Marianne stak haar arm door de zijne.

— Laat ons liever lopen, zei ze. Het is zulk heerlijk weer.

— Goed ! Kom, dan gaan we door het park.

De weg door het plantsoen was verlaten en donker, en Marianne drong zich wat dichter tegen van Elkema aan.

— Zeg, weet je wie ik daarnet ontmoette toen jij om onze kleren was ? Liesbeth Van Altena en haar verloofde.

— Wie zijn dat ?

— Wel, dat weet je toch wel. Liesbeth en ik waren vroeger vriendinnen, en zij is nu verloofd met Johan Jongema.

— O, ja, dat is waar. Was die boer hier ook ?

Marianne lachte plagend.

— Zeg eens, je moet niet zo minachtend over die Jongema spreken. Hij is helemaal geen boer en een bijzonder knappe jongen. Ik kan best begrijpen dat Liesbeth verliefd op hem geworden is. Wie weet, als ik hem eerder ontmoet had.

— Praat geen onzin, zei Otto geërgerd. Jij met je liefde voor mooie dingen, met je behoefte aan weelde. Denk jij dat je ooit zou gedacht hebben aan een huwelijk met een arme advokaat !

— Neen, dat is waar, bekende het meisje. Dat is niets voor mij, dat laat ik aan Liesbeth over.

Van Elkema sloeg zijn stevige arm om haar schouders.

— En nu praten we niet meer over die boer, we hebben wel wat beters te doen... Lieveling, weet je wel dat je er verrukkelijk uitzag vanavond. Ik hou van jou.

Marianne bleef staan en omhelsde hem. Van haar blote armen vielen de wijde mouwen van zwart fluweel terug, toen zij ze om zijn hals strengelde.

Ze gingen weer verder, dicht naast elkander lopend, met langzame, gelijke schreden.

— We zullen spoedig trouwen, liefste. Ik wil niet wachten tot ik afgestudeerd ben.

— Ik ook niet, Otto, ik hou niet van lange verlovingen. Voor de winter begint wil ik je vrouw zijn. Je vader moet ons dan maar een flinke toelage geven, zodat wij behoorlijk kunnen leven. Je kunt dan op je gemak afstuderen en in de zomer reizen wij. Is dat geen heerlijk vooruitzicht ?

— Als papa het er maar mee eens is, vreesde de jonge man.

— Laat dat maar aan mij over, antwoordde Marianne op luchtige toon. Je zult zien, dat komt in orde. 't Is toch voor iets goed geweest, dat moeder die oude geschiedenis nog eens opgerakeld heeft.

Van Elkema lachte.

— Slim ding ! Arme papa, hij zal niet zo'n gemakkelijk schoondochtertje aan je krijgen.

— Nu, dat verdient hij dan ook, zei het meisje een weinig heftig. Hij heeft mijn moeder allesbehalve fair behandeld en haar leven verknoeid. Als jij bij mij zoiets probeerde...

Weer kuste van Elkema haar.

— Hoe zou ik dat kunnen ? zei hij verliefd. Ik kan je niet missen, schat ! We trouwen binnen enkele maanden. Papa zal zijn toestemming niet durven weigeren.

Marianne sloot even de ogen en in dat ene ogenblik zag zij de lachende lokkende toekomst, zag zij zichzelf als jong, mooi gevierd vrouwtje. Haar droom zou verwezenlijkt worden, ze twijfelde er nu niet meer aan.

Zwijgend liepen zij een tijdje door.

Ze sloegen links af en gingen over het houten brugje, dat naar de straat voerde, waar Marianne's pension stond.

Nu verbrak het meisje het stilzwijgen :

— Gaan we morgen rijden, Otto ?

— Ja, lieveling, dan krijg je je eerste les. Ik heb een mak paardje voor je uitgezocht.

— Dat hoeft niet; ik ben niet bang.

— Dat weet ik wel, maar voor een beginneling is voorzichtigheid geboden. Mijn "Arl" is veel te wild voor jou.

— Als ik het goed ken, vraag ik mijn vader ook om een paard en dan maken we samen heerlijke lange tochten. Ik wil het even goed leren als jij, Otto. Je bent een kranig ruiter, weet je dat wel ?

De jonge man glimlachte gevleid.

— O, ik twijfel er niet aan, je zal ook een goede rijdster worden, Marianne; je bent zo'n kleine sportvrouw. Maar je ouders ? Willen zij niet, dat je naar huis komt, nu de vakantie al zo'n tijd begonnen is ?

— Nee, ze hebben er nog niet over geschreven. Ik denk dat zij het veel kalmer vinden als ik voorlopig nog maar wat in Groningen blijf. Daarbij, moeder heeft gezelschap, een jong meisje. Maar jij ? Jouw ouders zijn immers buiten ?

— Ja, maar daar zien zij mij niet. Zo'n boerendorp; er valt niets te beleven. Voorlopig blijf ik ook maar hier, dat bevalt mij nog het beste.

— Over een paar weken ga ik met een vriendin voor een tijdje naar Oostende. Het zou prachtig zijn als jij daar ook kon komen. Zo heel toevallig, ziet je !

Van Elkema gaf haar hand een kneepje.

— Dat is een uitstekende gedachte, lieveling. Ik kom je ginder opzoeken; ik ga immers elke zomer naar het buitenland.

— Dat is dus afgesproken, zei Marianne tevreden. Maar eerst blijf ik nog een tijd hier, ik wil leren paardrijden.

— Morgen beginnen we daarmee.

— Egbert Van Altena is ook nog hier gebleven vertelde Lies-

beth mij. Hij schijnt hard aan het studeren te zijn. Liesbeth's verloofde logeert zeker bij hem. Ik begrijp niet dat Egbert niet meeging naar de schouwburg. Hij houdt toch van muziek en voor de enkele keren dat we hier een beroemde operatroep te horen krijgen moet men profiteren van de gelegenheid. Liesbeth was wel van Dollum gekomen.

— Wat kunnen die mensen jou toch schelen, Marianne ? Je praat voortdurend over hen.

— Waarom ook niet ? Egbert Van Altena is een goede vriend van mij, vergeet dat niet.

Jonker van Elkema antwoordde niet; een norse trek verscheen op zijn knap jongensachtig gelaat en zwijgend liepen zij het laatste eindje naar Marianne's pension.

Voor de deur namen zij afscheid.

Vleiend sloeg Marianne haar armen om van Elkema's hals.

— Je bent toch niet boos, Otto ? Je zegt zo weinig !

Zijn ontstemming week voor de bekoring van haar liefkozende stem.

— Natuurlijk niet, schat, antwoordde hij teder, terwijl hij haar warme, zachte lippen kuste.

Met een zucht maakte Marianne zich eindelijk los.

Toen stak haar zoekende hand de sleutel in het slot; de deur sloot zich met een zware dreun.

Toen pas verwijderde van Elkema zich, zich voortreppend met snelle, grote schreden...

BROEDER EN ZUSTER

De boerin kwam de keuken binnen waar Geertje aan het strijken was.

— Er is een heer om je te spreken, zei ze kort. Ik heb hem in de kamer gelaten, want hij zag er zo deftig uit.

Geertje bloosde.

— Een heer, stamelde zij verward. Was het Jelle niet ?

De boerin schudde ontkennend het hoofd en wierp een nieuwsgierige blik op het jonge meisje.

— Nee, je verloofde was het niet. Maar hij is een knappe, donkere, jonge man. Je houdt ze er in soorten op na geloof ik.

Geertje's blos werd dieper en haar hart begon te bonzen met wilde heftige slagen. Johan... Zou het mogelijk zijn ?

Haastig knoopte ze de banden van haar donkerblauwe schort los en streek met haar hand over haar golvend haar.

— Ik ga dan maar even, zei ze tot de boerin, die haar nog

steeds aankeek met dezelfde nieuwsgierige uitdrukking op haar gelaat.

Bevend sloop Geertje de gang door, en voor de gesloten kamerdeur aarzelde zij nog even.

Toen met een vastbesloten gebaar draaide zij de deurknop om en trad binnen.

— Johan ! welde het als een kreet van haar lippen, en ze zocht steun tegen de muur.

De jonge man, die voor het raam naar buiten stond te turen, wendde zich vlug om, en bij het zien van dat lieve, knappe, vertrouwde gezicht, kwam als een golf al de oude tederheid, het vroegere onstuimige verlangen over Geertje heen. Ze voelde een neiging om zich vooruit te storten in zijn stevige armen en alles te vergeten, voor dat ene, het geluk van weer bij hem te zijn.

— Hallo, zusje !

De half-tedere, half-luchtige toon van zijn stem, een toon, die het meisje niet van hem kende, bracht haar plotseling tot bezinning; haar opgewondenheid gleed van haar af en met een moedige glimlach bedwong zij de opwellende, wanhopige snikken.

— Dag Johan, zei ze verlegen.

Zijn stevige vingers omklemden een ogenblik haar kleine, door het werken ruwe hand en hij keek glimlachend neer op haar gebogen hoofd.

— Eindelijk heb ik je dan toch gevonden.

Geertje hief schuw haar ogen op.

— Heb je mij dan gezocht ?

— Ja; pas voor enkele weken hoorde ik dat je niet meer diende bij de baron en niemand wist waar je gebleven was. Eindelijk dan toch kreeg ik je adres van mevrouw Bosma.

Geertje dacht aan haar ontmoeting met Aagje Blija. Die logeerde immers bij mevrouw Bosma.

Even bleven ze zwijgen, gevangen in de beklemming van dit weerzien, na zoveel maanden.

Maar toen vatte Jongema haar bij de handen en trok haar mee naar de brede vensterbank.

— Kom hier even zitten, Geertje; we moeten eens samen praten. Het gaat niet op dat wij elkaar helemaal uit het oog verliezen. We zijn toch eigenlijk broer en zuster, al is onze vader dan onbekend. Vind je het vervelend dat ik je kom bezoeken ?

Geertje schudde het hoofd.

— Nu niet meer, zei ze zacht.

— Het is ook al zolang geleden; de eerste schrik is voorbij. Je ziet er goed uit, Geertje. Ben je tevreden hier ?

— Ach ja, dat gaat wel. De boer en de boerin zijn vriendelijke mensen. In het begin had ik wat strubbelingen met de knecht, maar dat is nu veel verbeterd. En de kinderen zijn heel lief.

Johan aarzelde even.

— Je hebt gehoord dat ik verloofd ben ?

Hij wierp een vlugge blik op haar rond gezichtje en draaide de smalle gouden ring aan zijn vinger om en om.

— Ja, juffrouw Blija vertelde het mij... Ik... ik heb me ook verloofd...

— Geertje, dat doet me nu werkelijk plezier. En wie is de gelukkige ?

Jongema's stem klonk opgelucht en terwijl hij zich naar haar overboog, legde hij zijn hand op haar schouder.

Het meisje kromp als ineen onder zijn aanraking.

— Het is Jelle, antwoordde zij bijna toonloos.

Johan liet haar los.

— O, toch met die jongen ! zei hij verwonderd.

Geertje zweeg en hield de ogen neergeslagen. Ook Jongema zei niets meer en tuurde naar buiten, het zonnige erf op. Zijn gelaat stond strak.

Toen ineens wendde hij zich weer naar het meisje en met de hand onder haar zachte kin dwong hij haar naar hem op te kijken.

— Geertje, ben je gelukkig ? Hou je werkelijk veel van die Jelle, genoeg om met hem te trouwen ? Je doet het toch niet omdat... nu ja, omdat alles tussen ons zo treurig afgelopen is ?

Geertje bloosde pijnlijk en haar lippen trilden. Doch ze beheerste zich aanstonds.

— Ja, antwoordde zij, terwijl zij zich met een ruk bevrijdde uit zijn greep en zich afwendde om zijn dringende ogen niet langer meer te ontmoeten. Ik hou van Jelle. Hij is een eerlijke, brave jongen, en is altijd even goed en vriendelijk voor mij geweest. Om mij heeft hij ruzie gemaakt met de baron en heeft zijn betrekking verloren. Hij zoekt nu naar iets anders en zodra hij genoeg verdient trouwen wij. Dat heb ik hem beloofd.

— En zal hij je gelukkig kunnen maken ?

Geertje glimlachte rustig. Haar zenuwachtigheid was verdwenen en toen zij weer sprak was het met een kalme vastberadenheid, die Johan trof.

— Jazeker, dat geloof ik vast. Zie je, Johan, wat ik voor Jelle voel is iets anders dan mijn liefde voor jou.

Zij klemde de handen ineen.

— Ik weet niet goed hoe ik dat uitleggen moet. Mijn gevoel voor jou was onrustiger, verlangender, dit is kalmer, maar

daarom niet minder. Ik hoop dat je mij begrijpt. Ik hou van Jelle en ik heb iemand nodig die mij liefheeft, die voor mij zorgt. Vooral in de laatste tijd heb ik zo sterk geweten, dat ik Jelle niet meer kon missen, dat ik hem nodig had, ik hem evengoed als hij mij...

— Dan is het goed, Geertje, sprak Johan ontroerd. Ik wens niets liever dan dat je heel gelukkig mag worden.

Het meisje aarzelde even maar toen zei ze.

— Daarom wou ik vragen om mij niet meer te komen opzoeken, Johan !

Verwonderd staarde hij haar aan.

— Waarom dan niet ?

— Omdat... Omdat...

Zij haperde, vouwde toen met een smekend gebaar de handen.

— Het is allemaal moeilijk om het je te zeggen, Johan, ik kan nooit vergeten wat er tussen ons geweest is en als ik je zie, komt dat alles weer boven. Misschien voel jij dat niet zo; ik heb altijd meer van jou gehouden dan jij van mij. En daarom heb ik liever dat wij elkaar niet meer ontmoeten. Je zegt dat wij broer en zuster zijn, maar zo voel ik het niet. Ik zal je nooit kunnen zien als mijn broer, altijd zul je voor mij mijn vroegere verloofde blijven. Alles is nu in orde; jij hebt een meisje en ik ga trouwen. Wij kunnen nu gerust zijn over elkaar. Het is beter dat ik je voortaan niet meer zie, begrijp je wat ik bedoel, Johan ?

— Ja, Geertje, maar het hindert mij. Wie weet kan ik later niet iets voor je doen, je helpen met het een en ander.

— Je helpt mij het beste door weg te blijven. Ik bedoel het niet onvriendelijk, Johan, maar ik voel voor mijzelf dat het nodig is. Het is... het is niet eerlijk tegenover Jelle. Als ik je telkens weer zal zien, leer ik je nooit vergeten... blijf ik je liefhebben... Daar, nu weet je het !

— Geertje !

Verschrikt keek Jongema haar aan en zij deed een zielige poging om te glimlachen.

— Ja, het is zo, zei ze bijna uitdagend. Ik hou nog altijd van je; ik vergeet niet zo gemakkelijk. Het kan mij niets schelen, dat je het weet. Maar toe, ga nu weg. Ik ben de verloofde van Jelle en ik wil hem gelukkig maken. Hij heeft mij lief en ik zal ook wel van hem leren houden. Maar dat kan niet als ik jou steeds weer zie.

— Ik begrijp je, Geertje, en ik zal doen wat je verlangt. Maar beloof me een ding : als je mij ooit nodig hebt of je zit in moeilijkheden, schrijf me dan. Hier is mijn adres. Zul jij dat niet nalaten ?

— Nee, antwoordde het meisje, terwijl zij het wit kartonnen kaartje aannam.

Jongema greep zijn hoed.

— Nu, dan ga ik maar. Ik kom nu niet meer terug, kindje; alleen als jij het me vraagt.

— Ja...

— Je zult niet verlegen zijn om mij te roepen ?

Ze gaf hem haar beide handen.

— Nee, Johan... Als ik je nodig heb zal ik je schrijven.

— Goed. Vergeet nooit dat ik je broer ben.

Hij streek zacht de haren van haar voorhoofd en kuste haar wang.

— Vaarwel, Geertje, het ga je goed, ik hoop dat je heel gelukkig mag worden met Jelle, zei hij.

Toen ging hij. De deur veerde zacht achter hem dicht. Even bleef Geertje nog staan in het midden van de kamer en ze huiverde.

EEN HUWELIJKSKANDIDAAT

Tanna Bosma en Aagje Blija waren aan het handwerken. Ze zaten ieder aan een kant van het brede venster en af en toe dwaalden hun blikken door de stille straat.

Aagje Blija voelde zich tevreden gestemd, bijna gelukkig. Hier waren niet die talrijke vervelende werkjes in keuken of melkhuis, waar Aagje zo'n hekel aan had. O, ze wist het nu zeker : ze wilde nooit trouwen met een of andere rijke boer, zoals haar ouders het graag zouden zien. Ze was niet geschikt om een hoeve te besturen; ze haatte dat leven...

Een schaduw viel over het raam en beide vrouwen keken vlug op. Een slanke, jonge man, met een open, eerlijk gelaat, ging voorbij en nam diep de hoed af voor de beide dames.

— Me dunkt dat de onderwijzer nog dikwijls voorbij ons huis komt gewandeld, sinds jij hier logeert, Aagje, merkte mevrouw Bosma op.

Aagje bloosde, maar Tanna stoorde zich niet aan haar duidelijke verwarring en vervolgde :

— Je hebt immers met mijnheer Vander Meulen kennis gemaakt op de uitvoering van de zangvereniging ?

— Ja, mijnheer Bosma heeft ons aan elkaar voorgesteld.

— Hij is een nette, beschaafde jongen en een goed onderwijzer.

Tanna boog zich wat naar Aagje over.

— Luister, ik wil eens openhartig met je spreken. Je moet voor

mij niet verlegen zijn; ik begrijp je. Je bent niet gelukkig thuis ? Zou je met een onderwijzer willen trouwen ?

Tanna's vraag verraste het meisje.

— Toch liever dan met een landbouwer, antwoordde zij aarzelend. Ik haat het boerenleven.

— Ja, dat weet ik; je zou in die stand toch nooit gelukkig worden. Ik geloof, dat mijnheer Vander Meulen je heel lief vindt. Zou je hem nemen als hij je vroeg ?

Weer bloosde Aagje.

— Hoe kan ik dat nu al zeggen ? haperde zij. Ik ken hem pas een week.

— Maar je vindt hem toch sympathiek ?

— Ja, ik praat graag met hem en hij heeft vriendelijke manieren.

— Dan komt het wel in orde tussen jullie beiden, besliste Tanna. Je zult zien, je wordt nog een paar.

— Och, wel nee, weerde Aagje af en ineens vulden haar blauwe ogen zich met tranen.

Tanna vatte haar zacht bij de handen.

— Aagje, treur je nog altijd om Johan Jongema ?

— Hoe... hoe weet u dat ?

Verschrikt staarde Aagje haar aan.

— Ik vermoedde het, antwoordde Tanna rustig. Maar Aagje, je moet Johan uit je hoofd zetten. Het is dom om iets te blijven wensen, dat toch nooit kan zijn. Je mag je niet in je verdriet verdiepen; op die manier verknoei je je mooi, jong leven.

— Dat is het ook niet. Ik denk niet meer aan Johan en sedert ik hier ben, voel ik mij ook niet meer zo ongelukkig.

— Waarom huil je dan ?

— Och, omdat vader toch zal willen dat ik met de een of andere rijke boerenzoon trouw.

— Maak je daarom maar niet bezorgd, Aagje. Als het eenmaal zover tussen jou en mijnheer Vander Meulen is, zal ik wel een goed woordje voor je bij je vader doen.

— Denkt u dat het zal helpen ?

— Laat dat maar aan mij over. Het geluk van zijn jongste dochter zal je vader toch ook wel ter harte gaan. Hij kan dan zijn twee andere dochters aan boeren uithuwelijken. Dat is toch al genoeg, dunkt me.

— Ja, maar onderwijzers zijn gewoonlijk arm. Daar zal vader het meest op tegen hebben.

— Wat zou dat ? Als hij de kost maar voor je kan verdienen. Rijkdom brengt ook niet altijd geluk.

Tanna zuchtte onwillekeurig. Ze dacht aan haar eigen verwoest leven. Maar ze beheerste zich aanstonds en gaf Aagje een moederlijk tikje op de wang.

— Hou maar goed moed, meisje; je zult zien, alles komt in orde, verzekerde ze.

HET ONGELUK

Mevrouw Bosma zat in de koele tuinkamer te lezen. Buiten brandde de hete augustuszon en de rozen op het grote bloemperk voor het huis snakten naar een beetje regen. Mevrouw Bosma liet haar boek uit haar handen glippen en leunde achterover. Ze voelde zich loom; zelfs in lezen had ze geen zin meer.

Aagje Blija was eergisteren naar huis weergekeerd. Tussen haar en meester Vander Meulen was alles in orde gekomen, ook dank zij Tanna's bemiddeling en Aagje was vol hoop op de toekomst vertrokken.

Nu zwierven Tanna's gedachten naar haar dochter. Marianne had haar enige dagen geleden een opgewonden brief geschreven. Zij vertoefde nog altijd in Groningen. Otto was daar ook en ze gingen elke dag samen paardrijden. Volgende week vertrok zij naar Oostende met een vriendin, maar eerst kwam zij nog naar huis samen met haar verloofde.

Tanna glimlachte berustend. Och, wat gaf het zich nog langer te verzetten tegen Marianne's besluit ? 't Kind was gelukkig en ze zouden wel spoedig trouwen. Ze moest dan maar afwachten hoe alles afliep; misschien was de jonge van Elkema toch standvastiger van karakter dan zij vermoedde.

De galm van de bel scheurde de namiddagstilte, die in het hele huis hing en Tanna hoorde hoe de dienstbode sloffend naar voren ging om de deur te openen. Even later diende zij mijnheer Van Altena aan.

— 't Is goed, ik kom dadelijk, antwoordde Tanna en terwijl zij naar de woonkamer liep, overdacht zij verwonderd wat Van Altena hier kwam doen.

Maar dadelijk, toen zij de deur geopend had en zijn asgrauw gelaat zag, besefte zij dat er iets gebeurd moest zijn.

— Marianne ? vroeg zij met een plotseling voorgevoel. Toe, vertel het dadelijk als er iets is !

Egbert greep haar beide handen.

— Schrik niet, mevrouw, er is met Marianne niets bijzonders, haastte hij zich te zeggen. Ze is alleen hevig geschrokken... Er is een ongeluk met het paardrijden gebeurd. Haar verloofde...

— Wat is er met hem ?

Tanna vroeg het angstig.

— Dood... Het is vreselijk... Hij heeft zijn nek gebroken.

Tanna wankelde en greep de leuning van een stoel vast. Het besef van de vreselijke waarheid drong slechts langzaam tot haar door. Dan vulden haar ogen zich met tranen.

— Het is ontzettend, fluisterde zij. Arme jongen... arme Marianne... Dit had ik niet gewild... O, nee... dit niet...

Toen beheerste zij zich.

— Vertel er mij alles van, Egbert, vroeg zij, terwijl zij op de rustbank plaats nam. Hoe is het gebeurd ? Waar is Marianne nu ?

— Wel, ik hoorde het vanmorgen vertellen. Ze waren 's ochtends gaan rijden en aan een onbewaakte overweg schijnen de paarden hevig geschrokken te zijn van een voorbijkomende trein. Ze sloegen op hol en van Elkema en Marianne werden er afgegooid. De jonker was op slag dood; Marianne was bewusteloos, maar ze had zich niet bezeerd.

— Waar is Marianne ? Ik wil naar haar toe !

— Ik ben gekomen om u te halen, mevrouw. Ze is in een kliniek te Groningen. Toen ik dat wist, heb ik me aangeboden om u te waarschuwen en ben ik dadelijk hierheen gereisd. Mijn rijtuig staat nog voor de deur. We kunnen er mee naar de trein voor Groningen rijden.

Tanna's hoofd duizelde; ze voelde zich onmachtig om handelend op te treden en liet Egbert maar zorgen. Deze riep de dienstbode en stelde haar met enige woorden op de hoogte; hij schreef ook een kort briefje voor mijnheer Bosma, die men pas 's avonds thuis verwachtte. Toen konden zij vertrekken en een ogenblik later rolde het rijtuig heen.

Wat een tocht ! Het was bijna avond toen het rijtuig, dat zij aan het station te Groningen genomen hadden, voor de kliniek stilhield.

Een dikke, moederlijke verpleegster kwam hen tegemoet.

— De juffrouw is bij kennis geweest en herinnerde zich dadelijk wat er gebeurd is, vertelde zij. Ze vermoedde de waarheid en ze heeft niets gedaan dan jammeren. 't Was verschrikkelijk om aan te horen ! Nu is ze weer bewusteloos.

— Breng mij dadelijk bij haar, smeekte Tanna.

Egbert bleef wachten in de ruime hal, terwijl zij de verpleegster volgde, de trappen op. Op de brede, lichte bovengang zag Tanna plots baron van Elkema en met een schok bleef zij staan. Hij kwam dadelijk op haar af en Tanna schrok even terug van zijn uiterlijk.

Hij was de laatste tijd heel grijs geworden, de knappe baron van Elkema, en zoals hij daar voor haar stond met diepe groeven in zijn voorhoofd, zijn lange rug wat gebogen, leek hij een afgeleefd man.

Hij ontmoette haar verschrikte ogen en glimlachte treurig.

— Ja, zei hij zacht, terwijl hij zich naar haar overboog, je kunt tevreden zijn, Tanna, je bent volledig gewroken. Ik ben een gebroken mens.

Hij wees op de deur, waaruit hij gekomen was.

— Hij ligt daarbinnen; zijn moeder is bij hem...

Tanna rilde en zij wilde iets zeggen, iets vertroostends... iets medelijdends... Maar ze vond geen woorden en na een hulpeloze blik op zijn ontredderd, wanhopig gelaat liep zij verder, de verpleegster achterna, naar de kamer, waar Marianne, buiten kennis, in het witte bed lag.

— Ze heeft gelukkig niets, troostte de verpleegster. De dokter heeft haar nauwkeurig onderzocht; het is alleen maar de schrik. De ander is er treuriger afgekomen.

Tanna streek zacht over het voorhoofd van haar kind. Ze was nu weer kalm en in staat om te handelen.

— Wat heeft de dokter gezegd ? Moet ze zo blijven liggen ?

— Nee, ze mag vervoerd worden. Maar de dokter is nog in het gebouw.

Mevrouw Bosma sprak met hem en dan keerde ze bij Egbert terug.

— Alles is goed met Marianne, antwoordde ze geruststellend op de onuitgesproken vraag in zijn ogen. Morgen neem ik haar mee naar huis; de dokter heeft zijn toelating gegeven.

— Gelukkig, zei Egbert verlicht. Kan ik nog iets voor u doen, mevrouw ?

Tanna dacht even na.

— Ja, wil je een telegram sturen naar mijn man ? Sein dat alles goed is met Marianne en dat wij morgen zo vroeg mogelijk komen.

— Goed, mevrouw. Maar laat me toe, u morgen te vergezellen, mevrouw, drong Van Altena aan. U moet toch wat hulp hebben.

Tanna nam zijn aanbod dankbaar aan.

Na van Egbert afscheid genomen te hebben, klom zij met zware, slepende benen de trap weer op. Arme Marianne, hoe moest dat alles eindigen !

Wat was Tanna gelukkig toen haar dochter eindelijk op de zonnige meisjeskamer in haar eigen bed lag.

Dagen vol angstige spanning volgden, moeilijke dagen. Het kreunen uit de ziekenkamer klonk door de hele woning; dat smartelijk kreunen alsof Marianne ondragelijke pijn had. Ze was niet bewusteloos en toch niet recht bij kennis. De moeder verpleegde haar liefdevol.

Op zekere middag bemerkte Tanna, die naast het bed zat te naaien, dat Marianne haar met bewuste blik aankeek. Er lag ook iets meer kleur op haar bleke gezichtje. Ze scheen verbaasd te zijn... iets te willen vragen. Toen leek het wel alsof zij zich iets herinnerde, want zij begon hevig te snikken.

Tanna streek bedarend over het donkere haar.

— Huil maar, lieveling, het zal je goed doen. Ik blijf bij je.

Die avond, toen Marianne met starende blik naar de schemerlamp lag te kijken, begon zij plotseling te spreken :

— Moeder, is Otto dood ?

Hevig verschrikt stond Tanna op en zocht naar een antwoord, maar Marianne strekte de hand uit.

— Zeg maar niets, moeder. Ik weet het al. Otto is gestorven...

Zij sloot de ogen en vanonder haar oogleden uit begonnen de tranen te glijden over haar vermagerd, ingevallen gezichtje.

Tanna stond naast het bed, hulpeloos en bedroefd, geen troostwoorden vindend. Toen opende Marianne weer de ogen en er was iets wanhopigs in de blik waarmee zij haar moeder aankeek.

— Ik hield ontzettend veel van Otto ! U dacht dat ik oppervlakkig was en flirtte, maar ik hield echt van hem en nu zal ik hem nooit meer zien ! Ik wou dat ik ook maar dood was !

— Stil, Marianne, zo mag je niet spreken.

Vol medelijden keek Tanna op het meisje neer en nam voorzichtig de kleine, witte hand in de hare. Marianne lag weer enige tijd met gesloten ogen. Eindelijk zei ze :

— Moeder, ik kan het leven haast niet meer beginnen.

— Je zult moedig moeten zijn, mijn dapper dochtertje. Luister, lieveling, zodra je in staat bent om te reizen, ga ik met je naar Zwitserland, naar een aardig stadje in de bergen. Wij zijn met zijn beiden. We zullen er een hele tijd blijven, zolang je maar wilt, de hele herfst en de hele winter. Daar zul je beter worden.

— O ja, moeder, laat ons zo gauw mogelijk hier vandaan gaan. Ik kan hier niet meer blijven; ik wil niemand ontmoeten... O, Otto... Otto... Waarom ?

Ze barstte in een wanhopig snikken los en als in vertwijfeling klemde zij zich aan haar moeder vast. Tanna liet haar kalm uitschreien. Ze voelde zich verlicht dat het eindelijk tot een uitspraak gekomen was tussen hen beiden...

Van die avond af kwam er verbetering in Marianne's toestand. Haar sterk, jong lichaam kwam de schok te boven. Ze begon met meer smaak te eten en had al meermalen opgezeten in bed.

— We hebben het gewonnen, zei de dokter tevreden. Zachtjes aan, het woord "ongeluk" zelfs niet noemen en als ze beter is haar voor lange tijd in een andere omgeving sturen.

Nu het gevaar geweken was, loste mijnheer Bosma zijn vrouw enige uren per dag af. Hij zat dan naast het bed. Marianne lag maar stil te kijken, met ogen die bijna geen uitdrukking hadden.

Ze praatten weinig samen; er had nooit enige vertrouwelijkheid tussen hen geheerst.

Maar mijnheer Bosma voelde innig medelijden met zijn dochter, die daar zo hulpeloos en onverschillig neerlag, zo'n aandoenlijk verschil bij het vroegere levenslustige meisje en op een onhandige manier zocht hij naar troost.

Alles kan gauw veranderen, dacht hij met een zucht. Zou Marianne nog wel ooit de oude worden ?

TANNA'S BEKENTENIS

Vele maanden waren verlopen. Herfst en winter waren voorbijgegaan.

Mevrouw Bosma zat in de sneltrein naar Groningen. Ze dacht aan haar dochter, met wie zij een hele tijd gereisd had, en die in Zwitserland was achtergebleven bij een vertrouwde familie. Marianne had weer al haar schoonheid teruggewonnen, maar toch was zij veranderd, minder zelfbewust en uitgelaten. Haar vroegere levenslust keerde niet helemaal weer, een zweem van ernst verleende haar gelaat een nieuwe bekoring.

Haar verdriet om Otto's dood was niet meer zo hevig, zo uitzichtloos. De wilde buien van opstand tegen het leven waren langzamerhand verminderd en geheel weg gebleven. Marianne begon weer belangstelling te krijgen in haar omgeving, kon zich weer verheugen in een nieuw japonnetje, een flaterend hoedje. En met een gerust hart had Tanna haar dochter in Zwitserland achtergelaten.

Tanna was sinds een week terug in haar woonplaats en was nu op weg naar Groningen, gedreven door een behoefte om haar zoon te zien, na zo'n lange afwezigheid.

Gedurende haar verblijf in het buitenland had Johan haar trouw geschreven. Ze wist dat hij in de herfst een toelatingsexamen had gedaan voor de universiteit en nu in Groningen studeerde.

Ze had Marianne, die toch al half haar geheim kende, verteld wie Johan was. Het meisje nam haar mededeling onverschillig op, toen nog zonder belangstelling voor de dingen, die om haar gebeurden.

Tanna's geheim drukte steeds zwaarder, soms voelde zij een behoefte om het uit te schreeuwen en aan heel de wereld te tonen, wie haar zoon was. In het buitenland, in die hele nieuwe omgeving had zij de dingen anders leren inzien en ze besefte, dat haar gevoel voor Johan steeds dieper werd, dat die liefde groeide boven de vrees voor het oordeel van anderen.

Haar leven was voorbij, weldra zou zij een oude vrouw zijn, eenzaam en verlaten. Haar bleef niets meer over dan haar kinderen Marianne en Johan... ja, Johan, haar zoon, evengoed als Marianne haar dochter. Wat kon haar de mening van de mensen schelen ? Waarom vertelde zij Johan de waarheid niet ? Maar terwijl zij zo redeneerde, wist Tanna in het diepste van haar hart, dat niet de vrees om wat de buitenwereld er van zeggen zou, haar terughield; het was iets anders, het was de angst, hoe Johan haar bekentenis zou opvatten. Ze had hem zo vaak vol verbittering, vol haat bijna, horen spreken over zijn onbekende ouders, die hem laf aan zijn lot hadden overgelaten en Tanna beefde voor het oordeel uit zijn mond, als hij de waarheid zou horen. Haar hart kromp ineen bij de gedachte, dat hij haar niet meer zou willen zien... Nee, ze kon het niet, hem dat vertellen; ze wilde niet in één slag alles verliezen, wat zij moeizaam en langzamerhand veroverd had : zijn eerbied, zijn vertrouwen, zijn genegenheid.

Ook nu zat Tanna daar weer over te peinzen en haar blik was somber toen zij naar het voorbijsnellende landschap keek.

Ze had niets over haar komst geschreven. Ze was blij Johan op zijn kamer te vinden, maar ze schrok, toen ze merkte, dat hij bleek in zijn stoel zat.

Hij wilde opstaan, maar hij wankelde en Tanna trad haastig op hem toe.

— Blijf zitten, Johan. Ik hoor van de kostvrouw dat je ziek bent. Is het erg ?

De tranen sprongen haar ineens in de ogen om zijn vermagerd, bleek gezicht en het hulpeloze in zijn houding. Het trof haar hoe eenzaam en verlaten hij hier zat op die pensionkamer en zij wendde zich wat af om haar ontroering te verbergen.

— O, het heeft niets te betekenen, mevrouw, stelde Johan haar gerust. 't Was influenza; ik ben nu bijna helemaal beter. Doe uw mantel uit en neem een stoel. 't Spijt mij dat ik niet beter mijn plichten van gastheer kan vervullen.

Tanna beheerste zich.

— Maak je daar maar niet bezorgd over, jongen, ik kan mezelf best helpen, zei ze, terwijl zij haar mantel losknoopte en een stoel bijschoof naast de zijne. En zit je hier zo heel alleen ? Wie heeft je opgepast ?

— Mijn hospita. Ze is heel goed voor mij geweest.

— En Liesbeth dan ?

— Het trof juist heel ongelukkig. Mijn ziekte viel samen met die van haar moeder. Zij kon mij niet éénmaal komen opzoeken.

— Arme jongen !

Johan lachte.

— Och, mevrouw, ik ben gewoon aan de eenzaamheid.

Tanna dacht na. Ze wilde haar zoon hier niet achterlaten; er moest iemand bij hem zijn, die op hem lette, er voor zorgde dat hij zich niet te veel inspande, dat hij flink at.

— Luister, Johan, ik neem je met mij mee naar huis, zei ze ineens. Je moet een paar weken bij mij logeren, tot je weer volledig hersteld bent. Anders ga je te vlug aan het werk en span je je te veel in.

Over Jongema's gelaat lichtte vreugdige verbazing.

— Maar, mevrouw, werkelijk, u bent veel te goed voor mij. Ik durf uw vriendelijke uitnodiging haast niet aannemen.

— Maar je doet mij plezier mee te komen, zei Tanna vlug. Ginder zal je spoedig helemaal opknappen en je bent er ook tamelijk dicht bij Dollum. Je kunt Liesbeth dan eens bezoeken. Je gaat dus mee. Is dat afgesproken ?

— Heel graag, mevrouw, ik ben u heel dankbaar.

Maar Tanna weerde zijn dank af; ze voelde zich voldaan over haar besluit.

— Ik vraag mij af wie die doodvreemde jongen is, die hier komt logeren ?

Mijnheer Bosma's stem klonk geprikkeld. Tanna hief zich wat hoger op en wierp haar man een koude blik toe.

— Dat heb ik je toch al gezegd. Hij is een kennis van mij, die hier wat moet uitrusten.

Bosma wierp een achterdochtige blik op het hooghartige gelaat van zijn vrouw.

— Ik wist niet, dat je er zulke jonge kennissen op nahield. Die kon je beter aan Marianne overlaten, dunkt me.

Een blos kroop omhoog in Tanna's gelaat; haar lippen trilden en gedreven door een vreemde roekeloosheid, gooide zij er ineens uit :

— Ik heb toch zeker wel het recht om mijn eigen zoon enige weken te logeren te vragen ?

— Wat ?... Je zoon ?...

Bosma schreeuwde het bijna uit.

Tanna lachte, een onnatuurlijke, overspannen lach en de trek van ongeloof en verbazing op het gelaat van haar echtgenoot deed haar het laatste restje zelfbeheersing en voorzichtigheid verliezen.

— Ja, zo is het. Het kan mij niets schelen, dat je het weet ! Ze mogen het allemaal weten : Johan is mijn zoon !

Met een vlugge beweging stond Bosma naast haar.

— Ssst... hou in 's hemelsnaam je mond... Moet de dienstbode je horen ? Je bent overspannen... je weet niet wat je zegt...

— Ik weet het maar al te goed, vervolgde Tanna op veel kalmere toon. Ik begrijp wel, dat het een schok voor je is, maar het is de waarheid. Toen ik met je trouwde, had ik een zoon; hij was uitbesteed !

Bosma klemde zijn handen om de leuning van een stoel.

— Ik heb altijd wel zoiets vermoed, zei hij, terwijl hij zijn vrouw een half-verlegen, half-verachteliike blik toewierp. Zo'n dwaas was ik ook niet, dat ik niet merkte, dat je niet uit liefde met mij trouwde.

— En wat wil je nu doen ?

Tanna's opgewondenheid was gezakt en er klonk een zweem van ongerustheid in haar stem.

Mijnheer Bosma streek zich met een vermoeid gebaar over het voorhoofd.

— Wat zou ik ? zei hij dof. Het helpt niets om er een drama van te maken. Ik heb mijn hele huwelijksleven gezwegen, ik zal het ook nu doen... Maar verg niet van mij, dat ik die jongen dikwijls moet zien.

Toen verliet hij haastig de kamer, de deur bonsde met een slag achter hem dicht. Tanna bleef roerloos staan, zoals hij haar verlaten had. Haar slapen klopten en hamerden, haar handen waren ijskoud.

Zo, nu had zij ze gedaan, de moeilijke bekentenis, die al zolang op haar lippen brandde en niets scheen er veranderd... nog niets, dacht hij huiverend. Maar het zwaarste moest nog komen. Johan diende nu ook de waarheid te weten; zij kon het niet langer meer verzwijgen.

En ineens nam zij een besluit. Ze zou het hem dadelijk vertellen; straks vond zij er de moed niet meer toe.

Met langzame schreden klom zij de trap op en na enige aarzeling ging zij Johans kamer binnen.

Johan stond op toen hij haar bemerkte en schoof een stoel bij. Tanna dankte hem met een flauwe glimlach. Zij beefde van zenuwachtigheid en nog van iets anders : angst... angst om het vonnis, dat zij straks zou lezen in die donkere ogen, die haar nu zo vol genegenheid aankeken.

— Bevalt de kamer je, Johan ?

— Ja, mevrouw, het is hier heel gezellig; ik voelde mij er dadelijk thuis.

Toen viel er een stilte, een stilte die Tanna even liet voortduren en waarin zij krachten verzamelde om de komende strijd aan te binden...

— Johan, ik heb je iets ernstigs te zeggen, begon zij moedig.

Ze haalde diep adem, wreef haar handpalmen tegen elkaar en vervolgde :

— Zie je, Johan, ik weet wie je ouders zijn...

— Wat ?

Hij hief zich half-op; een blik op Tanna's vreemd vertrokken gelaat, deed hem terug in zijn stoel zinken.

— Je moeder ben ik...

Tanna's stem klonk bijna fluisterend.

— U !... barstte Johan los.

Hij sloeg de handen voor het gelaat.

— Ja, ik...

Weer hing de stilte in de kamer, een vreemde, dreigende stilte, waarin Tanna het luide bonzen van haar hart meende te horen en de gejaagde ademhaling van Johan.

Eindelijk hief deze het hoofd op en Tanna zag op zijn gelaat dat, waar zij zo bang voor geweest was : een mengeling van verbazing, minachting en droefheid.

Zijn donkere ogen ontweken de hare.

— Dus je bent mijn moeder... Zou ik misschien ook mogen weten wie mijn vader is ?

De toon van zijn stem klonk scherp en snijdend en Tanna kromp als ineen bij dat geluid.

— Baron van Elkema, antwoordde zij toonloos.

— Die... Mijn God !...

Johan was opgesprongen met een half-gesmoorde kreet en liep op het venster toe. Hij steunde zijn kloppend, barstend hoofd tegen het koele glas en probeerde het zo juist gehoorde te verwerken. Maar het leek alsof hij niet geregeld meer kon denken; allerlei gevoelens en indrukken warrelden in zijn moede hersens door elkaar.

Hij streed met een gevoel van ongeloof, verbazing en afkeer...

Tanna was met gevouwen handen blijven zitten en met angstige spanning sloeg zij haar zoon gade. Hoe zou hij die vreselijke onthulling opvatten ? Zou hij iets begrijpen van haar angst en berouw, en medelijden met haar voelen ?

De minuten verstreken, ergens in huis sloeg een klok vijf uur.

Toen keerde Johan zich om. In het vale schemerlicht stond zijn gelaat hard en verbeten en Tanna huiverde er van. Dit was weer de Johan van lang geleden, die haar aanstaarde, een Johan met ogen, die gloeiden van boosheid en verbittering in zijn bleek gezicht. Toen hij begon te spreken klonk zijn stem hees en afgebeten en hij hield de handen gebald.

— Dus dat is de waarheid... U bent mijn moeder... baron van Elkema mijn vader.

Hij lachte even, een honend lachje.

— Een mooie familierelatie, dat moet ik zeggen : ik ben zelfs van adel. Wie had dat ooit gedacht !

— Johan, praat niet zo, smeekte Tanna gepijnigd... niet zo cynisch... zo...

— En u wist dat alles... u hebt gezwegen... Ik die u vertrouwde... die van u hield, die een verering voor u had. O, had ik het vooruit geweten ! Ha, denkt u, dat ik dan ooit een cent van u had aangenomen ? Maar ik ga weg. Ik blijf niet langer hier... Ik zal wel weer boerenknecht worden, mijn eigen brood verdienen... Alles nog liever, dan weldaden aannemen van vreemden.

— Johan, ik ben je moeder...

— U komt wel wat laat tot die vaststelling, antwoordde hij bijtend. Waarom hebt u zich dat niet herinnerd, toen u mij als klein kind ergens op de drempel van een huis neerlegde ?

Tanna strekte met een smekend gebaar de handen uit.

— Laat mij je alles verklaren ?

— O, dat hoeft niet. Ik begrijp het wel. Ik moest verdwijnen om uw schuld... uw schande te verbergen... Waar is mijn hoed, mijn jas ? Ik wil weg, ik moet de lucht in, ik hou het hier niet meer uit.

Maar Tanna stond op en vatte hem bij de schouders.

— Nee, Johan, zo zal je niet weglopen... Je moet naar mij luisteren, oordeel niet voor ik je alles uitgelegd heb.

Hij rukte zich los.

— Laat mij gaan, ik wil niets meer met dat alles te maken hebben ! Ik keer terug waar ik thuis hoor, bij de armen, de verschoppelingen...

In vertwijfeling zocht Tanna naar iets, om de woedende jongen tegen te houden. En zij vond een wapen.

— Johan, denk je dan niet aan Liesbeth ? Wil je haar dat verdriet aandoen ?

Hij wankelde, alsof hij een slag in zijn gezicht gekregen had. Zijn opgewondenheid en weerstand waren ineens gebroken en met een gekreun viel hij op de rustbank neer, die in zijn nabijheid stond.

— Waarom... o, waarom ? snikte hij plots.

Tanna zette zich naast hem neer. Al haar moed en wilskracht keerden terug tegenover de hulpeloosheid van die jongen, die daarnet nog zo vol opstand en woede tegenover haar stond. Nu kwam het erop aan : hem te behouden of hem voor altijd te verliezen. Ze zou strijden voor haar bezit; hij moest in haar berouw geloven, haar wil om het verleden weer goed te maken. En zij begon te spreken, te pleiten met een zachte, ernstige stem.

Alles verhaalde zij, niets verzweeg zij. Onder het spreken nam zij zijn hand in de hare en tot haar vreugde merkte zij dat hij die niet terugtrok en met stug gelaat bleef luisteren.

— Wees niet te hard in je oordeel, Johan, eindigde zij. Zeker, ik heb verkeerd gehandeld, maar als je wist hoe ik geleden heb ! Ik heb getracht mijn grote schuld jegens jou een weinig goed te maken. Bedenk dat ook.

Gekweld keek Johan haar aan.

— Maar hoe hebt u dat kunnen doen : een klein, hulpeloos kind aan zijn lot overlaten ? vroeg hij.

— Ach, ik was zelf niet veel meer dan een kind. En in welke toestand verkeerde ik ! Mijn leven verknoeid, onverschillig voor wat mij omringde. Het kon mij op dat ogenblik niet schelen wat er met mij gebeurde...

— Maar later... toen u weer kalm was...

— Toen wist ik van niets meer. Van Elkema zorgde voor u...

— Zorgen...

Johan lachte hard en minachtend.

— Toe, Johan, wees niet zo bitter. Bedenk eens wat ik geleden heb. Ik ben ook een slachtoffer van van Elkema, net zo goed als jij.

— Ja, maar dat was uw eigen schuld. Maar ik, waarom moest ik er voor boeten ? Aan mij heeft niemand gedacht; zonder medelijden heeft men mij uitgestoten, een verschoppeling in de maatschappij... een vondeling... nu, een onecht kind...

Johans stem brak en weer viel er een stilte in de grote kamer; als heel ver weg ratelde een boerenkar voorbij het huis.

En dan zei Tanna Bosma, met een angstig dringen in haar stem :

— Kijk naar mij, Johan. Zeker, ik heb gezondigd, maar ik heb

er ook zwaar voor geboet. Ik ben nooit gelukkig geweest met mijn man; mijn dochter gaat kalm haar eigen weg, alleen in haar verdriet heeft zij mij nodig. Ik word oud en nu heb ik niemand meer dan jou, Johan, niemand meer dan jou...

Hij wilde zich verzetten... tegen haar woorden, die zijn boosheid en verbittering deden slinken... tegen haar liefde, die eiste, dat hij zijn ongelukkige jeugd vergat en haar tegemoet trad met al de eerbied en de tederheid, die een kind zijn moeder toedraagt... Nee, dat kon hij niet... daartoe was hij te diep ontgoocheld geweest. Maar dan kwam weer de herinnering aan alles wat mevrouw Bosma reeds voor hem gedaan had. Zij zocht hem toch uit vrije beweging, had hem omhoog geheven, hem geholpen in al zijn moeilijkheden. En daarom hield hij van haar, voelde hij eerbied en bewondering... daarom ook trof die vreselijke onthulling hem nu zo diep. Mevrouw Bosma... zijn moeder... een moeder aan wie hij steeds in verbittering had gedacht...

Tanna zat zwijgend te wachten.

— Johan, zei ze eindelijk nauw hoorbaar en hij hief zijn hoofd met een schok op; toen hij zijn gezicht naar haar toewendde, zag ze dat het nat van tranen was.

In beschaamde verwarring wendde hij zich dadelijk weer af en zocht in de zak van zijn jas naar zijn zakdoek. Maar reeds was Tanna bij hem neergeknield en veegde zij met de hare zacht over zijn ogen en zijn wangen, zo teder of hij een kind was, dat zij moest helpen en troosten.

En ze begon te fluisteren :

— Stil maar, Johan; ik begrijp wel hoe moeilijk het voor je is... Het is ook zulk een zware schok voor je... Maar verhard je niet, jongen; vergeet het verleden, vergeef mij... Ik zal alles doen om het je te vergelden; we zullen zo gelukkig worden samen... Je mag Liesbeth alles vertellen; zij is een lief, gevoelig meisje, ze zal het begrijpen...

Zwijgend luisterde Johan en langzamerhand weken zijn wanhoop en zijn verbittering voor een gevoel van medelijden... van vertedering voor die vrouw, die toch ook geleden had en zijn moeder was.

En toen Tanna eindelijk uitgeput zweeg, geen nieuwe argumenten meer vindend, sloeg hij met een spontaan gebaar zijn armen om haar heen en zich naar haar beschreid gelaat overbuigend, kuste hij het.

— Laat ons er maar niet verder over praten, zei hij moeilijk. Ik ben misschien hard en ruw geweest, maar die onthulling kwam ook zo plotseling...

— Johan. Mijn zoon... mijn eigen jongen... Kun je me dan vergeven ?

— Laat ons alles maar vergeten en vergeven... U hebt al zoveel voor mij goedgemaakt, dat had ik daarnet uit het oog verloren...

Tanna stond op.

— Ik laat je nu alleen, jongen... Ik begrijp, dat je er behoefte aan zult hebben, alles eens rustig te overdenken. Maar je laat mij niet meer los, niet waar, Johan ?

Hij keek op, getroffen door de dringend-smekende toon van haar stem, zo heel anders dan hij gewoon was van de zelfbewuste, hooghartige mevrouw Bosma.

Een glimlach verzachtte ineens zijn stroeve trekken.

— Nee, moeder, zei hij ernstig.

En Tanna verliet de kamer terwijl een vreemde, ontroerende blijdschap in haar natrilde om dat woord uit zijn mond, dat woord

VADER EN ZOON

Johan Jongema gaf zich weer geheel aan de studie. Het was nodig voor hem en het schonk hem tevens afleiding. Liesbeth, zijn meisje, kende nu ook het geheim van zijn geboorte. Ze had het nieuws kalm opgenomen en keurde Johans houding goed.

— Mevrouw Bosma is je moeder en zij heeft veel geleden. Je kunt niets anders dan van haar houden, Johan. Ze heeft haar schuld reeds geboet, had Liesbeth gezegd. Maar die van Elkema vind ik een echte schurk.

Die mening deelde Johan. Hij voelde haat voor baron van Elkema, die hem — toch zijn eigen zoon — zo onbarmhartig had vervolgd, alleen uit egoïstische vrees, dat zijn verhouding tot Johan bekend zou worden.

Baron van Elkema had zich lange tijd stil gehouden; zeker uit rouw om de smartelijke dood van zijn enige zoon. Maar er waren weer verkiezingen in het zicht en in de na-winter en nu in de eerste weken van het voorjaar trad hij weer openlijk op.

Johan had een verslag gelezen van een politieke vergadering, waar van Elkema betoogde, dat de zogenaamde studerende leiders van de volkspartij nog gevaarlijker waren dan de brutale, onontwikkelde raddraaiers.

— Hij doelt ook op mij, begreep Johan. De schobbejak blijft huichelen. En moet ik hem laten doen ? Hij dient te weten, dat de waarheid mij bekend is.

Die gedachte liet Johan niet meer los. Ze werd hem als een obsessie. Hij moest zijn vader spreken.

Hij had Geertje bezocht, die sinds enkele maanden met Jelle getrouwd was en te Leeuwarden woonde. Jelle had een goede betrekking op een handelskantoor en het scheen, dat Geertje nu toch eindelijk het geluk gevonden had, waarop ze zolang reeds wachtte. Johan had haar het geheim hunner geboorte verteld. O, nu begrepen beiden waarom van Elkema hen steeds van elkaar had willen verwijderen !

Om zijn zonde, zijn huichelarij, zijn onbarmhartigheid, zijn egoïsme hadden ze zo geleden. Geertje en Johan waren beiden martelaars geweest.

— Maar welk een onmens moet die van Elkema zijn ? had Johan nog gezegd. Om jou van mij te scheiden, ontzag hij zich niet jou, zijn kind, de honende vernedering aan te doen om je voor de voogden van het weeshuis te zenden tot bestraffing !... Het was om je voor zedeloosheid te bewaren !... Hoe kunnen er zulke huichelaars bestaan ?

En naar dat individu luisterde een grote massa, die in hem een edelman zag, in wie de oude Friese deugden voortleefden.

Jongema had een sombere dag gehad. Hij kon zijn minachting voor van Elkema niet verduwen.

— Ik moet naar hem toe, zei hij, toen de regenachtige luwe lentedag ten einde liep.

De volgende ochtend reisde hij naar Leeuwarden. Hij begaf zich dadelijk naar het grote, statige huis.

Lodewijk, die de deur kwam openen, keek hem wantrouwend aan.

— Waarom zou jij de baron moeten spreken ? vroeg de knecht.

— Gaat je dat aan, slaaf ? Ik ben hier en ga niet heen zonder bij van Elkema geweest te zijn !

— De baron zal je niet willen ontvangen.

Van Elkema hoorde het gerucht van de boze, twistende stemmen en kwam de trap af.

Hij schrok toen hij de bezoeker herkende.

— Wat zaken heb jij hier ? vroeg hij op de bekende, hooghartige toon, die nu bijzonder Johan ergerde.

— Als ik u niet onder vier ogen kan spreken, schreeuw ik hier mijn geheim uit of zelfs op straat ! verzekerde Jongema driftig.

De baron werd achterdochtig. Hij dacht plotseling aan Tanna.

— Kom mee ! zei hij veel kalmer, al bonsde zijn hart.

Een ogenblik later stonden zij tegenover elkaar in de studeerkamer van van Elkema.

— Ik zou u vader moeten noemen, maar liever viel ik dood !

— Wat onzin is dat nu ? stamelde van Elkema, die echter van ontroering in een stoel zonk.

— Eindelijk ken ik het geheim van mijn geboorte ! U bent mijn vader... ik ben uw zoon, de bastaard, de verschoppeling, verkocht aan een geldzuchtige boer... Gekonkeld hebt u heel uw leven... en u doet het nog...

— Welk een laster is dat nu weer ?

— Durft u nog liegen ? Was uw leven nog niet genoeg een weefsel van leugen en bedrog ? Ik weet alles... De oude Dijkhuis was geen haar beter dan u... maar hij is dood... O, ik ben hier niet om voordeel te zoeken in uw vaderschap ! Liever sterf ik van honger dan iets van u aan te nemen... Bij mevrouw Bosma is tenslotte toch de moederliefde ontwaakt en zij heeft ze niet kunnen versmachten. Mijn moeder is ook een martelares geweest. Nee, ik kom niet om uw gunst... Ik wil u al mijn verachting, mijn afschuw, mijn haat voor u toeschreeuwen ! Gemene huichelaar ! U waagt het dan nog op te treden als de verdediger van orde, goede zeden en deugd ! Dat wil ik niet meer ! U hoort wat ik zeg... ik verbied u nog in het openbaar te spreken of te schrijven ! Wilt u niet gehoorzamen, dan kom ik op uw vergadering uitroepen, dat u de vader bent van Geertje en van mij ! Ja, dan zal de paria, de verschoppeling, de oproerige, uw vaderschap opeisen, dan zal hij het uitschreeuwen, waarom de stem van zijn bloed opstandig was tegen onze maatschappij ! Zwijgen zult u... uit het openbaar leven verdwijnen... Het volk is te goed, te edel, om door een schavuit als u bestreden te worden ! U hoort nu mijn eis en ik zweer u, dat ik het oprecht meen...

Van Elkema lag als verpletterd achterover in zijn stoel. Nu kwam het, dat wat hij al zolang gevreesd had, die onthulling, die reeds zolang als een bedreiging boven zijn hoofd hing. Hij voelde zich gebroken, een verslagen man, wie men zijn laatste wapens afneemt.

— U antwoordt niet ? hernam Jongema.

— 't Is goed... ik zal zwijgen. Wat kan het leven mij nog schelen ?

Iets in de moedeloze stem trof Johan.

— U neemt ontslag uit al uw besturen, zei hij wat zachter. U verdient het niet daar te zetelen ! U moet een vergeten man worden, want u bent een nietwaard...

— Mijn zoon Otto is dood... ik ben een eenzaam man, Johan... Ik wil veel voor u doen...

— Zwijg, beval Jongema. Niets neem ik van u aan. Ik zou me dood schamen moest ik zulk een vader erkennen... In 't niet zult u

verzinken... Met u sterven de van Elkema's uit... een geluk voor Friesland... Nu ga ik heen... maar ik zal op u letten...

Van Elkema bleef alleen.

— Dat is de laatste slag ! kreunde hij, het gelaat met de handen bedekkend. Nee, mijn verleden mag niet voor de massa te grabbelen worden gegooid... Ik zal overal ontslag nemen, om gezondheidsredenen. Wat kan het mij eigenlijk ook schelen ? Er is toch niemand meer voor wie ik moet werken ! Die knaap heeft gelijk : het geslacht van de van Elkema's sterft uit... Mijn leven is voorbij... uit... ik tel niet meer mee...

Even bleef hij roerloos zitten; toen greep hij met bevende hand de karaf jenever.

Dit zou zijn laatste troost zijn. Hij kreeg reeds het verlopen gelaat van een dronkaard...

De Friese edelman, wiens geslachtsboom in de middeleeuwen wortelde, werd een verfoeilijk, menselijk wrak.

EEN BRIEF

Liefste Moeder,

Hoe maakt u het ? Is het al lente in ons hoog Noorderdorp ? Ik kan het mij niet voorstellen en ben van plan hier nog ten minste een maand te blijven. De streek hier kent u. U weet dat het een paradijsje is, u kent het blauwe meer, de strakke lucht, de heerlijke zon en de overvloed van bloemen.

Ik ben nog steeds in huis bij mijnheer en mevrouw Thomas, vrolijke mensen. Maar nu moet ik u iets vertellen. Weet u wie mij verleden week kwam opzoeken : niemand anders dan Egbert Van Altena. Ik was erg verrast hem hier te zien, maar toch blij. Eerst stonden we vreemd tegenover elkaar; er is ook zoveel gebeurd sinds ik hem de laatste keer zag. Maar we hebben onze oude grieven opgeborgen en weer vriendschap gesloten.

Egbert blijft hier de hele maand. Hij is overwerkt en hij heeft rust nodig. Het was geen toeval dat hij hier terecht kwam; hij kreeg mijn adres van Liesbeth en wilde mij graag zien.

Nu, de vrede is weer gesloten en we maken elke dag grote wandelingen of gaan roeien op het meer. Egbert is werkelijk een gezellige kameraad; ik ben blij dat hij gekomen is.

Het leven is hier heerlijk... zo heerlijk dat ik nooit gedacht had, dat het nog eens worden kon...

Tanna Bosma liet de brief van haar dochter uit de handen zinken en staarde met een vage glimlach om haar mond voor zich uit.

Nee, om Marianne behoefde zij zich niet meer bezorgd te maken; die zou haar weg in het leven wel weer vinden. Alles wees er op dat Egbert Van Altena dan toch eindelijk zou krijgen, dat, waar hij zolang op gewacht had...

Het zou nu wel in orde komen tussen hen beiden : Otto's dood kon niet heel Marianne's leven breken; Egbert en Marianne werden een paar, dat geloofde zij zeker. En ze zou het graag zien.

Tanna vouwde de handen en keek in de doods, verlaten dorpsstraat, waar de gure maartwind doorheen blies.

Haar man was weer van huis; tegenwoordig nog meer dan vroeger. Zij gaf er niet om; zij was het liefst alleen met haar gedachten en sedert haar onthulling over Johans geboorte, was de verhouding tussen haar en haar echtgenoot, zo mogelijk, nog koeler dan voorheen. Elk leefde zijn eigen leven...

Maar een troost had Tanna toch : Johan bleef haar trouw en hij scheen geen wrok jegens haar te voelen. Hij schreef haar geregeld en hield haar op de hoogte van zijn werk.

En zijn bezoeken waren lichtpunten in Tanna's eenzaam en somber bestaan. Spijt over haar bekentenis had zij nog geen ogenblik gevoeld...

BESLUIT

't Was zondagavond en Johan Jongema was bij zijn pleegmoeder op bezoek. Hij wist dat boer Jongema slechts laat in de avond zou thuiskomen en hield zijn moeder nog wat gezelschap.

Johan zat in de ouderwetse met zwart leer beklede leunstoel en genoot van de warm-lichte gezelligheid van de avondlijk-besloten kamer.

Zijn moeder keek op en Johan knikte haar glimlachend toe.

— Nu is het weer juist als vroeger hé, moeder ? zei hij hartelijk.

Zij bleef hem aankijken, een glans van liefde en tederheid in haar ogen.

— Helemaal als vroeger is het toch niet, mijn jongen, antwoordde zij. Er is veel veranderd. Je bent nu een aanstaande advokaat.

— Dat zal nog wel een paar jaar duren...

Johan zuchtte even.

— Verlang je zo naar het einde, Johan ?

Johan rekte zijn slanke forse lichaam.

— Ja, moeder, ik snak er naar de hand aan de ploeg te slaan. Er ligt veel werk op mij te wachten. En dan is er nog iets... Zodra ik als advokaat gevestigd ben, kunnen Liesbeth en ik trouwen. Daar verlangen we beiden naar.

Een schittering verscheen in zijn donkere ogen, een tedere glimlach verzachtte de stroeve ernst van zijn jong gelaat.

Vrouw Jongema schudde het hoofd.

— Je moet zo ongeduldig niet zijn, Johan. Liesbeth en jij zijn nog jong genoeg; jullie kunnen best een paar jaartjes wachten.

— Dat zal wel moeten, gaf hij glimlachend toe.

Beiden bleven even zwijgen, elk vervuld van hun eigen gedachten. Toen verbrak Johan de stilte.

— Ik had een ontmoeting toen ik naar hier fietste, vertelde hij. Ik kwam Boppe tegen, u weet wel de knecht van boer Blija.

— Zo... en wat had hij voor nieuws ?

— Och, Boppe is nog altijd dezelfde... misschien een beetje ouder, wat meer gebogen en wat meer verbitterd. Ik heb medelijden met die sukkelaar. Hij vertelde mij dat Blija hem nog altijd even ruw en hard behandelt.

— En hoe gaat het met de dochters ?

— O ja, dat is waar ook ! De oudste is getrouwd met een of andere rijke boer uit de omtrek en de jongste Aagje, is verloofd met een onderwijzer. 't Schijnt heel wat moeite gekost te hebben eer boer Blija zijn toestemming wou geven. Maar ze heeft tenslotte toch haar zin gekregen. Ik hoop dat ze gelukkig mag worden.

— Je verliest de kennissen uit je vroeger leven dan toch niet helemaal uit het oog, merkte vrouw Jongema op. Af en toe duikt er eentje op. Hoor je nog wel eens van Geertje ?

— Zelden, maar ik weet dat zij het goed maakt en zich tevreden voelt. Ik geloof dat Jelle een flinke jongen is en een goed echtgenoot.

Vrouw Jongema staarde nadenkend in het schijnsel van de lamp.

— Och, alles is nog goed terecht gekomen, Johan, zei ze. Je hebt een lief meisje... een moeder...

Johan boog zich voorover en vatte haar handen.

— Twee moeders heb ik, sprak hij innig. U was de eerste. Denkt u, dat ik dat ooit vergeten zal ?... mijn eerste moeder en de liefste...

EINDE

Gedrukt op de persen van N.V. ,,De Schorpioen''
Ringlaan 19, Strombeek-Bever

Wettelijk depot :
D/1974/0044/1

Uitgeverij ,,DE SCHORPIOEN'' naamloze vennootschap
Verantwoordelijke Uitgever:
Beheerder: M. JACOBS, Paul Hymanslaan 110, Brussel 15

a. hans

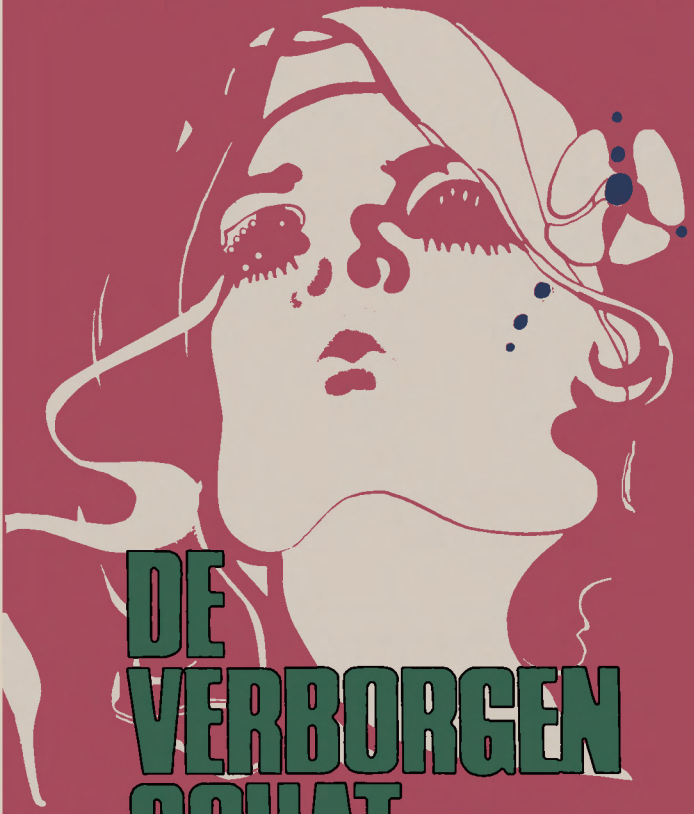

DE VERBORGEN SCHAT

UITGAVE DE SCHORPIOEN